

شماره ۳۸

ماهنامه پژوهشی، آموزشی، اطلاع رسانی
 برنامه روزی و مدیریت شهری
 دوره جدید - سال چهارم - شماره ۲۸ - تیر ۱۳۸۱
 ۱۲۶ صفحه - ۲۰۰۰ ریال

- ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم؛ چرا و چگونه مدیریت شهری، گزشتی جدید به وظایف دولت
- شهرهای ساحلی و گردشگری دریایی
- آیین نامه امور خلافی، ضرورت اما ضرورتی
- بررسی های عمرانی، پیش نیاز مادی ۱۳۶
- بررسی های عمرانی عمومی، ابزار توسعه شهری
- برنامه های عمومی، ابزار توسعه شهری
- به سوی شهری امن
- باغ موزه آب، معبر آب و خاطره
- برنامه ریزی شهری؛ پیدایش و تحول
- باز یافت، رویکرد جدید صنعت در ایتالیا
- نگاهی به فضایی تقریبی
- باغ موزه آب، معبر آب و خاطره
- برنامه ریزی شهری؛ پیدایش و تحول
- باز یافت، رویکرد جدید صنعت در ایتالیا

تولید کننده بالابرهای هیدرولیکی
 با ارتفاع ۴ تا ۳۲ متر و
 جرمهای پشت کامیونی
 با ظرفیت ۱ تا ۲۰ تن و
 بالابرهاي ویژه آتش نشانی

جرثقیل تا شونده با امکان
 نصب ضامن اضافه

فروش اقساطی

تا پایان شهریور
 ویژه شهرداریهای سراسر کشور

آدرس: اراک، کیلومتر ۱۲ جاده تهران، صندوق پستی: ۳۸۱۳۵/۶۵۹
 تلفن: (۰۲۶۷) ۳۱۶۰۰۳۷ (۰۸۶۱) فاکس: ۳۱۶۰۰۳۴ (۰۸۶۱)
 E-mail: Lajvarco@mail.dci.co.ir
 www.lajvar.com

شهردارها

مجله پژوهشی، آموزشی و اطلاع‌رسانی
برای شهروندان و مدیریت شهری
نور، دوره ۱۴، شماره ۱۳۸، زمستان ۱۳۸۶

۳۸

- ۴ یادداشت سردبیر
گزارش اصلی
- ۵ مقاله قانون برنامه سوم؛ چرا و چگونه؟ / کیومرث ایراندوست
اندیشه و پژوهش
- ۱۱ مدیریت شهری؛ نگرش جدید به وظایف دولت / شریف‌مطرف
شهرهای ساحلی و گردشگری دریایی / مهدی سقایی
- ۱۶ قانون شهر
- ۲۰ آیین‌نامه امور خلافی، متروک اما ضروری / حسین صالحی
- ۲۶ مشاور حقوقی / دکتر حلوتی وزارت کشور
- ۲۸ مشاور اداری - مالی / دکتر حقانی وزارت کشور
- ۳۱ شهردارها به روایت استاد / سرویس حقانی - بین‌المللی
از نگاه شهردار
- ۳۳ سبزه‌سازی، پیش‌نیاز ماه ۱۳۶ / گفت و گو با حسین کلانتری شهردار اردکان
گفت‌وگو
- ۳۶ عرصه‌های زندگی جمعی و مدیریت شهری / گفت‌وگو با منوچهر مزین
شورای مشاوران
- ۳۹ جایگاه مهم شهردار در مدیریت شهری / کمال الدین پیرمؤذن
- ۴۳ شهر ساز افتخاری؛ پیوند تخصص و مشارکت / ناصر مشهدی‌زاده‌هاقانی
- ۴۶ نظارت‌شوراهای حلقه مقننه مدیریت شهری، نگاهی به سلطنتی امر شهری در شهر کرد / نازیلا مرادی
- ۴۹ یک دریچه، یک نگاه / سیدمحمد امین چوادی، محمدحسن اواسانی
- ۵۰ در حاشیه سومین نشست سالگرد تشکیل شوراهای اسلامی / اسکندر اصلانی
- تجربیات جهانی
- ۵۲ شهرها برای همه / زنگیاری / علی صفوی
- ۵۵ برنامه‌های عمومی، ابزار توسعه شهری / الکساندر گاروین / سعید مرده‌اته
- ۶۰ پاریس، شهر آب‌ها / انتشارات شهرداری پاریس / مینو موسوی
- ۶۲ به سوی شهری امن / مؤسسه جرم‌شناسی ایالات متحده / مینو موسوی
- ۶۷ شهرها و شهرداری‌های جهان
- فراتر از شهرداری، شهری همیشه‌ارزان - فلسفه‌نگی، بهسازی مرکز شهر - وظایف و ساختار شهرداری پرتو
- شهرداری پورتو برنامه‌های آموزش شهروندی ارائه می‌کند - شهرداری‌های پورتو، حفاظت از محیط
زیست را بر عهده می‌گیرند - شهرداری نانت و پورتو، برنامه‌های توسعه شهری - پیرایش سیستم‌های
زباله‌های فلزی - اقدامات شهرداری‌های کلمبیا در افزایش کیفیت زندگی
- ۷۷ معماری نو
- پایه نوزده آب، معیار آب و خاطر / علی صفوی - محمود صنعتی
- آموزش
- ۷۸ پروژه کوهساران، نجات رود - دره‌های تهران / سازمان زیباسازی شهرداری تهران
- ۸۰ برنامه‌ریزی شهری، پیدایش و تحول / غلامحسین خاوری، محمد علی احمدیان
- با مخاطب
- ره آورد سفر
- ۸۷ بازیافت، رویکرد جدید صنعت در ایتالیا / حمیدستوده
- ۸۹ گزارش‌های خبری
- آیا ماه ۱۳۶، گره‌گور مدیریت شهری را خواهد گشود؟ - جدول، عصری مهم در منظر شهری -
جریبان ترافیک در منطقه نو تهران روان‌تر شده است - دانشگاه شهید بهشتی، قطب علمی معماری و
شهرسازی - سازمان شهرداریها تشکیل شد - برگزاری اولین همایش شوراهای اسلامی شهر و بخش
استان قزوین - صنایع قزوین، چالش‌ها و راهکارها گزارشی از نقش عوارض صنعتی
در تسامین منابع در آمنی شهرداری قزوین - تدوین طرح جامع فضای سبز، مهم‌ترین اولویت شهرهای
آزاده است - یا حضور معاونان خدمات شهری، مسئولان قضایی و انتظامی، تعاملات شهرداریها با
دستگاه قضایی بررسی شد
- ۹۳ اخبار کوتاه
- دومین جشنواره گل و گلاب گیری در قم برگزار شد - شهر این سینتادارای بزرگترین رصدخانه
غرب کشور می‌شود - مشکلات افزایش بهای بلیت اتوبوس در میرجند - فردیس کرچ و توسعه
ساخت و ساز - احداث تقطیر داینامو متحرک در پارک کوهسنگی مشهد - شهرداری نطنز و
سازمان قلمه کوهاپ - شهرداری حمیدیا و نصب اولین تابلوی ترافیک معلق - اولین همایش هم
اندیشی شهرداران ایلام برگزار شد - بازار بزرگ کاشان ساماندهی می‌شود و...
- ۹۷ تان‌های نشو / عباس جلایی
- ۹۹ فهرست انگلیسی

طرح روی جلد: جمعیتد یاری شیر مرد - مربوط به
گزارش اصلی
عکس پشت جلد اسپانیا، بیل بائو؛ موزه گوگنهایم،
یکی از بناهای نمادین قرن بیستم که نحوه
نورپردازی آن جلوه خاصی به بنا داده است.

- ۱- مطالب مندرج لزوماً بیانگر نظرات
شهردارها نیست.
- ۲- شهردارها و هیأت‌های
تخصصی مطالب آزاد است.
- ۳- مطالب ارسال شده هیچ وجه باز
گردانده نخواهند شد.
- ۴- استفاده از مطالب و طرح‌های ماهنامه
تنها با ذکر مأخذ مجاز است.

صاحب امتیاز: وزارت کشور - سازمان شهرداری‌های کشور
سردبیر: علی توذیور
معاون سردبیر: نوبت سعیدی رضوانی
هیأت تحریریه: سرویس علمی - پژوهشی - غلامرضا
کاتبیان / سرویس حقوقی - بین‌المللی - حسن شفیعی
ویراستار: حمید خادمی
مدیر هنری: جمشید یاری شهر مرد
مهاضگ کتنده امور فنی: سعید مرده‌اته
تصویرسازی: مهدی یار محمدی
حروفچین: فریده دارستانی فراهانی
نوعه خوان: نیلا شاه‌مشرقی
شمارگان: ۵۰ نسخه

دولت حداقل، شهرداری حداکثر

با شکل گیری بخشی از سازمان شهرداریها پرسشها و مسائل جدیدی فرا روی مدیریت عالیته وزارت کشور قرار گرفت. اولین بحث عمده‌ای که مطرح شد، واگذاری تمام - و یا بخشی از - وظایف کشور به سازمان شهرداریها بود. عده‌ای در این میان بحث مبتنی و اساسی را طرح می‌کنند و اعتقاد دارند که می‌بایست کلیه وظایف وزارت کشور اعم از حاکمیتی و تصدی‌گری به سازمان مذکور منتقل شود. برخی نیز بر این نظریه پای می‌نهند که واگذاری کلیه وظایف به این سازمان صحیح نیست و صرفاً می‌بایست وظایف تصدی‌گری منتقل شود. وزارت کشور همچنان امور سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت بر امور شهرداریها را در سناد خود داشته باشد. ولی در مقابل نظریه دیگری نیز وجود دارد که با عنایت به زمان تصویب ماده ۶۲ قانون شهرداریها (مستند قانونی تشکیل سازمان پیش گفته) و شرایط اجتماعی، سیاسی و اقتصادی سال ۱۳۴۵ و تفاوت مناسبات جامعه کنونی (پس از ۳۶ سال) با جامعه آن روز، نردبندی جدی را در شکل‌گیری سازمان مطرح می‌کند. این نظریه به ویژه با شرایط پیش آمده پس از تحولات نوم خرداد ۱۳۷۶ و تأکید رئیس جمهوری محترم بر توسعه سیاسی و شکل‌گیری نهادهای مدنی و تکثیر قدرت در بین آحاد جامعه، به ویژه شکل‌گیری شوراهای محلی، بیشتر می‌یابد.

چون هرچه نظریه سوم همانا تمرکززدایی و کوچک‌سازی دولت و واگذاری هر چه بیشتر امور به نهادهای مدنی و مردمی است، و به همین علت با گسترده شدن پیکر دولت به شدت مخالفت می‌ورزد. این دیدگاه تشکیل سازمان و یا نهادهای مرکزی برای هماهنگی، انتقال تجارب به هم‌دیگر، آموزش و پشتیبانی راحسرووری می‌داند، لیکن در عین حال دلیلی برای شکل‌گیری آن به صورت دولتی نمی‌بیند، و در واقع اولویت را به تشکیل سازمان شهرداریها - به صورت غیردولتی - می‌دهد.

در این دیدگاه، وظایف حاکمیتی در خصوص شهرداریها در بدنه وزارت کشور باقی می‌ماند و سایر وظایف وزارت کشور (تصدی‌گری) در خصوص شهرداریها، به سازمان شهرداریها واگذار می‌شود. بدین ترتیب

ضمن کوچک شدن وزارت کشور و بدون ایجاد تشکیلات دولتی سازمان ملی برای هماهنگی و پشتیبانی از شهرداریها به وجود می‌آید. معیناً این دیدگاه و یادیدگاه‌های دیگر در خصوص مدیریت عالیته شهرداریها و تعیین استراتژی نظام در خصوص مدیریت شهری و تعیین جایگاه مدیریت شهری در حاکمیت، از مسائل بسیار پراهمیت وزارت کشور است، که به پژوهشهای بنیادی و بحثهای جدی کارشناسی نیاز دارد. این ضرورت جدی، خود نیازمند تعامل هر چه عمیق‌تر و بیشتر شهرداران و شوراهای شهری با مدیریت عالیته وزارت کشور است.

بدین ترتیب چنین سه نظرس می‌رسد که تأمل و تدبیر در شکل‌گیری این سازمان جدید، با لحاظ موارد ذیل، الزامی است:

- ۱- جلوگیری از گسترده شدن بدنه بزرگ و ناکارایی دولتی
- ۲- واگذاری هر چه بیشتر امور به مردم، به ویژه نهادهای عمومی محلی (شهرداریها و شوراهای محلی)

مبحث مهم دیگری که یادآوری آن بسیار مهم است؛ تدوین استراتژی دولت حداقل و شهرداری حداکثر می‌باشد که بی‌ارتباط با بحث قبلی نیست. در واقع با اجرایی ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم توسعه کشور، دولت، حداقل، خواهد شد. و شهرداری به جایگاه واقعی خود یعنی مدیریت واحد شهری بر خواهد گشت، توجه و عنایت جدی به این مسئله استراتژیک، از وظایف اولویت‌دار سازمان شهرداریهاست.

این امر با عنایت به تأکید مقام عالی وزارت کشور در نشست شهرداران کلان‌شهرهای کشور در ماه گذشته و نیز توجه و اهتمام محترم شورای اسلامی در تصویب ماده ۹۰ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و نیز یونجه سال ۸۱ کشور و رویکرد اساسی هیات دولت و ریاست جمهوری محترم به این مهم، عزمی جدی، اراده‌ای قوی و دانشی در خور و تجربه‌ای کراتسنگ را می‌طلبد.

ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم؛ چرا و چگونه؟

تنظیم: کیومرث ایراندوست

شهرداری نهادی غیردولتی و عمومی است که در محدوده یک شهر به ارائه خدمات مختلف می‌پردازد و در واقع تعیین کننده ترین نهاد در مدیریت شهری محسوب می‌شود. نقش شهرداری تنها به امکانات زیربنایی شهر و وظایف روزمره محدود نمی‌شود بلکه برنامه‌ریزی مدیریت و توسعه تمامی عرصه‌های شهر را نیز در برمی‌گیرد. شهرداری‌ها، بسته به ویژگی‌های اداری و سیاسی هر کشور، دارای وظایف و اختیارات متفاوتی هستند، و دامنه وظایف و عملکردشان به عنوان نهادی مدنی و محلی، عمومی و غیرانتفاعی، هر روز بنایه ضرورت گسترده می‌شود. در کشورهای در حال توسعه تلاش و کوشش برای افزایش نقش شهرداری‌ها و مطرح کردن آنها به عنوان نهادی مستقل و غیردولتی، به دلیل ساختار حکومتی و نظام اداری در این کشورها، همواره با مشکل مواجه بوده است. این در حالی است که در بیشتر کشورهای توسعه یافته این روند با تجربیات موفق همراه بوده است.

در سالهای اخیر پیچیدگی‌های شهرنشینی امروز و طرح مباحثی چون توسعه پایدار شهری و تأکید بر توسعه انسانی و تقویت اقتصادی شهر و عدالت اجتماعی، حفظ محیط زیست شهری و در نتیجه نیاز به رویکردی تازه در مدیریت شهری از سویی، و راهبرد دولت حداقل و لزوم تحول در ساختار اداری و مدیریتی کشور از سویی دیگر، لزوم توجه به شهرداری‌ها و واگذاری وظایف جدید را توجیه کرده است.

قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی جمهوری اسلامی ایران راهکارهایی را در این زمینه ارائه کرده، که از آن جمله در ماده ۱۳۶ این قانون چنین آمده است: «به دولت اجازه داده می‌شود با توجه به توانایی‌های شهرداری‌ها، آن گروه از تصدی‌های مربوط به دستگاه‌های اجرایی در رابطه با مدیریت شهر را که ضروری تشخیص می‌دهد بر اساس پیشنهاد مشترک وزارت کشور و سازمان امور استخدامی کشور همراه با منابع تأمین اعتبار ذی‌ربط به شهرداری‌ها واگذار کند.»

در زمان حاضر مقدمات تحقق این ماده در وزارت کشور در قالب ستاد تحقق ماده ۱۳۶ برنامه سوم با حضور نمایندگان سازمانهای ذی‌ربط شکل گرفته است و بررسی جنبه‌های اجرایی این ماده و تدوین دستورالعمل واگذاری اختیارات و وظایف جدید به شهرداری‌ها و پیشنهاد آن به هیئت دولت برای تصویب، در دستور کار قرار دارد. درباره چگونگی این ماده پرسشهای متعددی مطرح گردیده است؛ از جمله اینکه در شرایط فعلی واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها چه ضرورتی دارد و شرایط توجیه کننده واگذاری اختیارات جدید کدامند. نیز آیا این روند به بهبود مدیریت شهری کمک خواهد کرد؟ آیا جایگاه حقوقی و تشکیلاتی شهرداری تغییر خواهد کرد؟ وظایف قابل واگذاری کدامند؟ روشها و سازوکارهای اجرایی این ماده چیست؟ و پیش شرط‌های لازم برای موفقیت این واگذاری کدامند؟ و چندین پرسش دیگر از این دست. گزارشی حاضر نتیجه بحث و تبادل نظر با چند تن از صاحب نظران و دست‌اندرکاران امور مرتبط با مدیریت شهری و شهرداری است، که در آن سعی شده به موارد مذکور پرداخته شود.

در مورد ضرورت‌های تدوین و اجرای ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم پرسشها و نظریات متفاوتی مطرح است. اما در مجموع این پرسش کلی را می‌توان مطرح کرد که در مقطع کنونی چه ضرورت و نیازی به واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها وجود دارد و هدف قانون‌گذار از ارائه ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم چه بوده است.

در این زمینه، ولی آذروش نماینده و عضو کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی، معتقد است که: «در مدیریت شهری بایستی مدیریتی را تحت عنوان سیستم مدیریت شهری پذیرفت؛ و این از احزای مختلفی تشکیل شده است که با هم مرتبط و در حال تعامل هستند. شهر خود نوعی سیستم است و نیازمند مدیریت سیستمی است. شهر را اگر به عنوان موجودی ارگانیک بپذیریم که دائم در جنب و جوش و فعالیت است، آن گاه در خواهیم یافت که نیازمند سوخت و سازی دائمی است که تنها با مدیریتی منسجم و واحد امکان پذیر است.»

مطالماً در تدوین و پیشنهاد ماده ۱۳۶ مسئله هماهنگی و لزوم مدیریت سیستمی شهر مطرح بوده است.

احمد نواهن، معاون برنامه‌ریزی و توسعه سازمان شهرداری‌های کشور، پیشنهاد اجرای ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم را در سنتز حرکت به سمت توسعه پایدار مدیریت شهری می‌داند، که از دو زاویه می‌تواند مورد توجه قرار گیرد:

«اول اینکه در حرکت عمومی توسعه امر تصدی‌گری در دولت‌های ملایم به سوی صفر میل می‌کند و بدنه اجرایی دولت کوچکتر می‌شود و امور تصدی‌گری به سایر بخشها واگذار می‌گردد. دولت در ایجاد سیاست‌گذاری و نظارت تقویت می‌شود و از امور اجرایی، به ویژه تصدی‌گری در بسیاری از وظایفی که در زمان حاضر دولتهای سنتی متصدی آن هستند، دوری می‌جوید.»

اما مسئله دوم این واقعیت است که در زمان حاضر در شهرها خدمات در مدیریتهای متعدد - و غالباً از سوی دولت - ارائه می‌شود که یک بررسی ساده، هزینه‌های زیادی را که شهروندان از عدم هماهنگی این مدیریت متکثر متحمل می‌شوند نشان می‌دهد. بنابراین اگر خدمات شهری تحت مدیریت واحد هدایت و کنترل شوند، علاوه بر جلوگیری از هزینه‌های یاد شده می‌توانند در بهره‌وری بهتر از منابع نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشند. این سازماندهی نیز قطعاً می‌تواند رضایت‌مندی شهروندان را به دنبال داشته باشد.»

اردشیر امیر ارجمند، حقوقدان و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، از زوایای دیگر به مسئله نگاه می‌کند. وی معتقد است که واگذاری اختیارات به نهادهای محلی به اصلاح ساختار اداری در ایران مربوط می‌شود؛ و این به عنوان یکی از اهداف قانون اساسی نیز آمده است. این هدف در طول برنامه اول و دوم توسعه جمهوری اسلامی مورد توجه قرار گرفت اما هیچ اقدام جدی و مؤثری در این جهت انجام نشد برای مثال، در بند ۸

نظر به دولت حداقلی جست و جو کرد. به اعتقاد وی، دولت حداقلی دولتی است کوچک که فقط به وظایف حاکمیتی می‌پردازد و اموری را که جنبه تصدی‌گری دارد به خارج از خود هدایت می‌کند. در این نظریه، دولت برنامه‌ریز، سیاستگذار، ناظر و هماهنگ‌کننده است.

به اعتقاد علی نوذری‌پور، تجارب کشورهای دیگر نشان داده است که مدیریت شهری و شهرداریهایی که در قالب سازمانهای عمومی غیردولتی، هم به دست مردم انتخاب می‌شوند و مشروعیت خود را از مردم می‌گیرند و هم منابع مالی مورد نیاز خود را از عوارض به دست می‌آورند، تجربه موفق بوده است.

علی نوذری‌پور بر این اعتقاد است که ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم ارتباط تنگاتنگی با دیدگاهها و اهداف برنامه‌های آقای خامنه‌ای در شکل‌گیری جامعه مدنی دارد. دیدگاه آقای خامنه‌ای بر کوچک‌سازی دولت و تمرکززدایی و واگذاری امور به مدیریتهای محلی و منطقه‌ای و محلی، و تلاش برای ایجاد زمینه‌های مشارکت در اداره امور کشور، در این ماده منعکس شده است. البته

علی نوذری‌پور

واگذاری اختیارات به نهادهای محلی به اصلاح ساختار اداری در ایران مربوط می‌شود؛ و این به عنوان یکی از اهداف قانون اساسی نیز آمده است

در برنامه سوم علاوه بر ماده ۱۳۶، موارد دیگری نیز در این زمینه مورد توجه بوده و از هم اکنون حرکتهایی هم برای تمرکززدایی و واگذاری وظایف و امور و فعالیت‌های دولت مرکزی به بدنه‌های دولت در استانها آغاز شده است. از جمله این حرکتها می‌توان به شکل‌گیری شورای برنامه‌ریزی توسعه استان و خزانه معین استان و افزایش سهم اختیارات استانی نسبت به اختیارات ملی اشاره کرد. در حقیقت حرکت به سمت تغییر نظام برنامه‌ریزی از حالت بخشی به سمت حالت بخشی منطقه‌ای است. در اینجا پرسشهایی از این دست مطرح می‌شود که: آیا اکنون زمان مناسبی برای واگذاری این وظایف جدید به شمار می‌رود؟ نیز اینکه کدام وظایف اکنون قابل واگذاری‌اند؟ علی نوذری‌پور در این باره معتقد است که زمان این تغییر و تحول رسیده و هم اکنون مقدمات آن در وزارت کشور، با هماهنگی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، مهیا شده است. وی می‌گوید: «خوشبختانه در بودجه سال ۱۳۸۱ هم این ماده اجرایی شده و برای دولت تعیین تکلیف کرده است که وظایفی را که لازم می‌داند به شهرداری و واگذار کند همراه با آن بایستی اعتبار دولتی لازم هم به شهرداری واگذار شود. به این ترتیب شهرداریها در ابتدای گرفتن وظایف جدید از لحاظ بار مالی مشکلی نخواهند داشت.»

نوذری‌پور در مورد وظایف قابل واگذاری چنین می‌گوید: «در باره این موضوع مطالبات زیادی انجام شده است. مطالعه امکان‌سنجی

ضمیمه قانون اول راهکارهایی برای اصلاح ساختار اداری ارائه شده، که از آن جمله است: «تنظیم و استمرار نظام کارآمد تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در مجموعه سازمان دولت، تقویت واحدهای مسئول اعمال حاکمیت و کاهش وظایف تصدی تا حد ضرورت و انتقال وظایف غیر ضروری دولتی به بخش غیردولتی در جهت کاهش بار مالی و ارتقای کیفیت ارائه خدمات، و ایجاد واحدهای سازمانی غیر مرکزی در جهت جبران عقب‌ماندگی مناطق محروم کشور. به هر حال آنچه که در برنامه اول و دوم آمده بود، در برنامه سوم با سراحت و عینیت و انسجام بیشتر مورد تأکید قرار گرفت. در واقع برنامه سوم به جای ارائه راهبردهای صرف، بیشتر راهکارهای اجرایی نسبتاً مشخصی را ارائه کرد که از این نظر نسبت به دو برنامه قبلی برتر است.»

به اعتقاد وی: «می‌توان چنین استنباط کرد که ماده ۱۳۶ در همین زمینه و در جهت اصلاح ساختار اداری و تراکم زدایی و تمرکز زدایی از دولت و دادن اختیارات بیشتر به واحدهای محلی، ما هدف اجرایی امور با دقت بیشتر و هزینه کمتر، مطرح شده است. در ماده ۱۳۷ همین مسئله در مورد دروس‌ها مطرح شده است، که آن نیز همین هدف را دنبال می‌کند.»

علی نوذری‌پور، مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی عمرانی وزارت کشور، از زوایای دیگر به مسئله می‌نگرد. وی نیز معتقد است که ریشه‌های تفکری را که در ماده ۱۳۶ به چشم می‌خورد، باید در

واگذاری وظایف جدید به شهرداریها نشان داده است که با توجه به اصول حاکم بر واگذاری ۲۲ وظیفه را می توان واگذار کرد. از آن جمله است وظایفی که به تهیه طرحهای توسعه شهری مربوط می شود، خدمات فرهنگی و گردشگری شهری، خدمات بازرگانی، راهبردی و رانندگی و حمل و نقل شهری، حتی امور ثبت احوال تأسیسات زیربنایی چون آب و برق و گاز و توزیع فرآورده های نفتی، و نظایر اینها.

در این باره احمد تواهر معتقد است که تعیین زمان تابعی است از نوع وظیفه ای که باید واگذار شود؛ و این از یک سو بسته به سازوکار موجود در شهرداریها، و از سوی دیگر زیر ساختهای قانونی و اجتماعی برای پذیرش وظایف جدید به وسیله شهرداری است. در مرحله اول وظایفی که جنبه خدمات شهری دارند چون آب رسانی، جمع آوری فاضلاب، برق رسانی شهری ماهیتاً قابل واگذاری است و البته اغلب این امور در گذشته هم از وظایف شهرداری بوده است.

در این زمینه علی سوذر پور نیز متذکر می شود که در قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴ هم ۵۳ وظیفه برای شهرداریها بر شمرده

است که امور تصدی، خوب، آب و برق و فاضلاب و مخبرات که امروزه به عنوان امور قابل واگذاری مطرح می شوند، هیچ کدام نمی توانست تصدی به شمار آیند. تمام این موارد در انحصار دولت هستند و در جامعه ما نمی توان آنها را تصدی محسوب کرد. در حقیقت تصدی امری نسبی است و حوزه تصدی به میزان تعامیل دولت برای مداخله در امور اقتصادی و اجتماعی بستگی دارد.

وی همچنین معتقد است: «در تسوین ماده ۱۲۶، مانند موارد متعدد دیگری، تفکر اقتدار گرایانه حاکم است. با آنکه پذیرفته شده است که تمرکززدایی و تفویض اختیار صورت گیرد، اما روحیه و فرهنگ اقتدار گرایانه چنان ریشه دوانیده است که اجازه نمی دهد این کار تا انتها پیش رود.

تواهمردان در حقیقت تعامیل به تقسیم کار دارند اما در عین حال می خواهند همچنان تصمیم گیرنده نهایی باشند و معتقدند که بهتر از هر کسی تصمیم می گیرند؛ و تا چنین نگرشی حاکم باشد این بحث یا موفقیت همراه نیست.»

با این تفاسیل، مسئله دیگری مطرح می شود و آن اینکه قبل از واگذاری وظایف جدید، باید تجدید نظر و تعریف مجددی در

برنامه سوم به جای ارائه راهبردهای صرف، بیشتر راهکارهای اجرایی نسبتاً مشخصی را ارائه کرد که از این نظر نسبت به دو برنامه قبلی برتر است

احمد تواهر

وظایف قبلی شهرداریها صورت گیرد. در این باره علی توذر پور چنین می گوید: «شهرداریها مانند سایر نهادها یا مشکلاتی مواجه هستند، و در واقع این گونه نیست که وظایف محول شده خود را انجام نداده باشند. شرایط اداری و سیاسی کشور باعث شده است که از دهه ۳۰ تا کنون بسیاری از وظایف در نظر گرفته شده برای شهرداریها به دیگر ارگانها و مؤسسات واگذار شود. اکنون باید وظایفی را که به تحقق مدیریت شهری معنا بخشید می کند به شهرداری واگذار کرد، و طبعاً بایستی اعتبارات و تشکیلات آن را هم منتقل کرد.»

احمد تواهر معتقد است: «موضوع بازنگری و تجدید نظر در قانون شهرداریها اجتناب ناپذیر است. قانون شهرداریها که قدمت آن به حدود نیم قرن پیش بازمی گردد با توجه به شرایط اجتماعی و اقتصادی زمان خود تدوین شده است. اما این ضرورت قطعاً به معنای توقف روند فعلی اجرای قانون نیست.»

در این باره ولی آفروش چنین می گوید: «در سوادری، و غالباً به دلایل سیاسی و یا نیاز مالی، شهرداریها توانسته اند به دستاورد خود عمل کنند - و با دست عمل نگرند. برای مثال، در مورد کاربرد بهای شهری، و تغییر کاربرد به مشکلات متعددی، ناشی از نیاز مالی شهرداریها، دیده آمده که در بسیاری از موارد با قانون مناسبت داشته است. به همین خاطر است که قانونگذار مسئله

شده است که متأسفانه هنگامی که دولت از لحاظ اقتصادی توانمند شده، به جای تقویت شهرداریها و توانمند کردن مدیریت محلی، دولت را بزرگتر کرد و از این وظایف کاسته شد و به دولت واگذار گردید. در حقیقت درآمدهای نفتی، دولت مرکزی را تقویت کرد و شهرداریها را در حد مؤسسات در پیداشت و نطفه شهرداری تنزل داد. بنابراین در شرایط کنونی لازم است که در این وضعیت تجدید نظر شود.

اردشیر امیر ارجمند در این باره می گوید: «در اینجا این سؤال مطرح است که آیا دولت می خواهد مجموعه ای از اختیارات خود را به شهرداریها بدهد یا خیر؛ و آیا این اختیارات ماهیتاً در صلاحیت شهرداریهاست؟ اگر چنین است، پس دیگر تقویض معنایی ندارد. بنابراین در این مورد قانون باید حوزه فعالیت های ملی و محلی را تعیین کند. حال اگر مینا را بر صلاحیت شوراهای محلی بگذاریم، به نظر می رسد چیزهایی که باید واگذار شود بسیار فراتر از مسائل مواردی است که امروزه مطرح است.

برای مثال، اگر چه آموزش و پرورش مسئله ای ملی است اما مدارس می توانند در اختیار شهرداریها باشند. بخشی از بهداشت و درمان شهری، امور کودکان و زنان بر سرپرست، مهندسی اجتماعی، ترافیک، حمل و نقل و حتی پلیس شهری و نظایر اینها همه مربوط به امور محلی است. از سوی دیگر، در ماده ۱۲۶ آمده

توانایی شهرداریها را برای محول کردن وظیفه جدید امری لازم ندانسته است پس باید ابتدا به اصلاح تشکیلاتی و ارتقای کارکرد شهرداریها پرداخت تا بتوان آنها را برای پذیرش وظایف جدید آماده ساخت.

مسئله دیگری که می توان مطرح کرد، جایگاه تشکیلاتی آینده شهرداریهاست. با واگذاری وظایف جدیدی که می توانند طیف وسیعی از خدمات و امورات عمرانی، خدماتی و اجتماعی و جز اینها را در بر گیرند، باید از لحاظ تشکیلاتی و اداری تعریف جدیدی از شهرداری به دست داده شود.

اردشیر امیر ارجمند در این مورد می گوید: «ابتدا باید تعریفی از شهرداری ارائه کرد و جایگاه آن را در ساختار اداری و اجرایی کشور مشخص ساخت. قانون محاسبات عمومی شهرداری را جزو مؤسسات غیردولتی و عمومی تعریف کرده است و تا هنگامی که این قانون نقض نشده شهرداری مؤسسه ای عمومی و غیردولتی است، و اختیارات تفویض شده به آن تعبیری در ماهیت آن نمی دهد. حال اینکه آیا با کیفیتی که اکنون شهرداریها دارند، مؤسسه عمومی غیردولتی محسوب می شوند یا خیر، جای بحث دارد. در قانون محاسبات عمومی تعریف جامع و مانعی از مؤسسه

جایگاه تشکیلاتی شهرداری فاقد منزلت لازم و مورد انتظار است. از لحاظ ساختار تشکیلاتی هم شهرداریها باستی متناسبی با اختیارات و وظایف جدید، نوعی تجدید ساختار را تجربه کنند»

علی نوذریسور در این زمینه چنین می گوید: «مسئله تحول در ساختار و تشکیلات شهرداریها در خود ماده پیش بینی شده است که وظایف باید متناسب با توانایی شهرداریها واگذار شود و تشکیلات تخصصی و اعتبار مورد نیاز نیز به آنها واگذار گردد. البته در اینجا باید برای تأمین منابع درآمد پایدار شهرداریها فکری اساسی کرد تا از اتکالی شهرداریها به منابع دولتی کاسته شود و این اتکا عمدتاً به منابع در آمد محلی باشد این انتظاری غیر منطقی است که شهرداریها مؤسسات عمومی غیردولتی تلقی کردند اما از نظر مالی به دولت متکی باشند این باعث می شود استقلال شهرداریها خدشه دار گردد. شکل دهی چنین زمینهای نیازمند تدوین طرح و چارچوب مشخصی است، که باید به تصویب مجلس برسد»

همان طور که پیش تر هم ذکر کردید، بسیاری از وظایف اشاره شده ای که قابل واگذاری به شهرداری تشخیص داده شده اند، در اختیار مؤسسات و سازمانهای دولتی قرار دارند. این در حالی است

اگر ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم را زمینه و شرط لازم فرض کنیم، شروط کافی باید در انتخاب ساز و کار مناسب تعریف شوند و در این انتخاب بایستی از شتاب زدگی در تصمیم گیری، پرهیز گردد

این فرایند نیازمند کارشناسی علمی و تخصصی دقیق است که از یک سو توان شهرداریها را تعیین کند و از سوی دیگر تحول در ارائه ان وظیفه و تبعات آن بر دیگر ارگانها را به طور کامل بسنجد

عمومی غیردولتی ارائه نشده است و متأسفانه آرای دیوان عدالت اداری هم نتوانسته است به این امر کمک کند. در اینجا این مسئله مطرح می گردد که شرکتهای وابسته به شهرداری نیز مؤسسه عمومی غیردولتی محسوب می شوند؟ که این از نظر حقوقی بسیار جای تأمل دارد.

از سوی دیگر، این پرسش مطرح است که: آیا شهرداریها واقعاً مؤسسه عمومی غیردولتی اند؟ شهرداریها ابوابی بسیار نزدیک و ننگاتنگ با وزارت کشور، دولت و قدرت مرکزی دارند و این نمی تواند جزو ویژگیهای مؤسسات عمومی غیردولتی باشد. در اینجا تناقضی هم به چشم می خورد و آن اینکه جایگاه تشکیلاتی شهرداریها با تعریفی که قانون از مؤسسات غیردولتی کرده است همخوانی ندارد. به هر حال، اگر از بعد حقوقی به مسئله نگرسته شود، با واگذاری اختیارات جدید تغییری در جایگاه شهرداری از لحاظ تشکیلاتی و اداری به وجود نخواهد آمد اما بر اهمیت آن افزوده خواهد شد.

در این باره احمد توابع معتقد است: «این روند در ارتقای جایگاه شهرداری در اجتماع مؤثر است. واقعیت این است که در زمان حاضر پیوند شهرداری با شهروندان امری بسیار محسوس و اجتناب ناپذیر است؛ اما به تناسب این وابستگی، به نظر می رسد که

که شهرداری مؤسسه عمومی غیردولتی است و بدین ترتیب این پرسش مطرح است که آیا واگذاری اختیارات و وظایف مؤسسات دولتی به مؤسسه ای غیردولتی از لحاظ قانونی جای اشکال نخواهد داشت.

اردشیر امیر ارجمند می گوید: «تعریفی که قانون محاسبات از مؤسسه عمومی غیردولتی به دست می دهد، عبارت است از سازمانی که خدمات عمومی ارائه می کند. بنابراین سازمانهای دولتی و حتی بهادهای حافظ امنیت نیز خدمات عمومی ارائه می کنند تفاوت را باید در استراتژیک بودن خدمات جست و جو کرد؛ به این معنی که خدماتی که جنبه استراتژیک دارند به عنوان منافع ملی تلقی شود و با غیر آن منافع منطقه ای و محلی تلقی شود که منافع استراتژیک و ملی دولتی و منافع محلی و غیر استراتژیک می تواند غیردولتی محسوب شود».

ولی آذروش معتقد است واگذاری امری که جنبه زیرساخت شهری و خدمات عمومی دارند هیچ مشکلی ایجاد نخواهد کرد؛ اما مسائلی که جنبه کلان و ملی دارند نمی توانند مطرح باشند.

علی نوذریسور نیز اظهار می دارد: «این وظایف دیگر نمی تواند دولتی باشد بلکه در حقیقت تصدی گری است؛ و دولت باید فقط به وظایف حاکمیتی خود بپردازد و تصدی را به مردم و نهادهای

تغییری در جایگاه شهرداری از لحاظ تشکیلاتی و اداری به وجود نخواهد آمد، اما بر اهمیت آن افزوده خواهد شد

مردمی واگذار کند، شهرداری از جمله این نهادهاست که می‌تواند نقش مؤثری در این میان داشته باشد. به علاوه، بخشی از وظایف و انبیز می‌توان به صورت مستقیم به مردم واگذار کرد.»

حال اگر بپذیریم که واگذاری وظایف جدید به شهرداریها با توجه به شرایط اقتصادی - اجتماعی کشور نوعی ضرورت است، چه سازو کاری برای این روند پیش بینی شده است و چگونه می‌توان به نتیجه مطلوب در آن دست یافت؟

توانایی علمی و عملی شهرداریها»

ولی آذروش در این مورد همچنین اظهار می‌دارد: «در تدوین و پیشنهاد ماده ۱۲۶ مسئله هماهنگی و لزوم توجه به مدیریت واحد مطرح است. این امر باید در چارچوب سیاستگذاریهای صحیح انجام پذیرد که در آن مدیر تصمیم گیرنده نباشد بلکه سیستم موجود مدبر را به سمت تصمیم‌گیری تهابی هدایت کند. این روند به کارشناسی دقیق و سنجیده نیاز دارد و نظریات شوراهای شهر نباید نادیده گرفته شود. از همه مهم‌تر، باید زمان بندی مشخصی برای آن در نظر گرفته شود؛ چون تأخیر در واگذاری باعث به وجود آمدن توقف امور خواهد شد، که این به ضرر عمران و مدیریت شهری است.»

اردشیر امیر ارجمند از زاویه‌ای دیگر به این مسئله می‌پردازد و چنین می‌گوید: «سازو کاری که در ماده ۱۳۶ در نظر گرفته شده است موفق نخواهد بود. این روند باید بر کار فکری و عسمر استوار باشد، و در واقع اقدامات مقطعی کاری از پیش نخواهد برد. به نظر بنده این روند (واگذاری اختیارات و وظایف) باید از طریق قانون صورت پذیرد چون مسئله بسیار مهم تفکیک میان وظایف محلی و وظایف ملی است. تعیین این امر نیز در حد صلاحیت قانون گذار است و دولت و دستگاههای اجرایی نمی‌توانند درباره آن تصمیم بگیرند. این بحثی بنیادی و مهم است. اگر قانون وظیفه‌ای را جزو امور محلی تشخیص داد، در اختیار مقامات محلی خواهد بود. یا شما می‌پذیرید که نهادهای محلی دارای برخی صلاحیتها هستند یا خیر. بنابر ماده ۱۲۶ دولت است که ارزیابی می‌کند و تصمیم می‌گیرد که مجموعه وظایف را به نهادهای محلی واگذار کند. دستگاه اجرایی نیز بنابر اختیاراتی که دارد، با توجه به توانایی شهرداریها وظایفی را واگذار می‌کند و ممکن است در آینده به این نتیجه برسد که آن وظیفه را پس بگیرد، یا به یک شهرداری اختیاری را واگذار و از شهرداری دیگری آن را سلب کند.

در واقع در این مورد از شهرداری به عنوان یک نهاد عدم تراکم استفاده شده است، چون صلاحیت در این حیطه مربوط به شهرداری نیست بلکه فقط آن را با اجازه دولت - و در حقیقت به نمایندگی از دولت - انجام می‌دهد. در اینجا نمی‌توان وظیفه شورا و شهرداری را تفکیک کرد و در قانون اساسی هم تصریح شده است که تکلیف شوراها را قانون مشخص می‌کند. بنابر این در این مورد هم باید قانون مشخص کننده باشد چون شهرداری و شورا در رابطه‌ای اصولی تفکیک پذیر نیستند. پس وظایف شوراها و شهرداریها را، که همان وظایف و امور محلی است (یکی در مقام تصمیم‌گیری و دیگری در مقام اجرای امور محلی)، باید قانون تعیین کند.

به اعتقاد من، ماده ۱۳۶ یک گام به پیش است، اما گامی است محتاطانه، با انقباض، با التهاب و از روی اقتدر.

حالا به بازنگری در رویکردهای «ان نیاز داریم. باید انتخاب کنیم که آیا رویکردی اقتدارگرایانه که اقتدار و قدرت مرکزی را ایجاد می‌کند و مشارکت مردم را بر نمی‌تابد و از مشارکت استفاده اندازی می‌کند، نمربخش است و برای کشور مناسب است یا خیر بپذیریم که مردم سالاری و مشارکت واقعی به سود ماست و باید هدف اصلی باشد. همان طور که اشاره کردم، ما مردم را برای قبول مسئولیت صالح و توانا نمی‌دانیم و از واگذاری اختیارات ترس داریم.»

علی نودریور در خصوص قانونی کردن اقدامات در واگذاری وظایف جدید، معتقد است که ماده ۱۲۶ به عنوان قانون، این اختیار

ولی آذروش

دولتمردان در حقیقت تمایل به تقسیم کار دارند اما در عین حال می‌خواهند همچنان تصمیم گیرنده نهایی باشند و معتقدند که بهتر از هر کسی تصمیم می‌گیرند؛ و تا چنین نگرشی حاکم باشد این بحث با موفقیت همراه نیست

در این خصوص علی نودریور می‌گوید: «ابتدا وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی برای هر وظیفه طرحی تهیه می‌کند، که شامل امکان‌سنجی و فرایند انتقال خواهد بود و در آن نظر دستگاه مربوط هم لحاظ خواهد شد. در فرایند انتقال باید تبعاتی که فرایند انتقال بر روی دستگاه قبلی و شهرداری خواهد داشت دقیقاً ارزیابی شود و زمان بندی آن نیز کاملاً مشخص گردد. این کار هنوز انجام نشده اما زمینه آن شکل گرفته است.»

احمد تولهن معتقد است: «تعریف‌الگوی مناسب برای وضعیت جدیدی که از شهرداریها با وظایف جدید انتظار می‌رود، شاید مهم‌ترین محور این سازو کار باشد که شامل شناسایی دقیق وظایف و بستری است که در زمان حاضر در سایر ارگانها برای انجام این وظایف مهیاست، و همچنین شناسایی دقیق ساختار و

رایه دولت داده است که در مورد وظایف قابل واگذاری و روند واگذاری تصمیم گیری کند در نتیجه برای هر مورد به قانون چلناکتهای نیاز نیست.

در همین مورد دلی آذروشن نیز ضمن تأیید این مسئله، اظهار می‌دارد که کمیسیون عمران و مجلس شورای اسلامی به منظور بهبود مدیریت شهری، آمادگی هر گونه همکاری لازم را در قالب تسویق قانون (در صورت لزوم) دارد.

برای موفقیت شهردارها در انجام امور باید پدیده‌های اساسی و مهم در کشور تحقق پیدا کند و آن شکل گیری فرهنگ شهروند ذی حق و حکومت خدمت گذار و پاسخگوست

همچنین در زمینه پیش شرطهای لازم برای موفقیت روند واگذاری وظایف جدید به شهردارها، در میان مطالب پیش گفته، سوارذی مطرح شد. در مجموع اجماع متقده است که اگر ماده ۱۲۶ قانون برنامه سوم از زمینه و شرط لازم فرض کنیم، شروع کافی باید در انتخاب ساز و کار مناسب تعریف شوند و در این انتخاب بایستی از شتاب زدگی در تصمیم گیری، قبل از شناسایی دقیق سوتسوع، پرهیز گردد و سعی شود از حداکثر امکانات و دیدگاههای صاحب نظران استفاده شود. همچنین «در یک نظام مردم سالار باید نقش تعیین کننده مردم در انجام امور به دست خودشان با قوت و وضوح دیده شود. لذا باید هماهنگی و همسویی میان قوانین شوراها و شهردارها و سایر قوانین مدنظر قرار گیرد، مدل مورد نظر از ابعاد گوناگون تحلیل و نقد شود، موارد مغایر و متناقض مشابه نیز به حداقل رسد (و ترجیحاً حذف گردد)».

به نظر علی توذریور، پیش شرطهای مورد نیاز برای موفقیت ماده ۱۲۶ به همان ساز و کار و روند اجرای آن باز می‌گردد که در خود ساده ارائه شده است. اما در مجموع این فرایند نیاز مند

کارشناسی علمی و تخصصی دقیق است که از یک سو توان شهردارها را تعیین کند و از سوی دیگر وظایف قابل واگذاری به شهرداری و تحول در ارائه آن وظیفه و تبعات آن بر دیگر ارگانها را به طور کامل بسنجد.

ولی آذروشن نیز ضمن تأکید بر کارشناسی علمی در این زمینه، بر نیاز به همکاری سایر ارگانها و سازمانهای دخیل در مدیریت شهری اشاره می‌کند و لزوم هماهنگی میان تمامی عوامل مدیریت شهری را برای تحقق ماده ۱۲۶ بسیار اساسی می‌داند.

اردشیر امیر از جمله می‌گوید: «برای موفقیت شهردارها در انجام امور قبلی و امور جدیدشان باید به یک نکته توجه شود، و خصوصاً بخشهای اجتماعی و فرهنگی شهرتاریها می‌بایست در نظر داشته باشند که باید پدیده‌های اساسی و مهم در کشور تحقق پیدا کند تا تغییر و تحول مثبت نمایان گردد؛ و آن شکل گیری فرهنگ شهروند ذی حق و حکومت خدمت گذار و پاسخگوست. در ایجاد این فرهنگ، شهردارها نقش برجسته‌ای دارند، اما قبل از هر چیز به نظر می‌رسد که آنها خود نیز به آموزش نیاز دارند چون در شرایط کنونی بخش عمده‌ای از حقوق شهروندی به شهردارها مربوط می‌شود.»

جمع بندی

از مجموع دیدگاههای ارائه شده در مورد چگونگی و چرایی ماده ۱۲۶ قانون برنامه سوم، می‌توان موارد زیر را برداشت کرد:

- ضرورت واگذاری وظایف جدید به شهردارها از جنبه‌های مختلفی قابل بحث است و علل مختلفی می‌تواند برای تدوین و احضار این ماده مورد نظر باشد. از آن جمله است: ضرورت اصلاح ساختار اداری کشور، لزوم توجه به مدیریت واحد و سیستمی در شهر، نظریه دولت حداقل و کاهش امور تصدی دولتی، ضرورت توجه به مشارکت مردمی و تقویت مردم سالاری برای دستیابی به جامعه مدنی، تقویت حاکمیت محلی و تمرکززدایی از دولت و نظایر اینها.

- به نظر می‌رسد که ماده ۱۲۶ در تقویت مدیریت شهری و حاکمیت محلی مؤثر خواهد بود، اما کافی نخواهد بود. در برخی موارد تمرکززدایی از دولت مرکزی نیاز به زمان بیشتر و قوانین جدید دارد.

- وظایف قابل واگذاری به شهردارها می‌تواند طیف وسیعی از خدمات و امور شهری را شامل شود که دامنه واگذاری را توانایی شهرتاریها تعیین خواهد کرد. بنابراین شهردارها به طور یکسان دارای وظایف جدیدی نخواهند شد. به نظر می‌رسد که در برنامه زمان بندی واگذاری اختیارات و وظایف جدید به برخی شهردارها تا حصول شرایط لازم تأخیر ضرورت باشد؛ اما باید گویند تا زمینه یکسان سازی وظایف و اختیارات تمام شهردارها هر چه سریع تر فراهم آید.

- به منظور تقویت شهردارها در مدیریت شهر و استقلال آنها به عنوان یک نهاد عمومی غیر دولتی، نیاز به تجدید نظر در امور مالی و شیوه‌های تأمین اعتبار شهرتاریها، برای بهره‌مند شدن از منابع مالی و درآمدی پایدار و مستقل از خزانه دولت، به چشم می‌خورد.

- برای موفقیت و دستیابی به اهداف مورد نظر در ماده ۱۲۶ باید کارشناسی علمی و همه‌سویگر و جامع مبنا قرار گیرد و از اقدامات تسنجیده و عقلی پرهیز گردد.

مدیریت شهری؛ نگرشی جدید به وظایف دولت

شریف محطوف
بکتر در شهرسازی

برمی‌گردد. مسأله‌ها تاکنون بیشتر دولتهای آسیایی در انجام وظایف خود، چه در زمینه برنامه‌ریزی خدمات شهری و چه در زمینه تأمین کالاهای مورد نیاز گروههای کم درآمد شهری، موفق نبوده‌اند. منافع بیشتر برنامه‌های حمایتی نیز نصیب نیازمندان نشده، در حالی که هزینه‌های چنین طرحهایی برای دولت کم‌رشدکن بوده است. در همین حال می‌توان ملاحظه کرد که تحولات مربوط به برنامه‌ریزی و مدیریت شهری توانسته است همگام با تحولات سریع و تغییرات مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی شهری به پیش رود.

برنامه‌ریزی شهری هنوز نتوانسته است از قید و بندهای طرح‌های جامع شهری رها شود و طراحی شهری نیز نتوانسته است از دور باطل تلیق فرم و عملکرد نواحی منتخب شهری، یا یک شهر کامل، خلاص گردد. طرح‌های جامع و تفصیلی شهرها تاکنون منعکس‌کننده ایده‌آلهای برنامه‌ریزان و طراحان شهری در مورد چگونگی تحولات شهری و اینکه شهرها چگونه باید به نظر برسند، بوده‌اند. اما تاکنون کمتر دیده شده است که این طرحها واقعیت‌های مربوط به توسعه شهری را منعکس سازند. تأکید تاکنون بر این بوده است که چه چیزی باید به شکل ایده‌آل صورت بگیرد، به جای این تفکر که چه چیزی باید به شکل واقعی انجام شود. این امر باعث شده است که طرح‌های جامع و تفصیلی شهری از حد کاغذهای دیواری بسیار گران‌قیمت، که به عنوان دکور اتاقهای مدیران کل نصب شود، تجاوز نکنند. آموزش علمی و حرفه‌ای برنامه‌ریزان و طراحان شهری تاکنون نتوانسته است با واقعیت‌های مربوط به توسعه شهری منطبق گردد و هنوز هم دولت‌ها ترجیح تصمیم‌گیرنده و کنترل‌کننده همه نوع توسعه شهری، به رغم تضاد این امر با واقعیت‌های جدید، به شمار می‌آید.

مقدمه

در اوایل قرن بیست و یکم تعداد ۲۷ ابرشهر در جهان وجود خواهند داشت که ۱۲ ابرشهر از آنها در قاره آسیا خواهند بود. مهم‌ترین مشکلاتی را که شهرها در قرن بیست و یکم با آنها مواجه خواهند شد، می‌توان در دو گروه عمده طبقه‌بندی کرد: یکی از اینها مشکلات مربوط به رشد و گردش حرکت اقتصادی، و دیگری مشکلات مربوط به فقر گروههایی از شهرنشینان است. افزون بر این، تعدادی از شهرهای آسیایی نیز به مشکلات مربوط به محیط‌زیست - مانند ترافیک سنگین و انواع آلودگیها (صوتی، آب و گرد و خاک) - دچارند.

امروزه به رغم رشد اقتصادی در بسیاری از شهرهای آسیا، فقر افشاری از شهرنشینان نیز هنوز جدی است. جمعیت زیادی از شهرنشینان بیکارند و جمعیت بسیار دیگری سطح درآمدشان کفاف زندگی حداقل آنها را نمی‌دهد و اینان نمی‌توانند از مسکن مناسب و از اسکان زیست‌مطلوب بهره‌مند باشند. بانک توسعه آسیا برآورد کرده است که در ۲۵ سال آینده، تنها در آسیای جنوب شرقی، بیش از ۷ تریلیون دلار سرمایه‌گذاری برای توسعه زیربنای شهری نیاز خواهد بود.

مشکلات شهری در جهان و به ویژه در آسیا تأثیر مستقیمی بر بهداشت، منابع طبیعی، محیط‌زیست و - به طور مستقیم یا غیرمستقیم - بر اقتصاد شهرها و مناطق می‌گذارد. در این خصوص، در سالهای اخیر دیده شده است که میزان مسئولیت‌پذیری دولتها نسبت به چنین مشکلات رو به گسترش، در حال کاهش است. افزایش جمعیت کم‌کم‌گیر، حجم تصدی دولت را به شدت گسترش داده است. از بازار انتظار نمی‌رود که چنین وظایفی را بر عهده گیرد و این به ماهیت سودطلبی آن

دست‌اندر کاران توسعه شهری

در کشورهای جهان سوم و به ویژه در آسیا، گروهها و نیروهای گوناگونی وجود دارند که بیشتر از برنامه‌ریزان شهری، مدیران شهری و قانونگذاران، بر توسعه شهرها اثر می‌گذارند. در شهرهای آسیایی، تهیدستان شهری وجود دارند که بیشترشان در سکونتگاههای غیرقانونی ساکن‌اند و در کارگاههای غیرقانونی به کار می‌پردازند. چنین سکونتگاهها و کارگاههایی به دور از چشم برنامه‌ریزان و مسئولان «مدیریت شهرها شکل گرفتند و گسترش یافتند. در کشورهای جهان سوم، خانه‌سازی غیرقانونی، از نظر تعداد، بیشتر از خانه‌سازی قانونی رواج دارد. افزون بر سکونتگاههای غیرقانونی، تهیدستان شهری در واحدهای مسکونی اجاره‌ای کوچک که به طور غیرقانونی ساخته و یا تقسیم شده است، و کلاً پایین‌تر از سطح استاندارد مسکن است، روزگار می‌گذرانند. تعداد زیادی از تهیدستان شهری در بخشهای اقتصادی غیرقانونی کار می‌کنند و غالباً هم در سکونتگاههای غیرقانونی مستقرند و تابع قوانین کار و قوانین مربوط به محیط زیست و نیز قوانین ایمنی و استاندارد بناهای ساختمانی نیستند. هنگامی که این سکونتگاهها و کارگاهها به شکل غیرقانونی ساخته شده‌اند، نامیدن آنها با نامهایی چون «سکونتگاه» و «خودساز» نیز صحیح به نظر نمی‌رسد. بسیاری از این سکونتگاهها چنین نیست که به دست ساکنان آنها و به شکل خودساخت بنا شده

در کشورهای جهان سوم و به ویژه در آسیا، گروهها و نیروهای گوناگونی وجود دارند که بیشتر از برنامه‌ریزان شهری، مدیران شهری و قانونگذاران، بر توسعه شهرها اثر می‌گذارند

باشند بلکه با دقت خاصی به دست شبکه‌های زمین‌خوار، سیاست‌بازان محلی، کارکنان نیروهای قضایی و گروههای قانون‌گریز تولید شده‌اند. این شبکه‌های زمین‌خوار، قطعات زمینی را به شکل غیرقانونی و در ابعاد غیراستاندارد، به همراه تعهد مقابله با نیروهای قانونی می‌فروشند. در این صورت، زیرساختها و خدمات اولیه شهری با تاخیر، و غالباً همراه با تعهد به حمایت سیاسی یا در مقابل پول اضافی، فراهم می‌گردد. به عبارت دیگر، می‌توان گفت که سکونتگاههای غیرقانونی به عنوان جزئی از بازار زمین شهری عمل می‌کنند و نتیجه نیروهای بازار هستند. در سوی دیگر، سرمایه‌جهانی و مؤسسه‌های چندملیتی نفوذ خود را بر توسعه شهری اعمال می‌کنند. پیشرفت قویون اصلاح، سالی و جهانی شدن سرمایه، این امکان را برای سرمایه‌گذاران فراهم ساخته است تا به سرعت و به راحتی، سرمایه خود را از جایی به جای دیگر در جهان منتقل کنند. همین طور نطلبهای بین‌المللی، و فروشگاههای زنجیره‌ای که به وسیله شبکه‌های تبلیغاتی جهانی حمایت می‌شوند، تعاریف جدیدی را درباره قیمت زمین، کارسری زمین و موفقیت یا عدم موفقیت اقتصادی مطرح می‌سازند. کارخانه‌های چندملیتی که قسمتهای مختلف تولید خود را در کشورهای مختلفی مستقر می‌سازند، تا قطعاتی را تولید کنند که باید در کشور دیگری سرهم بندی شوند، در حال گسترش‌اند.

شهرهای رقیب با یکدیگر برای اینکه سرمایه‌گذاری خارجی و محلی را - که در آسود و اشتغال به دنبال دارد - جذب کنند، باید شرایط مناسب را برای سرمایه‌گذاری از نظر خدمات مالی، سیاستهای اقتصادی، ثبات سیاسی و خدمات زیربنایی فراهم سازند. بسیاری از شهرها سعی کردند نقش مراکز مالی منطقه‌ای داشته باشند. تعدادی نیز در صدد گرفتن نقش مرکزی از نظر صنایع سنگین - مانند تولید خودرو - یا مراکز حمل و نقل منطقه‌ای - از طریق عرضه تواناییهای ویژه خود در رقابت با دیگر شهرها - برآمدند.

در میان جامعه شهری، گروههای فشار محلی وجود دارند که طیف گسترده‌ای راه از طرفداران محیط زیست گرفته تا اتحادیه‌های تجاری و صنعتی، تشکیل می‌دهند که همه سعی دارند بر دستگاه تصمیم‌گیر دولتی و بخش عمومی تأثیر بگذارند تا تحول و توسعه شهر را به نحوی هدایت کنند که منافع آن گروه تأمین گردد. اما به دلیل توان محدود دولت برای تأمین کلیه مایحتاج و زیرساختهای محلی شهر، گروههای توانمند بخش خصوصی علاقه خود را برای ساختن شهرکهای کامل، با تمام شبکه‌های بزرگراهی، نظامها (سیستمهای) حمل و نقل و زیرساختهای اجتماعی، پنهان نمی‌کنند. در مذاکره با چنین سرمایه‌گذارانی، دولت غالباً فاقد توان پیش‌بینی تحولات علاقه عمومی به چنین طرحهایی در درازمدت است. در ایجاد اقتصاد خود، قدرتهای اقتصادی غالباً همواره در صدد تحصیل معافتهای مالیاتی یا تصویب مقررات و قوانینی برای برخی طرحها هستند، تا بتوانند کار سودمندی را به انجام رسانند.

در کنار فرایند جهانی کردن اقتصاد جهانی، کردن مسائل حفاظت از محیط زیست نیز در جریان است. مشکلات محیط زیستی که بر شهرها تأثیر می‌گذارد، ضرورتاً در داخل محدوده اداری آن شهرها، یا حتی در کشورهای متبوع، ایجاد نشدند. فعالیت اقتصادی در یک شهر می‌تواند تبعات جدی و تأثیرات اساسی در شهرهای دور دست، و همچنین بر محیط زیست روستایی در همان منطقه و حتی در مناطق دیگر یا حتی کشور دیگری، داشته باشد. آلودگی آب در نواحی ساحل دریاهای به دلیل تخریب جنگلها و آلودگی رودخانه‌ها، می‌تواند به مناطق دور دست سرایت کند. دولت‌های محلی توان محدودی برای ایجاد تغییرات لازم دارند، و این به دلیل مافع سطوح ملی یا بین‌المللی است.

در همان حال، در چشم مردم عادی، به دلیل کاهش توان آنها و فقدان قدرت کنترل بر پیامدهای منطقه‌ای و گاهی فساد اداری، مصداق دولت مقتدر تسلسل می‌یابند. این کاهش اعتماد عمومی نسبت به دولت، باعث کاهش علاقه مردم به شرکت در انتخابات و گزینش نمایندگان خود برای همکاری با دولت می‌شود. همچنین علاقه عموم مردم به پرداخت مالیات، انقطاع از مقررات و قوانین دولتی، و به طور کلی همکاری با دولت، کاهش می‌یابد و این امر به نوبه خود قدرت دولت را برای تصحیح وضعیت و خط مشی خود کاهش می‌دهد.

در راس تمام این امور مشاوران سیاسی گادبی هیچ گونه ضرورتی، و با سلوین همراهی با ایندوتولوزی نظام، معیارهای سیاستگذاری جدیدی را توصیه می‌کنند که توان تأثیرگذاری دولت بر روند توسعه شهری را بازرهم کاهش می‌دهد. این سیاستها شامل سازمانتدهی مجدد مقررات اقتصادی، به نحوی که به نیروهای بازار آزادی بیشتری برای فعالیت می‌دهد، و همچنین حرکت در جهت خصوصی‌سازی امکانات و خدمات شهری است. در نتیجه، حتی کنترل ناچیزی که دولت ممکن است در این حالت

بر روند توسعه شهری برای خود نگاه دارند، این کنترل بدون توان تأثیر گذاری بر این روند خواهد بود. در کل جهان این پدیده مشاهده شده است که دولتهای ملی و محلی در حال از دست دادن توان تأثیر گذاری خود بر روند توسعه شهری، در مقابل قدرت گیری نیروهای بازار، هستند. امروزه مشاهده می شود که همزمان با نیاز فزاینده به دخالت آگاهانه و مؤثر دولت در روند تحول شهرها، دولتهای محلی و ملی این توان را از دست می دهند.

نمونه جدید شهری

نومین همایش سکونتگاههای انسانی سازمان ملل متحد (هیئات) که در ژوئن ۱۹۹۶ در استانبول برگزار شد، خط مشی جدیدی را برای انتخاب اهداف و اصول جدید شهری اتخاذ کرده

است. انتظار می رود بدین ترتیب طرح جهانی جدیدی برای هدایت فرایند برنامه ریزی برقرار گردد تا توسعه و مدیریت سکونتگاههای انسانی را در سالهای آتی هدایت کند. این همایش یادآوری کرده است که جهان در حالی وارد قرن بیست و یکم می شود که شهرها ابعاد گسترده ای از نظر حجم فیزیکی و تنوع مسائل اجتماعی و اقتصادی، پیدا می کنند. این تحولات تمام کسانی را که به نوعی در آموری چون برنامه ریزی شهری و مدیریت شهری فعالیت می کنند به مبارزه طلبیده است.

خط مشی جدید هیئات نمونه ویژگی های از تحول به سمت تعریف مجدد روابط بین دولت و جامعه را تبیین می کند و نیاز برای این کار را عبور تأکید قرار می دهد. این خط مشی، تمرکززدایی مسئولیتها را از دولت مرکزی به دولتهای محلی و اجتماعات محلی توصیه می کند. همچنین در توصیه های هیئات، توزیع مجدد مسئولیتها با تعریف نقشهایی برای مسئولان گوناگون و برقراری روابط مشارکتی بین مردم و مسئولان در فرایند توسعه شهری، حائز اهمیت است. به سخن دیگر، هیئات به دادن نقش به بخش خصوصی، سازمانهای غیردولتی و جوامع محلی که در شکل گیری شهرها مؤثرند، توصیه کرده است. هیئات همچنین توصیه کرده است که دولتها در نظامی مشارکتی با این ارگانها و افراد همکاری کنند تا شرایط زیست در شهرها بهبودی یابد. از دیگر توصیه های

هیئات این است که بخش عمومی به همراه سازمانهای غیردولتی می توانند نظام مشارکتی را برقرار سازد که کلیه فعالان در امور شهری در سطوح مختلف به فعالیت بپردازند و برای بهبود شرایط زیست در شهرها تشریک مساعی کنند.

تحت چنین شرایطی، نقش دولت باید تغییر کند و در برخی موارد نیز به جای تضعیف باید تقویت گردد. اهمیت نقش دولت در حل مشکلات عمومی و مشارکت در حل مسائلی مانند عدالت، فقر، مسائل محیط زیستی و توسعه پایدار که در زمان حاضر در محیطهای شهری به شرایط بحرانی نزدیک می شوند بار دیگر مورد تأکید قرار گرفته است. دولتهای محلی هنوز نقش تعیین کننده ای در تأثیر گذاری بر روند توسعه شهری، به دلیل ادامه این مشکلات، به شکل خانه های با ساخت نامناسب، زیرساختهای نامناسب و خدمات شهری ضعیف برای تهیستان شهری، مشکلات ترافیک شهری، آلودگی در محیط شهرها و مانند آن، دارند. در نهایت راه حل ها به این جهت حرکت می کنند که تنها با دولت محلی که به دست مردم و به روشهای دموکراتیک انتخاب شده و دارای قدرت تصمیم گیری کافی باشد، می توان بر این مشکلات غلبه کرد و در هنگام برنامه ریزی و اجرای طرحهای توسعه شهری، منافع و خواسته های مردم را در نظر گرفت.

تعریف مجدد دولت

به منظور ساختن شهرهای پایدار در این جهان که رشد شهرنشینی آن به شدت در حال افزایش است، نیاز شدیدی به تغییر ساختار حکومتهای محلی وجود دارد. نظام دیوان سالار سلسله مراتبی در شرایط کنونی که اطلاعات در آن به سرعت در حال مبادله است و جامعه و اقتصاد بر علم متکی است، نیاز به توانی کارآمدتر و فعال تر دارد. همچنین ضروری است که سازمانها و مؤسسه های شهری، انعطاف پذیری و انطباق پذیری بیشتری برای تغییر شرایط بیابند.

از برن و گیلر (Osborne and Gaebler, 1993) در کتاب خود با نام «کشف مجدد دولت» نوشتند که بهترین نوع دولت، نقش سنتی آن را تعریف می کند که فراهم کننده امکانات و میانجیگر بین مردم بوده است. نقش دولت باید تعریف کننده مشکلات مردم و فراهم سازنده امکانات حل این مشکلات باشد. ایشان تعریف دولت را این گونه بیان می کنند که نقشهای خود را از هم تفکیک کند و تصمیم گیری را به جای دادن خدمات، بیشتر مورد تأکید قرار دهد. به عبارت دیگر، دولت امروزی باید کمتر اجرا کند و بیشتر نقش رهبری را بر عهده گیرد.

دولتهایی که بیشتر خدمات می دهند، وقت کمتری برای خدایت و رهبری جامعه دارند؛ در حالی که دولتهایی که بیشتر رهبری می کنند، وقت کافی برای شکل دهی به شهرها و شهرکها دارند. این دولتها بیشتر تصمیم گیری می کنند و ممکن است قوانین و مقررات بیشتری وضع کنند. دولتهای مذکور این اطمینان را به وجود می آورند که مؤسسه های بخش خصوصی و سازمانهای غیردولتی به خوبی عهددار تأمین خدمات و دیگر مایحتاج مردم هستند. این امر مؤسسه های خصوصی را قادر خواهد ساخت به بهترین شکل عمل کنند، و در شرایط رقابت سالم اقتصادی به نوآوری و توسعه بپردازند و خود را با تغییرات و تحولات هماهنگ سازند. سازمانهای غیردولتی نیز بدین ترتیب تشویق خواهند شد که در فعالیتهای غیرانتفاعی و کم انتفاعی مشارکت داشته باشند. همچنین جوامع اقتصاد بین عامه مردم تقویت خواهد شد و احساس مسئولیت اجتماعی و شخصی فزونی خواهد گرفت.

جداسازی نقش دولت و تأکید بر نقش هدایتی و توانمندسازی

آن، ممکن است متناسب‌ترین کار در فرایند برنامه‌ریزی و مدیریت شهری باشد. نقش دولت باید مانند نقش ناخدای کشتی باشد که کلیه توان و تجربه‌های خود را برای مبارزه با نیروهای تهدیدکننده‌ای که در برابر کشتی است، به کار می‌گیرد. ناخدا از عوامل طبیعی - مانند نیروی باد - برای هدایت کشتی به سمت مطلوب استفاده می‌کند، گرچه ممکن است این باد در سمت مطلوب نوزد، دولت محلی نیز باید به همین روش سعی کند تا از تمام منابع و امکانات موجود برای حرکت دادن توسعه و مدیریت شهر به جلو استفاده کند.

توان دولت محلی در هدایت اجتماع محلی و شهرها تنها در صورتی امکان‌پذیر است که نمایندگان واقعی و منتخب مردم محلی در آن شرکت داشته باشند.

طی چند سال گذشته، دسترسی به اطلاعات دچار نوعی انقلاب واقعی شده است. امروزه مردم دسترسی مستقیمی به منابع اطلاعاتی دارند و جامعه نسبت به حقوق خود بیش از پیش آگاه

از این تغییرات مستلزم تغییرات داخلی است. اما برخی دیگر مستلزم اصلاحات ریشه‌ای در ساختار اداری و دستگاههای اداری دولتی در سطح ملی است.

بدنه دانش و مهارت امروز شامل فهم بهتر از عملیات اجرایی و همچنین دست‌اندرکاران و نیروهای تأثیرگذار بر نظام سرمایه جهانی و مؤسسه‌های بین‌المللی، و همچنین نحوه سرمایه‌گذاری و خصوصی‌سازی زیرساخت‌ها و خدمات، مسائل مربوط به تخریب و آلودگی محیط‌زیست و فنون بهبود سازی شرایط محیط زیستی، استفاده بهینه از منابع موجود در اختیار اجتماعات تهی‌دست، شکل‌های مشارکت اجتماعات محلی در فرایند توسعه شهری و امکانات فراهم شده از طریق فنون اطلاع‌رسانی در فرایند برنامه‌ریزی است. نگرشهای امروزین نسبت به نقش دولت به عنوان توانمندساز (و نه فراهم‌ساز و سرمایه‌گذار)، منجر به اداره مطلوب‌تر و تقویت قسمتهای ضعیف جامعه خواهد شد.

فوری‌ترین مشکلاتی که شهرها با آنها مواجه می‌شوند

در زمان حاضر، ممکن است نارساییها و کاهش کیفیت زیرساختهای شهری، فقر و گسترش بدون برنامه شهرها فوری‌ترین مشکلات فراروی دولت محلی برای مقابله باشد. این مشکلات شامل موارد زیر می‌گردد:

- ۱- توسعه زیرساختها
- ۲- حفظ و بهبود کیفیت محیط زیست
- ۳- فقرزدایی
- ۴- رشد و توسعه اقتصادی
- ۵- گسترش برنامه‌ریزی شده شهرها

با توجه به این مشکلات، دولت‌های محلی باید در برنامه‌ریزی مشارکتی با دیگر دست‌اندرکاران توسعه شهری، این موارد را در نظر بگیرند: ۱- ترک و کمک به بهبود وضعیت موجود؛ ۲- تشخیص دست‌اندرکاران عرصه توسعه شهری و درک تمایلات و توان آنان؛ ۳- انجام توسعه شهری با مشورت کلیه شهروندان صاحب‌ملک و سرمایه؛ ۴- شناسایی مشارکت‌کنندگان و تعیین اینکه کدام شرکت‌کننده کدام کار را انجام دهد؛ و ۵- تشخیص مشکلات و ارزیابی تأثیرات آنها.

حتی در این وضعیت از مشارکت، هنوز هم فاصله عمیقی بین آنچه که موجود است و آنچه که مورد نیاز است، از نظر اطلاعات بهنگام در مورد موضوع شهری مربوط به بخش خصوصی و اجتماعی آن، وجود دارد. هر کجا که بخش خصوصی برای شناخت گرایشهای مشتریان خود تحقیقات علمی انجام داده، دولت‌های محلی بدون مطالعه و حتی بدون اطلاعات و آمار صحیح، عمل کرده‌اند. این در حالی است که دولت می‌بایست از تغییرات سریعی که در بافت‌های شهری اتفاق می‌افتد، اطلاع داشته باشد و این تغییرات را درک کند تا بتواند نقش خود را به عنوان تسهیل‌کننده و توانمندساز به خوبی بازی کند. این ضرورت تنها برای شرایط کنونی نیست که دولت با مشارکت کنندگان دیگر همکاری داشته باشد، بلکه دولت باید به طور کلی مقداری از اطلاعات خود را به شرکای خویش منتقل سازد، یا آنکه در ایفای نقش کنترل‌کننده و توانمندساز خود، از این اطلاعات در برابر دیگران استفاده کند. بالاخره اینکه، نیاز شدیدی به داشتن نظام (سیستم) اطلاعات مدیریت شهری، شامل شاخصهای شهری و شاخصهای ممکن، وجود دارد. همچنین ممکن است تحقیقات بیشتری در مورد چگونگی کار شهرها لازم باشد.

دولت باید پیش از اینکه با بخش خصوصی و سازمانهای بخش سوم (سازمانهای غیردولتی) مشارکت کند، با کلیه مالکان و

دولتهای محلی در آینده نزدیک مسئولیتهایی را بر عهده خواهند گرفت که تاکنون بر عهده دولتهای مرکزی بوده است. همچنین دولتهای محلی مسئولیتهای جدیدی خواهند داشت که حتی دولتهای مرکزی تاکنون نداشته‌اند. این مسئولیتهای در حالی بر عهده دولتهای محلی گذاشته شده‌اند که این دولتها، با منابعی کمتر، حمایت‌هایی کمتر، نیروهای بازار رقیب قوی‌تر و رقابت بین‌المللی بیشتری مواجه خواهند شد

است. در مورد تشخیص نقش دولت در توسعه شهری، ضروری است تا فرایندی تعریف گردد و مشخص شود که جامعه یا اجتماع محلی، به طور دستجمعی، از طریق آن مشکلات خود را حل کند و نیازهای خود را متحقق سازد.

نیاز به ظرفیت‌سازی

به عنوان نتیجه تحول به سمت این نمونه از دولت، باید نقش کلیه فعالان در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری و همچنین فرایند انتقال نقش مؤسسه‌های دولتی به بخش خصوصی و سازمانهای غیردولتی، بار دیگر تعریف گردد. در این خصوص مدیریت شهر و توسعه شهری با روشهای جدید - و گاه متفاوت با یکدیگر - اداره خواهد شد و از این رو، کارکنان دولت، مؤسسه‌های بخش خصوصی و سازمانهای غیردولتی باید با اطلاعات، آموزشها، تفکرات و مهارتهای جدید آشنا شوند. به همین دلیل، نیاز به ظرفیت‌سازی جدید ضرورت پیدایم کند.

ظرفیت‌سازی چیزی فراتر از آموزشهای فنی و حرفه‌ای است. برای اینکه به کارکنان آموزش دیده خود اجازه دهیم که دانش و مهارت و تکنیکهای خود را به شکل مؤثرتری به کار بگیرند، و بینیم چگونه تفکرات علمی و امروزی خود را در عمل به کار بگیرند، ضرورت دارد که مقررات و ساختار و نحوه اداره مؤسسه‌هایی که آنان را به کار گماشته‌اند به نحو مطلوب و مناسب برای مدیریت صحیح این نیروها مجهز شده باشد. در بیشتر مؤسسه‌های دولتی، ساختار، مقررات و شرایط به گونه‌ای نیستند که چنین شرایطی را فراهم کنند، و از این رو باید تغییرات ریشه‌ای صورت گیرد تا شرایط مناسب فعالیت مطلوب فراهم گردد. برخی

افراد صاحب نفوذ شهری به توافقی بر اساس سیاستهای معینی برسند تا راه توسعه و اداره شهر را با مشارکت فعالان اصلی در آن، تعیین کنند. دولت محلی باید این را بپذیرد که شهر متعلق به همه ساکنان آن - اعم از بازرگانان، صنعتگران، دانشگاهیان، زانغنه‌نشینان و پولداران - است. با فعال شدن گروههای ساکن شهر، دولتسردان محلی، چه مدیر و چه قانونگذار، با چالش بزرگی برای به دست آوردن اعتماد و حمایت مجدد عمومی مواجه خواهند شد و لازم خواهند دید تا روشهای خود را در ایجاد ارتباط با دیگر شرکاء در اداره شهر مورد تجدیدنظر قرار دهند. همچنین لازم خواهند دید که با اقبال گوناگون اجتماعی به عنوان مشتری یا به عنوان شریک برخورد کنند، و بتوانند به عنوان نگهدارنده کار آزموده و مؤثر در حفاظت از منافع و اموال مردم عمل کنند.

با تأکید بر مشارکت در حل مشکلات شهری، دولت‌های محلی باید نیروهای فعال و اهرمهای فشار هر یک از بخشهای شهری را بشناسند و کوتاه‌ترین راه را برای جلب مشارکت شهروندان در حل

نقشی برای آموزش و تمرین سازمانی

تحولات و تغییرات شرایط اجتماعی و اقتصادی در جهان کنونی و کوششی که در دستور کار جدید هیئتها در جهت تجدیدنظر در نقش فعالان شهری در توسعه شهری قرار گرفته است، و حجم عظیم کار توسعه که بر عهده دولت‌های محلی در آسیا و دیگر مناطق جهان گذاشته شده، اکنون اهمیت بالایی پیدا کرده است. دولت‌های محلی در آینده نزدیک مسئولیتهایی را بر عهده خواهند گرفت که تاکنون بر عهده دولت‌های مرکزی بوده است. همچنین دولت‌های محلی مسئولیتهای جدیدی خواهند داشت که حتی دولت‌های مرکزی تاکنون نداشته‌اند. این مسئولیتهای در حالی بر عهده دولت‌های محلی گذاشته شده‌اند که این دولت‌ها، با منابع کمتر، حمایت‌هایی کمتر، نیروهای بازار رقابت قوی‌تر و رقابت بین‌المللی بیشتری مواجه خواهند شد.

دولت‌های محلی ناچار خواهند شد کارکنان خود را با دانش امروز، ایده‌های جدید و مهارتهای فنی و علمی روز آشناسازند، یا

در حالی که در گذشته نه چندان دور بیشتر متخصصان در دستگاههای دولتی متمرکز بودند، تعداد بیشتری از آنان در حال پیوستن به سازمانهای غیردولتی و حکومت‌های محلی هستند تا در شهرهای بزرگ و کوچک در سراسر جهان کار کنند

اینکه کارکنان جدیدی را که با این نوع فنون آشنا باشند، استخدام کنند، در حالی که در گذشته نه چندان دور بیشتر متخصصان در دستگاههای دولتی متمرکز بودند، تعداد بیشتری از آنان در حال پیوستن به سازمانهای غیردولتی و حکومت‌های محلی هستند تا در شهرهای بزرگ و کوچک، در سراسر جهان کار کنند.

نیاز به آموزش کارکنان دولت‌های محلی و آماده کردن کارکنان جدید برای بر عهده گرفتن کارهای جدید مورد نیاز دولت‌های محلی، نوع جدیدتری از تقاضا برای آموزش و تمرین و بازآموزی در مؤسسه‌های آموزشی را مطرح خواهد ساخت، البته پیش‌بینی می‌شود که هم دولت‌های محلی و هم مؤسسه‌های آموزشی تا چند دهه آینده دچار مشکلات مربوط به انطباق با وضعیت جدید و تثبیت حالت خویش باشند، که این امر به دلیل تغییرات سریع اوضاع است.

از این رو، دیدگاه کارشناسان بر سه پرسش زیر متمرکز خواهد بود:

- 1- مهارت‌های دانش و ایده‌های جدیدی که دولت‌های محلی به آنها نیاز مندند تا نظام جدید اداری را اجرا کنند، کدامند؟
- 2- موضوع دروسهای مورد نیاز آموزشهای جدید برای گسترش مهارت‌های جدید، منابع درسی و افراد اصلی در نظام آموزشی چیست؟
- 3- آینده کارهای حرفه‌ای و نحوه مشارکت افراد و ارگانهای گوناگون در فرایند آموزشهای جدید چگونه است، و اینان به چه شکلی می‌توانند مهارت‌های دانش و تفکرات جدید را منتقل کنند، و این دستاوردها را چگونه می‌توان در سطوح محلی و ملی کسب کرد؟

و بالاخره اینکه دولت محلی باید ساختار سازمانی و ارتباطیهای اداری بین مؤسسه‌های آموزشی، سازمان‌های تأمین کننده اعتبارات مالی و ارگانهای استفاده کننده را ترسیم کند.

مشکلات شهری پیدا کنند. نقش اصلی دولت محلی در شهر این است که شرکای فعال را برای مشارکت در توسعه و اداره شهر تشویق کند، تا هر کدام بر حسب گرایشهای خود در این امر مشارکت ورزند. در این زمینه تمام دست‌اندرکاران توسعه شهری، اعم از شرکتهای تابع بخش خصوصی، جوامع و تشکیلات تهیدستان شهری و گروههای ذی‌نفع طبقه متوسط، باید هر کدام نقشی فراخوردن حال خویش داشته باشند. همچنین دولت محلی باید سعی خود را برای جلب سرمایه‌ها و کمکهای خارجی و نیز وارد کردن فناوریهای جدید از طریق همکاری با شرکتهای خارجی، به کار گیرد. هدف اصلی در این میان، تقویت زیرساخت‌های شهری و بالابردن سطح درآمد اجتماعات محلی شهری و بهبودی شرایط زندگی آنان از طریق تقویت حس اعتماد به نفس آنان برای اداره امور محلی است. این امر از طریق مطالعه و درک توانهای کلیه افراد و گروههای دست‌اندرکار توسعه شهری مقدور خواهد بود.

بدیهی است مشارکت و برخورد شواکتی در اداره شهرها هدف نهایی نیست، بلکه راهی است برای برقراری ارتباط درست و انجام همکاریهای لازم به شکل مؤثر. این فعالیتها چه بسا تاکنون به وسیله بخش دولتی انجام می‌شده است، اما اگر به وسیله هر سه بخش دولتی، خصوصی و بخش سوم (اجتماعات محلی) یا روشهای مشارکتی انجام شود، نتایج مؤثرتری دربر خواهد داشت. بهترین تجربه‌های جهانی در این مورد برای همایش هیئتها دوم در استانبول گردآوری و ارائه گردید. در این همایش، انواع ممکن مشارکت و انجام کارهای مشارکتی ارائه شد که البته آنها را ازوما نمی‌توان بهترین روشهای ممکن برشمرد. بدیهی است دولت‌های محلی باید، در عمل، انواع راهکارهای عملی را تجربه کنند و از هر تجربه‌ای درسهای لازم را برای پیدا کردن راهکارهای عملی، قرا گیرند. همچنین باید تجربه‌های دیگران را که در شهرهای دیگر به دست آمده است، مطالعه کنند و با استخراج درسهای لازم، آنها را با نیازهای خود منطبق سازند.

1- ESCAP, State of Urbanization in Asia and the Pacific 1993: Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: The United Nations: New York, 1993.

2- Mabogonj, Akin, Planning Paradigm in the Context of a Newly Emerging State-Society Relations; Keynote paper at Expert Panel Meeting on Capacity-Building and HIS in the Post-Habitat II; HIS, Rotterdam, 1996.

3- Osborne, David & Gasbler, Ted Reinventing Government - How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector; Plume; Penguin Book, USA, 1993.

4- UNCHS, The Habitat Agenda Goals and Principles: Commitments and Global Plan of Action; United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II); Turkey; 3-14 June 1996.

شهرهای ساحلی و گردشگری دریایی

مهدی سقایی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا - دانشگاه فردوسی مشهد

دارا بسودن جاذبه‌های خاص همواره مورد توجه گردشگران اند و به عنوان مقصدی برای گذران اوقات فراغت یا انگیزه تفریح و استراحت انتخاب می‌شوند. در دوره زمانی خاص تعداد کثیری از گردشگران را در خود می‌پذیرند. عملکرد گردشگری این شهرها دارای ابعاد و آثار مختلفی است که در این مقاله به اختصار، و با توجه به کنش متقابل گردشگری و محیط شهری، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شهرنشینی و گردشگری

روند سبزنیواسیون (۱) از آغاز قرن هیجدهم با سرمایه‌گذاری‌های فراوان در شهرها و افزایش جمعیت و فضای آنها همراه بود که توسعه وسیع شهرنشینی را نیز سبب شد. این توسعه هر چند در بردارنده بسیاری از مزایا و عوامل رقابتی بود اما خود مشکلاتی از قبیل ازدحام، آلودگی، سروصدا، هیجانات و مانند اینها را دامن زد. در چنین فضایی افزایش و توسعه وسایل حمل و نقل، کم شدن ساعات کار و افزایش دستمزدها، که حاصل ماشینی شدن زندگی شهری بود، زمینه‌های گذران اوقات فراغت در روند گریز از محیطهای شهری را مهیا کرد. به گونه‌ای که همگام با توسعه شهرنشینی، گردشگری نیز تمیم یافت. به منظور کلی محیطهای شهری از دوطرف در صنعت گردشگری اهمیت دارند. از یک سو کانوئهای شهری به لحاظ تمرکز جمعیت در آنها و قطارها و خستگیهایی ناشی از کار و فعالیت به عنوان مبدأ مسافرتهای گردشگری محسوب می‌گردند، و از سوی دیگر بعضی از شهرها به علت وجود امکان فعالیتهای اقتصادی، سیاسی، ارتباطی، فراغتی و جاذبه‌های تاریخی و گردشگری به عنوان مقاصد مسافرتی گردشگری برگزیده می‌شوند (۲).

عملکرد گردشگری شهرها

تحول کارکردی شهرها در پویایی آنان تبلور می‌یابد و نشانگر متغیرهای متفاوتی است که در طول زمانهای مختلف شکل گرفته‌اند. در عصر کنونی شاهد افزایش دخالتهای ارادی - چه بر فضای شهر و نقش آن، و چه بر آهنگ تحولات شهری - هستیم. تحولات در بخش سوم (خدمات) شهرها را به سمت تغییر عملکردی رهنمون می‌کند، به گونه‌ای که با بالا رفتن نسبی سطح درآمد و نیز ترویج تبلیغ استفاده از اوقات فراغت (به منظور روزمره یا ایام طولانی تعطیلات)، حوزه تفریحات (سینماها، رستورانها، باشگاهها و فعالیتهای مربوط به آنها) و حوزه گردشگری (مهندسی و متضمنات آن، آژانسهای مسافرتی و فنپایز اینها) به سرعت رشد می‌کند و در نتیجه اشتغال در این بخش نسبتاً جدید گسترش می‌یابد (۳). در این روند بعضی از محیطهای شهری در چارچوب عملکرد خود بر حسب مکان جغرافیایی نقش گردشگری را علاوه

مقدمه

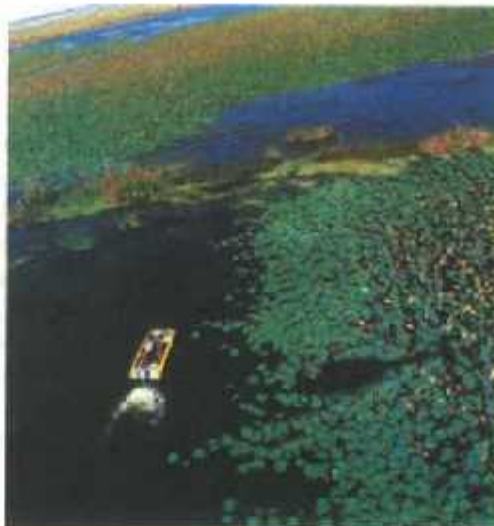
کجش

گردشگری در جهان، از آغاز تا رسیدن به مرحله صنعت گردشگری و تا به امروز، تحولات بسیاری را پذیرا شده است و چنین انتظار می‌رود که گوی سبقت را از صنایعی همچون نفت و خودروسازی بریابد. به همین خاطر است که بررسی ابعاد مختلف این صنعت مورد توجه بیشتری قرار گرفته است. یکی از ابعاد مورد نظر به عنوان عامل اصلی در شکل‌گیری صنعت گردشگری در مکانهای جغرافیایی مختلف، جاذبه‌های گردشگری و فعالیتهای ناشی از آن است که از عوامل و پدیدههای طبیعی و حوزة فعالیتهای انسانی تأثیر می‌پذیرد. فعالیتهای مختلف انسان در هر یک از مراکز معیشتی شهری و روستایی و عشایری، چشم‌اندازهای جغرافیایی متفاوتی را به وجود می‌آورند که هر کدام جایگاه ویژه‌ای دارند و علاوه بر این، نقش خود بعضاً دارای جاذبه‌های گردشگری نیز هستند. در این میان شهرهای ساحلی یا

بر دیگر کار کردها پذیرفته‌اند؛ حتی بعضی از شهرها تنها با نقش گردشگری به حیات خود ادامه می‌دهند و تأثیرات آن را حتی در مقیاس ناحیه‌ای گسترده‌اند. از این میان می‌توان به شهرهای آبی «توسور» (۴) و «آتمسی» (۵) اشاره کرد که در اثر تجدید طبقه‌بندی در سطح شبکه شهری و انتشار متفاوت نوآوری و نتایج حاصل از زیرساخت‌های جدید و ظهور عوامل اقتصادی ناحیه، به این امر دست یافته‌اند (۶). شهرهایی که پذیرای گردشگران هستند معمولاً شکل خاصی از خدمات گردشگری را ارائه می‌کنند. این امر معمولاً با عملکردی که این گونه شهرها بر عهده دارند مرتبط است. جذب گونه‌های مختلف گردشگری در این شهرها بر اساس وجود جاذبه‌های مورد توجه گردشگران و همچنین کیفیت بالای محصول گردشگری عرضه شده صورت می‌گیرد - که خود سبب پویایی اقتصاد شهری می‌شود.

شهرهایی که پذیرای گردشگران هستند معمولاً شکل خاصی از خدمات گردشگری را ارائه می‌کنند. این امر معمولاً با عملکردی که این گونه شهرها بر عهده دارند مرتبط است

من راب انزلی

شهرهای ساحلی و عملکرد گردشگری

نقطه تلاقی دو محیط جغرافیایی ناهمسان خشکی و آب از دیرباز مورد توجه انسان بوده است. دسترسی به دریا و امکان برقراری ارتباط با دنیای خارج در شرایط آسان تر و همچنین زمینه دفاع بهتر به عنوان مکان استقرار شهر نیز همواره مورد توجه قرار داشته است. حمل و نقل دریایی به عنوان یکی از مهم‌ترین پارامترهای توسعه شهرهای ساحلی محسوب می‌شود و رشد بازرگانی شهر را سبب می‌گردد. در این صورت، بندر نقطه تپلور شهر است و شهر بندری را در اطراف خود شکل می‌دهد تا جایی که شهر بخش بندری را در میان می‌گیرد و حیات اقتصادی آن نیز به تبع فعالیت‌های بندر تداوم می‌یابد. (۷) بتادر سابقاً سوخت و مواد غذایی و آب شیرین مورد نیاز کشتی‌ها را تأمین می‌کردند. در زمان حاضر تغییرات عمیق در کاربرد سوخت و نیروی محرکه کشتیها از یک سو و «جهز شدن کشتیها به یخچال و تصفیه‌خانه‌های آب از

دیگر سو، از پهلوگیری کشتی‌ها در بتادر می‌کاهد و بر تغییر نقش بندری فرصت کافی می‌دهد. امروزه بنداری که در زمینه حمل و نقل دریایی فعال باشند، محدود به مکانهای جغرافیایی معینی هستند. دیگر بتادر نیز بانوعی تغییر کار کردی، با استفاده از پارامترهایی چون فضای پاک و نیالوده، بلازهای وسیع کناره دریا، داشتن پناهگاهی مصون از تعرض امواج دریا، باد و خرده اقلیم‌های مناسب به سمت کار کرد گردشگری گرایش می‌یابند. این بتادر با سرمایه‌گذاری در زیرساختها و بهبود محصولات گردشگری به تقویت کار کرد تازه خود پرداخته‌اند و بر حسب تعلق شهرها بر سیستمهای اقتصادی و اجتماعی مختلف، توان متفاوتی کسب کرده‌اند در جهان پیشرفته سرمایه‌داری، آنجا که سرمایه‌گذاری علی و خصوصی در تفسیر سیمان و چشم‌انداز جغرافیایی سواحل فرصت مناسب پیش می‌آورد، شهر در سطح جهانی گردشگران را در خود می‌پذیرد. اما در اقتصاد روبه رشد، فعالیت‌های گردشگری شهرهای ساحلی در سطحی نازل و در بعد ناحیه‌ای است. علاوه بر شهرهای ساحلی منتهج از بتادر که کار کرد گردشگری را به عنوان راهکاری مناسب در جهت ادامه حیات اقتصادی پذیرفته‌اند، گونه‌های دیگر از شکل شهری شدن، مستقیماً با گردشگری پذیرای سواحل مطرح می‌گردد که شامل فرایند تبدیل تفرجگاههای ساحلی به شهر است. فرایند تحول تفرجگاههای ساحلی اساساً شکلی از شهری شدن منطقه است. این فرایند اغلب با تسهیلات گردشگری محدود آغاز می‌شود و روندهای بعدی که در جهت تأمین نیاز گردشگران است به تبدیل تفرجگاه به شهرهای ساحلی منجر می‌گردد. تبدیل سواحل به مناطق شهری، پدیده‌های جهانی است که پس از جنگ جهانی دوم به موازات گسترش روزافزون گردشگران داخلی و خارجی روند شتابان یافته است (۸). به عنوان مثال، می‌توان به ساحل هالادر کوئینزلند واقع در استرالیا اشاره کرد. ساحل طلا یا دارابودن سواحل اسکی روی آب (مشهور به بهشت اسکی‌سازان روی آب) از مشهورترین مکانهای تفرج گردشگران در نیمکره جنوبی و یکی از موفق‌ترین تفرجگاههای گردشگری جهان است (۹).

گردشگری دریایی

شهرهای ساحلی با تارابودن متغیرهای بسیار جمعی که ذکر کردیم، جذابیت زیادی را برای گردشگران ایجاد می‌کنند. سفر به سواحل و استفاده از خورشید و انجام تفریحات آبی از علایق اکثر گردشگران - به خصوص گردشگران داخلی هر کشور - محسوب می‌شود. این جریان گردشگری با مقاصد شهرهای ساحلی، «گردشگری دریایی» نامیده می‌شود و با توجه به مقصد، این گونه تعریف می‌گردد: «گردشگری دریایی شامل فعالیت‌هایی است که مستلزم مسافرت از یک محل اقامت و تمرکز بر روی محیط دریایی است» (۱۰). محیط دریایی در این تعریف از دو جهت مورد اشاره است: از نظر بیولوژیکی در برگیرنده مناطقی است که دارای ویژگیهای دریایی (آب شور، جذر و مد) است و از نظر فیزیکی در برگیرنده نقطه تلاقی خشکی و آب به عنوان نواحی ساحلی است که می‌توان آن را در چارچوب شهرهای ساحلی در شمار آورد. گردشگری دریایی برپایه گردشگری طبیعی و بانگیزه‌های تفریحی - همچون شنا، اسکی روی آب، ماهیگیری، قایق سواری، غواسی و نظایر اینها - انجام می‌گیرد. این فعالیت‌های تفریحی در مقاصد گردشگری برپایه دو عامل شکل می‌گیرند که شامل ابزارها و وسایل لازم و ضریب ایمنی لازم است (۱۱). همچنین از نظر طبیعی جمعیتی گردشگران دریایی گسترده‌تری را در بر می‌گیرند و خصوصیات آنان بیشتر از طریق طبیعت

فعالیت‌هایی که درگیرشان هستند - و نه از طریق متغیرهای تأثیرگذار دیگر - شناخته می‌شوند. فعالیت‌های کم تحرک و گرانقیمت را گروه‌های سنی بالا و مشخصاً گروه‌هایی که به طبقه ممتاز اقتصادی - اجتماعی تعلق دارند، مورد استفاده قرار می‌دهند؛ و فعالیت‌هایی که فیزیکی و دارای عناصر خطرپذیری و قدرت جسمانی‌اند به دست مردان جوان انجام می‌گیرد. بی‌گمان با فعالیت‌های گسترده‌ای که در سده کنونی (بیست و یکم) در زمینه گردشگری دریایی آغاز شده، این شاخه از صنعت گردشگری اهمیتی خاصی یافته و به گونه‌ای «صادرات نامرئی» تبدیل گردیده است، در دست به مانند یک نیروی فعال اجتماعی - اقتصادی بزرگ با پتانسیلهایی که برای تولید بسنده خواهد بود. البته همین فعالیت نیز می‌تواند پیامدهای خطرناکی را هم برای اکوسیستم و هم برای جامعه در برداشته باشد.

گردشگری در شهرهای ساحلی به خصوص در اوج گردشگری در فصل تابستان، می‌تواند از طریق انباشت زباله، عدم تصفیه فاضلابها، پایین آمدن سطح آبهای زیرزمینی، جنبه‌هایی از این گونه تخریب محیط زیست را نمایان سازد

عوامل افزایش و تنوع گردشگری دریایی را می‌توان با توجه به سه دلیل کلی بیان کرد: اولاً تعداد جمعیت جهان روبه افزایش است و بنابراین پیش‌بینی‌ها، جمعیت ۶ میلیاردی کنونی در سال ۲۰۱۸ به ۸ میلیارد نفر می‌رسد و به‌طور طبیعی بخش عمده‌ای از این جمعیت به منظور استفاده از محیط دریایی برای تفریح و اهداف دیگر به سواحل کشیده می‌شوند. ثانیاً نسبت بالاتری از مردم از محل اقامت خود برای اهداف تفریح مسافرت می‌کنند و بخش عمده‌ای از آنها به مناطق ساحلی و رشد گردشگری می‌روند (۱۲). عوامل سومی که اثر عظیمی بر جریان گردشگری دریایی دارد، اختراعات و حجم تولیداتی است که سبب دسترسی آسان به دریا و بالا رفتن ضریب ایمنی لازم برای تفریحات آبی می‌شود. با توجه به این عوامل گردشگری دریایی با سیر رشد سمودی در سالهای آتی، یکی از مهم‌ترین گونه‌های گردشگری در سه سطح محلی، ملی و منطقه‌ای محسوب می‌گردد.

ابعاد و آثار گردشگری دریایی در شهرهای ساحلی

روند فزاینده گردشگری دریایی توجه به این نکته را ضروری می‌سازد که این جریان تأثیرات و تحولات گوناگونی را در ابعاد

بهرین‌علیانی

اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی جوامع میزبان برجای می‌نهد. بررسی این آثار می‌تواند بازگوکننده جنبه‌های مثبت و منفی جریان گردشگری دریایی بر شهرهای ساحلی باشد.

الف: آثار اقتصادی

گردشگری دریایی به عنوان صنعتی درآمدا و آفریننده ثروت عنقظ است و در عین حال نوعی «کالای مصرفی» محسوب می‌شود که مستقیماً در تولید کالای دیگر مشارکت ندارد (۱۳). گردشگری دریایی بیش از همه موجب پیدایش مشاغل بسیاری است که هر چند تخمین آن به سادگی میسر نیست ولی کارایی بالایی در به کارگیری نیروی فعال بیکار در شهرهای ساحلی دارد. از دیگر سو، گردشگری دریایی به انتقال بخشی از قدرت خرید سایر مناطق به مناطق ساحلی و افزایش تحرک در تولید و توزیع و کمک به گردش پول منجر می‌شود و می‌تواند در مناطق ساحلی توسعه نیافته به عنوان تسریع کننده دستیابی به توسعه عمل کند. به‌طور کلی، در محاسبات اقتصادی گردشگری به دو ضریب افزایش اشاره می‌شود که اولی ضریب افزایش درآمد و دیگری ضریب افزایش اشتغال است (۱۴). در همین زمینه می‌توان روند مثبت تأثیرات اقتصادی گردشگری دریایی را در شهرهای ساحلی بازشناخت - هر چند که این خود بستگی به عوامل گوناگونی چون بازار یابی، کانوئهای جمعیتی پیرامون، و کیفیت محصول گردشگری دارد. در مجموع می‌توان گفت که در کشورهای صنعتی توسعه یافته، صنعت گردشگری موجب تنوع درآمدها و کاهش ناهماهنگی در اقتصاد می‌شود و در کشورهای در حال توسعه نیز فرصتی را برای صادرات، تولید ارز و ایجاد اشتغال فراهم می‌آورد (۱۵).

ب: آثار اجتماعی و فرهنگی

گردشگری به عنوان پدیده‌ای فرهنگی، فرصت مناسبی را برای تبادل فرهنگی بین گردشگران و جامعه میزبان می‌پسند، که این خود بستگی به سطح فرهنگ جامعه میزبان دارد. وجود فرهنگهای تداومی در بعضی جوامع اختلافات فرهنگی عمیق بین گردشگری و جامعه میزبان را به وجود می‌آورد (۱۶). از دیگر سو، وجود انگیزه تفریح در جریان گردشگری دریایی خود زمینه‌ساز بروز هنجارهای فرهنگی در چارچوب محیط جغرافیایی سواحل است. سبک زندگی در شهرهای ساحلی رنگ و بوی گردشگری دارد؛ وضع لباس از هنجار تابستانی تبعیت می‌کند و باشکاههای شبانه نیز رونق بسیاری دارند. در این مراکز مجموعه کاملی از مشاغل مشاهده می‌شوند که از همین فعالیتها به حیات خود ادامه می‌دهند (۱۷). در این میان لازم می‌آید که در مناطق گردشگری، تفکوت‌های فرهنگی در گستره یک فرهنگ و شیوه زیست مردم بومی با گردشگران مدنظر قرار گیرد تا پیامدهای زیادی بر فرهنگ محلی برجای نگذارد.

پ: آثار زیست محیطی

گسترش صنعت گردشگری در یک مکان یا همه فواید گوناگون می‌تواند در صورت نبود برنامه‌ریزی مناسب، تخریبهای اجتماعی و محیطی در برداشته باشد؛ هر چند همین صنعت می‌تواند با کاستن از بار محیط زمینه‌ساز حفاظت از محیط زیست نیز باشد. گردشگری متکی به تفریح، با گسترهای از فعالیت‌های ورزشی و انواع هتلها و اتوبه‌ای از عوامل زیربنایی، توان بیشتری برای تخریب محیط زیست دارد (۱۸). گردشگری دریایی نیز به عنوان یکی از گونه‌های گردشگری با انگیزه تفریح در محیط دریایی می‌تواند چنین تأثیرات مخربی را برجای نهد، که در صورت فقدان برنامه‌ریزی برای به حداقل رساندن آنها، به سرعت

توسعه و مدیریت گردشگری دریایی می تواند با در نظر گرفتن سازگاری با محیط و جلوگیری از افت کیفیت آن، عاملی اساسی در دستیابی به گردشگری پایدار باشد

ساجد خاندان

1- Modernization
 ۷- رحمانی، علی. سفر و تفریح و صنعت توریسم، پیام نور، تهران، ۱۳۷۲، ج ۱، ص ۸۹-۹۶.
 ۲- افشار، سید، گردشگری، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷، ص ۱۲۶.
 4- Thonor
 5- Anney
 ۶- Christie، شایلی، گردشگری و محیط زیست، تهران، انتشارات نگاه، ۱۳۷۲، ص ۳۹.
 ۷- فریدون، سید، گردشگری و محیط زیست، دانشگاه تهران، ۱۳۷۵، ص ۲۹.
 ۸- زیان، احسان، تحول گردشگری در ایران، تهران، انتشارات نگاه، ۱۳۷۲، ص ۱.
 ۹- کیوی، جعفر، مدیریت توریسم، تهران، انتشارات نگاه، ۱۳۷۸، ص ۱۷۷.
 10- Orams, Mark; Marine Tourism, London, 1999, P.8, P.10
 ۱۱- سنجابی، مهدی، مدیریت توریسم، تهران، انتشارات نگاه، ۱۳۷۸، ص ۲۱۱.
 ۱۲- فتح شعار، ۱۱.
 ۱۳- بروشور مسکن، چگونگی سفر، تهران، ۱۳۷۳، ص ۲۱۲، ۲۱۳.
 ۱۴- پوری، سید، گردشگری و محیط زیست، تهران، انتشارات نگاه، ۱۳۷۲، ص ۱۲۶.
 ۱۵- F. Witt & Stophon; Tourism, Marketing and Management Hand book, London, 1994, P.475
 ۱۶- فتح شعار، ۱۱.
 ۱۷- فتح شعار، ۱۲.
 ۱۸- سید، سید، گردشگری و محیط زیست، تهران، انتشارات نگاه، ۱۳۷۲، ص ۱۲۶.
 ۱۹- فریدون، سید، مدیریت توریسم، تهران، انتشارات نگاه، ۱۳۷۲، ص ۱۷۷.
 ۲۰- فتح شعار، ۱۱.

برنامه ریزی برای مناطق ساحلی را با مشکل روبرو می کند. در این میان لازم می آید تا هر گونه برنامه ریزی برای مناطق ساحلی شکلی سراسری داشته باشد و همه مناطق ساحلی را یکجا در برگیرد و این مستلزم آن است که در برنامه ریزیها، منطقه ساحلی به طور کلی و به عنوان نوعی مجموعه مستقل نگریسته شود و با مدیریت سواحل به عنوان ضامن نظارتی و اجرایی به مرحله اجرا درآید.

مدیریت سواحل با تدوین سیستم اطلاعاتی گردشگری دریایی که از فناوری و ایاتهای بهره می گیرد و دارای نوعی اسجیم است، می تواند داده های متنوعی را وارد سیستم کند و مورد بررسی قرار دهد. از جمله این داده ها می توان به میزان ورود گردشگران و خصوصیات آنها، اسکان و دیگر خدمات و امکانات گردشگری، داده های اقتصادی و اجتماعی و زیست محیطی اشاره کرد. مدیریت سواحل در امر توسعه گردشگری دریایی نیز از همین جنبه مورد تأکید است. این مدیریت همچنین با موارد متعددی مرتبط است، که از آن جمله می توان به تطبیق با روند تغییرات بازار و محصول، حفظ و ارتقای امکانات و خدمات مربوطه، افزایش مستمر منافع اجتماعی و جغرافیایی گردشگری، حل مسائل به هنگام بروز آنها و موارد دیگر از این دست اشاره کرد. توفیق بلندمدت گردشگری دریایی و توسعه پایدار آن مستلزم اجرای کارآمد طرحها و مدیریت بهینه آن است. (۲۱)

نتیجه گیری

سواحل ساحلی از جمله مهم ترین مناطق جذب گردشگران به شمار می روند. در نتیجه نهادهای گردشگری به مناطقی که برای پستار، لنگرگاه، صید تخری، مراکز آبی روروی و توسعه شهری اختصاص یافته اند برای توسعه بیشتر صنعت گردشگری فشار وارد می کند. همین طور تعالی دست اندر کاران توسعه برای پیدا کردن مناطق بکر جدید و به دور از سواحل پرازدحام، روند توسعه شهری را در همه خط ساحلی تشدید می کند. از دیگر سو، عزیمت به مراکز ساحلی با انگیزه تفریح، بیش از همه سبب تجمع گردشگران می شود. در پارهای موارد فعالیت های بندری و گردشگری می توانند در جوار یکدیگر به حیات خود ادامه دهند. همچنین وجود اومبیل و قطار، دسترسی به سواحل دور دستوس را امکان پذیر کرده است. باری، این سواحل هر کدام گونه های از توسعه شهری را رقم می زنند و وضع و موقعیت مسکنها نیز در این سواحل از روالی خاص تبعیت می کند و گامون اصلی زندگی در جنبه دریایی استقرار می یابد.

جریان گردشگری دریایی رو به تزاید است و شهرهای ساحلی به عنوان مقاصد مسافرت پذیرای سیل عظیمی از بازدید کنندگان بخصوص در فصل تابستان می باشند. به طور کلی شناخت این گونه گردشگری در هر کشور در مقیاس ملی می تواند راهگشای برنامه ریزی برای توانمندی صنعت گردشگری قرار گیرد و سوق دادن جمعیت جوان کشورها به سوی شهرهای ساحلی به منظور گذران اوقات فراغت می تواند زمینه ساز شادابی نیروی فعال جامعه گردد. در شهرهای ساحلی نیز لازم می آید با شناخت کافی به برنامه ریزی در چارچوب طرح جامع گردشگری و اجرای آن در قالب مدیریت سواحل زمینه پذیرایی از سیل عظیم گردشگران دریایی مهیا گردد. نباید فراموش کرد روند توسعه ماشینباز و پدیده مدرنیته در گذر به پسادمدرنیته تمایل ملت ها را به سفر و گردشگری و گذران اوقات فراغت روز به روز افزایش می دهد و شهرهای ساحلی به عنوان اولین انتخاب در اکثر جریان های گردشگری و بخصوص گردشگری داخلی مطرح می باشد.

گسترش می یابد. آسیب پذیر کردن اکوسیستم های دریایی یکی از این تأثیرات مخرب است. همچنین از حدام گردشگری در شهرهای ساحلی به خصوص در اوج گردشگری در فصل تابستان، می تواند از طریق انباشت زباله، عدم تصفیه فاضلابها، پایین آمدن سطح آبهای زیرزمینی، جنبه هایی از این گونه تحریب محیط زیست را نمایان سازد. در مجموع می توان گفت گردشگری دریایی و محیط زیست در کنشی متقابل با یکدیگر قرار دارند. محیط زیست (طبیعی و انسانی ساز) بسیاری از جاذبه های گردشگری را شکل می دهد و توسعه گردشگری می تواند آثار مثبت و منفی داشته باشد. از این رو توسعه و مدیریت گردشگری دریایی می تواند با در نظر گرفتن سازگاری با محیط و جلوگیری از افت کیفیت آن، عاملی اساسی در دستیابی به گردشگری پایدار باشد. بدین منظور و برای برنامه ریزی از جنبه زیست محیطی، درک و شناخت تأثیرات اجتماعی گردشگری بر محیط زیست اهمیت می یابد. (۱۹)

مدیریت سواحل و گردشگری دریایی

آثار حاصل از گردشگری دریایی در شهرهای ساحلی، امر برنامه ریزی برای این جریان را در مکانهای مورد نظر سروروی می سازد که این خود می تواند در چارچوب طرح جامع گردشگری مطرح شود. این طرح دربرگیرنده اهداف و راهبردهای صنعت گردشگری در آینده و در دوره زمانی خاص است که توسعه و چشم انداز آینده را رقم می زند. روند برنامه ریزی و اجرای طرح جامع گردشگری، خود وابسته به متغیر مهمی به نام «مدیریت سواحل» است.

با مدیریت سواحل روند اجرایی طرحهای جامع گردشگری ضمانت می شود و همچنین از تداخل منافع دو بخش رقیب دولتی و خصوصی در زمینه توسعه صنعت گردشگری جلوگیری به عمل می آید و این خود به آن دلیل است که برخی شرکت های وابسته به بخش دولتی در مناطق ساحلی به نحوی احساس مالکیت می کنند. (۲۰) مشکلات عمده دیگری نیز وجود دارد که

آیین نامه امور خلافی، متروک اما ضروری

حسین صالحی

رفتارها و اتفاقاتی که در شهر به وقوع می پیوندند، ممکن است به نوعی نظم و انتظام عرفی شهر را تحت تأثیر قرار دهند و یا مخدوش سازند. نظامات عمومی شهرداری «به مجموعه ای از بایدها و نبایدهایی اطلاق می شود که پس از طی تشریفات قانونی، هنجارهای اجتماعی مورد انتظار از شهروندان را معرفی می کنند و به موجب قانون، و یا به اذن قانونگذار، برای تخلف از آنها ضمانت اجرا تعیین و اعلام می گردد.

ایجاد محدودیتها و اعلام ممنوعیتها مورد نیاز برای اداره امور شهر، قدم اول این کار است لکن بدون «عملی ساختن» این قواعد، تمامی محدودیتها و ممنوعیتها لغو و بی اثر خواهد بود. تخلف از نظامات عمومی شهرداری و قواعد امرهای که شهرداری برای حسن اداره امور شهر اعلام می کند، اقسام و طبقات گوناگونی دارد؛ و طبیعتاً برای تخلفاتی که در این زمره نسبت به سایر تخلفات کم اهمیت ترند ضمانت اجراهای آسان تر کافی خواهد بود لکن در برخی موارد، برخورد ساده و آسان و گذرا از تخلفات اثار و پیامدهای نامطلوبی را در بردارد و در این موارد بعضاً ضمانت اجرای کیفری و مجازات تناسب منطقی تری خواهد داشت.

در این مقاله این امر مورد بررسی و تجزیه و تحلیل حقوقی قرار می گیرد.

• تاریخچه قانونگذاری

اول - اولین بار به موجب ماده ۱۱ اصلاحی قانون کیفر عمومی - مصوب ۱۳۳۲/۵/۴ قانونگذار گوشه چشمی به تخلف از نظامات بلدیة نشان داد، و بر اساس آن «آیین نامه امور خلافی» در تاریخ ۱۳۳۲/۵/۲۳ به تصویب رسید.

این آیین نامه بر اساس ماده ۲۷۶ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۹ و ۱۳۵۲ مورد تأکید قرار گرفت. در مفاد آیین نامه امور خلافی سوازی که در پی می آید به عنوان مصادیق امور خلافی تعیین و معرفی گردیده است:

الف - موارد مستوجب دوزخ تا پنج روز حبس و تأدیه ده تا پنجاه ریال غرامت:

۱- ترتیب اثر ندادن به اخطارهای مأموران عبور و مرور و پاسبانان یا اخطارهای سایر مأموران مربوطه یا تأمین انتظامات معابر عمومی.

۲- اهمال مدیران میهمانخانه ها، کاروانسراها و نظایر اینها، در روشن کردن چراغ.

۳- گذاشتن اشیاء یا نگهداری حیوانات در پیاده روها به نحوی

که مزاحم عبور و مرور گردد.

۴- گذاشتن اشیاء در ایوان یا جلوی منازل خود در نقاطی مشرف به معابر، در صورتی که احتمال خطر برای عابران متصور باشد.

۵- مخلف کردن دیوارهای معابر عمومی و اسکنه خصوصی و منازل اشخاص یا نوشتن و نصب آگهی و مانند اینها.

۶- اصرار در توقف مقابل در منزل یا نشستن روی سکوی منزل غیر، بدون توجه به منع صاحب منزل.

۷- عبور از باغهای فلاحی یا اراضی کشت شده یا آماده کشت دیگران به صورت بیاد یا مال یا وسایل نقلیه.

۸- گذاشتن هرگونه ابزار و آلات و ادواتی که ممکن است وسیله استفاده مجرمان قرار گیرد، در معابر عمومی.

۹- برپا کردن همسه و غوغا و صداهای ناهنجار (ولو برای فروش متاع) و یا شرکت در این اقدامات و غریبه کشیدن و تظاهرات مستانه در شوارع و معابر عمومی.

M. Yarmohammadi

۱۰- ورود به جاهایی که معمولاً باید بلیت تحصیل کرد بدون گرفتن بلیت؛ همچنین داخل شدن به اسوار به وسایل نقلیه عمومی یا اماکن مذکور در مواردی که جای نشستن خالی وجود ندارد.

۱۱- اهمال در ادای تکلیف نسبت به حفظ و مراقبت اطفال نابالغ به وسیله کسانی که مسئول آنها هستند، در صورتی که منتهی به سلب آسایش و استراحت دیگران یا وقوع جرمی گردد و یا اعمالی از آنان (اطفال) سرزند که برای خودشان یا دیگران احتمال خطر یا صدمه بدنی یا مالی داشته باشد.

۱۲- آویزان کردن پرندگان یا نامه‌های زنده، یا به طور آویزان حمل کردن.

۱۳- ناسزا و اهانت به مردگان در ملاء عام برخلاف شعائر مذهبی یا آداب ملی.

۱۴- تردد یا توقف در معابر عمومی باز یا ریلواری یا لنگ یا لباس خانه (بدون عذر موجه).

۱۵- اقدام برخلاف آیین نامه اماکن عمومی و باغهای ملی.

۱۶- تولید زحمت برای اشخاص به وسیله جاری ساختن آب به مزرعه یا خانه یا معابر.

۱۷- آزار دادن دامهای زنده به وسیله شلاق یا چیز دیگر و ایراد جرح یا صدمه بدنی به آنها.

۱۸- کشیدن حصار یا تجیر یا امتثال آن در جلوی دکان (بدون مجوز قانونی).

۱۹- عبور از معابر ممنوع.

۲۰- اقدام برخلاف مقررات مربوط به تعطیل عمومی یا تلباس برای تعطیل کار بدون اطلاع شهرداری، به وسیله پیشه‌وران.

۲۱- قراردادن بار چه‌های کثیف و زنده و بدمنظره در گذرها و خیابانها به عنوان سایه‌بان دکنها و مغازه‌ها.

۲۲- تولید گرد و خاک از طریق حمل بار شاخه یا درخت یا نی یا پوش خرما و امتثال آنها به طوری که روی زمین کشیده شود.

۲۳- خست زدن در گذرها و خیابانها و پیاده‌روها و کوچه‌ها.

۲۴- انداختن آب بینی یا آب دهان در خیابانها، گذرها،

پیاده‌روها، اماکن عمومی، ادارات، بیمارستانها، اتوبوسها، بنگاهها، پز شک خانه‌ها و مانند اینها.

۲۵- به دوش کشیدن کود و کثافت یا خشک کردن آنها در داخل شهر یا تکان دادن حوال آنها در گذرها و معابر عمومی.

۲۶- سوار شدن به وسایل نقلیه (دریست) دیگران بدون اجازه راکب.

۲۷- تازانیدن مال سواری یا بازی در شوارع و معابر عمومی و امتثال آن.

۲۸- تحریص سگ یا حیوان موذی بر دیگری بدون آسیب رساندن به شخص یا اشخاص.

۲۹- رها کردن محتابین و یا حیوانات سح به وسیله مسئولان حفاظت آنها.

۳۰- امتناع از پذیرش پول رایج مملکت بدون علت و برخلاف مقررات.

۳۱- فروش روزنامه‌ها و لوازم و آگهی‌ها و لوزاق ممنوع (اعم از نوشته یا تصویر و صور قبیحه).

۳۲- برداشتن سنگ، خاک، مصالح و نظایر آنها از معابر عمومی یا اراضی دولتی و عمومی بدون داشتن اجازه رسمی، مگر آنچه عرفاً یا حسب عادت عمومی استثناً شده است.

۳۳- بدو شروع به فحاشی یا مطالبه طلب به وسیله هتاک یا هتک حرمت و اهانت به هر نحو از آنها.

۳۴- کیوتربازی، بادبادک بازی، الک و دولک بازی در معابر و خیابانها.

۳۵- دعوت مشتری بدون نزاکت یا با اصرار به وسیله دکاندارها و کسبه و رفتار بدون رعایت ادب و نزاکت با مشتری.

۳۶- گلاویز شدن یا یکدیگر در معابر و شوارع عمومی یا تکلم با الفاظ قبیحه و صدهای گریه.

۳۷- شوخیهای رکبک و خارج از نزاکت در معابر و امکته عمومی یا یکدیگر.

۳۸- مباشرت در تهیه و نگهداری نوشته‌ها و طرحها و گراور و نقاشی و مطبوعات و تصاویر و اعلانات و علائم و عکسها و

فیلم‌های سینما و سایر اشیا‌یی که مستهجن است برای تجارت یا توزیع یا نشان دادن علی آنها و وارد کردن و معامله اشیا‌یی مذکور و مانند اینها.

۳۹- دستفروشی در محوطه ایستگاه‌های اتوبوس و اتومبیل‌های سواری.

۴۰- نصب نساودان غیر لوله - و ایجاد زحمت برای عابران به سبب ریزش آب.

۴۱- نصب لوله بخاری منزل یا مغازه به طرف خیابان و معابر عمومی.

۴۲- استعمال اوزان و مقادیر غیر قانونی.

ب- موارد مستوجب پنج تا هفت روز حبس یا پنجاه تا یکصد ریال غرامت:

۱- حفر چاه و امثال آن در معابر و باز کردن سرچاه و قنات و امثال آن بدون اجازه کتبی شهرداری و عدم نصب علامت جالب توجه عابران (از قبیل چراغ و نرده).

۲- اهمال در پوشاندن روی چاه‌های مجاری آب یا آب انبارهای واقع در معابر به وسیله اشخاص مسئول.

۳- میوه چیدن از درخت‌های معابر و باغ‌های عمومی و یا بالا رفتن از آنها یا قطع و زخمی کردن شاخه‌های آن.

۴- اشتغال به اعمالی که موجب سلب آسایش و استراحت دیگران بشود از نصف شب به بعد و تشکیل هر نوع اجتماع و ساز و آواز و کنسرت بدون اجازه شهرداری به استثنای آنچه در آداب و شعائر اسلامی یا ملی است.

۵- قراردادن آغل دامها و دوابهای خود در محل کسب یا خانه.

۶- ریختن اوار ساختمان در گذرها و یا معابر بدون مجوز شهرداری؛ و یا در صورت داشتن مجوز، اهمال در نقل آنها با وجود اخطار شهرداری.

۷- هنر دادن آب شهر و تخطی به نوبه آب دیگری.

۸- نصب یا گذاشتن تیر چوب یا آهن یا هر شیء دیگر در عرض خیابان یا کوچه عمومی بدون اجازه شهرداری به نحوی که راه عابران سد گردد.

۹- تخلف از اجرای مقررات وضع شده از طرف انجمن شهر و ارجح به زمینی شهر یا وجود اخطار کتبی شهرداری.

۱۰- برتاب کردن آب یا خاشاک یا خاک‌روبه یا آتش یا هر شیء دیگری از روی بام یا دیوار یا پنجره عمارت و جز آن به معابر.

۱۱- خودداری از اجرای دستور شهرداری در گذاشتن برچسب حاکی از نرخ اجناس.

۱۲- سوزاندن چیزهای بدو از قبیل لاستیک یا استخوان و امثال آن در خانه یا محل کسب و یا نگهداری زباله و خاک‌روبه و مانند آنها به نحوی که عفونت آن به خارج سرایت کند.

۱۳- عدم مراقبت موقع آب پاشی یا تخلیف گذرهای عمومی یا پیاده‌روها یا کوچه‌ها و کثیف یا آلوده کردن لباس دیگران.

۱۴- تکان دادن فرش در گذرها و کوچه‌ها و خیابانها و امثال آن و یا جاروب کردن بدون آب پاشی که گردوغبار بلند شود.

۱۵- اشتغال به دباغی، روده‌سازی و امثال آن در داخل شهر در دکان یا خانه خود.

۱۶- انبار کردن کود در داخل شهر که تولید عفونت کند.

۱۷- مسادرت بلیت فروشی سینما، تئاتر، اتوبوس و امثال آن به کار، بدون پروانه بهداشتی.

۱۸- تعطیل کردن دوا فروش در کشیک شبانه.

۱۹- تمیز و سفید نکردن ظروف مربوط به کار قنادی، میاخی و نظایر آنها به وسیله آنان.

۲۰- معرکه گیری در گذرهای هر عنوان.

۲۱- برتاب کردن سنگ یا چیزهای کثیف یا اجسام ثقیله به البته یا منازل یا پنجره یا باغها یا اراضی محصور دیگری.

۲۲- انداختن یا پاشیدن اجسام ثقیله و چیزهای کثیف و مایعات به دیگری.

۲۳- اتلاف یا مجروح کردن حیوانات غیر.

۲۴- ریختن خاک‌روبه و زباله و لجن و امثال آن در محلهای غیر مجاز، از قبیل حریم یا در خانه و دکانها و اماکن عمومی.

۲۵- عبور سواره از پیاده‌رو خیابان به وسیله اسب یا امثال آن.

۲۶- ریختن صرف بام و خانه خود به خانه همسایه بدون مجوز قانونی.

۲۷- اشتغال به کسب بدون پروانه شهرداری یا شهرداری در مواردی که نیازمند پروانه است.

۲۸- عدم نصب دودکش (مطابق دستور شهرداری) به وسیله صاحبان گرمابه‌ها و نانواپینها و شیرینی‌پزی‌ها و اماکن عمومی دیگری که وجود آن در شهر مجاز است.

۲۹- عدم نصب حائل موقت در معابر عمومی مقابل قسمتی که مشغول ساختمان‌اند.

۳۰- ایجاد کودچه یا گداز عمومی در اراضی خود بدون رعایت اصول آیین‌نامه ساختمانی و اجازه شهرداری.

ج- اعمال مستوجب هفت تا ده روز حبس و از یکصد تا دویست ریال غرامت:

۱- دست زدن به جعبه تلفن یا چراغ برق یا سیمهای تلفن و تفکراف و لاینهای برق معابر و میداها و سایر مکانها به منظور تخریب یا تولید خطر و یا باز کردن کبید برق بدون اجازه مقامات صلاحیتدار.

۲- باز کردن پلمب انبار چرخهای آبکش و فروختن آب غیر از آبی که برای شرب عمومی از طرف شهرداری تعیین شده است.

۳- سرداشتن یا دخل و تصرف در علائم مهندسی و نقشه‌برداری شهرداری، اداره ثبت، اداره راه و امثال آن.

۴- اقدام به ساختمانی که مشرف به معبر یا خیابان است بدون پروانه شهرداری و نقشه تصویب شده.

۵- عدم دقت و مراقبت در انبار کردن بوته یا هریم و امثال آنها در محل کسب پیشه‌وران در صورتی که بر اثر غفلت منتهی به تولید حریق شود.

۶- یار کردن یا احداث پاکه در خانه یا باغ یا دکان یا امثال آن روی قنات پوشیده عمومی (به منظور استفاده از آب) و یا شق نهر از مجرای عمومی.

۷- اهمال در تمیز نگهداشتن معازمها، دکانها، کاروانسراها و امثال آن به وسیله صاحبان آنها.

۸- تخلف پیشه‌وران از مقررات بهداشتی برای معاینه و گرفتن گواهینامه.

۹- عدم رعایت مقررات بهداشتی و تمظیف نگه‌داشتن اجناس به وسیله متصدیان فروش خواربار، میوه، سبزی، ماست، شیر، روغن، گوشت، شیر و امثال آن.

۱۰- عدم استعمال چراغ الککل و جز آن برای ضد عفونی کردن امیاس کار به وسیله سلمانیها و یا تمیز نگه‌داشتن دکان و تمپوشیدن رویوش سفید و یا استعمال حوله و پنبه کثیف و یا استخدام شاگردی که برگ معاینه بهداشتی ندارد.

۱۱- ولگردی.

۱۲- جاری کردن منجلاب مستسراج یا آب گنجن حمام یا حیوض در گذرهای عمومی یا مجاری آب قنات و اذراک کردن در

معاير و يا مجاری آنها.

۱۲- قراردادن مجاری فاضلاب، آب حمام یا مستراح به طرف گذر.

۱۳- شستن ظرف، رخت، فرش، حیوانات، وسایل نقلیه و امتال آن و شست و شوی خود در آنها، مجاری آنها، قنوات، چاهها، چشمه ها، آب انبارها و برکه های که آب آنها مورد استفاده

۲۶- قراردادن تکدی و کلاشی به عنوان پیشه یا وجود قدرت و استعلاعت جسمانی و زندگانی کردن از این راه.

۲۷- ارتکاب عملی که موجب بازماندن موقتی وسیله نقلیه از حرکت گردد به قصد ایذاء.

۲۸- ریختن زباله و اشغال در نقاط محصور یا غیر محصور بجز خلاف مقررات شهرداری و یا کنیفت کردن شوارع یا معاير عمومی به واسطه ریختن مدفوعات یا مایعات و یا اشیای متعین و گندیده و یا ریختن پوست و اشغال چیزی که در خیابانها و گذرها و نقاط عمومی خورده شده است.

۲۹- تخلف از مقررات بهداشتی به وسیله مسئولان و میاشران مسالخ خانهها، غسلخانهها و قبرستانها.

۳۰- سد کردن مجاری آب کوچه ها و خیابانها بدون حق قانونی.

۳۱- احداث خزینه یا گشودن در خزینه های بسته شده به وسیله حفای بدون اجازه شهرداری.

۳۲- به کار بردن قالب آجر کوره بزی مخالف ابعادی که شهرداری تعیین کرده است.

۳۳- احداث مستراح در مجاورت قنات یا مجاری که آب دائم جاری است برخلاف بهداشت عمومی.

۳۴- تخلف از مقررات و نظامات شهرداری در حدود قوانین یا تصویب مقامات صالح.

۳۵- قطع و ریشه کن کردن بوته ها و خارها و درختچه های بیابانی و کوهستانی.

۳۶- مبادرت به راهمایی جهان گردان بدون داشتن پروانه مخصوص از سازمان جلب سیاحان.

مجازا تهیهای مذکور در بندهای سه گانه سابق الذکر در سال ۱۳۵۲ مورد اصلاح قرار گرفت.

دوم: قوانین و مقررات بعدی

پس از تصویب آیین نامه امور خلافی، در قوانین و مقررات مؤخر التصویب آیین نامه دستخوش تغییر و باسوخ قرار گرفت. مهم ترین موارد در این زمینه عبارتند از:

الف) ماده ۹۲ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴:

بر اساس این ماده نوشتن هر نوع مطلبی یا الصاق هر نوشته ای بر روی دیوارهای شهر که مخالف مقررات انجمن شهر باشد ممنوع است، مگر در محلهایی که شهرداری برای نصب و الصاق اعلانات معین می کند و در این محلهها فقط باید به نسب و الصاق آنها اکتفا کرد، و نوشتن روی آن ممنوع است. مجازات تخلف از این ماده صرفاً پرداخت ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ ریال ذکر شده است که تا کار آمدی آن روشن است.

ب) تبصره ذیل بند ۲ ماده ۵۵ قانون شهرداری اصلاحی ۱۳۴۵:

به موجب بند مذکور سدمعاير و اشغال بیادروها و استفاده غیرمجاز از آنها و میدانها و پارکها و باغهای عمومی برای کسب و یا سکنی و یا هر عنوان دیگری ممنوع است و شهرداری مکلف به جلوگیری و رفع موانع موجود و آزاد کردن معاير و اماکن مذکور به وسیله مأموران خود است.

ج) بند ۱۴ ماده ۵۵ قانون شهرداری اصلاحی ۱۳۴۵:

حسب بند مذکور جلوگیری از گذاشتن هر نوع اشیا در بالکنها و ایوانهای مشرف و مجاور به معاير عمومی که افتادن آنها موجب خطر برای عابران است به عهده شهرداری است و شهرداری می تواند پس از طی مراحلی رأساً نسبت به رفع خطر و مطالبه هزینه صرف شده به علاوه ۱۵٪ خسارت از مالکان اقدام کند.

تخلف از نظامات عمومی شهری و قواعد امره ای که برای حسن اداره امور شهر و به وسیله شهردار بیه اطلاع می شود، اساساً و نوعاً اقسام و طبقات گوناگونی دارد و قابل تقسیم به دو یا چند طبقه است و طبیعتاً برای هر نوع از این تخلفات باید «تصاب» قائل شد

استخاص است و یا ریختن اشغال و کتافات در آنها.

۱۵- آب بندی نکردن یخچالها مطابق دستور شهرداری به وسیله متصدیان آنها و یا سرپیچی از مقررات دیگر شهرداری و بهداری و یا تعطل در یخ گیری.

۱۶- افزودن ساخارین و یا جوهریات مضره به شیرینی و شربت و امتال آنها به دست شیرینی فروشها.

۱۷- سرکشی و نگاه کردن عمدی از روی بام و دیوار و امتال آن به خانه دیگری.

۱۸- معرکه گیری یا خوره گردی به وسیله رمالی، رجزخوانی، تغییر خسواب، کفینتی، افسونگری، جادوگری، جن گیری، فال گیری، پیشگویی، چلغوشینی، بخت کشایی و امتال آن و یا باز کردن خانه و مکلن به منظور پیشه قراردادن اعمال مذکور.

۱۹- تعقیب دخترها، زنهار، پسرها مصراً.

۲۰- آتش بازی در نقاط و معاير عمومی و یا بدون مجوز رسمی در اماکن خصوصی و نیز نیراندازی در نقاط ممنوع.

۲۱- کوتاهی در رفع خطر از بناهای مشرف به انهدام یا خرابی و بی توجهی به اخطار ادارات ذی ربط، راجع به خراب کردن یا تعمیر بناهای موصوفه.

۲۲- فروش ادویه، ماکولات و مشروبات فاسد و نگهداری آنها در معسازه و عدم اجرائی مقررات شهرداری و بهداری در مورد سوزاندن یا از بین بردن آنها.

۲۳- فروش عرضه جنس فاسد یا جنسی که موعد مصرف آن گذشته باشد.

۲۴- اشتغال به شغل سمساری یا امانت فروشی بدون پروانه و دفتر.

۲۵- تغییر وضعیت معاير و مکانهای عمومی بدون اجازه مقامات صالح به نحوی از اجزاء.

کیلومتری فرودگاهها و مناطق تعیین شده از طرف دولت ممنوع و مستلزم جیس نادین تا سه سال خواهد بود.
(و) قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۸ و اصلاحات بعدی آن؛ برخی تخلفات صنفی مندرج در قانون صنفی می تواند در زمره تخلف از نظامات عمومی شهری و شهرداری تلقی گردد.
(ز) تصاهر الحاقی به ماده صد قانون شهرداری الحاقی ۱۳۵۲ و ۱۳۵۸:

تخلفات ساختمانی و عملیات ساختمانی بدون پروانه ساختمانی و یا مقایر مفاد پروانه صادر شده به وسیله شهرداری می تواند در زمره مصادیق تخلف از نظامات شهری قرار گیرد.
(ح) قانون مدیوعات مصوب ۱۳۶۴ و اصلاحی ۱۳۷۹:
تعدادی از عناوین مجرمانه مندرج در قانون مطوعات می تواند مصادیق تخلف از نظامات زندگی شهری تلقی شود و می توان با ضمانت اجرای مناسب و متناسب با مقتضیات زندگی شهروندان با آن برخورد کرد.
ط- سایر قوانین:

در سایر قوانین، از جمله قانون تفریبات حکومتی مصوب ۱۳۶۷، قانون اصلاح قوانین و مقررات استناد مصوب ۱۳۷۱، قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ (مواد ۳۵۸ تا ۳۶۲ و ۶۱۸ و ۶۸۴ و ۶۸۸ و ۸-۶-۶۴) مصادیقی از تخلف از نظامات عمومی شهری ذکر شده است که قابل تأمل و درخور تجزیه و تحلیل است و می بایست در طبقه بندیهای گوناگون تخلفات مربوط به زندگی شهری، ملحوظ نظر طراحان و برنامه ریزان قرار گیرد.

□ نسخ این نامه امور خلاقی

با عنایت به اینکه این نامه امور خلاقی در اجرای ماده ۲۷۶ قانون مجازات عمومی سابق اصلاحی ۱۳۵۲ تصویب شده است، به صراحت قانون این دادرسی کیفری مصوب ۱۳۷۹ منسوخ است و این نامه مذکور در زمان حاضر فاقد اعتبار اجرایی است، و

برای همه شهرداریها و شهرها و شهروندان نمی توان حکم واحد و نسخه یکسان اختراع کرد و لازم است با توجه به شاخصهای گوناگون فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی، به صورتی کاملاً فنی، حساب شده و موشکافانه به سراغ معیارهای تعیین کننده است و نیز با توجه به درجه هر شهرداری و شاخصهای مذکور، قواعد امره را طور مناسبی طراحی کرد که هر شهر و شهرداری در این مورد بتواند تمامی اقدامات لازم را برای نیل به نظم و انتظام شهری به مرحله اجرا در آورد

(د) این نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۲۷ و اصلاحات بعدی آن؛

تخلفات مربوط به رفت و آمد در شهرها در این نامه مذکور مشروحاً آورده شده است لکن ضمانت اجرای جریمه های ناچیز، آن را محتاج تجدیدنظر در تعیین و معرفی کیفرهای جدید کرده است. تخلفات راهنمایی و رانندگی مستقلاً در زمره مصادیق تخلف از نظامات شهری قرار دارد.

(ه) قانون تشدید مجازات کبوترپرانی مصوب ۱۳۵۱ و اصلاحی ۱۳۵۳:

نگهداری کبوتر اصالتاً اگر برای شهروندان مزاحمتی در پی نداشته باشد می تواند در زمره هنجارهای زیباکننده زندگی شهری تلقی شود لکن کبوترپرانی به موجب قانون مذکور در شعاع چهل

مضافاً «امور خلاقی» یکی از انواع و اقسام جرایم تعریف شده در قانون مجازات اسلامی سابق است، به نظر می رسد استفاده از عنوان «امور خلاقی» چندان مناسب نخواهد بود و به جای آن «تخلف از نظامات عمومی شهرداری» توصیه شده است.

• آخرین پیشنهاد قانونگذاری

سیر و تحول قانونگذاری و پیراکنندگی مصادیق تخلف از نظامات عمومی در زندگی شهری، کار را به آنجا رسانده است که برنامه ریزان امور شهری پیشنهادیهای مفاد این نامه امور خلاقی را در اواخر سال ۱۳۸۰ مطرح سازند.

«لایحه تعیین مرجع تهیه و تصویب مقررات مربوط به تخلف از نظامات راجع به امور شهری و آمد و شد و چگونگی اجرای آن» پس از تصویب هیئت دولت و طی مراحل قانونی در مجلس شورای

اسلامی، لازم الاجرا خواهد بود.

متن پیش نویس لایحه مذکور مشتمل بر ماده واحده و شش تبصره ذیل آن به شرح ذیل است:

ماده واحده: به وزارت کشور اجازه داده می شود موارد تخلف از مقررات و نظامات راجع به امور شهرداری از قبیل موارد زیر و امور حمل و نقل شهری و نیز راهتمایی و رانندگی که در حیطه وظایف مسئولیتها و نظارت آن وزارت قرار دارد و میزان جریمه نقدی متناسب با آنها را در محدوده مفاد تبصره (۳) این قانون از جمله حداکثر میبالغ مقرر در آن، با هماهنگی وزارت دادگستری طی آیین نامه های تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران اجرا نماید:

الف - استفاده از معابر، میادین و اماکن عمومی

ب - سد معبر در محله های مذکور

پ - حفظ زیبایی و تکلیف شهر

ت - تخلیه زباله، نخاله، فضولات ساختمانی توسط رانندگان وسایل نقلیه

ث - جلوگیری از ایجاد مزاحمت نظیر اشتغال به کسب و شغل غیر مجاز و خطرات ناشی از بناها و تأسیسات در معابر و میادین و اماکن عمومی برای ساکنان شهرها.

ج - نوشتن یا الصاق نوشته یا تصویر یا امثال آن در معابر، میادین و اماکن عمومی.

چ - امور مربوط به گورستانها و غسلخانه های شهری.

تبصره ۱- آن موارد از تخلفات موضوع مفاد فوق - بجز امور راهتمایی و رانندگی که در نص قوانین جزایی درج و برای آنها جریمه نقدی پیش بینی گردیده از احکام بالا مستثنی می باشد.

تبصره ۲- شیوه اخذ جریمه تخلف از مقررات راهتمایی و رانندگی، وفق قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرایم رانندگی مصوب ۱۳۵۰ و اصلاحات بعدی آن می باشد و نحوه اخذ جریمه های نقدی در سایر موارد در آیین نامه های اجرایی این قانون تعیین خواهد شد.

تبصره ۳- تخلف از مقررات و نظامات امور مذکور در ماده واحده این قانون، مستوجب سزای مجازاتهای بازدارنده از بیست هزار (۲۰/۰۰۰) ریال تا حداکثر دویست هزار (۲۰۰/۰۰۰) ریال جریمه نقدی خواهد بود. میزان جریمه های یاد شده بر اساس نرخ تورم که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام می شود، هر سه سال یک بار بنابه پیشنهاد وزارت کشور و تأیید هیئت وزیران قابل افزایش است.

تبصره ۴- اخذ جریمه های ناشی از عدم رعایت مقررات و نظامات شهرداری جزء درآمد شهرداری محسوب می گردد.

تبصره ۵- شهرداری مکلف است در موارد مربوطه مأمورین و نیزمای را برای تطبیق نوع تخلف و صدور برگ جریمه نقدی به کار گیرد. مأمورین نامبرده باید قبل از اشتغال به این امر، دوره آموزشی لازم و متناسب را طی نمایند.

تبصره ۶- وزارت کشور بر اجرای مقررات این قانون نظارت خواهد داشت.

نتیجه گیری

از آنچه بیان شده می توان موارد ذیل را به عنوان نتیجه گیری ذکر کرد:

اولاً: تخلف از نظامات عمومی شهری و قواعد امرای که برای حسن اداره امور شهر و به وسیله شهرداریها اعلام می شود، اساساً و نوعاً اقسام و طبقات گوناگونی دارد و قابل تقسیم به دو یا چند طبقه است و طبیعتاً برای هر نوع از این تخلفات باید «مصائب» قائل شد. برای تخلفاتی که نسبت به سایر تخلفات کم اهمیت تر

است، تعیین جریمه نقدی و پیش بینی راههای اثبات و جلوگیری از وقوع تخلف و وصول جریمه و مانند اینها مطلوب خواهد بود و در این فرض تقویض قانونگذاری به وزارت کشور به لحاظ اصول کلی حقوقی منعی ندارد لکن در برخی از این گونه تخلفات، تعیین جریمه نقدی صرف نظر از آنچه تأثیر کارآمد و درخور توجهی نخواهد داشت موجب تجزیه متخلفان نیز خواهد شد. در مواردی دیگر از قبیل عملیات عمرانی غیر مجاز، ساخت و ساز بدون مجوز و تغییر کاربریهای مصوب بدون رعایت تشریفات قانونی، تعیین ضمانتهای اجرایی کیفی قاطع تر از قبیل جریمه متناسب با نوع تخلف و دو یا چند برابر ارزش افزوده ناشی از تخلف، مسدود کل یا بعضی ملک یا تأسیسات یا تجهیزات مورد تصدی و اعاده وضع بحالت سابق و جز اینها اختیاب ناپذیر خواهد بود. بدیهی است تصویب مفاد پیش نویس قانونی این قبیل ضمانتهای اجرایی، محتاج طرح در قوه مقننه و سایر مراحل قانونگذاری است و تصویب آن خارج از گنجایش و حوزه اقتدار و عملکرد قوه مجریه است.

ثانیاً: طراحان و برنامه ریزان بایستی به این امر توجه کنند که چنانچه بخواهند در متن لایحه های پیشنهاد مجازاتهای را غیر از جزای نقدی (آن هم تا سقف معین) توصیه کنند، برای طی تشریفات قانونی چنانچه لایحه جنبه قضایی به خود بگیرد لزوماً موافقت رئیس قوه قضاییه ضروری است.

ثالثاً: مادام که بسترهای لازم به منظور فرهنگ سازی در جهت رعایت و احترام شهروندان به هنجارها و قواعد امره و نظامات شهرداری فراهم نشده است، نمی توان اجرای نظم و انتظام شهری را در قالبهای منطقی محض و انصاف ناپذیر قوانین و مقررات جست و جو کرد؛ و در نتیجه از این حیث ضروری است که مقررات مربوط به رسیدگی به تخلف از نظامات شهری و شهرداری در ابتدا به صورت آزمایشی به مرحله اجرا درآید و پس از تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از اجرای آن و بررسی ماحصل اجرای قانون در بوته آزمایش، اصلاحات مورد نیاز به سرعت پیشنهاد و تصویب گردد.

رابعاً: نکته بسیار مهم و اساسی آن است که برای همه شهرداریها و شهرها و شهروندان نمی توان حکم واحد و نسخه یکسان اختراع کرد و لازم است با توجه به شاخصهای گوناگون فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی، به صورتی کاملاً فنی، حساب شده و موشکافانه به سراغ معیارهای تعیین کننده رفت و نیز با توجه به درجه هر شهرداری و شاخصهای مذکور، قواعد امره را طوری طراحی کرد که هر شهر و شهرداری در این مورد بتواند تمامی اقدامات لازم را برای نیل به نظم و انتظام شهری به مرحله اجرا درآورد.

خامساً: تشخیص مصادیق تخلف از نظامات شهرداری دارای اهمیت فراوان است و این مصادیق بنا توجه به عوامل مختلف از دیدگاههای متفاوت و بنابه نتایج گوناگون حاصل از آنها، با یکدیگر تفاوت دارند. بنا بر این می توان در چند مرحله، در ابتدا مصادیق عمومی سطح کشور را شناخت و سپس به معرفی نظامات شهری در مناطق جغرافیایی مختلف آن و نهایتاً به بیان نظامات شهری محلی (شهر و شهرستان) همت گمارد و با تلفیق و تجمیع و تجزیه این مصادیق برای مقابله با توالی نامطلوب آن کوشید.

مشاور حقوقی

دفتر حقوقی وزارت کشور
حسین احتشامی

مشاوره حقوقی این شماره ماهنامه به موضوعات متنوعی از جمله اعتراض به آرای کمیسیون بدوی، منع پرداخت عوارض توسط واحدهای فرهنگی و آموزشی، صدور پروانه ساختمانی برای املاک اشخاص، نحوه خرید و تملک اراضی و جز اینها پرداخته است. مطالب مذکور به منزله دیدگاه دفتر حقوقی وزارت کشور می باشد که مشاور حقوقی ماهنامه تنظیم کرده است.

ارائه نظر مشورتی نسبت به موارد ذیل مورد تقاضاست:
الف: آیا پس از صدور رای کمیسیون بدوی، چنانچه رای صادر شده مورد اعتراض تجدیدنظر خواه قرار بگیرد و پرونده به کمیسیون همعرض ماده ۴۴۶ جرایم و تعزیرات مجازات می تواند قبل از صدور رای کمیسیون همعرض از شکایت اولیه خود (که منجر به رای بدوی گردیده بود) صرفنظر و گذشت کند، یا خیر؟
ب: آیا واحدهای فرهنگی و آموزشی و کتابخانه ها مکلف به پرداخت عوارض هستند یا خیر؟

۱- ارجاع امر رسیدگی به کمیسیون ماده ۴۴۶ به وسیله شهرداری در واقع قطع دخالت شهرداری در امر مطرح شده محسوب می شود و چون کمیسیون مستقل از شهرداری عمل می کند، لذا بعد از صدور رای هرگونه اصلاح یا تغییر یا لغو رای بدوی منوطاً به تصمیمات اعضای کمیسیون تجدیدنظر و در نهایت دیوان عدالت اداری است.

۲- واحدهای فرهنگی و آموزشی ... در صورتی که مشمول مواد ۱۴۴ و ۱۶۱ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی مصوب سال ۷۹ باشند در محدوده مواد مذکور و تا پایان برنامه از پرداخت عوارض معاف اند.

با توجه به اینکه دیوان عدالت اداری آن قسمت از مصوبه شماره ۱۵۶۰/ادش مورخ ۲۱/۸/۶ شورای عالی اداری را که مبنی بر امکان صدور پروانه ساختمانی برای اراضی بدون سند مالکیت رسمی و فاقد بنا بوده (به صرف گرفتن تعهد محضری) باطل کرده است، و نیز با توجه به پیگیری اکثر شهرداریها - به ویژه شهرداریهای جدیدالتاسیس - به جهت حذف بخش عمده درآمد آنها از محل صدور پروانه ساختمانی برای اراضی موصوفه به لحاظ اینکه اراضی در شهرهای مذکور فاقد سند رسمی مالکیت هستند، چنانچه در این خصوص راهکار قانونی اعمال شدنی است یا اقداماتی در دست پیگیری است، مراتب را انعکاس دهید.

لازمه صدور پروانه ساختمانی برای املاک اشخاص، داشتن سند مالکیت مطمح نظر حکم ماده ۲۲ قانون ثبت اسناد و املاک است و چون اسناد قولنامه ای صرفاً از باب مسائل حقوقی در محاکم در صورت بروز اختلاف می تواند مستند واقع شود، لذا حکم سند مالکیت را منتشره لکن در صورت احراز مالکیت شهرداری می توانست به اعتبار دلالت های صادر شده از مراجع قضایی برای متقاضیان پروانه ساختمانی صادر کند.

همان گونه که اطلاع دارید، مطابق ماده ۱۱ لایحه قانونی «نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای ...» مصوب سال ۱۳۵۸، هرگاه دستگاه اجرایی برای اجرای طرح نیاز به اراضی دایر یا بایر، ابنیه یا تأسیسات متعلق به سایر وزارتخانه ها یا مؤسسات و شرکتهای دولتی یا وابسته به دولت یا شهرداریها و جز اینها داشته باشد، واگذاری حق استفاده به موجب موافقت وزیر و یا رئیس مؤسسه یا شرکت - که ملک را در اختیار دارد - ممکن خواهد بود. با عنایت به اینکه ساختمان ادارات دولتی مشمول حکم همین ساده است، و ادارات دولتی با واگذاری ساختمانهای ملکی خود به شهرداری که در مسیر تعریض خیابان واقع شده اند موافقت ندارند، در این خصوص چگونگی تملک این گونه ساختمانها را معلوم فرمایند.

حکم ماده ۱۱ لایحه قانونی مذکور ناظر به حق استفاده از اعیانی املاک مورد نیاز است و مفهوماً مشروط به بقای عین، مبتنی است که در خصوص موضوع مطروحه که اشاره به استقرار ملک در طرح تعریض خیابان است، و در واقع طرح تعریض خیابان با بقای عین منافات دارد. لذا شهرداری می بایست پس از تحصیل موافقت بالاترین مقام دستگاه اجرایی، موضوع ماده ۹ لایحه قانونی، با رعایت مقررات مربوط نسبت به خرید و تملک ملک اقدام کند.

خواهشمند است راهنمایی فرمایید حد نصاب دو سوم رأی در شوراهای ۱۱ نفره چه تعداد عضو است.

دو سوم اعضای شوراهای ۱۱ نفره ۸ نفر است، و در واقع شورای شهر با حضور ۸ نفر عضو اصلی رسمیت می یابد و تصمیمات با اکثریت مطلق آرای حاضران معتبر است (ماده ۱۵ قانون شوراها و ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی قانون شوراها).

حکم تبصره ۲ ماده ۵۰ قانون شهرداری به صراحت اعلام می دارد:

در صورتی که انجمن شهر پس از یک ماه قادر به تعیین شهردار نباشد منحل می شود و طبق مقررات پیش بینی شده در همان قانون، انتخابات تجدید خواهد شد. این در حالی است که هم به لحاظ شکلی، شیوه اجرایی این تبصره در ماده ۸۱ قانون شوراها ذکر نشده است و هم به لحاظ ارجاع این امر به بخش منسوخ از قانون شهرداریها برای نحوه برگزاری انتخابات، انحلال شورا و تعیین

شهردار از طریق قائم مقام شورا یا استناد به تبصره مذکور وجاهت قانونی ندارد.

در خصوص تعیین شهردار تنها ظرف زمان مقرر در تبصره ماده ۷۳ قانون شوراها که شوراها را به انتخاب شهردار جدید در مدت سه ماه موظف می سازد، می توان چنین استناد کرد که در صورت عدم اقدام بموقع در این زمینه، این امر نوعی تخلف شورا از وظایف قانونی خود تلقی می گردد؛ و به استناد بخشنامه وزیر محترم کشور موضوع به عنوان تخلف شورا، از وظایف قابل طرح در هیئت حل اختلاف استان خواهد بود. خواهشمند است ضمن اعلام جایگاه قانونی حکم تبصره ۳، و ماده ۵۰ قانون شهرداری، نحوه ارتباط و چگونگی اجرای موارد احکام مذکور را تبیین فرمایید.

کلیات تبصره ۳ ماده ۵۰ قانون شهرداری به دلیل فقدان حکم معایر در قوانین لاحق بر آن مستند به ماده ۹۲ قانون تشکلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران، معتبر و لازم الاجراست، و صرفاً مدت یک ماه مقرر در آن - به دلیل حکم معایر در تبصره ماده ۷۳ قانون اخیر الذکر - به سه ماه تغییر یافته است. بنابراین چنانچه شورای شهر ظرف مهلت سه ماه موفق به انتخاب شهردار نشود قابل انحلال است و مطابق ماده ۸۱ قانون شوراها، موارد پیشنهاد انحلال به هیئت حل اختلاف استان ارجاع می شود.

شماره هـ/۳۵۵/۷۹ و ۳۵۴ و ۱۳۸۰/۱۲/۱۱۲۶-
تاریخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۲ شماره دادنامه
کلاس پرونده ۲۶۰/۷۹ و ۳۵۴/۷۹ و ۳۵۵/۷۹
مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری.
شاکی: _____

موضوع شکایت و خواسته: ابطال بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۳/۲۶-۴ مورخ ۱۳۷۷/۲/۱۵ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور.

مقدمه: شاکی طی دادخواستهای تقدیمی اعلام داشته است، این شرکت در اجرای وظایف قانونی در ارتباط با رفاه کارکنان برای اخذ پروانه ساختمانی منازل مسکونی در اراضی متعلق به خود به شهرداری ... مراجعه نموده، شهرداری با ارائه بخشنامه شماره ۲۰۹۵/۴ مورخ ۱۳۷۷/۲/۱۹ استناداری ... که آن هم مستند به بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۳/۲۶-۴ مورخ ۱۳۷۷/۲/۱۵ معاونت هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور صادر شده - درخواست وجه کلانی بابت عوارض و نوسازی نموده است. شرکتهای آب و فاضلاب از تاریخ تشکیل به موجب ماده ۱۰ قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب مصوب ۱۳۶۹ به مدت ۱۵ سال از پرداخت هرگونه عوارض از قبیل نوسازی و نظایر آن معاف می باشند. لیکن وزارت کشور با صدور بخشنامه مورد شکایت - که خود نوعی قانونگذاری محسوب می شود - چنین پنداشته که کارهای اجرایی شرکتهای آب و فاضلاب صرفاً احداث اداره یا مخازن و بنا ایستگاه پمپاژ و لوله گذاری می باشد در صورتی که شرکت تحت پوشش تأمین اجتماعی است که لاجرم قانون کار نیز بر آن حکمفرما است و بر اساس قانون کار و نماینده در قبال رفاه کارکنان دارد که این وظایف در مواد ۱۴۹ و ۱۵۴ قانون کار مشخص شده است. اصولاً فلسفه وضع معافیت از پرداخت عوارض نوسازی، صرفاً مربوط به ساختمانهای اداری و مسکونی می گردد. و از آنجا که قانونگذار عملی لغو نمی کند، منطقی و

مقبول نیست که وزارت کشور این گونه عبارات قانون را تفسیر نماید که ساختمانهای مسکونی و سازمانی شرکتهای آب و فاضلاب از پرداخت عوارض نوسازی معاف نمی باشند. نظر به اینکه بخشنامه معاونت عمرانی وزارت کشور برخلاف موازین قانونی و شرعی است، تقاضای صدور حکم بر ابطال آن را دارد.

مدیر کل دفتر امور حقوقی وزارت کشور در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۱۱۲۲۷/۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۳/۲۳ اعلام داشته اند، معافیت های موضوع ماده ۱۰ قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب مصوب ۱۳۶۹ مقرر می دارد «شرکتهای آب و فاضلاب موضوع این قانون از پرداخت مالیات و هر نوع عوارض از جمله عوارض نوسازی و نظایر آن، حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی، حق الثبت و تمبر و هزینه دادرسی و هر نوع معافیتی که تاکنون دستگاههای مسئول آب و فاضلاب از آن بهره مند بوده اند برای مدت ۱۵ سال از تاریخ تشکیل معاف می باشند صرفاً نظر به شرکت آب و فاضلاب است که در جهت اجرای وظایف قانونی مندرج در قانون مزبور صورت می پذیرد. با توجه به مراتب فوق الذکر، چون احداث خانه های سازمانی برای کارمندان خارج از فعالیتها و وظایف خاص شرکت آب و فاضلاب شیراز موضوع قانون تأسیس شرکتهای آب و فاضلاب می باشد و جهت احداث آنها می بایست از شهرداری پروانه اخذ و عوارض متعلقه پرداخت گردد، لذا رد شکایت شرکت مذکور مورد تقاضاست.

دیسر محترم شورای نگهبان در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه مورد شکایت طی نامه شماره ۸۰/۲۱/۱۱۹۷ مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۶ اعلام داشته اند، موضوع بختنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۳/۲۶-۴ مورخ ۱۳۷۷/۲/۱۵ معاون فرهنگی، امور عمرانی وزارت کشور در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح شد که خلاف شرع شناخته نشد. هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام والمسلمین در نجف آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدیدنظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مسئوره با اکثریت آرا به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید.

رأی هیئت عمومی

به موجب ماده ۱۰ قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب مصوب ۱۳۶۹ «شرکتهای آب و فاضلاب موضوع این قانون از پرداخت مالیات و هر نوع عوارض از جمله عوارض نوسازی و نظایر آن، حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی، حق الثبت و تمبر و هزینه دادرسی و هر نوع معافیتی که تاکنون دستگاههای مسئول آب و فاضلاب از آن بهره مند بوده اند برای مدت ۱۵ سال از تاریخ تشکیل معاف می باشند. نظر به اینکه مفاد بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۳/۲۶-۴ مورخ ۱۳۷۷/۲/۱۵ وزارت کشور از حیث شمول یا عدم شمول معافیت های مقرر در ماده فوق الذکر به اعمال مختلف شرکتهای آب و فاضلاب متضمن تفسیر قانون و تعیین ضابطه خاص در خصوص مصادیق ماده مذکور و مستثنیات آن و نتیجتاً حسب مورد موجب توسعه یا تنقیح ذایره شمول حکم مقرر است. بنابراین مفاد بخشنامه مزبور خارج از حدود اختیارات قسوه مجریه در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می شود و مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد.

رئیس هیئت دیوان عدالت اداری - دری نجف آبادی

مشاور اداری - مالی

دفتر حقوقی وزارت کشور
جمشید رضایی

خدمات و فعالیتها و اقداماتی که باید طی سال مالی انجام شود همراه با برآورد مبلغ و میزان مخارج و درآمدهای لازم برای تأمین هزینه انجام آنها پیش‌بینی می‌شود و پس از تصویب شورا قابل اجراء است. ۲/الف - ایجاد پروژه‌های جدید غیر از پروژه‌های مندرج در بودجه، در واقع فعالیت و اقدامی جدید است، که به تصویب شورا نیاز دارد.

(ب) ماده ۱۸ این‌نامه مالی شهرداریها به قرار داده‌های عربده می‌شود که شهرداری به منظور انجام وظایف قانونی متعهد می‌گردد و چون ممکن است در زمان اجرای قرارداد شرایطی پیش آید که در زمان انعقاد آن لحاظ نگردیده باشد لذا این حق را به شهرداری می‌دهد که بتواند تا حداکثر ۲۵٪ مبلغ پیمان را کسر یا اضافه کند.

همان‌طور که می‌دانید، به موجب حکم ماده ۲۴ این‌نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی شهرها (مقرر می‌دارد: به هیچ‌عضوی از اعضای شورا در سال پیش از یک‌ماه مرخصی متوالی یا متناوب داده نخواهد شد)، هر عضو از اعضای شورا می‌تواند در هر سال از یک‌ماه مرخصی متوالی و متناوب استفاده کند. حال آیا اعضای شورا می‌توانند یا هم از یک‌ماه مرخصی متوالی استفاده کنند؟

هرچند به موجب ماده ۲۴ این‌نامه مذکور هر عضو از اعضای شورا می‌تواند در سال یک‌ماه از مرخصی به‌طور متوالی یا متناوب استفاده کند، ولی استفاده از این حق و صدور مجوز آن نباید به گونه‌ای باشد که به تعطیلی شورا منجر شود و در نتیجه موجب اختلال در انجام وظایف قانونی شورا (از قبیل وظایف مندرج در ماده ۷۱ قانون شوراها و ماده ۹ این‌نامه اجرایی) نگردد. به عبارت دیگر، استفاده از مرخصی و مسافرت با آن نباید شورا را از اکثریت لازم برای تشکیل جلسه و انجام وظایف موضوع ماده ۹ این‌نامه اجرایی (تشکیل جلسه به صورت عادی هر ماه دوبار) خارج کند.

آیا عضو شورا می‌تواند هم‌زمان با عضویت در شورای اسلامی شهر به عضویت هیئت امتهای دانشگاه درآید، یا سبقت ریاست سازمان تعاون روستایی را برعهده بگیرد؟

احکام مندرج در ماده ۲۸ قانون شورا (استعفا از سمت، دو ماه قبل از ثبت نام) اشاره به دو ماه قبل از ثبت نام تا پایان انتخابات دارد. بنابراین بجز کارکنان شهرداری که نمی‌توانند پس از انتخاب شدن به عضویت شورا، هم‌زمان با آن در شهرداری نیز اشتغال داشته باشند (به دلیل اینکه وظایف شورای شهر جنبه نظارتی دارد و بسا وظیفه شهرداری که جنبه اجرایی دارد قابل جمع نیست و شخص در زمان واحد نمی‌تواند هم ناظر باشد و هم مجری).

همان‌طور که می‌دانید، حسب ماده ۷۵ قانون شوراها کلیه اموال منقول و غیر منقول در اختیار شورای اسلامی شهر متعلق به شهرداری مربوطه است. حال، بعضی از شوراهای اسلامی قبل از تبدیل شدن به شورا، اموالی از طریق هدایای مردمی و دستگا‌ه‌های دولتی به آنها واگذار شده، که دارای اسناد مالکیت به نام شورا است. وضعیت قانونی این‌گونه اموال چگونه است: آیا متعلق به شهرداری است یا شورا؟

حکم ماده ۲۰ این‌نامه اجرایی تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی شهرها چنین مقرر می‌دارد: «کلیه اموال شورا اعم از منقول و غیر منقول که در اختیار شورا قرار می‌گیرد متعلق به شهرداری مربوطه است و باید طی صورت مجلس توسط ذی‌حسابان شهرداری تحویل رئیس و خزانه‌دار شورا گردد. از این حکم چنین مستفاد می‌شود که منظور از حکم موضوع ماده ۷۵ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور (مقرر می‌دارد: کلیه اموال منقول و غیر منقول در اختیار شورای اسلامی شهر متعلق به شهرداری مربوطه است)، آن دسته از اموالی است که شهرداری در اختیار شورا قرار می‌دهد. بنابراین اموالی که از طریق مختلف - از جمله هدایای مردمی - به شورا واگذار می‌گردد، در مالکیت شورا است و مشمول حکم ماده ۷۵ نمی‌گردد.

آیا شهرداری می‌تواند از محل ماده ۲۸ این‌نامه مالی شهرداریها (مقرر می‌دارد: شهردار می‌تواند اعتبارات مصوب در بودجه برای هر یک از مواد هزینه یا فعالیت‌های داخل در یک وظیفه را تا ۱۰٪ تقلیل یا افزایش دهد، به نحوی که از اعتبار کلی مصوب برای آن وظیفه تجاوز نشود)، پروژه‌ای جدید ایجاد کند؟ در صورت منفی بودن جواب، منظور از حکم ماده ۱۸ این‌نامه مالی (مقرر می‌دارد: در قرار دادهای باید قید شود شهرداری می‌تواند تا حداکثر بیست و پنج درصد مبلغ پیمان از میزان کار یا جنس موضوع پیمان را کسر یا اضافه نماید و در هر حال باید قبل از انقضای مدت پیمان به پیمانکار ابلاغ کند)، چیست؟

(الف) با توجه به مراتبی که در ادامه ذکر می‌شود، شهردار نمی‌تواند رأساً از محل ماده ۲۸ اقدام به ایجاد پروژه جدید کند. در صورتی که شهردار بخواهد پروژه جدیدی ایجاد کند می‌بایست در قالب متمم بودجه به شورا پیشنهاد کند و پروژه پس از تصویب شورا قابل اجرا خواهد بود.

(ب) - به موجب ماده ۲۳ این‌نامه مالی شهرداریها، بودجه سالانه شهرداری عبارت است از برنامه جامع مالی که در آن کلیه

کارکنان سایر دستگاهها می‌توانند پس از پایان انتخابات و همزمان با عضویت در شورای شهر، هر یک از پستها و سمتهای مندرج در بندهای ۱ و ۲ ماده ۲۸ قانون شوراها را الحراز کنند. بدین ترتیب عضو شورا می‌تواند همزمان با این عضویت، عضو هیئت امنای دانشگاه نیز بشود یا سمت رئیس سازمان تعاون روستایی را الحراز کند.

مدیر کل محترم دفتر حقوقی وزارت کشور

مصوب: ۱۳۸۰/۰۲/۲۰ مرجع تصویب: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری

مأخذ: روزنامه رسمی کشور

تاریخ روزنامه رسمی: ۱۳۸۰/۰۴/۲۴ شماره روزنامه رسمی: ۱۶۴۱۸

رای هیئت عمومی دیوان عدالت اداری راجع به ابطال نامه شماره ۷/۹۳۳/س مورخ ۱۳۷۹/۷/۲۵ دفتر امور قضایی و سیاست داخلی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

تاریخ: ۱۳۸۰/۲/۲۰ شماره دادنامه ۶۳ کلاسه پرونده ۲۸۹/۷۹ مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری
شاکلی:.....

موضوع شکایت و خواسته: ابطال نامه شماره ۷/۹۳۳/س مورخ ۱۳۷۹/۷/۲۵ دفتر امور قضایی و سیاست داخلی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

مقدمه: شاکلی طی دادخواست تقدیمی اعلام داشته است، نظر به الحاق ماده ۲۵ آیین‌نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت حقوقی کارکنان که در آن به صراحت اعلام شده است هر گونه افزایش یا تغییر در میزان حقوق، مزایا، فوق‌العاده‌ها و سایر تسهیلات که برای کارکنان نظام هماهنگ تصویب شود یا تأیید وزارت کشور در مورد کارکنان شهرداریها قابل اجرا می‌باشد که در این راستا با توجه به تصویب قانون اصلاح قانون حقوق کارکنان شغافل و بازنشسته در مجلس شورای اسلامی و ابلاغ از طرف وزارت کشور به شهرداری از سال گذشته است که متأسفانه پس از مدتی معاونت محترم دفتر امور قضایی و سیاست داخلی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور طی جوابیه شماره ۷/۹۳۳/س مورخ ۱۳۷۹/۷/۲۵ در پاسخ به استعلام دفتر شهری و روستایی

استاندارای ابلاغ بر عدم اجرا و شمول مفاد ماده ۷ این قانون موضوع پاداش پایان خدمت می‌باشد، نظر داده است. نظر به اینکه پرسنل سخت‌کوش شهرداریها کثراً از قشر مستضعف و کم درآمد جامعه بوده و انصافاً با گمنامی تمام در جهت ارائه خدمت به مردم فعالیت و تلاش می‌نمایند و برقراری مفاد این ماده در مورد آنان حداقل می‌تواند پس از پایان خدمت پاداشی راهگشا باشد، لذا در جهت کمک و مساعدت به آنها تقاضای ابطال نامه شماره ۷/۹۳۳/س مورخ ۱۳۷۹/۷/۲۵ دفتر امور قضایی و سیاست داخلی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و شمول موضوع ماده ۷ قانون مذکور در خصوص پرسنل شهرداریها را دارد. مدیر کل دفتر حقوقی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه

شماره ۲/۵۲/۸۴ مورخ ۱۳۸۰/۱/۲۹ اعلام داشته‌اند، نظر این دفتر در خصوص موضوع مطروخ همان است که در نامه شماره ۷/۹۳۳/س مورخ ۱۳۷۹/۷/۲۵ دفتر امور قضایی و سیاست داخلی این سازمان به عنوان مدیریت امور شهری و روستایی استانداری ایلام اعلام شده و این دفتر در باره موضوع نظر دیگری ندارد. هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت‌الاسلام والمسلمین ذری نجف آبادی، و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدیدنظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آرا به شرح آتی مبادرت به صدور رای می‌نماید.

رای هیئت عمومی

به موجب لایحه قانونی شمول قانون استخدام کشوری به کارمندان شهرداریها (به استثنای شهرداری تهران) مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب، کارکنان ثابت شهرداریها در عداد مستخدمین رسمی مشمول قانون استخدام کشوری قرار گرفتند و حسب ماده ۱۲ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ کلیه مستخدمین مشمول قانون استخدام کشوری، و از جمله کارمندان رسمی شهرداریها، از حیث کیفیت تعیین حقوق و فوق‌العاده‌ها و مزایا مشمول قانون اخیرالذکر شناخته شده‌اند. بنابه جهات فوق‌الذکر و اینکه کارکنان شهرداریها به شرح قوانین مختلف به عنوان کارمند یک واحد دولتی در معنای عام و کلی کلمه مشمول قانون استخدام کشوری و قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت و سایر مقررات عمومی استخدام کشوری - از جمله دریافت پاداش پایان خدمت مقرر در ماده ۷ قانون اصلاح پارهای از مقررات مربوط به حقوق بازنشستگی، بانوان شغافل، خانواده‌ها و سایر کارکنان مصوب ۱۳۷۹/۲/۱۳ - می‌باشند، بنابراین مفاد نامه شماره ۷/۹۳۳/س مورخ ۱۳۷۹/۷/۲۵ دفتر امور قضایی و سیاست داخلی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مشعر بر عدم تعلق پاداش خدمت به کارمندان شهرداری مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت دولت، مغایر قانون است و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌شود.

رئیس هیئت عمومی دیوان عدالت اداری - قریانعلی ذری نجف آبادی

مصوب: ۱۳۸۰/۰۵/۲۱ مرجع تصویب: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری

مأخذ: روزنامه رسمی کشور

تاریخ روزنامه رسمی: ۱۳۸۰/۰۸/۰۵ شماره روزنامه رسمی: ۱۶۵۰۴

رای هیئت عمومی دیوان عدالت اداری راجع به ابطال بندهای ۳ و ۴ مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۰ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران

تاریخ: ۱۳۸۰/۵/۲۱ شماره دادنامه ۱۷۲ کلاسه پرونده ۲۶۶/۷۹

موضوع شکایت و خواسته: ابطال مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۰ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران.

مقدمه: شاکی طی دادخواست تقدیمی اعلام داشته است:

۱- بند ۴ مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۰ شورای عالی شهرسازی و معماری موضوع ضوابط جلوگیری از افزایش محدوده شهرها هرگونه تفکیک زمین و واگذاری آن برای امر مسکن در داخل حریم و محدوده استحفاظی شهرها را ممنوع اعلام نموده است. در حالی که اولاً براساس بند ۲ ماده ۹۹ قانون شهرسازی از جمله وظایف شهرسازی تهیه مقررات برای کلیه اقدامات عمرانی از قبیل قطعه بندی و تفکیک اراضی واقع در حریم شهر می باشد و نقطه مقابل این وظیفه حق مالکین اراضی واقع در حریم جهت برخورداری از امکان تفکیک اراضی خود می باشد. ثانیاً ماده ۱۰۰ قانون شهرسازی مالکین اراضی واقع در حریم شهر را واجد حق تفکیک اراضی خود دانسته است. ثالثاً در ماده ۱۰۱ قانون شهرسازی صراحتاً به امکان تفکیک اراضی واقع در حریم شهر اشاره شده است. رابعاً، تبصره یک ماده واحده قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح های دولتی و شهرداریها مصوب ۱۳۶۷ که شامل اراضی واقع در محدوده شهرها و حریم استحفاظی آنها می باشد مالکین اراضی واقع در طرح های که به موجب برنامه زمان بندی مصوب اجرای آن به حائز ۱۰ سال بعد موکول شده می باشد بر خور دار دانسته است. خامساً، ماده ۱۴ قانون زمین شهری تفکیک باغات و اراضی کشاورزی با ایش موضوع ماده ۲ قانون مزبور که شامل اراضی واقع در محدوده قانونی و حریم استحفاظی شهرها می باشد را مجاز و بلا اشکال دانسته است.

۲- ماده ۷ مصوبه مذکور صدور هرگونه مجوز تفکیک و پروانه احداث بنا بر اراضی زراعی و باغات واقع در حاشیه شهرها که در طرح های مصوب شهری دارای کاربری مسکونی هستند را تا قبل از اینکه تراکم ناخالص جمعیتی در بقیه اراضی شهری به تراکم ناخالص پیش بینی شده در طرح مصوب نرسیده باشد ممنوع اعلام نموده است؛ در حالی که اولاً بند ۲۴ ماده ۵۵ قانون شهرسازی، شهرداریها را مکلف به صدور پروانه ساختمانی نموده است و برابر قانون مالکین اراضی از حق تفکیک و اخذ پروانه ساختمانی برابر کاربری مربوطه به اراضی خود برخوردار می باشند و محط و بلا تکلیف نگهداشتن مالکین اراضی با کاربری مسکونی تا زمان حصول تراکم ناخالص در سایر اراضی شهری مخالف صریح قانون و خارج از حدود اختیارات شورای عالی شهرسازی و معماری می باشد. ثانیاً، ماده ۱۴ قانون زمین شهری و دستورالعمل مربوط [به] افزاز و تقسیم و تفکیک باغات و اراضی کشاورزی را بلا اشکال دانسته است و تنها قید موجود در این زمینه رعایت ضوابط و مقررات مسکن و شهرسازی و مواد قانون مزبور می باشد و رعایت ضوابط غیر از وضع ممنوعیت است و ایجاد ممنوعیت در مصوبه فوق الاشعار گام نهادن فراتر از قانون و ایجاد مانع در جهت اجرای آن می باشد. علی هذا با عنایت به مراتب مفروضه تقاضای ابطال مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۰ را دارد. مدیر کل حقوقی و امور مجلس وزارت مسکن و شهرسازی در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۲۳۰/۳۳۹۱۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۶ اعلام داشته اند: ۱- به موجب بند ۲ و ماده ۲ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۵۱ با اصلاحات بعدی نحوه استفاده از زمین، تعیین مناطق صنعتی، بازرگانی اداری مسکونی و غیره و

همچنین تصویب معیارها و ضوابط و آیین نامه های شهرسازی از وظایف شورای عالی شهرسازی و معماری است و ماده (۷) همان قانون صریح است به اینکه «شهرداریها مکلف به اجرای مصوبات شورای عالی شهرسازی و معماری ایران طبق مفاد ماده (۳) می باشند»

۲- به منظور معمول طرح های جامع برای دوره های ۱۰ ساله از زمان تصویب تهیه می شوند و اجرای آنها در قالب امکانات شهرداریها دوره بندی می شود. شورای عالی شهرسازی و معماری ایران با همان هدف ذکر شده در مقدمه و برای جلوگیری از انهدام اراضی کشاورزی و باغات حاشیه ای، نیاز به سرمایه گذاری بیشتر برای احداث زیرساختها در سطوح وسیع تر و عدم کفایت اعتبارات عمرانی برای عمران یکپارچه و همزمان شهر و شکل گیری در یک دوره بلندمدت، صدور پروانه در باغات حاشیه ای شهر را تا وجود جمعیت اضافی و اثبات نیاز شهر به باغات مذکور به لحاظ زیست محیطی به تأخیر انداخته است. بدین ترتیب که حدود آنها به محدوده مجاز برای ساخت و ساز و توسعه و عمران را به بعد و زمان فراهم شدن شرایط ذکر شده در مصوبه مذکور موکول نموده است. بنده عسارت دیگر، دوره بندی طرح به جای مدت بر اساس جمعیت انجام شده است.

۳- ضمناً با توجه به ماده ۱۴ قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶ و تبصره ۲ ماده ۲ قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴/۲/۳۱ و برابر ماده ۳ قانون شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، اعضای شورای عالی شهرسازی در محدوده اختیارات و قیاف قانونی خود مصوبه ۱۳۷۸/۸/۱۰ را به تصویب رسانیده اند که آن یا موثرین قانونی انطباق کامل دارد.

هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام والمسلمین مقدسی فرد - معاون قضایی دیوان - و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدیدنظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید.

رای هیئت عمومی

مصرحات مقرر در بند ۲ ماده ۹۹ و مادتين ۱۰۰ و ۱۰۱ قانون شهرسازی و قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح های دولتی و شهرداریها مصوب ۱۳۶۷/۸/۲۹ و ماده ۱۴ قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۱۶/۲۴ مفید جواز اعمال انواع حقوق مالکانه در اراضی واقع در حریم و حوزه استحفاظی شهرها، از قبل تفکیک زمینها و باغها و اراضی کشاورزی و تبدیل کاربری و فروش آنها و الزام شهرداری به صدور پروانه لازم با رعایت قواعد و ضوابط مربوط است. بنابه جهات فوق الذکر و عنایت به حدود صلاحیت و اختیارات مقرر در ماده ۲ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۵۱ بندهای ۲ و ۷ مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۰ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران که تفکیک و واگذاری زمین برای امر مسکن در داخل حریم و محدوده استحفاظی شهرها و همچنین صدور هرگونه مجوز تفکیک و پروانه احداث بنا برای اراضی زراعی و باغات واقع در حاشیه شهرها را تا قبل از رسیدن تراکم جمعیت به حد پیش بینی شده ممنوع کرده است. معاینه قانون و خارج از حدود اختیارات شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می شود و مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد.

هیئت عمومی دیوان عدالت اداری، معاون قضایی دیوان - مقدسی فرد

ساختمان شهرداری

سرویس حقوقی - بین‌المللی

مکاتبه وزارت مالیه با بلدیہ طهران در خصوص تناقض بودجه
ارسالی بلدیہ یا بودجه مصوبه ۱۳۰۷ بلدیہ
وزارت مالیه
اداره محترم بلدیہ طهران
آثار: سرویس بودجه
تاریخ: ۱۳۰۷/۲/۲۰
نمره: ۶۰۳۳۳

بودجه ۱۳۰۷ بلدیہ طهران را که در حدود رقم ۶۰ هزار تومان
تدوین فرموده بودید، به وسیله وزارت جلیله ذریاب پهلوی و اصل و
چون جمع بودجه با رقم اعتباری که بر طبق قانون ۱۳ آبان ۱۳۰۶
مقرر و تصویب گردیده و عیناً درج می‌شود (ماده واحده وزارت مالیه
مجتاز است از اول سنه ۱۳۰۶ بودجه بلدیہ طهران را از قرار ماهی
می و نه هزار تومان کارسازی دارد. از مبلغ مزبور آنچه مربوط به
عایدات مستقلات طهران است از حدود پنج عوائد مستقلات و
گیاه عواید مستقلات متعلقه به بلدیہ از همان محل و بقیه از
عایدات مالیات راه سهمی بلدیہ تأدیہ خواهد شد) وفق نمی‌دهد
یعنی معادل ۱۳۳ هزار تومان اضافه بر رقم قانونی می‌باشد، تصویب
و ابلاغ آن محتاج به تأمل می‌باشد.

به این جهت لازم دید قیلاً نسبت به این اضافه، نظر آن اداره
محترم را استعلام و استفسار نمایم چه محلی را برای آن در نظر
گرفته‌اند؛ زیرا به طوری که استحصار دارند، در تشکیل بودجه‌ها و
پرداخت اعتبارات وزارت مالیه محدود به ارقام معینی می‌باشد که
مطابق قانون از تصویب گذشته و تجاوز از آن مستلزم تصویب
اضافه اعتبار از مجلس شورای ملی می‌باشد چون قبل از تشکیل
بودجه بلدیہ روی رقم ششصد هزار تومان مذاکراتی با وزارت مالیه به
عمل نیامده و این وزارتخانه از منظور ساطعی آن اداره محترم
بی‌اطلاع می‌باشد لازم دانست مراتب را تذکر داده و کیفیت را
استفسار نماید.

امس اینک در مقام مقایسه بودجه ۱۳۰۶-۱۳۰۷ رقم ۱۲۵ هزار
تومان اعتبار مصوب به موجب قانون ۲ مهر ماه ۱۳۰۶ را در ستون
۱۳۰۶ منظور فرموده‌اید، البته تصدیق میفرمایید اعتبار مزبور به
موجب قانون جداگانه از محل اضافه عایدات ۱۳۰۵ مستقلاً به
جهت یک مرتبه و برای مخارج غیر ثابت معینی تصویب گردیده و
در هر سال قابل تکرار نیست؛ بنابراین متمنی است تجدیدنظر
نموده و بودجه در حدود مبلغ مصوبه تدوین و برای تصویب به وزارت
مالیه ارسال فرمایند.

[امضاء ناخراتا]

[مهره] وزارت مالیه

[حاشیه بالا]: ضبط شد.

در این شماره ماهنامه
اسنادی برگزیده شده‌اند که
حکایت از وضعیت مالی -
بودجه‌ای شهرداریها و
نظارت دولت بر بودجه
شهرداریها دارند. در سند
اول وزارت مالیه ضمن
تأمین عواید بلدیہ بخش
عمده‌ای از عواید مستقلات
طهران را برای بلدیہ در نظر
گرفته است. در سند دوم
مشخص شده است که
دربار نظارت مستقیم بر
بودجه شهرداری تهران
داشته و مرجع نهایی
تصویب بودجه شهرداری
بوده است. به هر حال از
هر کدام از این اسناد برخی از
دفتر معرفت‌اند که در
مجموعه‌ای معنادار، حقیقت
را بازگو می‌کنند.

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
بلندپایه تهران

از طرف حکومت و بلندپایه طهران
بیکه فروش بعضی املاک از قبیل ماست و دوغ و سبزی
مغایر و یاددلو ما ملایه بر اینکه مطابق مصلحت و مالی
توانین نظر از تاریخ بشر این اعلان بصورت و با هم فراهم
میکنند که برای خودشان در آن معین نمایند و این مصلحت را در
اینگونه تمیز و سبزی و شکر و آرد و در مصلحتی نیز که دوی آنرا
و نیز در سبزی و شکر و آرد و در مصلحتی نیز که دوی آنرا
با پارچه‌های تنبک برنشانده باشند بصورت موافق بند دوم از ماده
فروش رسانند و در صورت نطفه برای عرضی بسمکه خلاف ملک و
(۳۳۸) قیمت چهارم قانون برای عرضی بسمکه خلاف ملک و
مورد مجازات خواهد بود
امضای حکومت علیه داور الملایه و بلندپایه طهران

مکاتبه دفتر مخصوص بانخست وزیر در خصوص
اجرای دستور رضاشاه نسبت به اصلاح بودجه [۱۳۱۸]
شهرداری تهران
محرماله:
نمره ۲۶۱۷

[۱۳] ۱۸/۹/۱۴

جناب آقای نخست وزیر

نامه شماره ۱۱۲۳۲/ به عرض پیشگاه رسید و اصلاح
بودجه شهرداری تهران به شرحی که در نامه اظهار
شده است، مورد تصویب واقع گردیده و دستور
فرمودند ابلاغ نمایند که چون سال ۱۳۱۸ به آخر رسیده عملاً به
همین ترتیب عمل نمایند. ولی به این موضوع باید توجه نمود که
بودجه شهرداری مطابق احتیاجات واقعی و از روی اصول و
قاعدگی تهیه نشده است. لولاً درآمدهای شهرداری خیلی بیش از
اینهاست که صورت می‌دهند و با مراقبت و صحت عمل در
وصول قطعاً ترقی فوق‌العاده در ارقام و درآمدها ملاحظه خواهد
شد. ثانیاً هزینه زائد و بی‌فایده از حیث حقوق و غیره زیاد در
بودجه دیده می‌شود که باید حذف و یا کسر نمایند. بنابراین بودجه
۱۳۱۸ شهرداری از هر حیث باید درست تنظیم شود و جناب
عالی در این باب مراقبت به عمل آورید.

رئیس دفتر مخصوص
[اسمه ناخوانا]

بستر سازی، پیش نیاز ماده ۱۳۶

گفت و گو با حسین کلاتسری
شهردار اردکان

مصاحبه سارا ریاد

شهر اردکان در استان یزد، از جمله شهرهای کویری است. جمعیت شهر در سال ۱۳۷۵ برابر ۴۴۳۹۸ نفر بود که در پنج سال پیش از آن با متوسط رشد سالانه ۲ درصد افزایش یافته است. این رشد، که تقریباً برابر رشد طبیعی جمعیت در آن سالهاست، گویای برابری جذب و دفع جمعیتی این شهر است؛ یا به عبارتی، به همان تعداد جمعیتی که این شهر را ترک کرده‌اند، به آن افزوده شده‌اند. با فرض تداوم همین رشد، جمعیت کنونی اردکان حدود ۵۰ هزار نفر برآورد می‌شود. این شهر دارای قدمت

زیادی است. نام شهر که ترکیبی است از واژه‌های «ارد» به معنای مقدس و «کان» به معنای مکان، آشکارا سرشت مزدایی ساکنان اولیه و بنیان شهر را مشخص می‌سازد. با وجود آن، شواهد و آثار به جا مانده، بر بنیان گذاری آن در قرون نخستین پیش از اسلام دلالت دارد.

حسین کلاتسری که اکنون شهردار اردکان است، چندی پیش به عنوان عضو هیئت علمی جهاد دانشگاهی به تحقیق و تدریس و مطالعه مشغول بود. هنگامی که مدیریت شهرداری اردکان بحرانی شد، بنابه دعوت اعضای شورای شهر و اصرار برخی از معتمدان، وی به سمت شهردار این شهر انتخاب شد.

دروازدای در ابتدا و انتهای شهر، وسایط نقلیه عبوری با همان سرعت بیابانی وارد شهر می‌شوند و تصادف و مشکلات ترافیکی را به بار می‌آورند. به این منظور طرحهایی را انداز کردیم که مراحل مطالعاتی و طراحی آنها انجام شده و آماده اجراست.

● من هم ورودیهای شهر را متفاوت از سایر شهرها دیدم؛ خیابانهایی طولانی با دو گذر در دو طرف که به صورت دالاتی بسپز، گذرندگان را به مرکز شهر هدایت می‌کند. برای کسانی که از طول و عرض کویر گذر کرده‌اند، ورود به چنین واحه‌ای ستل ورود به پردیس است و به اندازه کافی تفاوت بیابان و شهر را القا می‌کند. بجز این، به چه مشکلات دیگری پرداختید؟

○ ورودیهای شهر، علاوه بر مشکلات پیش گفته، نمی‌توانند انتظار مردم را از کیفیت عملکردی و بصری فضاهای شهری برآورده سازند. علاوه بر ورودیها، باید به خیلان شهری نیز اشاره کرد، چرا که همین فضاها و عناصر در نخستین نگاه شخصیت شهر را به نمایش می‌گذارند.

● آقای شهردار، چه مدتی است که در شهرداری اردکان مسئولیت پذیرفته‌اید و پیش از آن چه می‌کردید؟

○ من دارای مدرک کارشناسی ارشد رشته شهرسازی از دانشگاه شهید بهشتی هستم و پیش از قبول مسئولیت در شهرداری اردکان، به طور عمده به فعالیتهای تحقیقاتی در جهاد دانشگاهی مشغول بودم، که از جمله آنها موضوع مهاجرت سرمایه انسانی یا فرار مغزهاست. اکنون نزدیک به پنج ماه است که به سمت شهردار اردکان رایز عهده دارم.

● بنابر این نگاه شما به شهر، نگاهی کارشناسانه است. بفرمایید که در بدو ورود به شهر و قبول مسئولیت، عمده‌ترین مسئله و مشکل شهر چه بود و چگونه به آن پرداختید؟

○ البته، اردکان شهر زادگاهی من است و پیش از آن هم از مشکلاتش آگاه بودم. به هر حال اولین مشکل شهر، ورودیهای آن از سمت نائین و یزد است، که به دلیل نبود میدان و تبادلهای

گسترش فضای سبز از جمله نیازهای این شهر کویری و یکی از انتظارات اساسی مردم است. به این منظور طرحی و ایجاد حداقل سه پارک بزرگ در شمال، شرق و غرب در دست تهیه است. بجز آنها ایجاد فضاهای سبز محله‌ای نیز در دستور کار شهرداری قرار دارد.

● به فضاهای سبز بیرون از شهر نیز توجه کرده‌اید؟

○ شهر اردکان از جمله شهرهای کویری است که در مواقعی از سال در معرض توفانهای شن قرار می‌گیرد. که آلودگی ناشی از آن و خساراتی که به شهر می‌زند بسیار زیاد است. در طرح جامع، که اکنون مراحل نهایی تصویب خود را می‌گذراند، به مسئله کمربند سبز تاکید شده است، اما اجرای آن وابسته به نهادهای مختلفی است که اداره منابع طبیعی مهم‌ترین و اصلی‌ترین آنهاست. البته در پیرامون شهر باغهای پسته هم وجود دارد که به دلیل استفاده از آب شور چاههای عمیق، به مرز زمان دهی نزدیک شده‌اند اما حفظ آنها اکنون نه از جنبه بازدهی اقتصادی پسته، بلکه برای حفاظت از شهر، بسیار اهمیت دارند.

● شرایط اقتصادی شهر چگونه است که نمی‌توانید درآمد کافی برای اداره شهر داشته باشید؟

○ شهردار اردکان به طور عمده شهری خدماتی است. صنعت چندان پیرامون آن وجود ندارد که بتوانیم به عوارض ناشی از آن متکی باشیم. مهم‌ترین عنصر اقتصادی شهرستان اردکان، معدن سنگ آهن چادرملو است که عوارض آن به صورت متمرکز به استانداری واریز می‌شود و از آن طریق، با ارائه طرح عمرانی، بخشی از آن به شهرداری اردکان پرداخت می‌گردد.

● در سال ۱۳۷۵ میزان بیکاری اردکان حدود ۵ درصد بود و از این بابت فشار تقاضایی بر اقتصاد شهر وارد نمی‌شود؟ اما در سالهای بعد و در مقطع کنونی، انتظار بر آن است که بیکاری به مشکل بزرگی برای شهر تبدیل شده باشد. آیا این مشکل را در شهر احساس می‌کنید؟

○ روزانه تعداد زیادی از افراد بیکار به شهرداری مراجعه می‌کنند ولی متأسفانه ظرفیت شغلی شهرداری محدود است. به دلیل موقعیت شهرداری و انتظاراتی که مردم از آن دارند، فشار بیکاران را به راحتی می‌توان احساس کرد. من پیش از تصدی شهرداری اردکان، پژوهشهایی در مورد موضوع مهاجرت سرمایه انسانی یا فرار مغزها انجام داده‌ام. این موضوع در اردکان هم به

● گویا در شروع کار هم بیش از هر چیز به توسعه شهر پرداخته‌اید، در حالی که از شما به عنوان پژوهشگر در رشته شهرسازی، انتظار بر فعالیتهای بنیادی تر بود.

○ در ابتدای ورودم به شهر، شهرداری دارای مشکلات مالی متعددی بود و توان مالی شهرداری اجازه فعالیتهای زیربنایی را نمی‌داد. بنابراین با اولویت دادن به امور روتینی همچون مبلمان شهری، به سرعت به تغییر چهره ظاهری شهر پرداختم تا انتظارات اولیه مردم را پاسخ دهم. اثاث شهری فقط در اشیای عملکردی و تزئینی خلاصه نمی‌شود بلکه عناصر زندگی جمعی ما در جامعه‌های مدنی نیز همین حکم را دارند. پس چرا آنها را برای صحنه‌های تعامل جمعی خود تدارک نینیم؟ اگر شهر ما خانه ماست، پس باید دست کم مانند منزل شخصی خود به ساماندهی و تجهیز آن بپردازیم و اثاث ضروری آن را با دقت، حوصله، شور و شوق - که معمولاً در تهیه مبلمان خانه خود داریم - انتخاب کنیم. البته مبلمان شهری از جمله عناصر شهری هستند که علاوه بر شهرداری، سایر نهادهای مسئول شهر - همچون پست و محاسبات و آب و فاضلاب شهری - نیز در آن دخالت دارند اما شهرداری مسئولیت اصلی را عهده‌دار است.

● بنابراین، می‌پذیرید که شهر دارای مشکلات بنیادی دیگری است اما پرداختن به آنها به توان بیشتری نیاز دارد. این مشکلات از نظر شما کدامند؟

○ نخستین مشکل، بدهیهای سنگین شهرداری، حقوق معوقه و نبود ممر در آمد مداوم و مطمئن برای شهرداری است. در ابتدای ورودم به شهر، شهرداری دارای بدهی ۲۵۰ میلیون تومانی و ۲/۵ ماه حقوق معوق کارکنان به همراه عیدی و پاداش بود. اکنون توانسته‌ایم حقوق کارکنان را به روز کنیم و حدود ۱۳۰ میلیون تومان از بدهیهای مذکور را بپردازیم. اما نبود درآمدهای مطمئن و مستمر، دست ما را برای فعالیتهای بنیادی در شهر می‌بندد.

● یکی از مشکلاتی که در نگاه اول به چشم می‌آید، کمبود فضای سبز است که در شرایط کنونی منحصر به همان باغ ملی قدیمی است. آیا گسترش فضای سبز از جمله فعالیتهای بنیادی شماست؟

○ کمبود فضای سبز به حدی است که سرانه آن حدود ۲/۵ مترمربع است، و بخش کوچکی از آن رایوارک تشکیل می‌دهد.

اردکان - ایستگاه روزنامه‌خوانی

اردکان - آرامگاه آیت‌الله شامی، پدر رئیس‌جمهور

بسیار اهمیت دارند.

● نکته اساسی در تمامی صحبت‌های پیش گفته، نبود اختیارات و وظایف کافی در شهرداری است تا بتواند کلیت شهر را اداره کند. همان گونه که مطلع هستید، ماده ۱۳۶ بر نامه سوم توسعه، اعطای وظایف جدید به شهرداری‌ها را در دستور کار قرار داده است. آیا در این باره به دیدگاه خاصی رسیده‌اید؟

○ شهر سیستمی به هم پیوسته و واحد است و عناصر آن به یکدیگر مربوط‌اند. برای اداره این سیستم نمی‌توان به مدیریتهای چندگانه و متفرق متکی بود. هنگامی که در سال ۱۳۳۴ قانون شهرداری‌ها را تدوین و تصویب می‌کردند، شهر را به عنوان نوعی کلیت دیده بودند و برای شهرداری وظایف کاملی قائل شده بودند. به تدریج بسیاری از وظایف شهرداری به سازمانهای دیگر سپرده شد که نتیجه آن تناخل امور، دوباره کاری، اتلاف سرمایه‌ها و اعتبارات و ناراضی کردن مردم بود. اکنون مجدداً حرکت معکوس برای بازگرداندن آن وظایف به شهرداری آغاز شده است - که به نظر من حرکت درستی است - اما پیش از آن باید بسترهای لازم صورت گرفته باشد.

● منظور از بسترسازی چیست؟ یکی از مشکلات فراروی اجرای این طرح، آن است که اعطای وظایف جدید به شهرداری به معنای انتزاع آنها از نهادهای قبلی است، که تبعات آن جابجایی ادارات، نیروهای انسانی و اعتبارات تخصیص یافته است. فکر می‌کنید راه برای اجرای آن هموار باشد و هیچ گونه مقاومتی وجود نداشته باشد؟

○ منظور من هم از بسترسازی همین است. در حالی که شهرداری اردکان تنها دارای دو نفر نیروی انسانی فنی است، چگونه می‌تواند توزیع برق، آب، گاز و فاضلاب و حمل و نقل شهری را اداره کند؟ بجز آنها وظایفی است که به نیروهای کیفی در زمینه تهیه طرحهای شهری، اجرای برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، توسعه فیزیکی شهر، بهسازی بافتهای کهن و جز آنها احتیاج دارد. در اینکه این وظایف باید به شهرداری‌ها بازگردانده شود حرفی نیست؛ اما به همراه آن، شرایط مدیریتی، حقوقی و اجتماعی آنها نیز باید فراهم شده باشد.

● از اینکه وقت خود را در اختیار ماهنامه قرار دادید، متشکرم.

صورت جدی به چشم می‌خورد؛ به طوری که یکی از مشکلات شهر که سبب ضعف اقتصادی شهر می‌شود، مهاجرت بی‌رویه و بی‌بازگشت فرزندان تحصیلکرده و متخصص این شهر است که به دلیل نبود کار به شهرهای بزرگ‌تر رفته‌اند.

● شهر اردکان فاصله نزدیکی با شهر میبد و شهر احمدآباد دارد. البته نادیده پیداست که دو شهر هم تراز اردکان و میبد باید در رقابت باشند. آیا توانسته‌اید از این مجاورت برای کاهش هزینه‌های مشترک‌تان استفاده کنید؟

○ شهر اردکان با شهر احمدآباد فاصله‌ای ندارد و بهتر بود که احمدآباد به عنوان ناحیه‌ای از شهر اردکان شناخته می‌شد و به آن منضم می‌گردید - که هم برای اردکان و هم برای احمدآباد بهتر می‌شد. اما رابطه اردکان و میبد، رابطه مناسبی نیست. این دو شهر با یکدیگر کمتر از ۱۰ کیلومتر فاصله دارند و فاصله میان آن دو تقریباً با عناصر کارگاهی و ساختمانی پر شده است و اگر این فاصله با خیابان و بولوار درختکاری شده پرمی‌شد، کسی به وجود دو شهر بی‌نی‌مورد، اما متأسفانه از دیرباز میان این دو شهر اختلاف وجود داشت که به رقابتی شکننده برای جذب سرمایه، اعتبار و مرکزیت کشیده شده است. این رقابت، البته در سطح مسئولان این دو شهرستان وجود ندارد، بلکه فقط در سطح مردم و افکار عمومی تلاطم دارد و انعکاس آن در نمایندگانی مردم در شورای شهر نیز مشاهده می‌شود. ما معتقدیم که این دو شهر، در صورت توافق، می‌توانستند در بسیاری از هزینه‌های شان صرفه‌جویی کنند. مثلاً سازمان اتوبوسرانی، سازمان فضای سبز، سازمان بافت قدیم، دیو و تفکیک زباله و جز آنها، مواردی است که فقط با آستانه‌های جمعیتی ۱۰۰ هزار نفر امکان تشکیل شان وجود دارد.

● به نظر می‌رسد که برای غلبه بر روابط غیردوستانه این دو شهر مجاور، تنها راه حل، اجرای برنامه‌های اجتماعی برای نزدیکی دو جامعه است. برنامه‌هایی همچون تشکیل تیمهای ورزشی مشترک، گروههای هنری مشترک، نمایشگاههای مشترک سرمایه‌ک و فرش، رسانه‌های مشترک و به ویژه تبلیغ در میان مردم.

○ بسیاری از این فعالیتها، اکنون از حیطه اختیارات شهرداری خارج است. نهادهای دیگری همچون فرماندارها و ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی و آموزش و پرورش می‌توانند نقش عمده‌ای در این میان داشته باشند. همچنین شوراهای این شهرها

عرصه‌های زندگی جمعی و مدیریت شهری

گفت‌وگو با منوچهر مزینی
ناصر برکهور

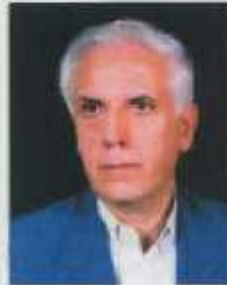
اعضای خانواده به طور دسته‌جمعی انجام می‌دهند (مانند اینکه باهم سوخته غذا می‌شینند یا با هم صحبت می‌کنند). نویسندگان کتاب این دو جنبه زندگی را در عرصه زندگی خصوصی از نظر کالسیدی در میلان با نقشه یک منزل دیده‌اند و بر این نکته تأکید کرده‌اند که این دو جنبه باید برخلاف آن چیزی که در اکثر خانه‌های مسکونی مشاهده می‌شود از هم متمایز شوند و هر کدام جای خاص خود را پیدا کنند.

نکته جالب در مورد این کتاب این است که نویسندگان آن، اصول طراحی معماری و شهری را از حالت دلخواهی در آورده‌اند و به آن اساس منطقی داده‌اند؛ یعنی اینکه بررسی و نقد طرح‌های واحدهای مسکونی را با استفاده از اصول و معیارهای مشخص انجام داده‌اند و هر بخش از طرح را با دلیل بررسی کرده‌اند. اتفاقاً این نکته‌ای است که من از آغاز تحصیل معماری با آن درگیر بودم و همواره در شگفت بودم که بسیاری از نقدهایی که از کارهای معماران و دانشجویان ما می‌شود پایه علمی ندارد و بیشتر انتقادی است. این در حالی است که نویسندگان این کتاب اصولی را برای تقدیر معماری وضع کرده‌اند.

● عرصه‌های زندگی جمعی و زندگی خصوصی چگونه تعریف شده‌اند و این عرصه‌ها چگونه با هم پیوند می‌یابند؟

در این کتاب به طور کلی سلسله مراتب فضاهای شهری یا عرصه‌های زندگی جمعی و زندگی خصوصی به شش دسته تقسیم شده است. این عرصه‌ها از فضاهای عمومی شهری، یعنی جاهایی که متعلق به عموم مردم است مانند خیابانها، محل اجتماعات و پارکهای شهری شروع می‌شود و به خصوصی‌ترین فضاها یعنی فضای خصوصی خانواده و سپس فضای خصوصی فرد می‌رسد. اما نویسندگان کتاب توجه خود را بیشتر به عرصه زندگی خصوصی شهرداری معطوف کرده‌اند. آنان برای بررسی نحوه پیوستگی عرصه خصوصی واحد مسکونی یا عرصه عمومی شهر ۳۲ معیار تعریف کرده‌اند. بعضی از این معیارها ظاهراً پیش پا افتاده و کم اهمیت به نظر می‌رسند ولی در اصل مسائل اساسی زندگی هستند. مثلاً یکی از این معیارها، جمع آوری خاک‌روبه منزل و گذاشتن آن در جای مناسب بیرون از خانه است. به نحوی که از آلودگی محیط اطراف جلوگیری شود.

ممکن است متخصصان و صاحب‌فطنان با این معیارها موافق یا مخالف باشند، ولی در هر حال روشن است که این معیارها جنبه عینی و علمی به طراحی می‌دهد. در واقع، روش وضع این معیارها می‌تواند برای وضع معیارهایی دیگر به کار رود و حتی از طراحی واحد مسکونی تا طراحی شهری گسترش یابد. این شاید از بزرگ‌ترین مزایای این کتاب باشد. بی‌مناسبت نیست این نکته را هم بگویم که یکی از نویسندگان این کتاب، یعنی کریستوفر

منوچهر مزینی به دلیل حضور نیروهای عرصه‌های آموزشی و پژوهشی معماری و شهرسازی، جایگاه والادار جامعه دانشگاهی و حرفه‌ای دارد. اما بدون تردید نقش ایشان در معرفی و گسترش فرهنگ شهرسازی و معماری از طریق نگارش مقاله‌های گوناگون، تألیف کتابها و به ویژه

ترجمه‌های زیبا و روان از آثار کلاسیک و کتابهای مرجع، برجسته‌تر از سایر زمینه‌ها و درخور قدر دانی ویژه است. وقفاً، از من و معماری، و زیبایی شهری، در روشهای علمی تحلیل مسائل شهری، و عرصه‌های زندگی جمعی و زندگی خصوصی، و «و اساسی»، آثاری بی‌شمار در ترجمه کتابهای معماری و شهرسازی به شمار می‌آیند.

بدیهی است هرگونه تغییری در ساختار شهرداریها و یا قانون شهوراهها باید مبتنی بر امکانات و فرصتهای موجود، اما معطوف به رسالت اصلی این نهادها باشد.

بر اساس تعابیری که در این گفت‌وگو برای مفاهیم «عرصه عمومی» و «عرصه‌های زندگی جمعی» آمده است، می‌توان گفت مهم‌ترین رسالت شهوراهها تقویت و گسترش نقش عرصه عمومی در زندگی شهری است و مهم‌ترین وظیفه شهرداریها، بهبود و ارتقای عرصه‌های زندگی جمعی، این دو مکمل و هم پیوند یکدیگرند.

● شما کتابهای ارزشمندی را در حوزه معماری و شهرسازی، تألیف و ترجمه کرده‌اید. اما یکی از این کتابها به نام «عرصه‌های زندگی جمعی و زندگی خصوصی» مناسبت بیشتری با موضوع صحبت ما دارد. بهتر است درباره این کتاب من حرفی بزنیم، شما بفرمایید.

اسم انگلیسی این کتاب Community and Privacy است. چون به نظر من در زبان فارسی معادل دقیقی برای این واژه‌ها نداریم، ناگزیر شدم تغییراتی در ترجمه آنها بدهم و عنوانی را برای کتاب انتخاب کنم تا خواننده فارسی زبان بتواند در باید مقصود اصلی نویسندگان چیست. همان طور که در مقدمه ترجمه کتاب توضیح داده‌ام، این کتاب بر دو موضوع استوار است: یکی اینکه توازن زندگی امروزی به سبب هجوم اختراعات گوناگون مانند اتومبیل و تلویزیون از میان رفته است و شهرها و خانه‌ها به عنوان قالبهای کالبدی زندگی، دیگر قادر نیستند توازنی تازه ایجاد کنند؛ دیگر آنکه پیچیدگی مسائل کنونی به حدی است که هر کوششی برای ایجاد توازن باید بر بنیانی اندیشمندانه و علمی استوار باشد.

در واقع نویسندگان کتاب از این نقطه شروع کرده‌اند که فعالیتهای انسان، حتی فعالیتهایی که در خانه‌های مسکونی صورت می‌گیرد، دو جنبه دارد: یکی فعالیتهایی که مربوط به شخص می‌شود و خصوصی است (مثل کتاب خواندن و رسیدن به اسروزانه)؛ یکی دیگر هم زندگی جمعی و فعالیتهایی است که

الکساندر، هم در رشته معماری و هم در ریاضیات تحصیل کرده است و روش نقد و بررسی او با منطق ریاضی آمیخته است. عده‌ای همین حالت ریاضی گونه را مورد انتقاد قرار داده‌اند، با این اندیشه که طراحی گازی خلاقانه است و نمی‌تواند چندان پایه منطقی داشته باشد و بنابراین کشیدن طراحی به عرصه ریاضی شاید صحیح نباشد. من زیاد طرفدار این عقیده نیستم، چون معتقدم که طراحی معماری و همین‌طور طراحی شهری باید پایه و اساس منطقی داشته باشد و این پایه را الکساندر بنا گذاشته است.

● در سالهای اخیر، به ویژه در چهار یا پنج سال گذشته، مفهومی در فضای فکری جامعه ایران، موسوم به حوزه عمومی یا عرصه عمومی، رواج یافته است. اگر چه «عرصه

می‌شود. بنابراین در شهر نیز، همچون خانه مسکونی، اموری هست که به افراد مربوط می‌شود و اموری که به جوامع مردم و عرصه‌های زندگی جمعی تعلق دارد.

من معمولاً در کلاسهای درس و در نوشته‌های خود این مطلب روشن را تکرار کرده‌ام که شهر برای مردم است و مردم هستند که اهمیت درجه یک را در شهرها دارند. با این اعتقاد، ناگزیر باید دید که چگونه می‌توان به نیازهای مردم در شهر پاسخ داد، و چگونه رفاه و آسایش مردم در شهر تأمین می‌شود. یا دیگر گوییم که در شهرها به وقوع پیوسته است، امروزه زندگی دسته‌جمعی در شهرهای ما آسان نیست. ولی کوشش برای یافتن راه حل مشکلات، بسیار مناسب و بموقع است. اساس جامعه ما

مثل هر جامعه دیگر ابتدا روستایی بوده است. در آن زمانها که جمعیت کمتر بود روابط مردم هم طبیعتاً ساده‌تر بود. اکنون با افزایش جمعیت شهرها مسائل عرصه‌های عمومی، مسائل حادتری شده است که متخصصان می‌کوشند برای آنها راه‌حلی پیدا کنند. این نکته را هم باید اضافه کنم که هیچ شهری در دنیا نیست که از کلیه مسائل شهری میرا باشد. همه شهرها گرفتار مسائل و مشکلات هستند، ولی به درجات مختلف.

من هیچ وقت معتقد نبوده‌ام که ما باید از مغرب زمین الگوبرداری کنیم و هر کاری که در آنجا برنامه‌ریزی کرده‌اند ما هم باید انجام دهیم. دلیل این نکته هم این است که جامعه‌ها خصوصیات متفاوتی با جوامع دیگر دارد. ما باید راه‌حلهای مناسب خودمان را پیدا کنیم؛ منتها از تجارب دیگران می‌توان درس گرفت. برخی از مسائل شهری که ما امروز با آنها مواجهیم در جوامع دیگر نیز مدتی پیش (شاید بیست سال یا سی سال پیش) بروز کرده است و ما می‌توانیم از روش آنان برای مقابله کردن با مسائل شهری درس بگیریم. پیش از این اشاره کردم که در زندگی شهری، مردم اهمیت اصلی را دارند. اگر چنین است - که فکر نمی‌کنم کسی منکر این موضوع بسیار ساده و روشن شود - پس شهر را هم باید مردم اداره کنند. اما در اینجا مشکل کار بیشتر از هر جا روشن می‌شود. اگر از همه مشکلات اقتصادی، سیاسی، نژادی، مذهبی و جزاینها که در شهرها وجود دارد بگذریم،

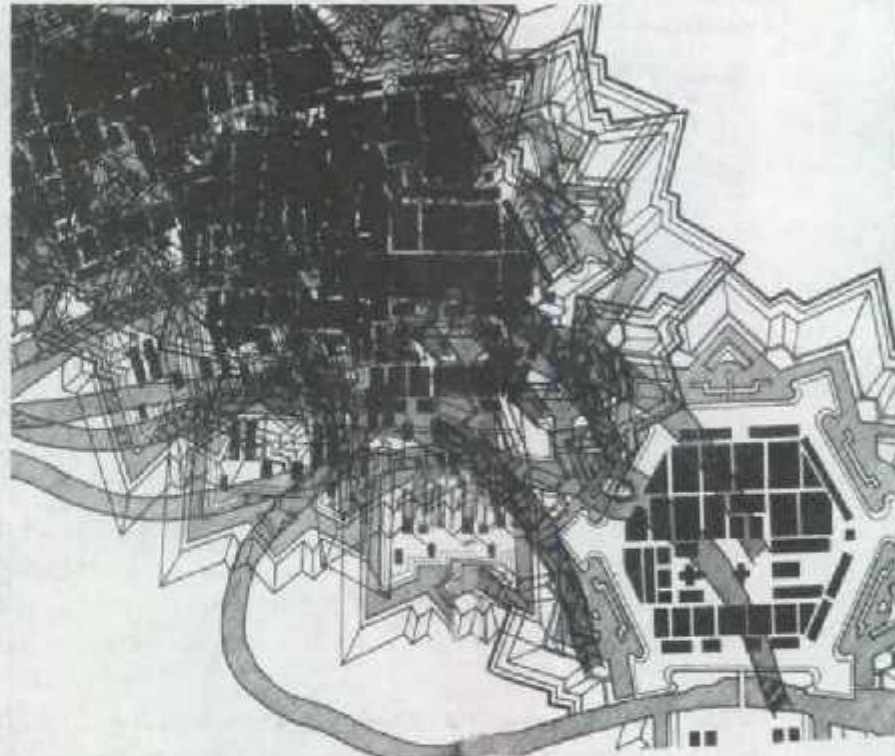
عمومی و «عرصه‌های زندگی جمعی» معادل واژه‌های مختلفی از زبان انگلیسی به کار رفته‌اند، اما هم در زبان فارسی و هم در زبان اصلی، این مفاهیم به هم بسیار نزدیک‌اند. شما استاد بنده هستید و این نکته را بهتر از من می‌دانید که نظریه پردازی در باره عرصه عمومی به اندیشمندان آلمانی یورگن هابرماس برمی‌گردد. منظور هابرماس از این مفهوم، قلمروی از زندگی اجتماعی است که در آن افکار عمومی مردم شکل می‌گیرد و گسترش می‌یابد. اما وجود چنین قلمرویی مستلزم فضاهایی عمومی برای تعامل و گفت و گو میان مردم است. بنابراین می‌توان فضاهای و عرصه‌های زندگی جمعی را زمینه و شرط لازم برای تقویت عرصه عمومی دانست. پرسش من این است که به عقیده شما این دو مفهوم بنیادی را، که یکی جنبه اجتماعی و دیگری جنبه کالبدی دارد، چگونه می‌توان در جامعه امروز ایران با هم پیوند داد؟

نظیر شما درست است. نویسندگان «عرصه‌های زندگی جمعی و زندگی خصوصی» به دلایل مختلف به صراحت به مفهوم عرصه عمومی نپرداخته‌اند، ولی کوششهای ایشان را می‌توان نقطه آغازی برای بحث در باره عرصه عمومی در حوزه شهرسازی دانست. همان گونه که اشاره شد، در این کتاب فضاهای عمومی شهری به عنوان مهم‌ترین عرصه‌های زندگی جمعی تلقی

می بینیم که مردم با هم اختلاف سلیقه و اختلاف نظر دارند. پس کنار آسان نیست. باید دید چگونه می توان اختلاف سلیقه ها را تعدیل کرد و به نتیجه ای مطلوب رسید.

● نقش مدیریت شهری را به مفهوم عام آن و شامل شهرداریها و شوراهای شهر، در این میان چگونه می بینید و اساساً این نهاد چه رسالتی در عرضه زندگی جمعی دارد؟
(شهرداریها در گذشته نزدیک سازمانهای دولتی بودند و مردم در به کارگماردن شهرداران و اداره امور شهر به طور مستقیم اختیاری نداشتند. تشکیل شوراهای شهر این فرصت را به مردم داد

که بیشتر، و به شکلی مستقیم، در امور شهر که متعلق به خودشان است دخالت کنند. اما گفتن این موضوع آسان تر از عمل کردن به آن است. دخالت کردن مردم در اداره امور شهر مستلزم آماده کردن وسایلی است. اول باید این وسایل فراهم شود تا نتیجه کار شوراهای شهر با موفقیت بیشتری همراه گردد.

تکیه بر جای بزرگان توان زد به گرفت
مگر اسباب بزرگی همه آماده کنی

آماده شدن اسباب بزرگی شوراهای شهر و واگذاری امور به مردم در کشور ما، که مردم به تصمیم گیران دولتی عادت کرده اند و فکر می کنند که همه کارها را باید دولت انجام دهد، کار آسانی نیست. دامنه های عجیب و غریبی که از شورای شهرها به گوش می رسد گاه خوشحال کننده و گاه ناراحت کننده است. معلوم است که هنوز روح مطلب درست درک نشده است و مردم نمی دانند چه توقعی باید از شورای شهر داشته باشند، یا حدود اختیارات شورای شهر چیست و در این میان نقش مردم چه می توانند باشند. اما من امیدوارانه فکر می کنم که شوراهای صاحب تجربه می شوند، از گذشته ها می آموزند، از مواردی که به اندازه کافی مطلوب نبوده اند می پرهیزند و راههای تازه ای نیز انتخاب می کنند.

اکنون به نظر می رسد که باید تغییرات زیادی در سازمان و

ساختار شهر در اینها انجام گیرد تا بتوان موفق تر از زمان حاضر عمل کرد. اگر قرار باشد که شهر در اینها کم یا بیش همان ساختار قدیمی را حفظ کنند، و در عین حال شورای شهر هم وجود داشته باشد، نقض غرض شده است و مقصود حاصل نخواهد شد. از جانب دیگر، اگر اختیار یکسره به شورای شهر داده شود، معلوم نیست که شوراهای دارای ظرفیت و وسایل لازم برای این کار باشند. چون به هر حال داشتن این اختیار، تجربه می خواهد به عنوان مثال، یکی از مشکلات موجود، نداشتن متخصص کافی و درس خوانده در رشته شهرسازی است. این کمبودها را باید به تدریج جبران کرد. باید اسباب بزرگی را یکی یکی فراهم کنیم تا به صورت نسبی شهرهایی موفق تر و بهتر از حالا داشته باشیم.

● یکی از یحتمل های روز در حوزه مدیریت شهری، اجرای ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم توسعه مبنی بر واگذاری وظایف و اختیارات بیشتر به شهرداریهاست. نظر شما در این باره چیست؟

(این کار حتماً لازم است. اما بدون آنکه بخواهم محتاطانه صحبت کنم، عقیده دارم که واگذاری وظایف بیشتر به شهرداریها باید ابتدا به صورت تجربی و آزمایشی در شهرهایی صورت گیرد. از تجارب آن بهره برداری گردد، سپس به شهرهایی دیگر تعمیم داده شود. شاید بهتر باشد ابتدا شهرهای بزرگ برای این کار انتخاب شوند؛ چون شهرهای بزرگ استقلال نسبی دارند و برای این آزمایش مناسب ترند. اما نکته مهم این است که واگذاری امور به شهرداریها باید بر اساس برنامه های مشخص و مطالعه شده انجام گیرد. باید در این برنامه قدم به قدم روشن شده باشد که کدام امور به شهرداریها واگذار گردد و پیامدهای این واگذاری نیز سنجیده شود. نه اینکه مثلاً گفته شود چون برق شهر از شهرداری جداست پس باید واگذار گردد. در این صورت مسئله ای دشوار با جوابی ساده حل شده است، که این جواب درست نیست. باید دید اگر برق شهر به شهرداری واگذار شود چه پیامدهایی خواهد داشت آیا کادر فنی موجود است، بودجه لازم وجود دارد و به طور کلی آمادگی این کار موجود است یا خیر.

امروز نباید با شتاب کار کرد، گویانکه شرایط جامعه گاه شتاب را اجتناب می کنند؛ چون ما ملتی هستیم در حال گذار و استحاله از جامعه روستایی به جامعه شهری، و جامعه ما با شتاب در حال تحول است. اما در هر صورت باید تا اندیشه کار کرد. من به این روند بسیار امیدوارم. اگر امروز را با سی سال پیش مقایسه کنیم، می بینیم به دلیل تحولاتی که در دنیا صورت گرفته، نیاز به شهرسازی و برنامه ریزی روز افزون شده است. این تصور که شهر صرفاً با آثار کالبدی سرو و کار دارد دانشمند است؛ چون مسائل اجتماعی و اقتصادی اهمیت بیشتری دارند. من همواره این موضوع را پیش کشیده ام که عبارت Comprehensive Plan به دلایلی در کشور ما به طرح جامع ترجمه شده است. اما من متقدم بزرگ برنامه جامع باشد تا همه امور - و از جمله ریشه ها و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی - را نیز دربر گیرد. در مجموع برای اینکه جواب صریحی به شما بدهم، باید بگویم که واگذاری امور به شهرداریها از مهم ترین راه حل هایی است که می توانیم برای مشکلات شهری انتخاب کنیم. این کار، دخالت عامه مردم را در عرصه ای که به خودشان مربوط است زیادتر می کند و ما را تا حدودی به پیش خواهد برد. منتها به شرط آنکه از روی هوس نباشد و با صبر و حوصله، و با دقت و برنامه انجام شود.

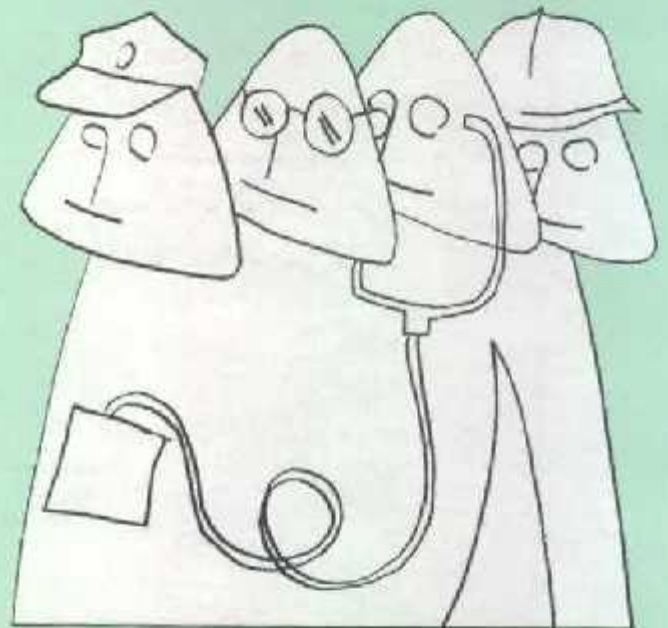
● پاسخ من از شما.

جایگاه مبهم شوراها در مدیریت شهری

کمال الدین پیروموندن

عضو شورای اسلامی شهر اردبیل

در کشور ماست که باید با همه توان از این وضعیت استفاده کرد و آن را باور داشت. لیکن واقعیات سه سال اخیر، حکایت از برخی نارساییهای قانونی و بی‌مسئولیتی برخی از مسئولان اجرایی و رسانه‌ای گروهی دارد.

بسیار کس پوشیده نیست که در ۲۰ سال اول انقلاب تغییراتی اساسی در قانون شوراها به وجود آمده که یکی پس از دیگری به تضعیف نقش آنها منجر شده است. در نتیجه این تغییرات امروزه شورای شهر عمدتاً دارای وظایف فرهنگی - اجتماعی است و در حوزه مدیریت شهری نیز فقط محدود به شهرداریها می‌شود. همین نیز با مداخلات برخی از مسئولان وزارت کشور، استاندارها و فرماندارها و حتی از کان سازمانهای وابسته شهرداریها، غیر مؤثر گشته است و این یقیناً علت‌العلل ناتوانی شوراها در تجربه اخیر است.

شوراها به عنوان اصیل‌ترین و مهم‌ترین نهاد مدنی جامعه، در کنار احزاب، بار عملی کردن مفهوم دموکراسی و تحقق جمهوری نظام را بردوش می‌کشند. اما در جامعه‌ای که در سطوح مختلف آن همواره استبداد و خودمحوری وجود داشته و هنوز هم ریشه‌های روحیه آمرانه و عادت خودمحوری در صاحب‌منصبان و کارگزاران آن خشکیده نشده است، شوراها چگونه می‌توانند حرکت ثمربخش داشته باشند؟

از آنجا که نخبگان جامعه و تشکیلات آموزشی و فرهنگی

تمدن امروز دنیا، تمدن شهری است. در این تمدن، مشارکت مردمی به عنوان یکی از الزامات اساسی زندگی شهری جایگاه رفیعی دارد. علاوه بر این، کشور عزیز ما ایران دوره تثبیت نظام و اجرای برنامه‌های اصلاحاتی خود را می‌گذراند که بیش از همیشه نیازمند مشارکت واقعی مردم است.

امروزه صاحب‌ظنران را عقیده بر این است که انجام امور مربوط به مردم تنها از طریق مشارکت و مسیح‌انسان، آن هم از طریق ایجاد شوراها و انجمنها امکان‌پذیر است، چرا که مسلماً مشارکت مردمی تنها با حرف و اندرز و دعوت مداوم تحقق نمی‌یابد.

توسعه پایدار نیز مستلزم مشارکت تنگاتنگ میان مردم، شوراها و مجالس قانونگذاری و دولت است. این مشارکت تنها از طریق توزیع واقعی قدرت در جامعه و تعریف روشنی از وظایف و جایگاه حقوقی و قانونی سه رکن یاد شده حاصل می‌شود.

تشکیل شوراها در این ابعاد وسیع، کاری بزرگ و تجربه‌ای نو

کشور و به ویژه رسانه ملی ما - صدا و سیما - در این کشور حتی کمترین کار را هم در مورد وظایف شهروندی انجام ندادند، شهروندان به حقوق فردی و اجتماعی خود احاطه ندارند و از اینکه در قبال حقوق سایر شهروندان چه وظایفی را عهده‌دار هستند نیز غافل‌اند. این گونه است که شهروندان بی‌مسئولیت به وجود می‌آیند و همین بی‌مسئولیتی، شوراهای ناموفق و شهرهای نابسامان با سطح نازل فرهنگ شهروندی را در پی دارد.

صدا و سیما و سازمانها باید بدانند که حرف شورای شهر حرف تمام مردم و حقوق تمامی مردم است، چرا که اعضای شوراها بر ایند اتحاد جامعه شهری اند و آنچه که آنان به اتفاق تصمیم می‌گیرند، بیانگر تصمیمات اتحاد جامعه است.

عملکرد شوراها بر اساس قانون

در قانون فعلی شوراها، چهار مسئولیت و وظیفه عمده بر عهده شوراهاست:

- ۱- بررسی و شناخت کمبودها و نارساییهای گوناگون محلی؛
  - ۲- انتخاب شهردار؛
  - ۳- برنامه‌ریزی و وضع عوارض؛
  - ۴- تصویب طرحهای پیشنهادی شهرداری و نظارت بر حسن اجرای آنها.
- وظایف دوم، سوم و چهارم صرفاً مربوط به امور شهرداریهاست و وظیفه اول نیازسنجی کلیه امور شهری را شامل می‌شود.

انجام امور مربوط به مردم تنها از طریق مشارکت وسیع آنان، آن هم از طریق ایجاد شوراها و انجمنها امکان‌پذیر است، چرا که مسلماً مشارکت مردمی تنها با حرف و اندرز و دعوت مداوم تحقق نمی‌یابد

شوراهای شهرها در خصوص شهرداریها و عمران شهرها در این سه سال برنامه‌ریزیها و تصمیمات و اقدامات گسترده‌ای را به انجام رسانیده‌اند که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

- انتخاب شهرداران فعال

- تصویب بودجه، متمم بودجه، تفریح بودجه سالانه شهرداریها و سازمانهای تابع آنها و ارائه سیاستهای شورا به شهرداری، قبل از تهیه پیش‌نویس بودجه

- رسیدگی به دهها هزار طرح، نامه و درخواست مردمی و دولتی

- تشکیل جلسات متعدد با مسئولان اجرایی و تقیینی به منظور رسیدگی به درخواستهای مردمی و بررسی نیازها و نارساییهای شهری

- تفویض اختیار به شهرداران به منظور تسریع در راه‌اندازی

بر هیچ کس پوشیده نیست که در ۲۰ سال اول انقلاب تغییراتی اساسی در قانون شوراها به وجود آمده که یکی پس از دیگری به تضعیف نقش آنها منجر شده است

امور شهروندان و عمران شهرها

- تشکیل جلسات مؤثر با اقتشار مختلف جامعه و انجمنهای صنفی و هنری
- نظارت و پی گیری مجدانه اجرای کیفی و کتی برنامه های عمرانی مصوب شهرداریها، به انضمام نظارت جامع بر امور عمومی شهر و تصویب مقررات لازم شهری
- تصویب اساسنامه های سازمانهای وابسته به شورا و شهرداری و اصلاح اساسنامه های قبلی
- انتخاب هیئت رئیسه، اعضای کمیسیونها و نمایندگان آنها در محافل و مجامع مختلف تصمیم گیری و اجرایی
- ارائه راهکارهای درآمدی برای شهرداریها و نظارت بر هزینه بهینه شهرداریها.

در خصوص نخستین مسئولیت و وظیفه اساسی، یعنی نیازسنجی، باید گفت که شوراها در واقع نمایندگان فکر و اندیشه مردم اند. اما به جای مردم نیستند. شوراها واسطه انتقال فکر و اندیشه و بیان کننده نیازها، تنگناها، مطالبات و دغدغه های مردم اند و به همین خاطر باید از هر اهرم و ابزار ارتباطی ممکن، نسبت به بیان مطالبات و دغدغه ها و گله های مردم و همچنین انتقال نیازها و نارساییهای شهری، اقدامات درخور توجه به عمل آورند.

حضور مؤثر شوراها، نیازمند تصدیقات

شوراها برای عمل کردن بر بنای فلسفه وجودی خود نیازمند فراهم شدن زمینه های مساعدی هستند که در ادامه به برخی از آنها اشاره می شود:

- تا مشکلات و نارساییهای قانونی شوراها مرتفع نشود و ساختار شورایی کامل پیش بینی شده در قانون اساسی ما شکل نگیرد و تمرکز زدایی از قدرت صورت نپذیرد، پروژه شوراها به اهداف مقدس و مشارکت جویانه مردمی منتهی نخواهد شد.

- با توجه به اینکه قانون اساسی ما دارای رویکرد عدم تمرکز اداری است، بسیار ضرورت دارد که هم با اعطای اختیارات کامل به شوراها موجبات عدم تمرکز واقعی اداری به طور کامل فراهم گردد، و هم با تحقق حتمی ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم و قانون بودجه سال

شهروندان به حقوق فردی و اجتماعی خود احاطه ندارند و از اینکه در قبال حقوق سایر شهروندان چه وظایفی را عهده دار هستند نیز غافل اند

تا مشکلات و نارساییهای قانونی شوراها
مرفع نشود و ساختار شورایی کامل
پیش بینی شده در قانون اساسی ما شکل
نگیرد و تمرکززدایی از قدرت صورت
نپذیرد، پروژه شوراها به اهداف مقدس و
شارکت جویانه مردمی منتهی نخواهد شد.

یک دریچه؛ یک نگاه

در صورتی که شوراها پشتوانه قانونی لازم را به دست آورند و مسائل شهری تحت مدیریت واحدی درآید، شوراها می توانند نقش مجلس محلی را ایفا کنند. دولت پذیرفته است که باید تمرکززدایی انجام گیرد، و یکی از ارکان تمرکززدایی نیز تقویت نهاد مدنی مانند شوراهاست. اگر نظام به مردم سالاری و واگذاری کار مردم به مردم اعتقاد دارد باید به شوراها اعتماد کند و اختیارات لازم را به آنها بدهد. در شرایط فعلی حتی بدیهی ترین مسائل شهری در دست شورا نیست. اگر شورای امور جزئی اجرایی دخالت کند (مثلاً اینکه فلان خیابان چگونه باشد) یا اینکه وقت خود را صرف کمک به مشکلات یک شهروند کند، دچار روزمرگی خواهد شد و این به نفع مصالح عمومی شهر نیست. شهرداریها به لحاظ اجرایی دارای ساختار سنتی و غیرمشارکتی اند، و این در تعارض با نظام شورایی کمی ناسازگار است. شهرداری باید شورا را متولی امور شهر بداند، و سعی شوراها نیز در تقویت اقتدار شهرداریهاست. مهم ترین انتظار مردم رسیدن به مدیریت واحد شهری است زیرا تبعات مثبت چنین اقدامی پیش از هر چیز متوجه خود مردم خواهد شد. اگر مدیریت واحد شهری حاکم نگردد و اختیارات قانونی شوراها روشن نشود، نمی توان امیدوار بود که شوراها بتوانند مسائل و مشکلات شهرها را حل کنند.

محمدحسین لوانسانی
رئیس شورای اسلامی شهر تبریز

جاری کشور، با واگذاری وظایف جدید به شهرداریها و همچنین تغییر ساختار تشکیلاتی شهرداریها به نظام مدیریت شهری کشور، نشاط، کارایی و مشروعیت داده شود.

- هر استان شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و اقلیمی خاص خود را دارد. بنابراین شوراها باید غرور محلی مردم خود را با بها دادن به آداب، فرهنگ، زبان، عزاداری، سنن محلی و واگذاری مسئولیتها به نیروهای انسانی منطقه بارور سازند و به سرمایه انسانی خود تکیه کنند.

- شهرسازی تاکنون بیش از اینکه در فکر آرمانهای شهری باشد، در ساخت و ساز خلاصه شده است. ضرورت رفع مشکلات اساسی موجود در شهرسازی با اعطای اختیارات قانونی برنامه ریزی و طرح ریزی شهری به مردم و شوراها، کاملاً مشهود است.

- احزاب سیاسی نقش حیاتی در نظام مردم سالار دارند و انتقاد نخستین گام در راه سازندگی به شمار می آید.

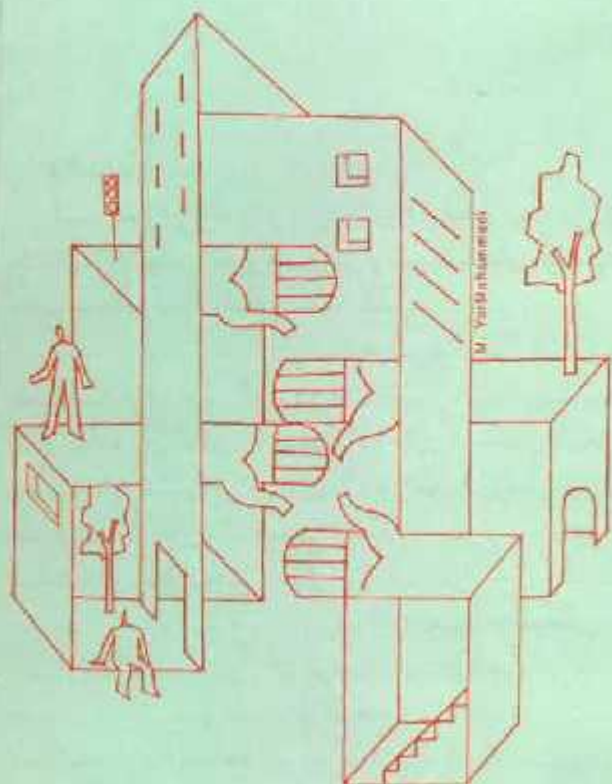
در نهایت اینکه، شوراها ی اسلامی شهرها - به طور عموم - به رغم مشکلات مذکور و بر خلاف پیش بینی شتابزده برخی پیش داوران، درک همه جانبه و سیمی از معضلات اصلی گریبانگیر شهرها و شهروندان دارند. نگاهی به پشت سر و مروری بر سی و شش ماه تلاش شبانه روزی اعضای شوراها، شهرداران و کارکنان شهرداریها و شوراها در قضایی پر تنش و مملو از ناملازمات، حاکی از موفقیت نسبی این نهاد مدنی است. البته تا موفقیت کامل آن و دستیابی به اهداف اولیه تشکیل شوراها، به هر حال راه درازی در پیش است.

شهرسازی مشارکتی

شهرساز افتخاری؛ پیوند تخصص و مشارکت

ناصر مشهدیزاده دهقانی
عضو جامعه مهندسان شهرساز

یاریگر شورا در حل مشکلات و مسائل باشند و از میان همه اینها شهرسازان به لحاظ ماهیت چند بعدی مطالعات و اندوخته‌ها و آموخته‌ها، اهمیت ویژه‌ای دارند.

شوراها و نیروهای تخصصی

اغراق نیست اگر یکی از مهم‌ترین دستاوردهای اولین دوره فعالیت شوراها را توجه به جایگاه و نقش تخصص‌گرایی در مدیریت شورایی بدانیم. هم‌زمان با این احساس نیاز در شوراهای اسلامی شهر، جامعه مهندسان شهرساز در فراخوانی عمومی از کلیه اعضای خود در سراسر کشور (تاکنون نزدیک به ۵۰۰ نفر) درخواست کرد تا با انتخاب ۳ شهر، به ترتیب اولویت، مسئولیت شهرساز افتخاری شهر مورد علاقه خود را بپذیرند. این تصمیم در سطح معاونت امور عمرانی و معاونت اجتماعی و امور شوراها و وزارت کشور نیز مطرح گردید و با استقبال مواجه شد. متقاضیان شهرسازی مشارکتی ملزم به داشتن مدرک تحصیلی شهرسازی (شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری، طراحی شهری و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای) در مقطع کارشناسی یا بالاترند. در شرایط مساوی بین دو یا چند متقاضی شهرساز افتخاری یک شهر، برای تعیین شهرساز افتخاری برای شهرهای بزرگ، ملاک‌هایی چون بومی بودن، دارا بودن مدرک بالاتر و همچنین داشتن سابق حرفه‌ای، تخصصی، آموزشی و مشاوره‌ای بیشتر مطرح خواهد بود.

با وجود گذشت بیش از سه سال از انتخاب و شروع به فعالیت شوراها، به نظر می‌رسد که هنوز عرصه‌های تخصصی، فنی و مهندسی - به ویژه در رشته شهرسازی - ارزش و اهمیت خود را نزد آنها پیدا نکرده است. این نکته از چند عامل سرچشمه می‌گیرد: یکی اینکه بستر سیاسی و اجتماعی شوراها بیش از بستر فنی و تخصصی و علمی آن آماده شد؛ دوم اینکه به دلیل تجربه اول انتخاب شوراها، اغلب کسانی به شوراها راه یافتند که دارای مقبولیت سیاسی و اجتماعی بودند (و نه وجه تخصصی و فنی و مهندسی)؛ سوم اینکه هنوز نزد مردم و شوراها وجود و ضرورت رشته‌های مهندسی تأثیرگذار در رشد و توسعه شهر و ارتقا و بهبود محیط شهری - به ویژه شهرسازی - شأن و منزلت خود را نیافته و ناشناخته مانده است؛ چهارم اینکه شوراها سعی کردند مسائل شهری را برطبق آنچه در فرهنگ ما نهادینه شده است - یعنی ریش سفیدی و کدخدامشی - حل و فصل کنند. البته آنچه که گفته شد جنبه‌های عام‌گویی بود و بی شک استثناهایی نیز وجود دارد. مهم‌تر از همه این نکات اینکه شوراها به عنوان نهاد‌های مردمی و غیردولتی هنوز این مسئله مهم را در نیافته‌اند که با استفاده از نیرو و انرژی سایر نهاد‌های غیردولتی می‌توانند منشأ چه تحولات شگرفی باشند.

در زمان حاضر شوراهای اسلامی شهرها با مشکلات بی‌شماری در عرصه‌های گوناگون شهری روبرو هستند. بسیاری از آنها در این مشکلات مشترک‌اند، و برخی از مشکلات نیز خاص خود شهرهاست. در این زمینه کارشناسان و متخصصان مستقل می‌توانند

فرایند اجرای کار

شهروندان شهرسازان افتخاری پس از تأیید اولیه شرایط احراز به وسیله کمیسیون شهرسازی مشارکتی و تصویب نهایی به وسیله هیئت مدیره، حکم خود را به امضای رئیس هیئت مدیره جامعه مهندسان شهرساز و رئیس شورای شهر مربوطه دریافت می‌کنند. این شهروندان در اولین گام دوره‌های ویژه‌ای را در قالب همایش، کارگاه و دوره‌های آموزشی یا توجیهی، به منظور ارتقای دانش شهرسازی مشارکتی و سایر زمینه‌های مورد نیاز، طی خواهند کرد. پس از طی این دوره، شهروندان افتخاری (در مرحله اول ۱۰۰ نفر) به مدت یک سال به شهرهای مورد نظر اعزام خواهند شد. شهروندان افتخاری ملزم است قوانین و مقررات مصوب و همچنین ضوابط و معیارهای شهرسازی را در طرحهای شهری مصوب و بخشنامه‌ها و دستورالعملهای صادر شده جاری به وسیله وزارتخانه‌ها و دستگاههای ذی‌مدخل و طرحها و اسناد بالادست رعایت کنند. شهروندان در طول دوره فعالیت خود توجیه‌های لازم را به شهرداری و اعضای شورای شهر ارائه می‌کنند و هر دو هفته یک بار نیز با هماهنگی، در جلسات مربوط شرکت می‌جویند. آنها موظف‌اند

**شوراها به عنوان نهادهای مردمی و غیردولتی
هنوز این مسئله مهم را دریافته‌اند که با
استفاده از نیرو و انرژی سایر نهادهای
غیردولتی می‌توانند منشأ چه تحولات شگرفی
باشند**

گزارش ماهانه خود را به کمیسیون شهرسازی مشارکتی ارائه کنند و در آن مسائل و مشکلات شهر، راهکارهای پیشنهادی و چگونگی همکاری با شهرداری و شورا را مطرح سازند و به بیان مستندسازی تجارب به دست آمده در زمینه شهرسازی مشارکتی و گسترش فرهنگ مشارکت و همچنین طرح علل موفقیت و ناکامی و شرایط حاکم بر آن بپردازند.

در بخشهایی از ماده ۱۲ آیین‌نامه اجرایی شهروندان افتخاری چنین آمده است: «شهروندان افتخاری در راستای تبیین و تحکیم جایگاه شهرسازی در توسعه و آبادانی کشور و نیز بهبود محیط شهری، نهادینه‌سازی فرهنگ شهرنشینی، حمایت از ایجاد و توسعه فضاهای فرهنگی و گفت‌وگو در شهر و حرکت هدفمند، قانونمند و نظام‌مند در جریان ارائه مشاوره‌ها به اشکال زیر عمل می‌نماید:

- ایجاد بسترهای لازم مناسب برای انتقال دانش روز و تخصص شهرسازی به کلیه شهرداریها.
- انتقال تجارب متقابل شهروندان و شوراها و شهرها.
- ایجاد زمینه برای مطرح شدن ابعاد گوناگون شهرسازی در شوراها.

● شناساندن راههای استفاده بهینه از امکانات بالقوه و بالفعل در هر شهر و در نتیجه توسعه بهینه شهر، جلوگیری از اتلاف سرمایه و بروز ناهنجاری های کالبدی و اجتماعی شهر و ایجاد زمینه های مشارکت مردم در مدیریت شهری.»
بهره مندی از تجارب

تجارب پراکنده شهروندان در شهرهای مختلف کشور - از جمله شیراز، اصفهان، محمدشهر، سوریان، و جزاینها - در مورد ارائه خدمات مشاوره شهروندی به شورای اسلامی شهرها، نشان می دهد که شهروندان تا چه حد می توانند شوراها و شهرداریها را در کاهش مسائل و مشکلات، افزایش درآمد و کاهش هزینه ها، جست و جوی راهکارهای غلبه بر بحرانها، تدوین برنامه های کوتاه مدت و میان مدت شوراها، استفاده از مشارکت مردمی و تهیه کاربردی تر طرحها و اجرای کنارآمدن آنها یاری دهند. از سوی دیگر، شهروندان افتخاری با توجه به تجارب که در طول ارائه خدمات

شهروندان افتخاری با توجه به تجارب که در طول ارائه خدمات مشاوره ای خود در آن شهر به دست می آورند، می توانند مسائل و مشکلات و نیز تجارب و نتایج عملکردها و برنامه های شورای شهر قبلی را به شورای شهر بعدی منتقل سازند

مشاوره ای خود در آن شهر به دست می آورند، می توانند مسائل و مشکلات و نیز تجارب و نتایج عملکردها و برنامه های شورای شهر قبلی را به شورای شهر بعدی منتقل سازند. همچنین می توانند اعضای شورای شهر بعدی را در ارائه برنامه های بهتر و کارآمدتر و واقع بینانه تر، با تکیه بر مشارکت مردم و بهره گیری از انرژیهای نهفته و یا در حال هرز رفتن جامعه، یاری دهند.

نمی بایست این گفته محمدعلی میناسور، اندیشمند غرب را از یاد برد که «شهر هنر زیستن انسانها در کنار یکدیگر است». بدین ترتیب آنچه که به عنوان تبلور کالبدی روابط اجتماعی و اقتصادی انسانها در بستر محیط طبیعی نمود می یابد، شهری است که باید دارای شهروندانی به معنای واقعی باشد و برپایه شهروندمداری اداره شود. شوراها می توانند به عنوان برگزیدگان مردم، با هنر بهره مندی از توانهای انسانی موجود - به ویژه نخبگان، متخصصان، کارشناسان، معتمدان و اندیشمندان محلی - و با در نظر گرفتن منافع تمامی گروههای ذی نفع جامعه و اقلیتها و جنسی متنوع آن، به ایجاد محیطی زیبا و مرفه و آرام برای شهروندان اهتمام ورزند.

شهروندان در طول دوره فعالیت خود توجه های لازم را به شهرداری و اعضای شورای شهر ارائه می کنند و هر دو هفته یک بار نیز با هماهنگی، در جلسات مربوط شرکت می جویند

نظارت شوراها؛ حلقه مفقود مدیریت شهری نگاهی به ساماندهی امور شهری در شهر کرد

نازیلا مرادی

مدیریت واحد شهری زمانی تحقق می‌یابد که جایگاه شورا به عنوان مدیر و مرجع اصلی هماهنگ کننده اداره امور شهر به رسمیت شناخته شود. در این میان نقش شهرداریها نیز به موازات شوراها انکارناپذیر است. در مقطع کنونی، وجود شکاف در برنامه‌ریزی و فعالیتها و همچنین بروز ناهماهنگی میان بخشهای مختلف تصمیم‌گیر در زمینه امور شهری و حتی ناهماهنگی درون مجموعه شهرداری در تدوین طرحها و اتخاذ سیاستهای هماهنگ، موجب می‌شود بار دیگر بازنگری در وظایف مدیریت شهری به عنوان نوعی ضرورت اجتناب‌ناپذیر مطرح گردد.

شورای اسلامی شهر کرد با درک این ضرورت سلسله فعالیتهایی را در فهرست کارنامه خود به ثبت رسانده است، که گامی مهم در تحقق نظارت بر مدیریت شهری به شمار می‌رود.

این شورا با وجود نارساییهای قانونی که حیطه وظایف شوراها را تا حد نظارت ریش سفیدانه تقلیل می‌دهد، توانسته است با تکیه بر همین اهرم، واحدهای مختلف شهرداری شهر کرد را در حوزه‌های مختلف مالی و برنامه‌ریزی تقویت کند.

از آنجا که اصلاح قانون شوراها زمانی چنان طولانی را طلب کرده است که شاید به عمر دوره نخست شوراها شهر راهی نبرد، شورایی شهر کرد تصمیم گرفت برخی از مشکلات پیش آمده را بدون وضع آیین‌نامه کسب دستور از بالا و درگیر کردن نهادهای دیگر، به طریقی حل کند.

روابط عمومی که بخشی از سازمان اداری
شورا و یکی از ابزارهای مهم برای رسیدن به
اهداف قانونی شورا است، هنوز جایگاه واقعی
خود را پیدا نکرده است

مهم‌ترین سازو کار شورای شهر کرد برای تقویت بدنه اجرایی شهرداری تکیه بر آموزش و استفاده از دستورالعملها و ابزارها و امکاناتی بود که از پیش نیز وجود داشت.

شورای شهر کرد از طریق تقویت بدنه مالی و اجرایی شهرداری در ساماندهی فعالیتهای این شهرداری، بسیار کارآمد عمل کرده است.

تقویت بنیه مالی شهرداری

یکی از بهترین روشهای تقویت بنیه مالی شهرداری، نظارت شورا بر فعالیتهای شهرداری و کدهای ۹۰ گانه بودجه شهرداری است. شورای شهر کرد به منظور بهینه سازی امور و جلوگیری از اسراف و حذف هزینه‌های غیر ضروری و انجام فعالیتهای موازی و دوباره کاری، جدولی را بر اساس کدهای ۹۰ گانه بودجه شهرداری تنظیم کرده است. این جدول هر ماه برای شهردار ارسال می‌گردد و به این ترتیب در آمد یک ماهه گذشته در تمام کدهای پیوست با جزئیات به شورای شهر بازگردانده می‌شود. سپس این جدول با توجه به بودجه مصوب در جلسات عمومی شورا با حضور شهردار

و معاونان وی مورد بررسی قرار می‌گیرد. این نظارت مستمر و همگانی موجب می‌شود گزارشهای دریافتی به طور مرتب با حضور

شهردار بررسی گردد. در زمان حاضر شهرداری شهر کرد توانسته

است به بودجه نقدی نسبتاً زیادی دسترسی پیدا کند. این در حالی

است که شهرداری مذکور در سال گذشته به دلیل قحطی، فشارها و مشکلاتی را که بر معیشت شهروندان تحمیل می‌شد نیز بر دوش

می‌کشید. از آنجا که منطقه مورد بحث منطقه‌ای کشاورزی و

دامداری به شمار می‌رود، تأثیر قحطی بر آن انکارناپذیر است.

نکته مهم دیگر در نظارت شورای شهر کرد بر فعالیتهای

شهرداری، نظارت بر پیشرفت پروژه‌ها بود. شورای شهر با

فرستادن ماهیانه فرم و جدول مشخص در جریان پیشرفت فیزیکی

پروژه‌ها قرار می‌گرفت. طی ماه نیز سرکشی مرتب اعضای شورا به

عنوان ناظر عالی شهرداری به پروژه‌ها موجب شده است که بودجه

عمرانی شهرداری به سطح مطلوبی از پروژه‌های شهرداری برسد.

سازو کار مهم دیگری که منجر به تقویت بنیه مالی شهرداری

شهر کرد شده، حضور کارآمد و فعالانه و اثربخش اعضای شورا در

کمیسیونهای ماده ۱۰۰ و ۷۷ است.

با توجه به مسئولیت روابط عمومی و اهداف

شوراها، حضور این دو در کنار هم حتی از

ضرورت هم فراتر می‌رود

نوع نگاه به وظایف سازمان و توقعات از هر

سازمان، نوع مأموریت روابط عمومی آن را

مشخص می‌کند

توجه ضرورت حضور روابط عمومی در

شوراها، به مامیت شوراها و وظایف قانونی

آنها باز می‌گردد

مهم‌ترین سازو کار شورای شهر کرد برای تقویت بدنه اجرایی شهرداری تکیه بر آموزش و استفاده از دستورالعملها و ابزارها و امکاناتی بود که از پیش نیز وجود داشت

یک دریچه: یک نگاه

اگر دولتمردان بخواهند کار شوراها ابتر و عقیم نشود، باید کاملاً با شوراها هماهنگ باشند. عده کثیری از مسئولان در حرف هماهنگ هستند اما مخالف شوراها عمل می‌کنند. تازمانی که وضع بدین عنوان باشد شوراها هرگز به نتایج مثبتی دست نخواهند یافت. رسیدن به تجربه موفق دنیا، توابعی نیز دارد که مسئولان باید بپذیرند. اینکه مسئولان در حرف بگویند امور مردم را به مردم واگذار می‌کنیم، کافی نیست بلکه در عمل باید به آن تن دهند.

مردم را عاقل، بالغ و هوشیار بدانیم و امور شان را به خودشان واگذار کنیم تا شاهد کارهای ارزشی بزرگی در شهرهای مان باشیم. در غیر این صورت به نظر نمی‌رسد کارها موفقیت آمیز باشد.

حجة الاسلام سید محمد امین جوادی
عضو شورای اسلامی شهر مشهد
برگرفته از هفته نامه شهر آرا

تا پیش از حضور مؤثر شورای کمیسیون ماده ۱۰۰ و ۷۷، این کمیسیونها - همچون کمیسیونهای شهرهای دیگر - تنها به تخلفات اشخاص حقیقی رسیدگی و صدور رأی می‌کردند و در این میان بخش دولتی و اشخاص حقوقی در حاله‌ای از فراموشی - و گاه چشم‌پوشی - فرو می‌رفتند. حال آنکه با نظارت شورای شهر، اکنون بسیاری از مطالبات شهرداری شهر کرد در سال گذشته وصول شده است.

به این ترتیب علاوه بر اینکه پرونده بسیاری از نهادها و ادارات دولتی در این دو کمیسیون مطرح و منجر به صدور رأی گردیده، بخش مهمی از درآمد شهرداری شهر کرد نیز از محل وصول همین تخلفات تأمین شده است.

سازو کار مهم دیگر برای تقویت بدنه مالی شهرداری، تسهیل در پرداخت عوارض گرفتن پروانه ساختمانی بوده است. تا پیش از تصمصم و نظارت جدی شورای شهر برای گرفتن پروانه ساختمانی، شهروندان و مراجعه کنندگان می‌بایست ۸ نوع عوارض گوناگون پرداخت می‌کردند. شورای شهر با حذف عوارض چند گانه و تصویب عوارض واحد پذیرنده صدور پروانه ساختمان مسکونی، جریان صدور پروانه را برای مردم نسبت به گذشته آسان‌تر و ارزان‌تر کرده است.

نکته جالب توجه این است که در سال گذشته بخش عمده‌ای از درآمد شهرداری از مراجعاتی بوده که در سایه مصوبات شورای شهر صورت پذیرفته است. همچنین بسیاری از سرمایه‌گذارانی که

تصمیم به ترک شهر خود را داشتند، از تصمیم خود منصرف شده‌اند. و نرخ سرمایه‌گذاری نیز به میزان زیادی افزایش یافته است.

تقویت بدنه اجرایی شهرداری

با توجه به اینکه یکی از مهم‌ترین وظایف شورا سرعت بخشیدن به جریان امور و نظارت اجتماعی است، اعضای این شورا با شرکت در کمیسیون ماده ۵ طرح تفصیلی، گام مهمی در تحقق این هدف برداشته‌اند. واقعیت این است که شرکت در کمیسیونهای تصمیم‌گیرنده در امور شهری موجب می‌شود که قرابت بیشتری بین تصمیم‌گیرنده و تصمیم‌پذیرنده حاصل شود. به این ترتیب، علاوه بر اینکه ضمانت اجرایی این تصمیمات افزایش می‌یابد، نیاز به سازوکارهای خارجی نظارت نیز به حداقل ممکن می‌رسد، و در واقع این نوع از نظارت تبدیل به نظارتی درونی می‌گردد.

با آنکه شورای شهر در این کمیسیون تنها یک حق رأی دارد اما تأثیر حضور این شورا در کمیسیون بر شهرداری پوشیده نیست. طرح موضوعاتی چون تغییر نوع کاربریها یا ضوابط مورد نیاز مردم و شهروندان در این کمیسیون، موجب شده است که طرح بازنگری ضوابط طرح تفصیلی در این شهر به اجرا گذاشته شود. در زمان حاضر اعضای شورا به طور مستمر با مشاور طرح تماس و ارتباط دارند، و آگاهی مشاور از دیدگاههای شهروندان باعث شده است که بخش عمده‌ای از این دیدگاهها در طرح مذکور انعکاس یابد.

سازوکار مهم دیگری که منجر به تقویت بنیه مالی شهرداری شهر کرد شده، حضور کارآمد و فعالانه و اثربخش اعضای شورا در کمیسیونهای ماده ۱۰۰ و ۷۷ است

اقدام اجرایی دیگری که شورای شهر با کمک شهرداری شهر کرد به انجام رسانیده است، مقابله با تکدی‌گری و دستفروشی است. این مسئله به ویژه در ایام پایانی سال و تعطیلات نوروز به حدی گسترده می‌شد که به ناچار شورای تأمین استان برای رفع آن چاره‌اندیشی می‌کرد. اما با ابتکار شورا و همت شهرداری شهر کرد بدون آنکه همچون گذشته نهادهای دولتی دیگر نیز درگیر این ماجرا گردند، معضل تکدی و دستفروشی ریشه کن شد.

سازوکار برخورد شورا و شهرداری با این معضل انتخاب عده‌ای از افراد محل و آموزش آنها تحت عنوان پلیس شهرداری بود. در جلسات آموزشی به این افراد، موازین حقوقی و نحوه برخورد با متکدیان و دوره‌گردان آموزش داده شد. به این ترتیب مشکل سد معبر نیز که از مهم‌ترین معضلات شهر کرد بود، از اردیبهشت ماه سال گذشته تاکنون به طور کلی مرتفع شده است.

شورای شهر کرد با مساعدت شهرداری اکنون به موفقیتهایی - هر چند اولیه - در عرصه مدیریت واحد شهری دست یافته است.

یکی از بهترین روشهای تقویت بنیه مالی شهرداری، نظارت شورا بر فعالیتهای شهرداری و کدهای ۹۰ گانه بودجه شهرداری است

در حاشیه سومین نشست سالگرد تشکیل شوراهای اسلامی

اسکندر اصلانی
عضو شورای اسلامی شهر یزد

فرصت مغتنمی بود که بار دیگر نمایندگان مردم در شوراهای اسلامی سراسر کشور به مناسبت سومین سالگرد تشکیل این نهاد مردمی، به شوق دیدار با ریاست جمهوری و استفاده از بیانات و نکته نظرهای معظم له و سایر مسئولان محترم دولت، و همچنین آگاهی از آخرین اقدامات انجام شده و تجدید دیدار با شوراییان همکار، به دور هم جمع شوند.

در حاشیه این مراسم نسخه‌ای از تصویر «لایحه قانون جامع تشکیلات و وظایف شوراهای اسلامی کشور» که به وسیله وزارت محترم کشور تهیه و برای طرح و تصویب به مجلس شورای اسلامی فرستاده شده بود، در اختیار هر یک از شرکت کنندگان قرار گرفت و از آنان خواسته شد که نظر خود را اعلام کنند. این در حالی است که قبل از تنظیم و ارسال این لایحه به مجلس، نظریات شوراهای شهر از طریق مجمع عمومی کلانشهرها و مجمع عمومی شوراهای مراکز استانهای کشور در اختیار وزارت محترم کشور و مجلس شورای اسلامی شهر قرار می‌گرفت.

حال سؤال این است که:

- ۱- چند درصد از نظریات و خواسته‌های شوراییان در این لایحه لحاظ شده است؟
  - ۲- وزارت محترم کشور چه تعریفی از شوراهای اسلامی دارد و جایگاه شوراها - به خصوص شوراهای شهر - را در چه سطحی و با چه میزان مسئولیتی و اختیاراتی در جامعه مفید می‌داند؟
  - ۳- لایحه پیشنهادی با توجه به تأکیدی که ریاست محترم جمهوری برای تشکیل شوراهای فرادست و ضرورت تشکیل آنها در همین فرصت باقی مانده داشتند، و صراحتاً اظهار علاقه کردند که در زمینه‌های آموزش، بهداشتی، فرهنگی و اجتماعی به شوراها تفویض اختیار گردد، تا چه اندازه با آن همخوانی دارد؟
  - ۴- آیا دولت در سطحی که دنیای امروز پذیرفته است معتقد به تفویض اختیارات خود به نمایندگان مردم در شوراها هست؟ آیا مدیریت واحد شهری که در ماده ۱۳۶ برنامه سوم تصویب و مورد تأکید بوده در خور توجه هست؟ اگر هست، این لایحه جوابگوی این ارزشها و انتظارات و واقعیتهای موجود در ایران و جهان نیست!
  - ۵- آیا واقعاً این لایحه همسوی اصول مطرح شده در قانون اساسی جمهوری اسلامی و تبلیغات روزهای اول انتخاب شوراهای اسلامی از طرف دولت و کاندیداهاست؟
- اگر پاسخ این سؤالات شفاف نگردد، به نظر می‌رسد که این امر در آینده تبعاتی خواهد داشت که به اجمال به چند نمونه از آن اشاره می‌گردد:
- ۱- اعتقاد و اعتماد مردم نسبت به شوراها تضعیف خواهد شد و به

تشیخ این امر شوراها پشتوانه مردمی خود را از دست خواهند داد.

- ۲- افرادی که جامعه به دلایلی برای شان حرمت خاص قائل است، حاضر نخواهند بود با این اختیارات محدود و در مواردی مبهم و قابل تغییر، خودشان را بار دیگر در برابر انتظارات بحق مردم ناتوان و منفعل ببینند، و در نتیجه نخبگان جامعه فرصت حضور در جامعه و تأثیرگذاری بر آن را نخواهند داشت.

- ۳- در آینده تنش و بی‌اعتمادی بین شوراها و دولت و شوراها و مردم حاکم خواهد بود.

با عنایت به مراتب مذکور، در نهایت ادب و اعتقاد از مقامات و مسئولان محترم کشور - به خصوص نمایندگان مردم در مجلس شورای اسلامی - تقاضای می‌شود:

- ۱- وزارت محترم کشور با توجه به پیش‌نویس تهیه شده در مجمع عمومی شوراها و با عنایت به حدود مسئولیتهای شوراها و شهرداریها در عصر ما، در لایحه پیشنهادی خود تجدیدنظر فرمایند.
  - ۲- نمایندگان محترم مردم در مجلس شورای اسلامی به پیش‌نویس تقدیمی مجمع عمومی شوراهای مراکز استانها، که دبیرخانه مجمع ارائه کرده است، توجه خاصی مبذول فرمایند.
  - ۳- شوراهای اسلامی شهرها سریعاً با نمایندگان شهرهای خود تماس بگیرند و نظریات منطقی خود را با رعایت همه ارزشهای پذیرفته شده با این عزیزان در میان بگذارند.
- بدین امید که در آینده‌های نه چندان دور شوراهای کشور عزیز اسلامی ما الگویی روشن و ارزشمند باشند برای همه کشورها در همه فصلها و همه عصرها.

موضوعه شورا و مشارکت
مرحان دکانی

شهرها برای همه

لزگیلری

ترجمه: علی صفوی

چه تعداد از خوانندگان مجلات شهرسازی از این موضوع اطلاع داشته‌اند که سال ۱۹۹۹، سال جهانی سالمندان بوده است؟ و چند نفر از آنها از کنفرانسها و سمینارهای مختلفی که در این زمینه برگزار شده خبردار شده‌اند؟ تردید دارم که جواب این سؤال، تعداد زیادی باشد. همه ما چیزهایی در مورد نمودار جمعیتی و میزان جمعیت سالمندان شنیده‌ایم، اما تاثر این شنیده‌ها می‌تواند در دو زمینه مهم و مؤثر قلمداد شود: اول اینکه چه کسی نگران این سالمندان است؛ و سپس اینکه این نگرانی چه هزینه‌هایی دارد.

سالمندی همیشه در جوامع ما مسئله مهمی بوده است و مهم‌ترین مشکل در مورد این گروه اجتماعی، به نحوه تأمین ایمنی و رفاه این افراد مربوط می‌شود؛ یعنی وقتی که بخواهیم نیازهای این گروه سنی را در سطح جامعه مورد بررسی قرار دهیم و به ارزیابی آن خدمات مختلف مسکن، متناسب و حمل و نقل ویژه را در نظر بگیریم.

توانایی جامعه در پاسخگویی به این نیاز به دو عامل بستگی دارد: اولاً چگونگی لحاظ شدن نیازهای این گروه در سیستم برنامه‌ریزی شهری؛ و ثانیاً اینکه طراحان در عمل تا چه حدی فضاهای شهرها را با نیازهای رفتاری این گروه تطابق دهند، این در حالی است که هنوز این موضوع برای بسیاری از برنامه‌ریزان و طراحان اهمیت خاصی ندارد.

با نگاهی اجمالی به مطالب منتشر شده در زمینه زندگی سالمندان، می‌توان دریافت که در زمان حاضر تنها دغدغه برنامه‌ریزان در مورد زندگی سالمندان، چگونگی برنامه‌ریزی در مورد مکان‌های خانه‌های سالمندان و تعداد این خانه‌ها در مناطق مختلف شهری است. البته باید گفت که تنها ۱۵٪ از جمعیت سالمندان در این اماکن زندگی می‌کنند. در کنفرانسی که مجله TCPA در سال ۱۹۹۲ برگزار کرد «فیلیپ لیر» چنین اظهار داشت که: شهرسازان به افراد سالمند در شهر به عنوان نوعی «عضل نگاه» می‌کنند. این دیدگاه باید در آینده عوض شود و به آنها به عنوان

در جهان امروز با اهمیت یافتن روزافزون مباحث اقتصادی و تسلط آن بر دیدگاههای حاکم بر جامعه، سرعت نیز اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است. ما برای دستیابی به منابع مالی بیشتر، لازم است که سریع‌تر حرکت کنیم و فعالیت‌های بیشتری را در مدت زمان کوتاه‌تری انجام دهیم، تا بتوانیم به محصولات بیشتری برسیم. این از ویژگی‌های جوامع کمتر توسعه یافته است که در سر راه پیشرفت خود بسیاری از مسائلی را که چندان ضروری به نظر نمی‌رسند - از جمله کیفیت زندگی، عدالت اجتماعی، مشارکت مردمی و توجه به نیازهای گروه‌های خاصی چون سالمندان - آگاهانه فراموش می‌کنند. در نظام برنامه‌ریزی چنین جامعه‌ای کالبد شهرها نیز بر اساس ایجاد دسترسی سریع‌تر پیش‌بینی می‌شوند، اما، همان گونه که تجربه کرده‌ایم، این جوامع همیشه با بحرانهای اجتماعی همچون عدم سرزندگی جامعه و یا افسردگی اجتماعی روبرو بوده‌اند که در بلندمدت نه تنها باعث پیشرفت آنان نمی‌شود بلکه آنها را به عقب نیز می‌راند.

بسیاری از کشورهای توسعه یافته - از جمله ژاپن و کانادا - به این نتیجه رسیده‌اند که هر توسعه‌ای بدون توجه به کیفیت‌های مختلف زندگی، همچون ترس‌های محیطی گروه‌های سنی مختلف، امری بی‌معنا و ناپایدار است. همان گونه که در مقاله خواهیم دید، ژاپن سعی کرد با در نظر گرفتن شرایط حرکتی سالمندان در شهر و تسهیل رفت و آمد آنها در شهر با استفاده از روشهای تکنولوژیکی در این زمینه قدم بردارد. در یک گام جلوتر، در کشور کانادا می‌توان دید که سیستم مدیریتی شهر با همکاری تنگاتنگی گروه‌های ذی‌نفع، به آنها اجازه می‌دهد که در نحوه شکل‌گیری محیط خود تصمیم‌گیری کنند.

لذا توجه به این موضوع برای کشوری چون ایران که در حال برداشتن گامهای اولیه در جهت توسعه است می‌تواند امری آموزنده و حائز اهمیت باشد.

(یعنی مثلاً پای او صنعه دیده است یا بجهای همراه خود دارد) از آن بهتر هستند می گردند. در این زمینه طرحی در ژاپن انجام شد که در زمان خود به عنوان طرحی بسیار مهم مطرح گردید. لازم به ذکر است که در کشور ژاپن در فاصله سالهای ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰ جمعیت یالای ۶۵ سال به دو برابر افزایش یافت و انتظار می رود این جمعیت تا سال ۲۰۲۰ باز هم دو برابر شود. در این طرح برای شهرهای ژاپن نه تنها افراد پیر از جامعه کنار گذاشته شده اند بلکه سعی شده است که شهرها حتی امکان بانها را هم از آنان وقتی داده شوند.

بین سالهای ۱۹۷۳ تا ۱۹۸۹، وزارت بهداشت و رفاه ژاپن بیش از ۳۰۰ پروژه برای بالا بردن رفاه اجتماعی سالمندان به اجرا درآورد و پس از آن بود که وزارت عمران شهری ژاپن ایده «شهری برای همه» را مطرح ساخت. در اولین اقدام عملی پس از تهیه این پروژه، قرار شد در شهرهای مورد مطالعه پیاده روها عریض تر شوند و مسیرهای روگذری برای عبور از خیابانها با استفاده از پله برقی تعبیه گردد. به علاوه تسهیلات ویژه ای نیز برای دسترسی آسان به وسایل حمل و نقل عمومی در نظر گرفته شد. اقدام بعدی این وزارتخانه در جهت دستیابی به اهداف پروژه، ایجاد تابلوهایی بود که بتوانند به عنوان راهنمایی خوب و متناسب با نیازهای سالمندان، معلولان و افرادی که بچه های کوچک یا خود همراه دارند عمل کنند.

در سال ۱۹۹۲ طی تحقیقاتی در شهر توکیو سعی گردید تا معیارهای لازم برای ایجاد محیطی شهری که حرکت و جابجایی در آن به شکلی راحت تر صورت پذیرد، تدوین و مشخص گردد. یکی از نتایج این مطالعه بیانگر این امر بود که رفت و آمد هر روز از محل کار تا منزل برای همگان مشکل به نظر می رسد و در

بسیاری از کشورهای توسعه یافته - از جمله ژاپن و کانادا - به این نتیجه رسیده اند که هر توسعه ای بدون توجه به کیفیتهای مختلف زندگی، همچون ترجیحات محیطی گروههای سنی مختلف، امری بی معنا و ناپایدار است

در زمان حاضر تنها دغدغه برنامه ریزان در مورد زندگی سالمندان، چگونگی برنامه ریزی در مورد مکان یابی خانه های سالمندان و تعداد این خانه ها در مناطق مختلف شهری است

ژاپن افراد در این طی مسیر انرژی ای معادل بالا رفتن از پله های یک ساختمان شش طبقه را صرف می کنند. این کار حتی از نظر افراد جوان نیز خسته کننده به نظر می رسد. در مسیر رفت و آمد کمتر تسهیلاتی مانند پله برقی، رمپ یا صندلی برای بازیابی انرژی از دست رفته طی مسیر وجود داشت. در این میان ایستگاههای اتوبوس نیز نمی توانستند مکانهای مناسبی برای استراحت محسوب شوند. این نگرانی ژاپنی ها برای در نظر گرفتن هر چه بهتر نیازهای سالمندان در محیطهای کالبدی و خدمات شهری، امری درخور تقدیر است و می تواند الگویی باشد برای عملکرد تمام برنامه ریزان و طراحان شهری. چیزی که ژاپنی ها از طریق کارهای خود مطرح می سازند و به ما پیشنهاد می کنند، این است که خسته شدن و یا وجود ضعف جسمانی امری غیر عادی نیست و تنها کاری که ما باید انجام بدهیم این است که فضاهای شهرهای خود را متناسب تر با نیازهای رفتاری این افراد بسازیم.

«فیلیپ لدر» در مقاله خود این گونه عنوان می کند که: اگر تسل بعدی افراد باز نماند دارای حق بیشتری در شهرها باشند،

گروهی اجتماعی با جابجایی قوی در شهر نگریسته شود و نه گروهی که از آنان انتظار داشته باشیم از فضاهای نامناسبی که ما در اختیارشان قرار داده ایم، رضایت داشته باشند.

این گونه اظهار نظرها جدید نیست. «نورتون»، «استن» و «تیلور» نیز به عنوان افرادی که در اواسط دهه ۱۹۸۰ در این زمینه مطالبی می نوشتند، از برنامه ریزان درخواست کرده بودند که در نحوه ساخت و ساز شهری بازنگری کنند و با دقت بیشتری به نیازهای واقعی افراد و به ویژه کسانی که قدرت تحرک کمتری دارند نگاه کنند.

باید به این نکته توجه داشت که جابجایی معادل به نیازهای گروههای مختلف در شهر کاری چندان ساده نیست. در این امر باید آگاهی کافی از محدودیتهای و نیازهای افراد سالمند وجود داشته باشد و به آنها توجه شود. مکتظراً قرار دادن این گونه مسائل نه تنها در پیسود وضعیت فضاهای شهری به نفع سالمندان کمک می کند بلکه هر کس دیگری نیز که دارای وسیله نقلیه شخصی نیست و یا به هر نحوی برای تحرک سریع در شهر مشکل دارد

همکاری ششان با افراد حرفه‌ای اعلام کردند. در این کارگاهها بیش از هزار نفر از ساکنان ۲۴ محله در شهر حضور داشتند.

در این جلسات وظیفه برخی از گروههای کوچک بررسی اولیه تأثیرات سالمندی در شهرها بوده است. این گروهها با ارائه برخی از تصمیم‌گیری‌های اولیه راه را برای مباحث عمیق‌تر در این زمینه همسوار کردند. طی این سلسله از کارگاهها از ساکنان خواسته شد روشهایی را که آنان قبلاً در محله‌های خود به صورت عملی برای تسهیل امور سالمندان در شهر تجربه کرده‌اند، بازگو کنند و کلاً دیدگاههای خود را در مورد برآورده ساختن نیازهای این گروه، چه به وسیله خودشان و چه به دست دیگر شهروندان و یا مدیران شهری، بیان دارند.

در این کارگاهها با استفاده از مشاوره‌های غیررسمی، نتایج درخور توجهی به دست آمدند از جمله:

۱- تدویم برنامه‌های راهبردی برای افراد سالمند با در نظر گرفتن ترجیحات جامعه در زمینه فرهنگ و هنر، تقویت جوامع محلی، آموزش، سلامت، مسکن، توانمندسازی اجتماعی، امنیت، ایمنی و حمل و نقل.

۲- ایجاد فرآیندی اجتماعی برای تقویت نقش محله‌ها و افراد سالمند، که خود این مورد زمینه ایجاد کارگاههای زیادی را برای دستیابی به اهداف مورد نظر فراهم آورد.

به برخی از این گروهها، بدین منظور که قدرت اجرای

شهرسازان به افراد سالمند در شهر به عنوان نوعی معضل نگاه می‌کنند. این دیدگاه باید در آینده عوض شود و به آنها به عنوان گروهی اجتماعی با جایگاهی قوی در شهر نگر بسته شود

می‌توانند با اعتماد به نفس بیشتر و با قدرت بالاتری در مورد نحوه زندگی خود در شهرها تصمیم بگیرند. آنها می‌توانند با داشتن حق تصمیم‌گیری در مورد چگونگی زندگی خود در شهر، دیگر نیازی به این نداشته باشند که افراد دیگر در مورد نحوه زندگی آنها در شهر تصمیم بگیرند. بنابراین بدیهی است که ما باید با در نظر گرفتن فرآیندی مناسب و عادلانه، حق مشارکت بیشتری به سالمندان در برنامه‌ریزی شهرهایمان بدهیم.

یکی از کسارآمدترین این سازوکارها، در سال ۱۹۹۱ در ونکوور کانادا مورد استفاده قرار گرفت. مبنای سازوکار مذکور، الگویی مشارکتی برای برنامه‌ریزی شهر بود. در این الگویی مشارکتی افراد سالمند نقشی عمده و جدی داشتند. در آن سال پروژه مذکور با اهداف زیر به اجرا درآمد:

- برنامه‌ریزی برای نیازهای عمده افراد سالمند و تعامل آن با ساکنان شهر و یا خدمات شهری.
  - کمک برای آماده‌سازی مدیریت شهر در جهت پذیرش تغییرات ساختاری مورد نیاز.
  - اقدام به درگیر کردن مردم در برنامه‌ریزی یا نگرشی مشارکتی و متفاوت از روشهایی که در گذشته استفاده می‌شده است.
- در ادامه نیز با برگزاری چندین کارگاه مشارکتی در نقاط مختلف شهر، ساکنان دیدگاههای خود را در مورد نحوه

پسروژه‌هایی خاص را برای ساماندهی وضعیت محله خود داشته باشند. مبالغی تا سقف ۲۸۰۰ دلار کانادا اهناسند. در مجموع به واسطه این کارگاهها، گروههای مختلف از تجارب افراد سالمند سود جستند. خود افراد سالمند به خاطر تقویت موقعیت‌شان در شکل‌دادن به سیاستهای جامعه منتفع شدند و شهر ونکوور نیز از به وجود آمدن این تغییرات، به نفع سالمندان که ساعت رونق بخشیدن به زندگی شهری شده بود، منتفع گردید. بی‌گمان افراد سالمند در همه جوامع متلیمی هستند که به هیچ وجه نمی‌توان و نباید از آنها چشم پوشید. در انتها سه پیشنهاد مطرح می‌گردد:

- طرز نگاه خود را عوض کنیم و به سالمندی به عنوان نوعی چالش بنگریم، نه نوعی معضل.
- مکانهایی را که در آنها زندگی می‌کنیم به نحوی تفسیر دهیم که برای تمام انسانها مناسب باشد، و نه فقط برای افراد جوان و سالم.
- فرآیند برنامه‌ریزی و طراحی را عوض کنیم، به نحوی که بتوانیم به صورت واقعی نیازهای افراد سالمند را پاسخ دهیم. به این طریق نه تنها نیازهای سالمندان را برآورده می‌کنیم بلکه نیازهای فردای خود را نیز برآورده خواهیم کرد.

این مقاله از منبع زیر در تهیه شده است:

Rose Gilroy, Planning and the oldery; to ward a Gentle City - Town & City Planning, Nov. 1993

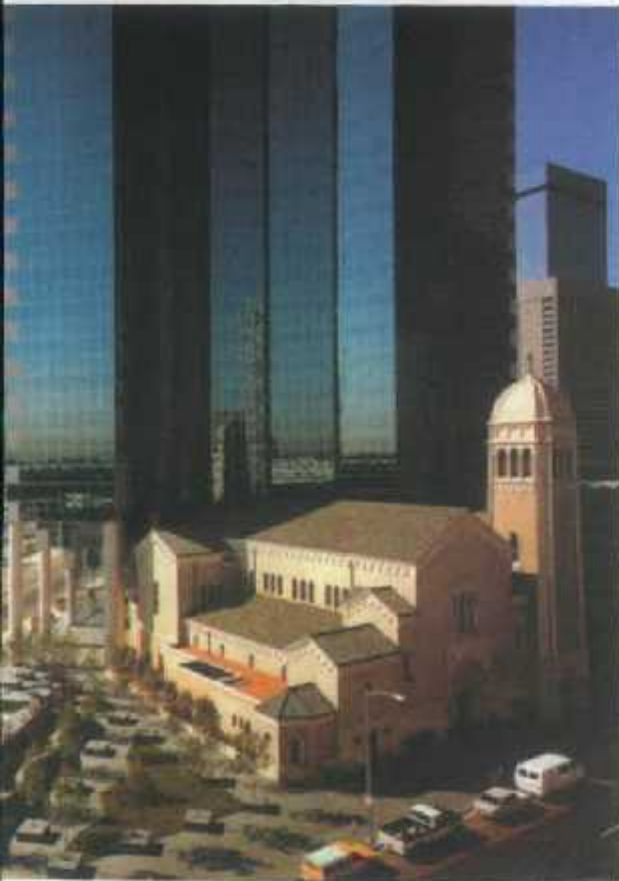

بناهای عمومی، ابزار توسعه شهری

الکساندر کاروین

ترجمه و تلخیص: سعید مردانه

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

از زمانی که هیئت امنای کتابخانه عمومی بوستون اعلام کردند که در صد ساخت یک بنای عمومی به عنوان بنای یادبود شهر هستند، بیش از یک قرن سپری شده است. این گونه «ساختمانهای عمومی» از کتابخانه‌ها گرفته تا استادبوم‌ها، موزه‌ها، تالارهای اجتماعات شهر، دادگاهها و سایر اماکن همگانی، صرفاً تزیینات متداول، نمادهای اجتماعی شهرداری و یا آثار برجسته معماری شهری به شمار نمی‌روند، بلکه این اماکن با جذب افراد بسیار و میلیونها دلار سرمایه به عنوان عوامل توسعه اقتصادی عمل می‌کنند.

بناهای یادبود جاذبه‌های فراوانی در نزد عموم دارند. سیاستمداران از طریق کمکهای نقدی به قراردادهای ساخت این اماکن و ایجاد مشاغل در این زمینه، به کسب آرای بسیاری نائل می‌شوند. اتمام چنین پروژه‌هایی پیامدهای بسیاری را به دنبال دارد که از جمله می‌توان به ظهور قراردادهای اجرایی جدید، مشاغل دائمی، رونق در خرده‌فروشیها، و کسب مالیاتهای جدید در جهت برنامه‌های دولت اشاره کرد.

هر نوع از مکانهای عمومی را به نوبه خود، تا وقتی می‌توان طرح موفق نامید که درآمد حاصل از آن بر هزینه‌های لازم پیشی گیرد. از سوی دیگر، به منظور آنکه مکان عمومی تأثیر سودمندی بر سایر اجزا و عناصر شهری بر جای بگذارد، لازم است قابلیت جذب شمار زیادی از مراجعه‌کنندگان را نیز دارا باشد و البته به گونه‌ای و در محلی طراحی گردد که افراد نتوانند کلیه نیازهای روزمره خود را به طور یکجا در آن مکان تأمین کنند. تنها از طریق چنین مجموعه هماهنگ اما به ظاهر متناقضی است که می‌توان میان یک مکان عمومی با سایر عناصر شهری نوعی تعامل سودمند ایجاد کرد. بدین ترتیب، انگیزه و نیاز افراد برای گذراندن وقت و صرف هزینه در اماکن دیگر نیز محفوظ می‌ماند.

علاوه بر آن، لازم است دوره‌های اجرایی هر پروژه، مکمل دوره‌های اجرایی پروژه‌های نواحی اطراف باشد تا عموم افراد بتوانند در ساعات معینی از شبانه‌روز از مجموع اماکن عمومی همجوار بهره‌گیری کنند. در بیشتر موارد، بناهای عمومی، به استیلا به عنوان اماکن تک منظوره تلقی می‌شوند که تأثیرات آنها بر نواحی اطراف (از جمله افزایش ترافیک، آلودگی هوا، سروصدا، ایجاد زباله و مانند اینها)، صرفاً پدیدآورنده‌توئی تضاد در اهداف است. از این رو بهتر است برنامه‌ریزی، طراحی و سرمایه‌گذاری این پروژه‌ها به گونه‌ای صورت گیرد که به بهبود شرایط سایر اماکن در نواحی اطراف یاری برساند و متعاقباً از انبوه جدالهای سیاسی نیز جلوگیری کند. نکته مهم‌تر آن است که اماکنی که بدین گونه طراحی می‌شوند، در حومه خود به بهبود شرایط بازار تأثیر بسزایی بر جای می‌گذارند و به عنوان موتور محرک پیشرفت‌های مستمر آتی عمل می‌کنند. در این مقاله نمونه‌هایی از این بناها و فضاهای عمومی معرفی می‌شوند و خصلت چند کارکردی - تعاملی آنها با فضاهای مجاور تشریح می‌گردند.

نمایشگاه جهانی کلمبیا، ۱۸۹۳

وجود بناهای عمومی وابسته به شهرداری پیامدهای مثبت بسیاری را در بردارد و هر چه شمار این گونه اماکن بیشتر باشد، آثار مثبت آنها نیز منقاً افزایش می‌یابد. این اذعان در سال ۱۸۹۳ و بنا بر پایی نمایشگاه کلمبیا به خوبی مشهود گردید. در آن زمان، بازدیدکنندگان اذعان داشتند که جاذبه‌های نمایشگاه، نوعی تمامیت منسجم و نیرومند را پدید آورده است که می‌تواند نقش عمده‌ای در طراحی شهری موفق داشته باشد.

بازدیدکنندگان این طرح بالغ بر ۲۷/۵ میلیون نفر یا ۴۳ درصد از جمعیت ایالات متحده را شامل می‌شدند. گرچه سایر مردم ایالات متحده هرگز نمایشگاه را از نزدیک بازدید نکرده بودند، اما از آن پس امریکایی‌ها هر طرح تازه‌ای را معلول همین پدیده به شمار می‌آوردند.

مقامات برپایی کنگره آمریکا شهر شیکاگو را به عنوان محل برگزاری نمایشگاه جهانی کلمبیا انتخاب کردند. این نمایشگاه عرصه نمایش «هنرها، صنایع، تولیدات، محصولات برگرفته از خاک، معادن و دریاها» معرفی گردید.

قرار بر آن شد تا پس از اتمام دوره برپایی نمایشگاه، فضاهای ویژه آن برجسته شود و پارک زیبایتری جایگزین آن گردد. بدین ترتیب، بخش رسمی مسازهای نمایشگاه در اطراف «مکان گرددهایی و بزرگداشت» متمرکز شد و شامل این امکانات بود: یک استخر بزرگ (به عرض ۲۵۰ و طول ۱۱۰۰ فوت) که با

پیکره‌ها و فواره‌هایی تزئین شده بود، جایگاه‌های بسیار زیبا و سزه‌بازدیدکنندگان که در اطراف حوضچه‌ها و برکه‌های مصنوعی پراکنده در پارک قرار داشتند، و محوطه‌های تفریحی که در مسیری به طول ۸-۷ مایل امتداد می‌یافتند. ساختمانها نیز به نوبه خود به دست برجسته‌ترین معماران طراحی شدند. در واقع این معماران، نمایشگاه جهانی پیشرفت علوم، هنر، صنعت و کشاورزی را به عرصه مهم نمایش «هنر معماری» تبدیل ساختند.

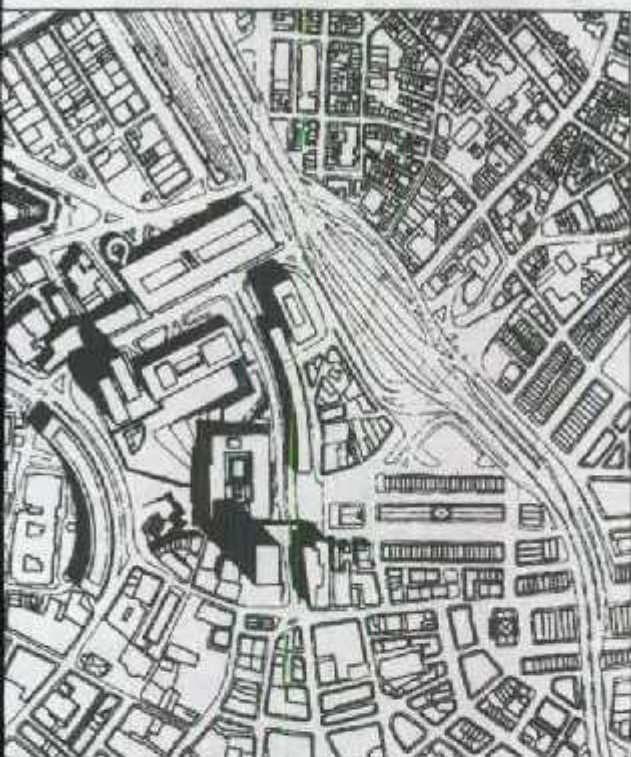
معماران بخشهای مختلف نمایشگاه از بیان مشترک طراحی و مصالح مشابه بهره گرفتند. اغلب ساختمانها و ساختارها با کتیبه‌هایی دارای ارتفاع یکسان بنا شدند. در فضاها سرپوشیده یا روباز برای تأمین روشنایی معاصر و راهروها از چرخه‌هایی یا پایه‌های سیمان آنتود و نور سفید رنگ استفاده شد و به همین دلیل نیز، نمایشگاه به «شهر سفید» شهرت یافت.

برای این نمایشگاه، معماران نسلهای مختلف و مقامات دولتی را متقاعد ساخت که ایجاد فضاهای مقبول و تأثیر گذار، حاصل برنامه‌ریزی دقیق و مشارکتی است. از سوی دیگر، دورنمای «شهر زیبا» مفهومی بود که به عملکرد اساسی شهرداری جلوه تازه‌ای می‌بخشید و نشان می‌داد که اماکن چنانچه به صورت تاحیضی منسجم و متمرکز طراحی شوند و به عنوان مجموعه‌ای کلی عمل کنند، تأثیر جدی‌تری بر جای می‌گذارد. نظریه آساکن عمومی متمرکز بی‌درنگ به صورت بخشی از دستور جلسه اصلاحات مستمر شهرداریهای سراسر کشور درآمد.

ساختمانهای عمومی، از کتابخانه‌ها گرفته تا استادیوم‌ها، موزه‌ها، تالارهای اجتماعات شهر، دادگاهها و سایر اماکن همگانی، صرفاً تزئینات متداول، نمادهای اجتماعی شهرداری و یا آثار برجسته معماری شهری به شمار نمی‌روند، بلکه این اماکن با جذب افراد بسیار و میلیونها دلار سرمایه به عنوان عوامل توسعه اقتصادی عمل می‌کنند

معماری کلان‌مقیاسی که مرکز شهر را احاطه کرده است

که پیامدهای آن را می‌توان در مراکز فرهنگی، ورزشی، تالارهای گرد همایی و سایر اماکن عمومی در شهرهای مختلف به وضوح مشاهده کرد.

مراکز شهری

طرح‌گذاران اصلاحات شهری که در سالهای پس از برپایی نمایشگاه شیکاگو خواستار اجرای استراتژی «شهر زیبا» در همه شهرها بودند، به تدریج به وجود مواقع بزرگی در این مسیر پی بردند. از جمله آنکه، دولت به هیچ روی نمی‌توانست بر اماکن یا طرح‌هایی که با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی شکل می‌گرفت، نظارت کامل اعمال کند؛ بلکه نظارت دولت صرفاً به ساخت و سازهای سازماندهی وابسته به شهرداریها، دادگاهها و مراکز قانونگذاری دولتی منحصر می‌شد.

از این رو، نخستین مظاهر مفهوم «شهر زیبا» عموماً طبق پیشنهادهایی به منظور ایجاد مراکز جدید شهری به اجرا درآمد. تمرکز بخشی چنین آساکنی به صورت یک مجموعه کلی شهری، به شهر و نشان آساکن می‌داد تا عملکرد صوری و نمادین دولت‌های محلی را به خوبی مشاهده کنند. با این حال، در امریکا آنچه از مراکز شهری انتظار می‌رفت، نه جنبه نمادگرایی آنها، بلکه جنبه کاربردی و سودآوری اقتصادی آنها بود. توسعه حوزه عمل شهرداریها در سطوح شهری، استانی و ایالتی مستلزم جایگزین کردن اماکن تازه به جای اماکن پراکنده، ناکارآمد و مستهلک بود. شمار افرادی که برای بهره‌گیری از خدمات عمومی به طور روزمره به این اماکن متمرکز مراجعه می‌کردند، نیز شمار کارکنان آنها، میزان انگیزه و توجه افراد را در ایجاد مشاغل در این نواحی به خوبی نمایانگر می‌ساخت. در این میان جهانگردان فرست می‌یافتند تا عملکرد دولت را از نزدیک ارزیابی کنند و خود نقش هر چند اندکی در بهبود شرایط اقتصادی آن نواحی داشته باشند. نزدیک به یک قرن بعد، بخشهای مختلف دولت (در سطوح

معماری کلان‌مقیاسی که مرکز شهر را احاطه کرده است

هر نوع از مکانهای عمومی را به نوبه خود، تا وقتی می توان طرح موفق نامید که درآمد حاصل از آن بر هزینه های لازم پیشی گیرد. از سوی دیگر، به منظور آنکه مکان عمومی تأثیر سودمندی بر سایر اجزا و عناصر شهری بر جای بگذارد، لازم است قابلیت جذب شمار زیادی از مراجعه کنندگان را نیز دارا باشد

باحیه کلمبیا گزارشی تهیه کنند

این بار نیز بناهای یادبود سلطنتی اروپا الهام بخش طرحهای مریوما به پایتخت جمهوری آمریکا بود.

اعضای مجمع مذکور طی توفیهای خود در اروپا، نظریات و پیشنهادهای خود را درباره موقعیت طرح موجود به تبادل نظر گذاشتند و به دیدگاههای مشتری کی دست یافتند.

طرحی که بعدها اعضای این مجمع در آمریکا پیاده کردند به راستی مجموعه ای از تأثیرات اشراف مایانه ای بود که به منظور دستیابی به نوعی کارایی نمادین در مهمترین بناهای یادبود شهر واشنگتن به کار گرفته شد.

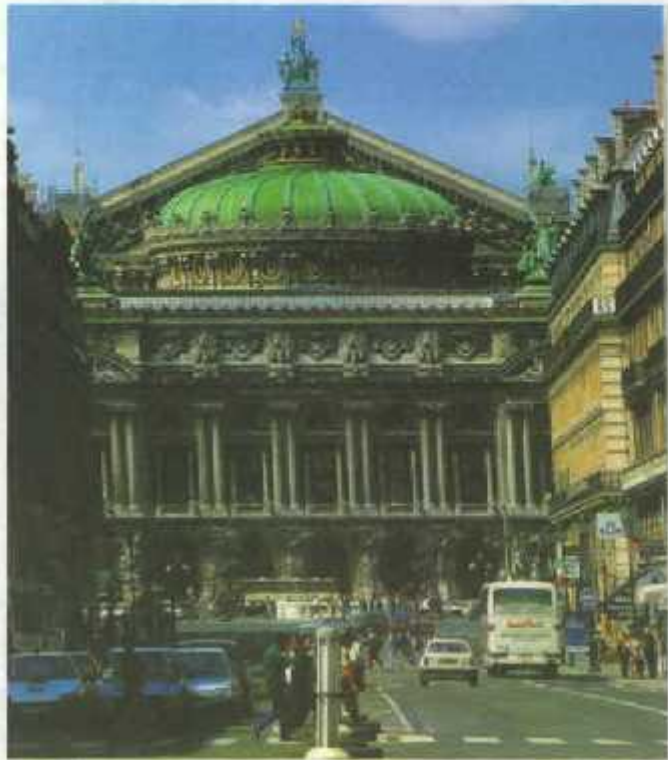
آهنگ پیشرفت طرح بازسازی شهر واشنگتن با آنچه به طور روزمره در خیابانهای آن اتفاق می افتاد، متناسب نبود به همین دلیل نیز این تلاش تا پایان تابستان سال ۱۹۰۲ به نتیجه ای منطقی نرسید.

به هرحال بعدها جان اف کندی حاصل آن را ترکیب کاملی از «گزارایی» به سبک مردم جنوب و «وقار» به سبک مردم شمال آمریکا نامید. در آن زمان واشنگتن از بُعد بین المللی دارای شرایط و مسئولیتهای خاصی بود. از این روی پیشنهاد شد تا بنای یادبودی مشابه با طرح لزانفان در این شهر ساخته شود که مرکز مبادلات تجاری و اداری بین المللی و محلی قرار گیرد.

این کار مستلزم آن بود که بخشی از حیاطان «گراوند او» به تقریجگاهی روبار تقسیم کاربری یابد و به یکی از محورهای عمودی منتهی به مرکز شهر منبذ گردد؛ که در نتیجه به یکی از زیباترین عناصر شهری تبدیل شد. جایزایی خطوط آهن و پایانه های آن، ایجاد گروههای جدیدی از اماکن عمومی و توسعه تدریجی سیستم پارکداری نیز از دیگر پیامدهای مثبت این تلاش بود.

از میان اماکن عمومی که طبق طرح بنا شدند، می توان به سه گروه عمده اشاره کرد: ۱- اماکن اداری دارای دفاتر کار با وسعت زیاد، که جایگزین منازل مسکونی فرسوده و قدیمی اطراف میدان لاقایت شدند. ۲- اماکن خدمات رسانی عمومی که در محله مثلثی شکل میسان خیابان پنسیلوانیا و تقریجگاه جدید، در کنار ساختمانهای موجود احداث شدند. ۳- عمارتهای بزرگ ویژه سازمانهای دولتی، از جمله دیوان عالی که با تبدیل تبه کابینول به حیاطی وسیع، امکان احداث آنها فراهم آمد.

جالبترین عنصر این طرح، بخش سیستم پارکداری آن بود که از ویژگیهای جغرافیایی پارکها در جهت فراهم کردن خدمات تفریحی برای عموم اقرار در نواحی اطراف آنها، و نیز به منظور مرتبه ساختن محله های پراکنده و دور افتاده شهر واشنگتن، به خوبی بهره برداری شد.

محلی، ایالتی و کشوری) با استخدام نزدیک به ۱۷ میلیون نفر و صرف هزینه ای معادل ۱۷۲ تریلیون دلار، در حد زیادی از اراضی شهری و فضاهای اداری و تجاری را به مالکیت خود در آوردند و به عنصر اصلی چرخه اقتصادی شهرها مبدل شدند، که نمونه آن طرح مک میلان برای شهر واشنگتن، دی. سی است.

واشنگتن، دی. سی اولین شهر آمریکا بود که در آن، طرح مهم اماکن عمومی متمرکز به اجرا درآمد. از آنجا که در این شهر، ساختمانهای متعلق به دولت محلی شمار فراوانی را دربر می گرفت، امکان ایجاد مراکز شهری متعدد با استفاده از آنها به خوبی فراهم بود. متناسبانه تا آن زمان طرز ساخت این گونه ساختمانها کمتر از ارتباطی با یکدیگر و با کل شهر نداشت و برای بخشی خصوصی نیز امکان توسعه اماکن فراهم نبود.

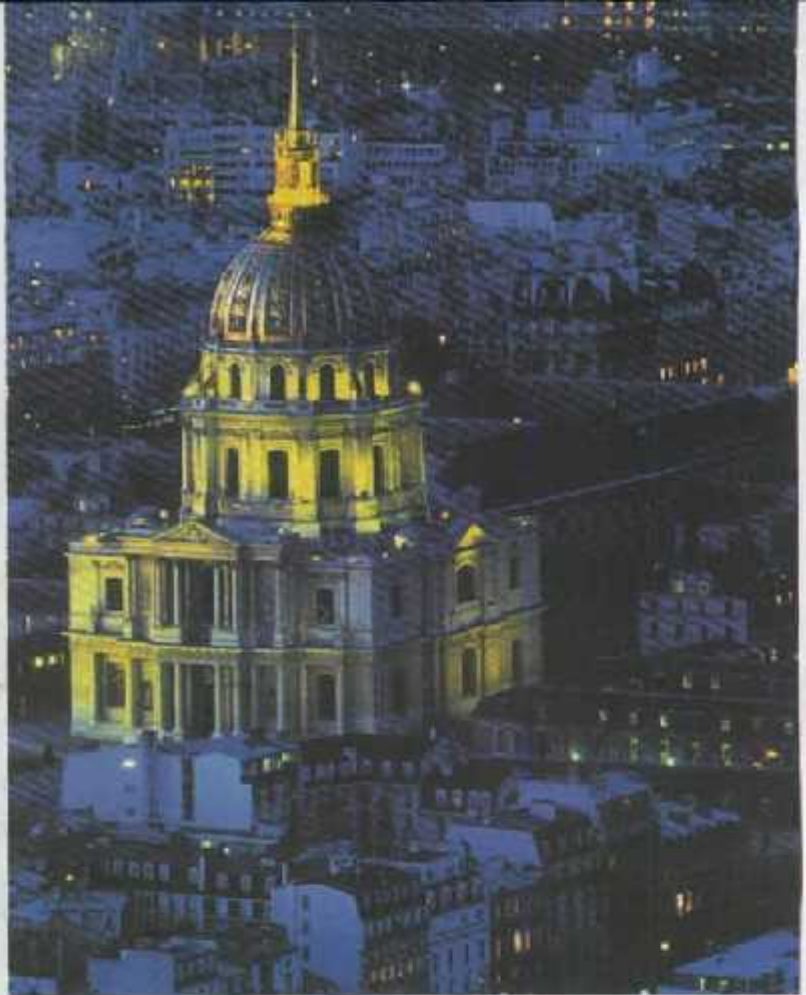
در سال ۱۹۰۲ مجلس سنا طرحی را به رهبری سناتور جیمز مک میلان - نماینده میشیگان - تنظیم کرد که هدف آن، اصلاح ساختار شهری موجود از طریق به کارگیری اصول موفقیت آمیز نمایشگاه شیکاگو بود.

طرح پیشنهادی مک میلان برای واشنگتن، دی. سی، ترکیبی از بولوارهای مستقیم با شبکه ای از خیابانهای فرعی و محله های دارای اشکال هندسی منظم بود. بولوارهای مستقیم به شبکه ها و اسپسواران امکان می داد تا از تمام نواحی اطراف به سهولت به نقاط مورد نظر خود در مرکز شهر دسترسی یابند و شبکه منظم محله ها نیز امکان گشت و گذار، خرید و فروش و حمل و نقل مصالح برای ساخت و ساز منازل و اماکن عمومی را به خوبی فراهم می ساخت.

در سال ۱۹۰۱، سیل پیشنهادهای مریوما به برگزاری جشن یکصدمین سالگرد بنیانگذاری پایتخت روانه دفاتر شهرداریها شد. به همین دلیل مجلس سنا به مجسمی متشکل از نمایندگان خود مأموریت داد تا درباره روند توسعه و بهبود موفقیت پارک شهر در

شهر واشنگتن، دی. سی

بازسازی یک محله، جمعیت آن به کجا نقل خواهند کرد؟» و نظایر اینها.

ارائه کنندگان طرح مجموعه‌ای، به جرات اعلام کردند که «اماکن عمومی جدید» صاحبان سرمایه و دارایی را به «توسعه این منطقه و گسترش مرکز تجاری ساحل دریاچه» ترغیب خواهد کرد؛ اما عتسافانه آنها دچار سوء تعبیر و خطای آشکاری شده بودند.

ساختارهای شهری تازه احداث شده، تأثیر چندانی بر بازار کار منطقه نگذاشت. تنها عنصر مؤثر این طرح، پایانه خطوط آهن بود که نقش خود را در جایگاهی مسافران، از میان تفریحگاه عمومی به مراکز کار، مقاصد تجاری، هتلها و سایر اماکن خدمات‌رسانی عمومی به خوبی ایفا می‌کرد.

طرح مک میلان در واشنگتن موجب شد تا تمام شهرهای امریکا عملاً خود را برای اجرای طرحهای نوسازی و اصلاحاتی در بخش مرکزی آماده سازند

طرح مجموعه‌ای مذکور، علاوه بر عدم موفقیت در تأثیر بر شرایط بازار در نواحی اطراف، با شکست دیگری نیز مواجه شد، و آن توفیق نیافتن در رونق بخش به مرکز خرید کلیولند بود. روزها پس از ساعت ۵ عصر و در تعطیلات پایان هفته، همزمان با تعطیل بودن مراکز و سازمانهای دولتی، خیابانها نیز از رفت و آمد عموم تهی می‌شد. حتی در طول روز نیز، به دلیل فاصله زیاد ساختارها از هم و وجود فضاها، باز بزرگ، تکاپوی عموم چندان مشهود نبود.

این طرح به جای آنکه «تعمیر شکست‌آوری از زیباییها و داراییهای شهری» را به نمایش بگذارد، به هسته‌ای توخالی تبدیل شده بود که اطراف آن را اعمارتهای ادارات دولتی فرا گرفته بودند. مسئولان شهرداری کلیولند دچار این سوء تعبیر شده بودند که هر مرکز شهری به خودی خود قادر است انبوهی از افراد را در جهت افزایش فعالیتهای تجاری و توسعه اراضی جذب کند. این رویای محض، مسئولان را واداشت تا برای سرمایه‌گذاری در برنامه‌های ایجاد مراکز شهری، به جلب حمایتهای سیاسی روی آورند و استدلال آنها چنین بود که از طریق جمع‌آوری مالیات از بخش خصوصی در نواحی اطراف، می‌توان هزینه اجرای برنامه‌های موردنظر را تأمین کرد. اما در کلیولند و بسیاری دیگر از شهرها، جایگاه و موفقیت مراکز احداث شده به گونه‌ای بود که نه تنها به سرازیر شدن سرمایه‌های بخش خصوصی نینجامد، بلکه میزان فعالیت بازار در آن، حتی به حدی نرسید که توجیه‌کننده تداوم این نوع از توسعه شهری باشد. نمای یادبود پلازا در سنت لوئیس و پیشنهاد مرکز عمارتهای دولتی در سنت لوئیس، نخستین بار در سال ۱۹۰۷ از سوی انجمن شهر مطرح شد. اما اجرا و تکمیل آن تا سال ۱۹۶۰ اساساً بی‌اثر است. سرمایه لازم برای احداث ده ساختمان اولیه این طرح از طریق مالیاتهای گرفته شده در سال ۱۹۳۳ تأمین گشت و هزینه سایر قسمت‌ها نیز به همین طریق طی سالهای

مجمع بزرگ اداری در مرکز شهر واشنگتن، انبوهی از هزینه‌هایی را که می‌بایست در حومه شهر و خدمات‌رسانی به جهانگردان صرف شود، فراهم می‌کرد. این جهانگردان خود تأثیر متقابلی بر اقتصاد محلی می‌گذاشتند. با وجود این، چارچوب این طرح تاریخی که در آن جایگاه و ارتباط گروههای متعدد اماکن عمومی به دقت رعایت شده بود، اساساً مفهوم نمازین، جاذبه و کاربری خود را جلوه گر می‌ساخت، و بازدید کنندگان در کمتر نقطه‌ای از کشور یا چنین مجموعه‌هایی از بناها مواجه می‌شدند یا به صرف زمان و هزینه می‌پرداختند. استقبال بی نظیر از نمایشگاه شیکاگو و طرح مک میلان در واشنگتن موجب شد تا تمام شهرهای امریکا عملاً خود را برای اجرای طرحهای نوسازی و اصلاحاتی در بخش مرکزی آماده سازند.

به هر حال در آن دوره، از یک سو معماران و طراحان به شدت تمایل داشتند تا با به کارگیری ساختمانهایی با این نوع کاربریها، چارچوبی ماندگار از توسعه شهری را بر جای بگذارند و از سوی دیگر، سیاستمداران در جهت منافع خود از این طرحها حمایت می‌کردند.

طرح اماکن همجوار یا گروهی در کلیولند

نزدیک به یک دهه پس از برپایی نمایشگاه شیکاگو و با الهام از آن، مسئولان شهر کلیولند تصمیم شدند تا مجموعه‌ای از اماکن عمومی را در این شهر احداث کنند. به عقیده آنها این کار موجب می‌شد تا «جهانگردان برای بازدید از شهر و دورنمای شگفت‌انگیز داراییها و زیباییهای آن به کلیولند سرازیر شوند.» در این طرح قرار بر آن بود تا مرکز جدید شهر جایگزین محله‌ای قدیمی و آلوده که بین میدان عمومی و دریاچه واقع بود، شود. به هر حال، گزارش کوتاه و ابهام‌آمیز این طرح، در باره چگونگی اجرای این همه پیشنهاد، توضیحات کافی ارائه نداد و سؤالات بسیاری را بی‌پاسخ گذاشت، از جمله آنکه «طی عملیات

**طرح پیشنهادی مک میلان برای
واشنگتن. دی. سی، ترکیبی از
بولوارهای مستقیم با شبکه‌ای از
خیابانهای فرعی و محله‌های دارای
اشکال هندسی منتظم بود. بولوارهای
مستقیم به درشکوها و اسب‌سواران
امکان می‌داد تا از تمام نواحی اطراف
به سهولت به نقاط مورد نظر خود در
مرکز شهر دسترسی یابند و شبکه
منتظم محله‌ها نیز امکان گشت و
گذار، خرید و فروش و حمل و نقل
مصالح برای ساخت و ساز منازل و
اماکن عمومی را به خوبی فراهم
می‌ساخت**

است. تکاپوی عموم در این فضای باز نیم مایلی چندان چشمگیر نیست.

مراکز فرهنگی

ایجاد مراکز فرهنگی، از پدیده‌های جدید شهرنشینی است. بیش از نیمه اول قرن بیستم، صاحبان املاک صرفاً زمانی به برپایی تماشاخانه‌ها رغبت نشان می‌دادند که اطمینان می‌یافتند قادرند که صندوق دریافت پول خود را از طریق فروش بلیت‌های ورودی نمایش تاسرحد ممکن لبریز کنند.

وضعیت سالن برپایی کنسرت و آواز نیز که بر نظر بخش خصوصی اداره می‌شد، بهتر از آن نبود. سالنهای اپرا، موزه‌ها و سایر مؤسسات فرهنگی در ساختمانهای وقفی برپا می‌شدند و یا اینکه مجریان طرحهای فرهنگی موظف بودند تا سرمایه‌گذاری و پس‌انداز شخصی خود به خرید و تملک ساختمانهای مورد نیاز بپردازند. گاه و بیگاه نیز فضاها و ساختمانهای مورد نیاز در این طرحها، از سوی مرکز فرمانداری شهر تأمین و معرفی می‌شد که اغلب بخشی از یک پارک عمومی بود. واقعیت این است که اماکن فرهنگی، به رغم تأثیر شگرفی که در رشد و توسعه شهری داشتند، چندان حائز اهمیت تلقی نمی‌شدند.

گرچه مفهوم اماکن عمومی متمرکز از برپایی نمایشگاه شیکاگو به بعد مورد استقبال قرار گرفته، اما اماکن فرهنگی به عنوان نوعی استثنا باز هم به صورت عناصر منفرد شهری احداث می‌شدند. در این میان فقط تماشاخانه‌ها در کنار هم و به صورت مجموعه قرار می‌گرفتند تا از بازار حاصل بیشترین بهره اقتصادی را کسب کنند. به ندرت اتفاقی می‌افتاد که این مجموعه از اماکن، در میان مراکز شهری نوساز جایگاهی بیابند. در این زمینه موارد استثنایی هم دیده‌اند شد. برای نمونه در سانفرانسیسکو در سال ۱۹۳۳ یک سالن اپرا و یک سالن سخنرانی به مجموعه ساختمانهای دولتی پراکنده در مرکز شهر، افزوده شدند. در واشنگتن دی. سی. نیز پس از دوره رکود عظیم اقتصادی، دو مؤسسه به نام‌های مؤسسه ارشوه‌های ملی و نگارخانه ملی (نیشنال گالری) به عنوان عناصر مکمل طرح مک میلان برپا شدند. با وجود این، می‌توان گفت احداث مراکز فرهنگی لیکن به صورت مجموعه‌ای از عناصر فرهنگی بود که موجب شد از آن پس، تمرکز بخش مؤسسات هنری برآکنده به صورت یک مرکز فرهنگی منسجمه چونان اصلی در قواعد اصلاحات شهری لحاظ گردد.

۱۹۳۳ و ۱۹۳۴ به این کنار اختصاص یافت. حاصل این فرایند احداث اماکن عمومی در زمینی به طول بیش از نیم مایل بود که در امتداد خیابان بازار واقع در حد فاصل میان سالن اجتماعات شهر و ایستگاه خط آهن صورت گرفت. این اماکن به بنای یادبود شهرت یافت و چندین بخش را در برمی گرفت: آرامگاه سرباز گمنام، سالن سخنرانی، دادگاهها، دفتر اداری و اداره پست. آنچه هنوز هم در میان این بخشها بیشترین جاذبه را داراست، تواره بسیار زیبایی به نام «پدیده آبیاه» اثر کارل میلز است که با ۱۴ بیکره برنزی زینت یافته و تداسی کننده محل تلاقی دو رود مهم می‌سی‌سی‌پی و میسوری است. بنای یادبود پلازا نیز در رونق بخشی به بازار کار و اقتصاد سنت‌لوییس مؤثر بود. این بنا از یک سو بخش تجاری را به مناطق مسکونی سرفه‌نشین در حومه پنازک جنگلی مرتبط می‌ساخت، و از سوی دیگر ایستگاهها و خطوط آهن تیز بدین ترتیب در دسترس عموم قرار می‌گرفت. پس دلیل واقعی رکود اقتصادی در این منطقه چه بود؟ شاید بتوان این شکست را به تکمیل نشدن پروژه در موعد مقرر، کمبود اماکن عمومی و شمار معدود کارکنان دولت در این منطقه نسبت داد. مدتها پس از اتمام این پروژه بود که مجریان آن دریافتند مهم‌ترین دلیل در این زمینه، طراحی ناشایسته طرح مجموعه‌ای بوده است. بدین ترتیب که ساختمانها در منطقه‌ای وسیع و با فواصل زیاد از هم احداث شده بودند و این خود، امکان فعالیت سریع و رفت و آمد معلوم عموم را کم رنگ می‌ساخت و در نتیجه، جرقه لازم برای توسعه بخش خصوصی هرگز پدیدار نمی‌شد. حتی امروزه نیز، با وجود آنکه پایانه خط آهن به مرکز خدمات‌رسانی به جهانگردان تغییر کاربری یافته

این مقاله از منبع زیر ترجمه و تلخیص شده است.

Alexander Garvin, The American City, What Works, What Doesn't London PP.38-47. McGraw-Hill

پاریس، شهر آبراهها

انتشارات شهرداری پاریس
ترجمه: مینو موسوی

پاریس، اورقکا در جزیره شهر، در میان رود سین

سرزمین پهناور ایران آمیزه‌ای است از خصوصیات اقلیمی متمایز و متفاوت، به حدی که سرزمینی چهار فصل را پدید آورده است - آن هم فصلی سازگار با طایع و ذائقه‌های گوناگون - تنوع اقلیمی همواره تأثیری بسزا در تنوع فرهنگها، نگرشها و روحیات مردمان ایران زمین داشته است. بخش عمده‌ای از شهرهای ایران، به ویژه در خطه شمال، در جوار رودخانه‌ها قرار گرفته‌اند. رودخانه‌ها نه تنها منبعی برای ذخیره شدن در پشت سد‌ها یا آبیاری اراضی کشاورزی به شمار می‌آیند، بلکه وسیله‌ای برای حمل و نقل درون شهرها و تخلیف کردن فتنای یکنواخت و کسل کننده شهرها نیز هستند. تجربه «رودخانه‌ها به مثابه شریان شهرها» در پاریس که شهر رودخانه‌هاست، تجربه‌ای است ناب و جذاب که برای شهرهای ایران به ویژه شهرهای ساحلی و شهرهایی چون اصفهان، اهواز و جز اینها که در کنارشان رودخانه‌هایی بزرگ جریان دارند، می‌تواند آموزنده و چه بسا کاربردی باشد.

اطراف، در بنادر این شبکه آبراههای پاریس یاریگری یا تخلیه می‌شود. از طریق کانال سن - دنیس و کانال اورک یاریگری و تخلیه کالاهایی که بیش از ۹۰ درصد آنها مصالح ساختمانی، بتن و ماسه و نظایر اینهاست، صورت می‌گیرد. چند سالی است که میزان آمد و شد در این قسمت افزایش یافته است.

حمل و نقل کالاهای از طریق این کانالها، از عوامل اقتصادی پراهمیت محسوب می‌شود. آمد و شد در قسمتهای پایین این کانالها رو به افزایش است. میزان ۲۵۰ تن بار که از طریق این کانالها بدون سروصدا حمل می‌شود، چه بسا از طریق وسایل دیگر در مدت زمان بیشتری و با سر و صدای زیادتر در شهر حمل شود. بدین ترتیب می‌توان چینه مثبت این امر را به وضوح مشاهده کرد. فعالیت‌های گردشگری و رفح‌جستگي و تفریح از طریق این کانالها دائماً گسترش می‌یابد. به خصوص در «ویلته» کشتی‌های کوچک تفریحی و مسافری وجود دارند، که باعث رونق گردشگری در اطراف این کانالها شده‌اند. کانالهای آب پاریس از چینه‌های زیستی پراهمیت در شهر پاریس محسوب می‌شوند. از سال ۱۹۹۴، آب ویلته با سیستمی جدید به تصفیه‌خانه منتقل می‌گردد تا تبدیل به آب آشامیدنی شود. این شبکه آب پاریس باعث توسعه مبادلات اقتصادی این شهر شده است و زیبایی فوق‌العاده پاریس - به خصوص در قسمت شرقی - به دلیل وجود این کانالهاست. قدمت

شبکه آبراههای پاریس جزه گنجینه‌های تاریخی این پایتخت زیبا محسوب می‌شود. از اوایل قرن شانزدهم تا اوایل قرن نوزدهم به تدریج شبکه‌ای از این آبراهها به وجود آمد. این آبراهها از عوامل مهم رشد اقتصادی پایتخت فرانسه به شمار می‌آیند. زیرا حمل و نقل کالاهای از طریق همین کانالهای آب میسر می‌شود. آبراههای پاریس به سه قسمت تقسیم می‌شوند که هر سه آنها دارای سیستمی مشابه‌اند: کانال سن - دنیس، کانال سن - مارتین، کانال اورک. در شاخه کانال سن - دنیس و کانال اورک در بستر «ویلته» به هم ملحق می‌شوند و کانال سن - مارتین را به وجود می‌آورند که از شمال تا جنوب پاریس کشیده شده است. حدود ۲۰۰،۰۰۰ مترمربع آب این کانالها، در سد نیازه‌های آب غیر آشامیدنی پاریس را تأمین می‌کند. آب غیر آشامیدنی برای آبیاری فضاهای سبز به کار می‌آید و به عنوان نوعی راه‌ارتباطی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. در اوایل قرن بیستم شهر پاریس صاحب یک شبکه آب آشامیدنی پیشرفته شد.

در حمل و نقل کالاهای دو قسمت پایین کانال اورک و کانال سن - دنیس بارهایی تا وزن ۱۰۰۰ تن، و در مارن نیز بارهایی تا ظرفیت ۲۵۰ تن یاریگری و تخلیه می‌شوند. این امر باعث می‌شود که بارهای خیلی سنگین در بندرهای شمالی و شرقی پاریس محلود باشند. از ۱/۵ تا میلیون ۲ تن بار، بر حسب نوع محله‌های

ابراهیم از عوامل مهم رشد اقتصادی پایتخت فرانسه به شمار می آید زیرا حمل و نقل کالاها از طریق همین کانالهای آب میسر می شود

شبکه ابراهیم پاریس میراث فرهنگی منحصر به فرد این شهر محسوب می شود

است و دیوارهای اطراف آن از چند ساخته شده است. این پل نمادی از ترکیب فناوریهای قرن نوزدهم و بیستم است. کانال سن - مارتین با حلقه‌های قوسی شکل که طی سالهای ۱۸۲۰، ۱۸۶۰، ۱۹۰۶ ساخته شده، پل متحرک، همچنین پلهای عابر پیاده که در نیمه دوم قرن نوزدهم برپا گردیدند بسیار در خور توجه‌اند. این مناظر گواهی از تاریخ و همچنین مناظر زیبای شهر پاریس هستند. دگور استثنایی کانال سن - مارتین بسیار مورد توجه فیلسازان و دکوراتور هاست. می توان بندر ژوماپ و هتل آن را نیز نام برد که موضوع اصلی یکی از مشهورترین فیلمهای فرانسوی است. امروزه، این فیلم اسطوره‌ای است که بیانگر شعر غمگین یک مکان است. شبکه ابراهیم پاریس میراث فرهنگی منحصر به فرد این شهر محسوب می شود. این شبکه گاهی مؤثر برای حفظ خاطرات و موقعیتی است برای توسعه فعالیت‌های گردشگری، که در کنار جنبه تاریخی مفهوم تازه‌ای یافته است. کانال سن - مارتین که به مانند الماسی در پاریس می درخشد، ولت رایه رود سن متصل می کند. این کانال برای قایق سواری در تمام ۲۶۵ روز سال پذیرای استقبال کنندگان است. در زمان حاضر از میزان آمد و شد برای فعالیتهای تجاری و بازرگانی در این کانال کاسته شده است تا فعالیتهای گردشگری توسعه بیشتری پیدا کنند. بدین منظور کشتیهای کوچک مسافری، همچنین قایقهای کوچک تفریحی

برای پاسخگویی به نیازهای مردمی که در جستجوی فضاها و مکانهایی برای تفریح و گذراندن اوقات فراغت در دل طبیعت هستند، شبکه ابراهیم پاریس، مکانی فوق العاده سودمند و زیباست

برای ایجاد امنیت و استفاده بهینه از قایقهای تفریحی، شهرداری پاریس سیستمهای ارتباطی از راه دور پیشرفته‌ای را در مسیر کانالهای آبی به وجود آورده است. تمام مسیرهای این کانال با تلویزیونهای تصویری و دوربینهای مخفی کنترل می شود

این زیبایی به چهار قرن می رسد. از زمان رنسانس، صاحب منصبان و بازرگانان پاریسی به حل مشکلات شهر خود مبادرت می ورزیدند. ابراهیم حمل و نقل کالاها را با کمترین مشکلات میسر می کنند. از سال ۱۵۲۹ تا ۱۶۲۶ کانال اورک آمایش شد. بستر این کانال به واقع دیدنی است. از جنگلهایی که در اطراف آن شکل گرفته‌اند، غلات و جوبه و همچنین برخی نیازهای مربوط به سنگ تأمین می شود.

حدود سال ۱۸۰۰، ناپلئون تصمیم گرفت که کیفیت آب شهر پاریس را بهبود بخشد، و به همین خاطر کانالهای سن - مارتین، سن - دنیس و اورک را به وجود آورد. با به اجرا آمدن این پروژه نیازهای آب آشامیدنی پاریس به نحو مطلوب برآورده گردید.

ساخت کانال اورک در سال ۱۸۲۱ به اتمام رسید. کانال اورک در واقع تصدای تاریخی است که روز به روز مجهزتر می شود. این کانال دارای چشم اندازهایی تاریخی است که به خوبی حفظ و نگهداری شده‌اند. ساخت کانال سن - دنیس در سال ۱۸۲۵ به اتمام رسید. بر روی این کانال یک پل عظیم ثابت و همچنین دو پل متحرک، با طراحی زیبایی چشم می خورد. تحول عظیم این کانال شاهدهی است از نیمه اول قرن نوزدهم و در نیمه دوم قرن نوزدهم آمایش داده شده است. مناظر این کانال بسیار زیبا آمایش داده شده و دائماً پیشرفت کرده است. شبکه ابراهیم پاریس از گنجینه‌های فرهنگی - تاریخی منحصر به فرد این شهر به شمار می آید. این شبکه از زمان پیدایش دارای چندین نقش عمده بوده است که باعث شده اند اثری استثنایی به وجود آید که نمایانگر نوع فنی مهندسان فرانسوی است. استفاده از قسمت پایین کانال اورک برای قایق سواری ممنوع است. برای بهینه سازی استفاده از آب کانال اورک، آب کلیمون که در قسمت چپ این کانال وجود دارد، کانال کشی شده است. به دنبال دوران خشکسالی در سالهای ۱۸۵۸ تا ۱۸۶۵ قایق سواری روی کانالهای سن - دنیس و سن - مارتین تقریباً ناممکن شده بود. در تریاردو آسیایهای بزرگی وجود دارد. و شهر پاریس از سال ۱۸۶۵ با بهره گیری از ماشینهای بخار، به سمت استفاده از انرژی هیدرولیکی برای استفاده بهینه از آنها پیش رفت. برای این کار از پمپهای هیدرولیکی استفاده می شد، و سستی نیز به نام تریاردو به وجود آمد. آسیایهایی که ساخته شد بسیار کارسودی بود. ماشینهایی که برای استفاده بهینه از آب به وجود آمد، با سطح متغیر آب هماهنگی داشت. امروزه این ماشین عظیم به تصدای تاریخی تبدیل شده است و هر ساله میلیونها گردشگر از آن دیدن می کنند. یک سوزه کوچک و یک سالن دیداری - شنیداری و ماشینهای پمپاژ، جنبه‌های خاص کانال اورک را به بازدید کنندگان معرفی می کنند. کارخانه پمپاژ ویلر - له - ریگول نیز پروژه دیگری است که برای بهره برداری بهتر از آب شهر پاریس شکل گرفت. ماشین جالب دیگری نیز بدین منظور به نام یکی از مبتکران فرانسوی به وجود آمد. این ماشین در نوع خود بسیار جالب توجه است زیرا اولین نمونه‌ای بود که بعدها ابتکارات تازه فرانسوی را موجب گردید. این ماشین الگوی اولیه و ابتدایی توربین‌های مدرن امروزی است. این دو ماشین تریاردو و ویلر - له - ریگول در یک زمان ساخته شده‌اند. چونان لولایی در میان دو فناوری اند، که یکی از آنها جالبترین نمونه چرخهای آسیاب است و دیگری از مفیدترین توربینها به شمار می آید. این دو ماشین که همواره مورد استقبال بازدید کنندگان قرار می گیرند، تبدیل به نمادهایی تاریخی شده‌اند. شبکه ابراهیم پاریس دارای موارد در خور توجه و دیدنی دیگری نیز هست. از جمله اینهاست پل شرقی پاریس، که اثر هنری زیبایی است و دارای چرخهای بزرگ

حمل و نقل هر ساله میلیونها گردشگر را در این مکانها به گردش می‌برند. امروزه آمد و شد قایقهای مسافربری تفریحی در روی کانال سن - دنیس افزایش یافته است. سفر در بایں همراهِ نا موسیقی شبانه بر روی کانال سن - مارتن به واقع شگفت‌انگیز است. از سال ۱۹۹۶ در حاشیه شهر پاریس بیستهای دوچرخه سواری به وجود آمده و توسعه یافته‌اند. یک مسیر دوچرخه سواری از رود سن تا کانال اورگه، و مسیر دیگری نیز در امتداد کانال سن - مارتن از باستیل آغاز شده است. این مسیرهای دوچرخه سواری که از کنار کانالهای آب می‌گذرند، راهی برای تماشای زیباییهای پاریس نیز هستند. این بیستهای دوچرخه سواری برای پارسیها این امکان را به وجود می‌آورند که در فضاهای سبز فوق‌العاده زیبای این شهر به تفریح بپردازند و رفع خستگی کنند. در کنار این کانالها مسیرهایی برای پیاده روی به وجود آمده است و مکانهایی نیز برای ماهیگیری وجود دارد که همه با علاقه خاص مشخص شده‌اند. با افزایش کاربردهای گردشگری این کانالها، مکانهای مذکور نیز روز به روز تکمیل تر شده‌اند. برای پاسخگویی به نیازهای مردمی که در جستجوی فضاها و مکانهایی برای تفریح و گذرانیدن اوقات فراغت در دل طبیعت هستند، شبکه آبراههای پاریس، مکانی فوق‌العاده سودمند و زیاست. جذابیت چشم‌اندازها و این میراث فرهنگی استثنایی برای پاسخگویی به این نیازها کاملاً مناسب است.

در امتداد کانال اورگه مسیری زیبا برای پیاده روی ایجاد گردیده و تمام این مسیر برای راهنمایی مردم علامت‌گذاری شده است. در این کانالها از فناوریهای مدرن استفاده شده است. این کانالها را می‌توان به بهترین مملو از فناوریهای مدرن و همچنین فناوری قرن نوزدهم تشبیه کرد.

این کانالها با پمپهای عظیم و پیشرفته و بله‌های متحرک، از پیشرفته‌ترین مکانهایی هستند که فناوری قرن بیستم را در خود جای داده‌اند. این فناوریها در زمینه اطلاع‌رسانی و برقراری ارتباط نیز بسیار پیشرفته‌اند.

برای تأمین امنیت، بهبود ترافیک این کانالها، استفاده بهینه از آب این کانالها با در نظر گرفتن تحولات مداوم روش زندگی، سیستمهای اتوماتیک در این کانالها به طور مداوم توسعه یافته‌اند. تلویزیونهای تصویری، وسایل پیشرفته برقراری ارتباط از راه دور، و مراکز اطلاع‌رسانی پیشرفته از جمله موارد درخور توجه در کانالهای مذکور به شمار می‌آیند.

برای ایجاد امنیت و استفاده بهینه از قایقهای تفریحی، شهرداری پاریس سیستمهای ارتباط از راه دور پیشرفته‌ای را در مسیر کانالهای آبی به وجود آورده است. تمام مسیرهای این کانال با تلویزیونهای تصویری و دوربینهای مخفی کنترل می‌شود. این سیستم پیشرفته، کنترل تمام این شبکه آبراهها را بر عهده دارد. مکانهایی که برای اطلاع‌رسانی ایجاد شده‌اند، انواع نیازهای گردشگران و به طور کلی تمام افرادی را که در مسیر این کانالها هستند، برآورده می‌کنند.

این مکانهای اطلاع‌رسانی تمام مشکلات ممکن را به اطلاع همگان می‌رسانند. این مکانها اطلاعات کاربردی را برای استفاده از امکانات مختلف این کانالها، در اختیار گردشگران قرار می‌دهند. مسافران، گردشگران و تمام افرادی که در مسیر این کانالها به رفت و آمد می‌پردازند، از طریق کدهای خاصی با مراکز اطلاع‌رسانی ارتباط برقرار می‌کنند. استفاده از این مکانهای اطلاع‌رسانی امروزه با استفاده از سیستمهای مدرن، شکلی آسان تر به خود گرفته است.

به کانال اضافه شده‌اند. فضاهای خاص و مناطقی قوسی شکل بر راز و رمز به مانند اشعار عرفانی‌ای است که گذرگاه زیبای آبراه را بر ماسه‌ها می‌دارند. حضور درختهای صد ساله شاه بلوط و چنار در اطراف آن، همراه با بله‌های عابر پیاده، روماتیک در قسمتهای مختلفه باعث شده است که کانال سن - مارتن به مکانی تبدیل شود که گردشگران از آن بسیار استقبال می‌کنند. علاوه بر اینها، می‌توان به بندر زیبای پاریس - از سنال اشاره کرد که در قلب این شهر دینی قرار گرفته است. لازم به ذکر است که پاریس اولین بندر گردشگری در فرانسه - که جایگاه دوم را در تمام اروپا دارد - است. کانال سن - دنیس از ۱۹ محله پاریس عبور می‌کند و تمام ۲۶۵ روز سال برای قایق سواری آزاد است. این گذرگاه آبی بندری کشتیهایی با میلیونها تن بار است که تمام این کانال را در دو ساعت و نیم طی می‌کنند. این کانال دارای مکانهایی دیدنی است که نمادی از فناوری مدرن به شمار می‌آیند. جنبه صنعتی این کانال نیز در خور توجه است. بنادر این کانال محل بارگیری و تخلیه بار

پاریس، بندر پاریس، آبراه

سوازم ساختمانی، بش و جزایتهاست. این نوع فعالیتها باعث ایجاد آمد و شد فراوان در مسیر این کانالها شده‌اند. این مکان ترکیبی است از فعالیتهای بندری و آمایش زیبای مناظر دیدنی.

کانال اورگه نیز کاربرد صنعتی دارد - به خصوص به بندر آن که محل بارگیری است. کشتیهای تجاری و بازرگانی بر روی این کانال حائز اهمیت است. در این کانال پس از طی مسافتی، بخش صنعتی به اتمام می‌رسد و از یک پارک می‌گذرد سپس وارد قسمتی می‌شود که دارای کنارهایی با مناظر فوق‌العاده زیاست، که مکانهایی تفریحی و مناسب برای رفع خستگی‌اند. تجهیزات مدرنی در این کانال وجود دارد که گواهان عینی فناوری قرن نوزدهم‌اند و بازدید از آنها برای همگان آزاد است. اورگه مکانی مناسب برای گردشگران است، که می‌توان در آن لذت برد و تفریح کرد.

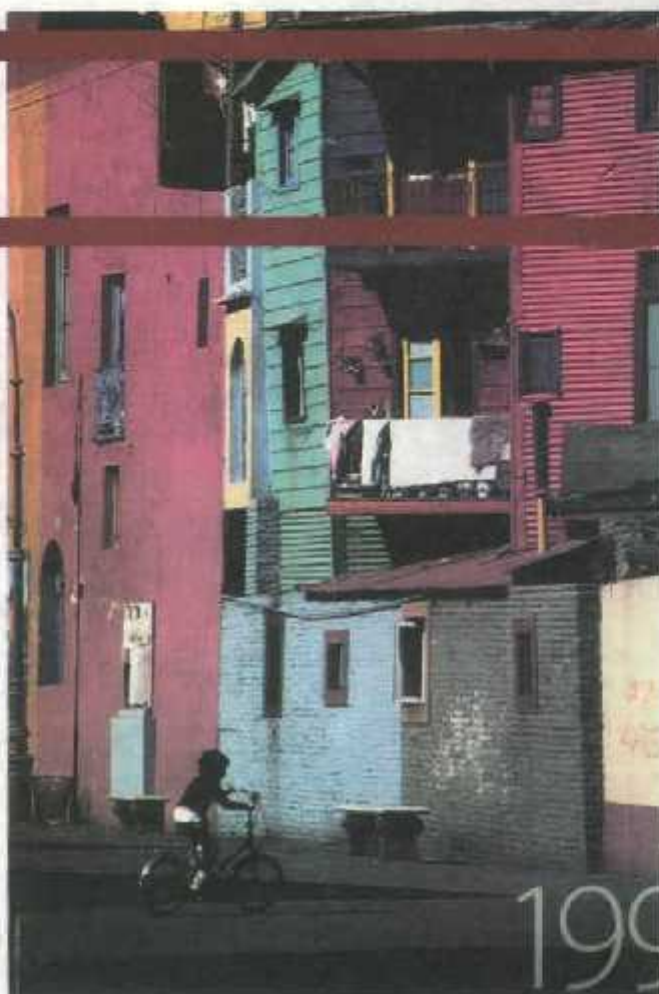
در این کانالها که مکانهایی برای تفریح و ماهیگیری‌اند، ملی سالهای اخیر بیستهای دوچرخه سواری نیز به وجود آمده است. کشتیها و قایقهای تفریحی از سال ۱۹۸۳ با ایجاد بندر تفریحی پاریس - از سنال در کانال سن - مارتن پیشرفت فراوان کرده‌اند. قایقهای تفریحی تک نفره و گروهی در این مکانها به چشم می‌خورند. قایقهای تفریحی شخصی در کنار قایقهای کوچک بادی از این کانالها عبور می‌کنند. قایقهای تفریحی گروهی، تمام پاریس را از طریق کانال اورگه طی می‌کنند و مؤسسات فعال

این مقاله از منبع زیر ترجمه شده است.
Publication de Mairie de Paris,
Les Censeux de Paris.

وی ری امن

به سه شه

مؤسسه جرم‌شناسی ایالات متحده
ترجمه: مینو موسوی

خاسته‌نشان کرد. خشونت نسبت به کودکان و زنان نیز افزایش یافته است. این خشونت‌ها باعث تشدید فقر و میل به خشونت در کودکان می‌شود و دیدم معنی آنها نسبت به جامعه باعث می‌گردد که در محیط‌های مدرسه و سایر مکان‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه مشارکت نداشته باشند و بیشتر به سمت خیابان‌گردی سوق داده شوند. خشونت نسبت به زنان تأثیرات اجتماعی نامطلوبی را به دنبال داشته است. در کشورهای توسعه یافته، خشونت به ویژه در گروه‌های جوانانی دیده می‌شود که به دنبال هویت‌های جدید و توخالی هستند.

با این رفتارها غالباً برخورد‌های قانونی بجایی نمی‌شود، و این مسئله نشانگر ناتوان بودن سیستم قضایی برای برخورد صحیح با این رفتارهای ناپهناجر اجتماعی است. این جنایت‌ها احساس ناامنی و ترس را در محیط‌های شهری تشدید می‌کنند. در آمریکای لاتین اختلافات جغرافیایی و اجتماعی طبقه متوسط و فقیر را کاملاً از هم جدا می‌کند. محله‌های فقیرنشین به مکان‌هایی برای انواع جرم و جنایت تبدیل شده‌اند و تعدادشان هم مدام در حال افزایش است. این وضعیت عدم مساوات اجتماعی را تشدید می‌کند و باعث گسترش مناطق سکونت ناپذیر و بدون امنیت می‌شود که فساد و فحشاء در آنها حکمفرماست. محرومان، قربانیان اصلی خشونت در شهرها هستند. ساکنان محله‌های فقیرنشین بیش از دیگران

خشونت در شهرها طی دو دهه اخیر ۲/۵ درصد افزایش یافته است. درصد خشونت برحسب منطقه، کشور و شهرهای مختلف متفاوت است. این تحقیق در ۳۹ کشور جهان انجام شده است. براساس نتایج به دست آمده، در اروپای غربی رشد سریع جرم و جنایت و رفتارهای ضداجتماعی مشاهده می‌شود در حالی که جنایت‌های مهیب به دلیل پیشرفت‌های انجام شده در سیستم قضایی و برخورد‌های صحیح پلیس و همکاری‌های بین‌المللی سازماندهی شده نسبتاً کاهش یافته است. در کشورهای در حال توسعه و اروپای شرقی، جرم و جنایت در سطح جزئی و حتی در سطح وسیع و خطرناک هر دو در حال افزایش است. در آسیا در فاصله سالهای ۱۹۷۵ و ۱۹۹۰ میزان جرم و جنایت کاهش یافته جنایت‌هایی سازماندهی شده و قاچاق مواد مخدر، در شهرهای آسیایی که بیش از ۱۰۰ هزار نفر جمعیت دارند، با افزایش روبرو بوده است. مجرمان را بیشتر جوانان تشکیل می‌دهند (به خصوص کودکان خیابانی). بزهکاری بیشتر در مورد سرقت اموال مردم است، که نیمی از جرایم را در شهرها تشکیل می‌دهد. در کشورهای در حال توسعه، طبق آمار مؤسسه تحقیقاتی ایالات متحده، جنایت‌های خطرناک ۲۵ تا ۳۰ درصد جرم و جنایت را تشکیل می‌دهد.

علاوه بر اینها، باید رشد بی‌سابقه قاچاق مواد مخدر را

مخرومان، قربانیان اصلی خشونت در شهرها هستند

در جامع‌های که مصرف و رقابت محور اصلی را تشکیل می‌دهند، همبستگی اجتماعی از بین می‌رود و جوانان ناامید، بدون داشتن شغل مناسب و موفقیت در زندگی، در بطن جامعه رها می‌شوند. اینها از دیگر مباحثی است که در این کنفرانس مطرح گردید.

کافی نبودن عملکردهای پلیس شهر و محدودیتهای امکانات امنیتی، و فقدان کنترل‌های اجتماعی از دیگر عواملی است که می‌توان برشمرد. در این کنفرانس همچنین مطرح شد که پیش‌گیری‌های لازم برای کاهش جرم و جنایت باید انجام شود. ایجاد فضاهای مناسب برای گفت و گو و همچنین ایجاد فضای همبستگی، در برنامه‌ریزی‌های محلی ضروری است. سیستم دستگاره قضایی که کاملاً مناسب محیط‌های شهری و رشد سریع آنها نیست، نه تنها اغلب نمی‌تواند نیازهای شهروندان را پاسخ دهد، بلکه بر عملکردهای پلیس نیز تأثیر می‌گذارد.

در شهرهای افریقا و آمریکای لاتین شمار «عدالت در خیابانهای شهر»، شعار گروه ویژه‌ای را تشکیل می‌دهد که با جرم و جنایتهای خیابانی مبارزه می‌کنند. تنها نباید به فکر سرکوبی خشونت در شهر بود بلکه باید راه‌های پیش‌گیری کننده را نیز دنبال کرد. تجربیات ده ساله اخیر نشان می‌دهد که معیارهای جلوگیری از جرم و جنایت در جامعه باید مطابق سیستم هر شهر باشد.

قربانی خشونت‌های اجتماعی و عاملان جرم و جنایت هستند. آنها مورد هیچ گونه حمایتی قرار نمی‌گیرند و به امکانات امنیتی دسترس ندارند. شبکه‌های مخفی و کوچک مافیای محلی، پرروی جوانان فشار وارد می‌کنند. این جوانان اغلب بی‌کار هستند و هیچ حمایتی هم از طرف خانواده‌شان از آنها صورت نمی‌گیرد. از هم پاشیدگی بنیان خانواده‌ها و بی‌ثبات بودن آنها، از عوامل اصلی شیوع جرم و جنایت در جامع‌های است که خشونت باعث از بین رفتن اعتماد و همبستگی در آن جامعه می‌شود. خشونت محصول جامع‌های است که شاخص‌های آن را عدم مساوات اجتماعی و اختلافات شدید طبقاتی، طرد اجتماعی، فقدان کنترلهای اجتماعی و سازمانی تشکیل می‌دهد. فقر و در حاشیه جامعه قرار گرفتن نه تنها باعث به وجود آمدن خشونت می‌شود بلکه بستری مناسب را برای افزایش جرم و جنایت به وجود می‌آورد. در کنفرانس شهرداران شهرهای جهان که در مونترآل برگزار گردید، عوامل اصلی جرم و جنایت چنین برشمردند: رشد شهری بی‌رویه که باعث به وجود آمدن حاشیه‌نشینی و در نتیجه شکل‌گیری گروههای خطرناک می‌شود، ناکافی بودن کیفیت و کمیت برنامه‌ریزی‌های ضروری برای ایجاد مسکنهای اجتماعی (مسکنهای با شرایینا و تسهیلات ویژه و وامهای بانکی)، عدم سازماندهی فعالیتهای مثبت گروهی، بیکاری جوانان، و نظایر اینها.

این خشونت‌ها باعث تشدید نفرت و میل به خشونت در کودکان می‌شود و دید منفی آنها نسبت به جامعه باعث می‌گردد که در محیط‌های مدرسه و سایر مکانهای فرهنگی و اجتماعی جامعه مشارکت نداشته باشند و بیشتر به سمت خیابان گردی سوق داده شوند

مقامات شهرداریها در واقع عوامل اصلی برای اطلاع‌رسانی صحیح و توسعه و اجرای برنامه‌های تعیین شده در این زمینه در سطح بخشها به شمار می‌آیند. مشارکت عظیم و گسترده مقامات شهرداریها در پیش‌گیری از جرم و جنایت تحولی جدید محسوب می‌شود که پس از کنفرانس شهرداران در مونترآل و پاریس مورد تأکید و پشتیبانی قرار گرفته در این میان باید مشارکت مقامات شهرداریها، سازمانهای اجتماعی، بخش خصوصی، پلیس و دستگاه قضایی تقویت گردد. برای مبارزه با جرم و جنایت در جامعه سیاستهای خاصی تعیین شده‌اند که با مشارکت‌های بخشهای مختلف به اجرا در می‌آیند. طرحی عظیم نیز برای فعالیتهایی در سطح محلی تعیین شده است. تعیین اولویتهایی فوری به شکلی سریع و روشن، از جمله ضروریاتی است که باید مدنظر قرار گیرد. تأمین امنیت تنها بر عهده دولت و پلیس و سرویسهای امنیتی نیست، بلکه باید فقدان امنیت را در سطح محلی به عنوان معضلی

خشونت محصول جامعه‌ای است که شاخص‌های آن را عدم مساوات اجتماعی و اختلافات شدید طبقاتی، طرد اجتماعی، فقدان کنترل‌های اجتماعی و سازمانی تشکیل می‌دهد

مهم به‌شمارد و در سطح محلی راه‌حلهایی برای آن تعیین کرد. هر شهروندی می‌تواند عاملی باشد برای بازگشت امنیت در شهر. تشکیل گروه‌های شهروندی، که صلح و برقراری امنیت شعار اصلی آنهاست، از جمله موارد تعیین شده در طرحها در سطح محلی است. از همین دست است تشکیل گروه مشاوران و کارشناسان

تقویت مؤسسات و استفاده از شایستگی‌های آنها در جهت پیش‌گیری از جرم و جنایت در سطح جامعه، حمایت از تشکیل شبکه‌ها و گروه‌های شهروندی برای مشارکت در زمینه پیش‌گیری از جنایت، از جمله موارد مهمی است که باید مدنظر قرار گیرد. به عنوان مثال، در این زمینه شبکه‌هایی در آفریقا و هند تشکیل شده است که مقر اصلی آنها در داکار (سنگال) است. شهروندان با تشکیل این شبکه‌ها تجربیات مثبت خود را در اجرای برنامه‌های کاربردی در میان می‌گذارند و از تجربیات مثبت دیگر گروه‌ها بهره‌مند می‌گردند.

شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل نیز سیاست‌هایی را تعیین کرده است. این شورا برقراری ارتباط و همکاری میان بخش‌های مختلف و میان شهرداری‌ها را مهم و ضروری برشمرده است. بر همکاری اشکال مختلفی دارد، و به همین خاطر مشارکت تمام بخشها در این امر اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. مشارکت نهادها و سازمان‌های دولتی و عمومی (ملی و محلی)، نمایندگان محلی، بخش خصوصی (سؤسسات و نهادها)، تبادل اطلاعات مفید، فعالیت‌های گروهی و عمومی و استفاده از استراتژی‌های هماهنگ، جزء مواردی است که این شورا برای جلوگیری از بزهکاری در جامعه، ضروری تشخیص داده است، و خود مشاوران و مددکاران اجتماعی، ایجاد امکانات مناسب آموزشی، تأمین مسکن و بهداشت مناسب، تقویت نیروهای پلیس و سیستم قضایی، آموزش والدین و خانواده‌ها، گسترش فعالیت‌های سازمان‌های NGO، و همچنین مشارکت مؤسسات اقتصادی و تجاری، بانکها، نظام حمل‌ونقل عمومی و مطبوعات، همه و همه در مبارزه بر ضد بزهکاری و جرم و جنایت در جامعه ضروری است.

علاوه بر اینها، حمایت از مقامات محلی، ایجاد هماهنگی میان سیاست‌ها و استراتژی‌های ملی با استراتژی‌ها و نیازهای محلی، سازمان‌دهی ساز و کارهای مناسب مشارکتی و همکاری میان ادارات مختلف در سطح ملی باید تقویت شود توجه خاص به حقوق بشر و حفظ آن، ایجاد تشکیلات و گروه‌های اطلاع‌رسانی، تساهل تجربیات و سازمان‌دهی صحیح نحوه اجرای آنها، تعیین روش‌های لازم برای ارزیابی منظم و مداوم استراتژی‌ها و ایجاد امکانات جدید برای اجرای تغییرات احتمالی، جزء موارد ذکر شده در نتایج تحقیقاتی است که مؤسسه تحقیقات جرم و جنایت و عدالت اجتماعی ایالات متحده به انجام رسانده است.

در کنفرانس شهرداران شهرهای جهان که در مونترآل برگزار گردید، عوامل اصلی جرم و جنایت چنین برشمرده شد: رشد شهری بی‌رویه که باعث به وجود آمدن حاشیه‌نشینی و در نتیجه شکل‌گیری گروه‌های خطرناک می‌شود، ناکافی بودن کیفیت و کمیت برنامه‌ریزی‌های ضروری برای ایجاد مسکن‌های اجتماعی (مسکن‌هایی با شرایط و تسهیلات ویژه و وام‌های بانکی)، عدم سازماندهی فعالیتهای مثبت گروهی، بیکاری جوانان، و نظایر اینها

اجتماعی، کارآموزان، کمیته‌های مخصوصی برای تأمین امنیت زنان در سطح شهر بنا همکاری NGOها، زنان و پلیس برای مبارزه بر ضد خشونت، گماردن مشاور در محله‌های شهر و نظایر اینها. برای جلوگیری، کاهش و به طور کلی از بین بردن خشونت و جرم و جنایت در جامعه، دولت و مقامات محلی باید توسعه اجتماعی مثبت را در چارچوب مشارکت با تمام قسمت‌ها و بخشها دنبال کنند. در این میان کمک به کمیته‌های مبارزه با جرم و جنایت، گروه‌های تأمین امنیت شهروندی، و تقویت امنیتهای فردی ضروری است. با بهبود سیستم عملکرد پلیس شهر می‌توان سایه ترس و وحشت را از شهر دور کرد. شعار این کمیته‌ها «برای شهرهای امن تر» است و در این زمینه کنسورتهایی نیز میان مقامات مرکزی و محلی برگزار می‌گردد و در آنها از بهترین دیدگاهها تقدیر می‌شود.

هوایمها» خواسته‌های خود را از مسئولان شهر بی‌گیری می‌کنند اما با این حال مدیران فرودگاه بدون توجه به آنان در حال بررسی توسعه فرودگاه و تعداد باند‌های آن هستند؛ و شهرداری نیز در این میان به دلیل ملاحظات اقتصادی شهر با این توسعه موافقت کرده است.

البته تا گفته نماند که با افزایش اعتراضات انجمن، میزان صدای صعود و فرود هوایمها به فرودگاه باد شده اندازه‌گیری گردید و معلوم شد که آلودگی صوتی ناشی از این امر به اندازه آلودگی موجود در سال ۱۹۷۱ است؛ در واقع با چند برابر شدن حمل و نقل هوایی، میزان این آلودگی افزایش نیافته است. اما انجمن معتقد است که با وجود افزایش یافتن آلودگی صوتی، شهروندان به بدخوابی، کم‌خوابی و سایر مشکلات روانی دچار شده‌اند. گفتنی است قیمت زمین و مسکن نیز در آبروداد به شدت افت کرده است.

انسان همچنین متوسخ‌شده است که شهرداری نسبت به مطالبات‌شان از مسئولان فرودگاه منتهی بر نصب دستگاه‌های کاهش‌دهنده امواج صوتی هوایمها در فرودگاه و همچنین نصب شیشه‌های دوجداره در منازل منطقه پیگیری لازم را انجام نمی‌دهد.

از سوی دیگر، با تلاش‌های انجمن مذکور مقرر شده است که هوایمهای قدیمی مانند توپولوگ که صدای شدیدیتر و بیشتر از سایر هوایمها دارند، فقط تا پایان ماه مارس سال جاری میلادی، اجازه پرواز برقرار از رویار داشته باشند؛ هر چند که با حذف این هوایمها از ناوگان هوایی، به هر حال هوایمهای جدیدی اضافه خواهند شد و در واقع تغییری در آلودگی موجود ایجاد نمی‌شود. «انجمن مبارزه با صدای هوایمها» پیشنهاد کرده است که باند‌های فرودگاه در مناطق غیرمسکونی، و در جوار بزرگراه‌های منتهی به شهر، گسترش یابد و مسافران با اتوبوس به فرودگاه هدایت شوند تا آبروداد از خطرهای باد شده - اعم از آلودگیهای صوتی و سقوط هوایمها و نظایر اینها - در آسان بماند.

فرهنگ معماری و مهندسی

Fairkehr, No. 6, 2001

طراحی شد که به سمت ساختمانهای مسکونی اطراف امتداد می‌یابد.

لازم به ذکر است که در طرح یاد شده، با توجه به اهمیت این مکان و منطقه شهر، مقیاس مناسبی انتخاب شده، اختلاص کار بر پهنای خوبی انجام گرفته، و فضاهای عمومی نیز به طرز مناسبی در نظر گرفته شده‌اند.

فرهنگ معماری و مهندسی

The Architectural Review, January 2001, P. 12-13

فرانکفورت، شهری همیشه لوزان

فرانکفورت که از شهرهای پراهمیت جمهوری فدرال آلمان است و یکی از بزرگ‌ترین و پرترددترین فرودگاه‌های این کشور را در خود دارد، همیشه از غرض ورود و خروج هوایمها لوزان است.

روزانه حدود ۱۳۰۰ هوایمی باری و مسافربری به فرودگاه فرانکفورت رفت و آمد می‌کنند و به طور متوسط در هر ساعت ۵۴ پرواز از این فرودگاه انجام می‌شود.

این درحالی است که سالانه ۵۰ درصد به تعداد پروازهای یاد شده اضافه می‌شود و مسئولان فرودگاه امید دارند با گسترش فرودگاه این تعداد را به ۱۲۰ پرواز در هر ساعت برسانند.

پرواز فراوان هوایمها از فرودگاه فرانکفورت، بهداشت روانی ساکنان منطقه «آبروداد» را که در نزدیکی فرودگاه واقع شده با خطر مواجه کرده است؛ و حتی شهروندان همواره نگران سقوط هوایمها بر روی منازل‌شان هستند.

اهالی منطقه مذکور با تشکیل «انجمن مبارزه با صدای

شهروندان هلستیک تاچندی پیش معتقد بودند که مرکز شهرشان تبدیل به با تلاق بزرگ شهری شده، و این امر چهره پایتخت فلاندر را مخدوش ساخته است.

ساختمان‌های بزرگ، بدنه‌ها، مراکز تفریحات اتوبوس، آبارهای لوزارم، کهنه و آهن آلات اورلن و همچنین زمینهای خالی بدون حساس از جمله نقاطی بودند که حس نامطلوبی را در مورد مرکز شهر به وجود می‌آوردند.

بر همین اساس شورای شهر با تصویب بودجهای نسبتاً کلان، توسعه و اصلاح این بخش از شهر را مدنظر قرار داد و بهسازی مرکز شهر را به مسابقه گذاشت.

در طرح بهسازی برگزیده، مقرر شد که ترمینال اتوبوسها یا یک طراحی مدرن به زیرزمین منتقل شود تا ضمن افزایش فضای باز عمومی، دود ناشی از آنها نیز فضا را آلوده نکند.

همچنین یک میدان بزرگ به منظور ایجاد فضای تعامل و گفت‌وگو در محل ترمینال و تعمیرگاه قبلی ساخته شد و به جای ساختمانهای بزرگ بدنه نیز ساختمانی با کاربریهای مختلف - نظیر رستوران، فروشگاه و دفاتر تجاری - طراحی گردید. همچنین در بخش غربی میدان جدید یک پارک خطی

هلستیک، بهسازی مرکز شهر

وظایف و ساختار شهرداری برنو

وظیفه عمده و اصلی شهرداری برنو، از شهرهای کشور چک با جمعیت نیم میلیون نفر، اداره امور شهر براساس مدیریت مردمی و خودگردان است. ساختار شهرداری برنو از ارکان شهردار، قائم مقام شهردار و ریاست اجرایی تشکیل شده است. شهردار برنو با اختیارات و قدرتی که دولت مرکزی به وی

جمهوری چک، برنو

ابلاغ کرده است، قدرت مأمور زیادی در حوزه مسائل شهری دارد و به عنوان نماینده دولت، برخی از وظایف سیاسی نیز به او محول شده است.

ریاست اجرایی شهر بر عهده یکی از اعضای شورای شهر است و عزل و نصب وی نیز از اختیارات همین شورا است و شورا بدین منظور می‌بایست نظر مساعد شهردار را جلب کند. رئیس اجرایی در واقع حلقه واسط میان شورای شهر و شهرداری است. در جلسات شورای شهر شرکت می‌کند و قبل از اتخاذ تصمیمات و اقدام برای اجرای آنها، دیدگاههای کارشناسی ارائه می‌کند.

در ساختار شهرداری برنو اجزای دیگری نیز به چشم می‌خورد که یکی از آنها «مجمع شهر» است.

این مجمع از عالی‌ترین مقامات و مسئولان شهر به لحاظ اختیارات قانونی تشکیل می‌شود و اختیاراتی نظیر تأیید یا رد

برنامه‌های عمرانی و توسعه شهر، انتخاب شهردار از میان اعضا و انتصاب قائم مقام وی را بر عهده دارد.

تعیین رئیس پلیس شهر، انتخاب شهروندان نمونه و اعطای لوح تقدیر به وی، و همچنین کنترل و نظارت سایر مدیران شهر، از دیگر اختیارات مجمع مذکور است.

یکی دیگر از اجزای ساختار شهرداری برنو، «شورای شهر» است که با یازده عضو - متشکل از شهردار، معاونان وی و دیگر اعضا - براساس بودجه تعیین شده در رفع مشکلات شهر می‌کوشد. کنترل عملکرد شهردار و عزل و نصب مدیران میانی شهرداری نیز از جمله وظایف این شورا است.

«قائم مقام شهردار» یکی دیگر از اجزای شهرداری برنو به شمار می‌آید.

وی با انتخابات داخلی مجمع شهر برگزیده می‌شود و این وظایف بر عهده اوست. زاینده می‌شورای شهر در خصوص تصمیمات گرفته شده، حضور به جای شهردار در جلسات مختلف به هنگام غیبت وی، انجام امور تفویض شده از سوی شهردار، اطلاع از اقدامات جاری در شهر، و هماهنگی و نظارت بر حسن انجام تصمیمات محول شده از سوی مجمع.

لازم به ذکر است که شهردار می‌تواند با استفاده از اختیارات قانونی خود، سه قائم مقام در حوزه‌های مختلف، برگزیند و وظایف خود را به شرحی که در پی می‌آید تفویض کند.

وظایفی که قائم مقام اول شهردار می‌تواند بر عهده بگیرد عبارتند از: رسیدگی به انجام پرونده‌های بهداشتی شهر، انجام امور رفاهی و فرهنگی و جلوگیری از بروز تخلف در شهر، رسیدگی به وضعیت تحصیل و ورزش جوانان و تلاش برای حفظ و نگهداری ابنیه و آثار باستانی شهر.

قائم مقام دوم شهردار نیز وظایفی از این دست را بر عهده دارد. حفظ و ساماندهی محیط زیست، رسیدگی به امور آبرسانی و چنگلداری، توسعه فضاهای عمومی شهری، نظارت بر امور مربوط به ساخت و سازها، حمایت از سرمایه‌گذارهای درون شهری و رسیدگی به آنها، و جز آن.

دیگر اینکه، نظارت بر داراییهای شهرداری، سرمایه‌گذاری در بخش مسکن و مدیریت بساخت و سازها و صدور مجوزهای تجاری از مهم‌ترین وظایف قائم مقام سوم شهردار است.

ترجمه: محسن شادپور

www.Google/Municipality of Brno

(کارت‌سوال) متشکل از کودکان راهی محله‌های مختلف می‌شوند؛ و بدین وسیله بزرگسالان نیز به رعایت اصول و قوانین شهری ترغیب می‌گردند.

از سوی دیگر در روزنامه‌های محلی، اطلاعات مفیدی راجع به زندگی روزمره و حقوق شهروندی ارائه می‌شود و به شهروندان آموزشهایی در خصوص برخورد با گردشگران عرضه می‌گردد.

در همین زمینه، برنامه‌ای با عنوان «بوردو در ۳۶۰ درجه» با هدف معرفی چشم‌اندازهای دیدنی و بناهای تاریخی و زیبای شهر مانند «پارک ری برلاند» (از آثار قرن شانزدهم)، «کلیسای سن آنسدر»، «هتل قدیمی دوویل»، «دروازه کایود» (پنجاهی قرن پانزدهم) و نظایر اینها اجرا شده است، که گردشگران داخلی و خارجی را به خود می‌خواند و لزوم حفظ چنین بناهایی را به شهروندان گوشزد می‌کند.

شهرداری بوردو برنامه‌های آموزش شهروندی ارائه می‌کند

شهرداری بوردو، از شهرهای ایالت تگزاس آمریکا، برنامه‌های آموزش شهروندی را به منظور توسعه اجتماعی و فرهنگی شهر طراحی کرده است و در دست اجرا دارد. خلاصه‌ای از برنامه‌های مذکور بدین شرح است:

اجرای برنامه‌های مشارکتی در مدارس که هدف از آن دعوت از کودکان و ترغیب آنان به مشارکت در برنامه‌هایی است که موجب تقویت روحیه مشارکت‌پذیری در برنامه‌های توسعه شهری می‌گردد. بدین منظور در بوردو کاروانهای شادی

از دیگر برنامه‌های «پروژه» ۲۶۰ درجه، ساخت اسکله‌های متحصر به فرد در میان اسکله‌های آتلانتیک در این شهر است که آن را به عنوان مرکزی برای سفرهای دریایی مطرح کرده است. احداث اقامتگاه‌های تفریحی برای جوانان و برپایی مرکز کفرانسها و نشست‌های عمومی در زمینه مسائل زیست - محیطی و شهری نیز از جمله مواردی است که شهرداری بوردو با همکاری بخش خصوصی طراحی و اجرا کرده است.

در چفاه میفر موسوی
منبع

www.Mairie de Bordeaux

شهرداریهای نروژ، حفاظت از محیط زیست را بر عهده می‌گیرند

نروژ

مدیریت شهری هموارتر شود.

در این زمینه شهرداری «استونگر»، که از شهرهای پرتراکم نروژ است، اقدامات مفیدی را در جهت توسعه پایدار انجام داده است و برنامه‌های وسیعی را نیز مطابق با دستورالعمل محلی شماره ۲۱ در دست اقدام دارد تا هر یک از شهروندان نسبت به قواعد برنامه توسعه پایدار شهری، حساس شوند.

از جمله پروژه‌هایی که شهرداری استونگر در انجام آنها از مشارکت برخی سازمانهای غیردولتی نیز بهره گرفته است، می‌توان به این موارد اشاره کرد:

مدرسه سبز - در این پروژه با محور قرار دادن دانش آموزان کلاس پنجم، تأثیر اطلاعات ارائه شده بروی رفتار آنان کنترل و تحلیل می‌شود.

طرح محله سبز اقدامی است به منظور افزایش آگاهی‌ها از طریق واگذاری مسئولیت به شهروندان در حفاظت از محیط زیست.

مشارکت در مسکن سبز - در این پروژه بروی تأثیر سطح فرهنگ و ارتباط آن با مدیریت مواد زائد، حمل و نقل و مصرف انرژی شهروندان مطالعه می‌شود.

خدمات سبز شهرداری - آموزش خانه به خانه شهروندان در زمینه دفع مواد زائد، استفاده از وسایل حمل و نقل غیر آلاینده مانند دوچرخه و روشهای مصرف کمتر انرژی از برنامه‌های این پروژه است.

جزیره سبز - در این پروژه ویزیت‌های طبیعی جزیره به عنوان یک شهر، مورد بحث قرار می‌گیرد.

صنایع سبز - فعالیت صنایع آلاینده و روشهای جلوگیری از نابودی محیط زیست از برنامه‌های این پروژه است.

مرکز شهر سبز - این پروژه ابعاد مدیریت شهری را در نقاط مرکزی شهر در زمینه حمل و نقل، دفع زباله و زیبایی شناسی مورد مطالعه و بررسی قرار می‌دهد.

شایان ذکر است که با انجام پروژه‌های یاد شده، استانداردها و کیفیت زندگی در شهر استونگر به میزان جز خور توجهی رشد کرده و این امر باعث رضایت شهروندان شده است. البته در تمام این موارد اطلاع‌رسانی مناسب به شهروندان را نباید از نظر دور داشت.

ترجمه: شهریار فرزین وک
منبع

www.Google/ MunicipalitiesTasks Norway

شهرداریهای نروژ بر اساس دستورالعملی که به «دستورالعمل محلی شماره ۲۱» معروف است، موظف به حفاظت از محیط زیست در سطح محلی شدند.

در این دستورالعمل، مواردی نظیر مدیریت منابع طبیعی، محافظت از آثار فرهنگی، ایجاد و توسعه محله‌هایی با کیفیت بالای زندگی، دفع زباله‌های شهری، تأمین آب آشامیدنی، مبارزه با آلودگی ناشی از حمل و نقل و مدیریت انرژی در نظر گرفته شده است.

به عقیده شهرداریها ابلاغ دستورالعمل یاد شده، نتایج خوبی در برداشته و به مسئولان محلی برای مقابله با آلودگیها قدرت بخشیده است. این موضوع همچنین آنان را تشویق به پذیرش مسئولیتهای جدیدی کرده است تا راه برای تمرکز هر چه بیشتر

شهرداری نانت و پروژه‌های توسعه شهری

شهرداری نانت، از شهرهای بندری فرانسه، به منظور توسعه شهری هر چه بهتر در آغاز قرن بیست و یکم، پروژه‌هایی را طراحی کرده و به اجرا گذاشته است.

سامانه‌های فضاهای عمومی شهر جزو مواردی است که در رأس توجه این شهرداری قرار گرفته است. به گونه‌ای که به همان نسبت که ساختمانهای اداری و تجاری فضای شهری را اشغال می‌کنند، فضاهای عمومی نیز مزاحم گردند و در اختیار شهروندان گذاشته شوند.

از دیگر برنامه‌های شهرداری ایجاد سهولت در رفت و آمد درون شهری است. در این زمینه، برخی از عناصر صرفاً به عبور و مرور و مسائلی نظیر عمومی اختصاص یافته و با اصلاح هندسی معابر از بار ترافیکی بخش ساحلی و بندری شهر - که مورد توجه چهارگانه نیز هست - کاسته شده است.

همچنین در «طرح قسری اسکان» ۸۹۱ محله از محله‌هایی که رو به ویرانی گذاشته و خالی از سکنه شده بود احیا گردید. ۲۲ هزار واحد مسکونی ساخته شد و ۶۵ هزار واحد استیجاری واگذار گردید. و علاوه بر اینها ۵۳ واحد ارائه خدمات شهری نیز در کنار واحدهای مذکور راه اندازی شد.

از سوی دیگر، در بخش جنوبی شهر ساختمانی اداری - تجاری یا اسکانات مغایزاتی مجهز به مساحت ۶ هزار مترمربع در کنار منطقه تفریحی شهر ایجاد شده است تا موجب جذب هر چه بیشتر بازرگانان و سرمایه‌گذاران شود.

مشولان شهر نانت می‌گویند که این شهر را به عنوان شهری دانشگاهی نیز معرفی کنند. به همین منظور ۳ هزار مترمربع فضای - حرثه‌های این شهر، برنامه‌ریزی گسترده‌ای را برای ایجاد دانشگاه پلی تکنیک، دو دستور کار خود دارند.

همچنین هر ساله در نانت، یک روز به استقبال از دانشجویان تازه وارد اختصاص داده شده است. و کمک مالی به دانشجویان در اجرای پروژه‌های شان، و اعطای بورس تحصیلی از طرف شهرداری به آنها، از جمله اموری است که در این زمینه به اجرا در می‌آید.

ایجاد مرکز بین‌المللی تحقیقات از دیگر اقدامات شهرداری نانت است، تا بدین وسیله جذابیت بیشتری برای دانشجویان خارجی ایجاد شود و دانشجویان محلی نیز روابط علمی خود را با

پیستبورگ که از شهرهای ساحلی کالیفرنیا است، هنوز توانمندی‌های بالقوه خود را به عنوان شهری ساحلی، شکوفا نکرده است.

در این شهر دیدنی سه رودخانه جریان دارد که زیبایی آنها در پشت آلودگیها و زباله‌های صنعتی پنهان مانده است.

در دوران اوج شکوفایی صنعتی پیستبورگ، مسیر ۲۵ مایلی کنار رود مونتو گامبالا به احداث کارخانه‌ها، اسکله‌های بارگیری و تخلیه زباله‌های صنعتی اختصاص یافته بود. که پس مانده‌های آنها همچنان موجود است.

در ۵۰ سال گذشته ۲۰ میلیون تن فواله فلزی شبیه به شنهای سیاه رنگ از کارخانه فولاد به رود «ناین مایل» ریخته شده است که همراه با دیگر زباله‌های فلزی، به ارتفاعی معادل یک ساختمان ۲۰ طبقه، تبدیل به نشانه‌های شهری شده است که غریبه‌ها می‌توانند به وسیله آن موقعیت خود را تشخیص دهند!

بهاجمه آنها، شهرداری به منظور احیای نمای زیبای شهر،

آنان گسترش دهند.

شهرداری نانت می‌گوید با برگزاری سمینارهای مختلف علمی، نانت را به عنوان کلان‌شهری به جامعه شهرسازان معرفی کند. این موضوع در قالب آموزشهای شهروندی و برگزاری سمینارهای محله‌ای نیز دنبال می‌شود.

در همین جهت، نانت روابط خود را با بسیاری از کلان‌شهرهای دنیا تقویت کرده است. به طوری که ۲۶۶ مؤسسه با حمایت شهرداری، به منظور ایجاد ارتباطات علمی، فرهنگی و اقتصادی در این شهر ایجاد شده است.

ترجمه: مجید حویلی
تصویر: ...

www.Mairie de Nantes

دست به اقدامات زیربنایی زده است. شهرداری در اولین قدم این اقدامات را انجام داده است: صدور مجوز احداث ساختمانهای مسکونی با هدف برپایی مجسمه‌های شهری با ۲۴۲ میلیون دلار بودجه. احیای رود ناین مایل با کاشت فضای سبز، و توسعه پارک تاریخی «مرنگ» تا ساحل مونتو گامبالا.

در این میان طراحان شهری نیز تلاش می‌کنند تا با استفاده از «طراحی منظر» زیباییهای پیستبورگ را احیا کنند و با گسترش فضاهای باز و عمومی و ساخت بناها بر اساس اصول شهرسازی و ایجاد پارکهای هلالی شکل که هر یک از ساختمانها را در بر می‌گیرد، پروژه شهرنشینی نوین را محقق سازند.

ناگفته نماند که در طرح زیربنایی شهر، توجه اقتصادی هر یک از پروژه‌ها نیز در نظر گرفته شده و از بازگشت سرمایه‌گذاران اطمینان کامل گردیده است.

پیرایش پیستبورگ از زباله‌های فلزی

همچنین به دلیل نگرانی شهروندان و اعتراض آنان نسبت به سروصدا و خطرهای ناشی از عبور کامیونهای حمل تفللهای فلزی در خیابانهای شهر، مسئولان شهر بر آن شدند تا از ضایعات فلزی اطراف رودخانه‌ها برای برگردن نهری در داخل شهر استفاده شود. بدین ترتیب سطح نسبتاً هموار برای ایجاد ۱۲۰۰ خانه مسکونی پدید می‌آید و دستور نهر روباز مذکور نیز با تغییر مسیر زیرزمینی می‌شود تا از آلودگی مضمون بماند.

ترجمه: شهریار غریب‌نیک

منبع:

Michael Leocese, from Slay Heapt to Urban Chic, Landscape Architecture, October 2001, PP. 52-55

شهروندانی که اسکان حضور در کلاسها را نداشته‌اند، از آنها آگاهی یابند.

همچنین اجرای برنامه‌های شاد و مفوح در فصل بهار و ترویج گل کاری و استفاده از گل در تزئین محل سکونت با شعار «گل‌های سرخ خود نگهداری کنیم»، جزو برنامه‌های شهرداری است.

آتش نشانیهای این شهر نیز نقش مهمی در ارتقای سطح آگاهی شهروندان دارند و با ایجاد «مرکز اطلاع رسانی امنیت و آتش نشانی» در این جهت تلاش می‌کنند.

آتش نشانی و دروی دورین در بیشتر نقاط شهر، علائم هشدار دهنده‌ای نصب کرده است که میزان دود و گاز را هنگامی که به حد غیرمجاز یا خطر آفرین می‌رسد اعلام می‌کند این هشدار دهنده‌ها حتی می‌توانند وجود دود سیگار و مدت زمان وجود آن را تا هنگام از بین رفتن کامل آن اعلام کنند.

سیستم صدگور می‌تواند میزان موبو کسیدگرین موجود در محل زندگی را نیز اعلام کند تا بیماران قلبی از خطرهای احتمالی آگاه شوند.

اجرای طرح تفکیک زباله نیز از دیگر برنامه‌های شهر یاد شده است. بر طبق این طرح، شهروندان موادی چون پلاستیک و فلز و شیشه را از هم جدا می‌کنند. کارتن‌ها نیز به ابعاد ۱ متر تقسیم و تفکیک می‌شوند، ضمن اینکه می‌بایست قوطی‌ها و شیشه‌های خالی هر روز قبل از ساعت ۷ صبح در کنار خیابان قرار داده شوند.

شایان ذکر است که شورای شهر قوانینی را در مورد استفاده صحیح از آب وضع کرده است که بر طبق آن، استفاده از آب آشامیدنی شهر برای آبیاری فضای سبز و شست و شوی خودرو ممنوع است، مگر در روزها و ساعت‌های خاصی که شهرداری اعلام می‌کند.

ایتمه شهروندانی که فضای سبز ایجاد می‌کنند استثنائاً یا کسب مجوز از شهرداری می‌توانند تا ۱۵ روز پس از شروع کارهای مقدماتی، برای آبیاری از شبکه آبرسانی شهر استفاده کنند.

برگردن استخرها نیز فقط یک بار در سال، آن هم از ساعت ۱۸ تا نیمه شب، آزاد است و چنانچه این کار بیش از یک بار ضرورت یابد، می‌بایست مجوزهای لازم از شهرداری کسب شود. لازم به ذکر است که برنامه‌های یاد شده را یکصد شهروندی که یک به اجرا گذاشته‌اند، که با استقبال شهروندان نیز مواجه شده است.

ترجمه: مینو موسوی

منبع:

www.ServicesMunicipaux

شهرداری‌های که یک خدمات ویژه‌ای را به منظور افزایش کیفیت زندگی، به شهروندان ارائه می‌دهند. یکی از اینها، شهرداری «ودروی دورین» است که تاکنون خدمات ویژه‌ای را به منظور رها حال شهروندان در اختیار آنان قرار داده است.

از خدمات ویژه این شهرداری، صدور کارت شهروندی است که شهروندان می‌توانند به وسیله آن در انتخابات شرکت جویند و از امکانات تفریحی شهرداری - نظیر اماکن ورزشی، کتابخانه‌ها و جز آن - استفاده کنند.

یکی دیگر از اقدامات شهرداری، اختصاص ده روز خاص در هر سال به برگزاری جشنواره‌های فرهنگی - هنری است. این جشنواره‌ها با همکاری بخش خصوصی، از ۲۲ ژوئن تا دوم ژوئیه برگزار می‌شوند و موجی از شور و نشاط را در شهر پدید می‌آورند و گردشگران زیادی را جذب شهر می‌کنند.

تأسیس کمیته شهرها و روستاهای سالم نیز از دیگر برنامه‌های شهرداری یاد شده است که در آن آموزه‌های شهروندی به ساکنان شهر و روستا ارائه می‌شود.

یکی از این آموزه‌ها بازیافت زباله و تولید کود از آنهاست، تا بدین وسیله از تولید زباله و تحمیل هزینه جمع‌آوری و دفع آن به شهرداری جلوگیری شود. کلیه اطلاعات ارائه شده در این کلاسها در مجامعات محلی درج می‌گردد تا بدین ترتیب سایر

کتابخانه که یک

اقدامات شهرداری‌های که یک در افزایش کیفیت زندگی

باغ موزه آب؛ معبر آب و خاطره

علی صفوی - محمود صنعتی

آب از دیرباز نقشی حیاتی در زندگی انسان داشته است و دریاچه‌ها و رودخانه‌هایی همواره آدمی را به سوی خود جذب می‌کرده‌اند. در گذشته‌ای نه چندان دور که انسان آب را به عنوان یکی از اجزا و عناصر معماری منظر و طراحی شهری مورد استفاده قرار داد همواره جلوه‌های مختلف آن باعث تهنیت و تحریک گرایش انسان به زیبایی شده است. استخرهای بزرگ در طراحیهای دوره نئوکلاسیک و همچنین وجود حوضها در معماری اسلامی، نشان می‌دهد که آب و برای نقش پراهمیت آن در تمدن و فرهنگ، ریشه در روح و روان آدمیان دارد.

هم‌اکنون نیز آب به همان شکل گذشته در معماری و طراحی ما تأثیر می‌گذارد و فقط قالب استفاده آن اندکی تغییر کرده است. امروزه از آب به شکلهای متفاوت‌تر و مهیج‌تر در کالبد شهر استفاده می‌شود و این شاید به خاطر اهمیت روزافزونی است که آب در زندگی انسان پیدا کرده است.

آب در حالات مختلف تأثیرات متفاوتی بر روی انسان دارد و هر کس به فراخور سن

خوبش بهره‌روانی خاص خود را از آن می‌برد. آب درون استخرها که ترکیبات آنها با درختها و زیبایی‌های طبیعت باعث آرامش و راحتی روح انسان و توازن زیست‌ساختی او می‌شود. آب جاری در رودخانه‌ها و کانالها، با جریان دائمی و پویا شوق حرکت را در آدمی زنده می‌کند. آب در آبشارها حالتی دیگر را در آدمی بیدار می‌کند. عظمت آبی که جاری است، هیجان زائدالوصفی را در آدمی به وجود می‌آورد.

استفاده از حالات مختلف آب در طراحی و معماری به منظور ایجاد احساسات مختلف، یکی از مبانی طراحی عناصر معماری آبی - از جمله موزه‌های آب - است. آنچه در مورد بشر عصر حاضر نگران‌کننده می‌نماید، این است که مبادا برای گذران اوقات فراغت خود در بند سرگرمیهای غیرفعال حبس شود و از مواهب طبیعی دور بماند.

قرارگیری یک قطعه باغ قدیمی در میان اتیوه ساختمانهای قسمتی از شهر تهران، در حاشیه خیابان یخچال انگیزدای برای شهرداری منطقه ۳ شد تا با ساماندهی و طراحی آن به عنوان باغ موزه آب، این باغ قدیمی را حفظ و به عنوان بخشی پویا از شهر در خدمت شهروندان و بازدیدکنندگان قرار دهد. باغی که تا قبل از این زمینه‌های ناامنی رایج دنبال داشت.

قیمت بالایی زمین در این ناحیه و همچنین کمبود زمینهای باز در آن، به ویژه زمینهای با چنین موقعیت شاخص، بر اهمیت این قطعه می‌افزاید. از طرفی وجود پتانسیلهای بالایی زیست محیطی (درختان، قنات، باغ اطراف و جز آن) و اجتماعی (قرار گرفتن در میان مراکز آموزشی مختلف) در حوزه اطراف این باغ باعث شده بود تا شهرداری با تأمل بیشتری نسبت به تصمیم‌گیری در مورد این قطعه اقدام کند. توسعه فرهنگی یکی از راهکارهای حل مشکلات اجتماعی است و این توسعه نیز جز از طریق آموزش مستمر و توأم با مشارکت اقشار اجتماع - به ویژه نوجوانان و جوانان - به دست نمی‌آید و از جمله مشکلات شهری تهران بویژه در چند سال اخیر مشکل آب است. آماده‌سازی و تجهیز فضایی برای یادآوری اهمیت آب و ضرورت بهره‌گیری بهینه از آن، موضوع و هدف احیای این باغ قرار گرفت لذا احداث این موزه در گام اول می‌تواند آموزشی باشد برای نحوه مدیریت پسمانج آب و مصرف آب، که علاوه بر پر کردن اوقات فراغت به صورت مناسب، جایگاه ویژه‌ای نیز در میان کانونهای آموزشی خواهد داشت.

ساختمان فرهنگسرای محمودیه، نمادی از یخچالهای یخچیمی

آب و مصارف و خواص مختلف آن به نمایش گذاشته‌اند. وی متذکر شد که به علت برخی محدودیت‌های تکنولوژیکی نتوانسته‌اند بسیاری از خواص آب را که در مجموعه‌های مشابه خارجی (مثل پارک دولا ویلت فرانسه) به نمایش گذاشته شده بود، در اینجا نشان دهند.

بر مبنای اطلاعات موجود، در محدودهٔ این باغ ۳۸۲ اصله درخت و درختچه وجود داشت که بر اساس دسته‌بندی و شناسایی کیفیت این درختان، ۱۹۰ اصله از آنها مفید و قابل نگهداری شناخته شدند و بقیه که غالباً خشک و بیمار بودند حذف گردیدند. لازم به ذکر است که یکی از اصول جامع‌ترین ساختمان اصلی این مجموعه در درون سایت، تخریب کمترین تعداد درخت بوده است.

از دیگر عناصر زیست محیطی تأثیر گذار در ساختار طرح، وجود یک رشته قنات در درون باغ است که سعی شده با توجه به آن، حتی المقدور به حاشیه‌سازی قنات و نحوه حرکت آب در سایت اهمیت ویژه‌ای داده شود.

دیدگاه دیگری که نقشی خاص در طراحی پارک داشته، توجه به اهمیت آب در زندگی سنتی ایرانیان است. تأثیر این دیدگاه در بیشتر عناصر پارک دیده می‌شود. در این میان می‌توان به ساختمان اصلی مجموعه به عنوان مهم‌ترین عنصر کالبدی اشاره کرد که شبیه به یخچال‌های سنتی طراحی شده است. این یخچال‌ها که به عنوان مهم‌ترین عناصر ذخیره آب زمستان برای فصل تابستان مطرح بوده‌اند، در این مجموعه به عنوان نماد اهمیت آب در زندگی سنتی این سرزمین مطرح گردیده‌اند.

از دیگر اهدافی که در طراحی این مجموعه دنبال می‌شده، افزایش شنای ادراکی و جاذبه‌های بصری محیط بوده است. مشاور طرح در نظر داشته با طراحی پارکی که گستره عملکردی آن در سطح محله باشد، به نوعی به سرزندگی و شادابی محل بیفزاید. البته باید گفت که این پارک چه به لحاظ مساحت و چه به لحاظ موقعیت قرارگیری نمی‌توانست با عملکردی در سطح شهر مطرح باشد. طراح نیز با در نظر گرفتن این مسئله برای مجموعه، هیچ پارکینگ یا به طور کلی سیاه‌پوشی که باعث تسهیل دسترسی سواره به باغ شود در نظر نگرفته است.

از طرفی قرار گرفتن این مجموعه در درون بافت باعث تسهیل دسترسی افراد پیاده به آن شده و این امر باعث گردیده است تا افراد محل از پیر و جوان بتوانند به راحتی در زمان دلخواه خود به پارک بیایند و از جلوه‌های طبیعی و جاذبه‌های بصری موجود بهره ببرند.

معرفی پروژه

به طور کلی در طراحی مجموعه و قرارگیری عناصر مختلف در کنار یکدیگر، عواملی تأثیر گذار بوده‌اند که مهم‌ترین آنها درختان قدیمی با ارزش، رشته قنات جاری در باغ و خیابان اصلی دسترسی به باغ (خیابان یخچال) است. بدون حضور این عوامل، قطعه زمین مورد نظر به یکی از یزله‌های شهری بدل می‌گردید. فاقد هر گونه ارزش محیطی و مکانی خاص، که هیچ گونه احساس تعلقی را برای ساکنان منطقه به دنبال نمی‌داشت. بدین ترتیب، زندگی و ارزش حیاتی این قطعه زمین در این است که مکانی است برای بازدید، تفریح، گردش و استفاده عموم، و تداوم این حیات در گسرو زندگی درختان و رشته قنات و دیگر عوامل مکانی آن است.

مختصات پروژه

پروژه باغ موزه آب ونک واقع در شمال تهران و حوزه خدماتی شهرداری منطقه ۳، در محل یک باغ قدیمی احداث شده است. این قطعه زمین دارای مساحتی در حدود ۸۰۰۰ متر و شیب عمومی ۲۱٪ از شمال به جنوب است و جزئی از یک باغ قدیمی است که سالها پیش مالکیت آن به شهرداری این منطقه واگذار شده بود. در سال ۱۳۷۵ به ابتکار معاونت فنی و عمرانی شهرداری منطقه ۳ تصمیم‌گیری در مورد نحوه طراحی این قطعه زمین با توجه به استعدادهای ویژهٔ این زمین (که پیش‌تر ذکر شد) به مشاوره‌ی زنده در امور طراحی و معماری واگذار شد.

مشاور طرح طی سه فاز (مطالعات، طراحی و اجرا) و در مدت زمان ۵ سال توانست با موفقیت از عهده انجام پروژه برآید. این پروژه در تابستان ۱۳۸۰ به بهره‌برداری رسید. به گفته معاون عمرانی شهرداری منطقه ۳، هزینه احداث این پروژه برای شهرداری در حدود ۶ میلیارد ریال بوده است که از این میان حدود

تعمیر، شناسایی، مدل‌سازی و اجرای محور اصلی مجموعه

۳۰ درصد مربوط به هزینه‌های ساختمان اصلی مجموعه، حدود ۶۰ درصد مربوط به هزینه‌های محوطه‌سازی و منظر سازی و حدود ۱۰ درصد مربوط به حق الزحمه مشاور طرح بوده است.

اهداف و دیدگاه‌های طراحی

مهندس طراح و مسئول پروژه باغ موزه آب نیز در مورد اصول طراحی این مجموعه می‌گوید: «هدف از احداث این باغ ایجاد فضایی آموزشی، فرهنگی و تفریحی برای اقشار مختلف اجتماعی، به ویژه برای قشر دانش آموز، یا تأکید بر موضوع آب به عنوان محور اصلی بوده است. در این مجموعه تحت عنوان باغ موزه آب بخش‌های مختلفی چون موزه، نمایشگاه، سالن نمایش، فضای بازی، آبنا‌های متنوع و جز اینها وجود دارد. هر یک از این اجزا با توجه به خصوصیاتشان جلوه‌های مختلف و متنوعی را از

طبق گفته مهندس «فکری ارشاده» - طراح مجموعه - در اولین گام کارشناسی دقیقی به منظور شناسایی گونه‌های درختی موجود در بیاض صورت گرفت و درختان مرغی و نیازمند اصلاح همسراه با درختان دارای ارزش نگهداری مشخص و بر روی نقشه ترسیم گردیدند.

آنچه در مورد بشر عصر حاضر نگران کننده می نماید، این است که مبادا برای گذران اوقات فراغت خود در بند سرگرمیهای غیر فعال حبس شود و از مواهب طبیعی دور بماند

حضور این درختان با ارزش در کنار آب جاری در باغ، توانایی بالقوه‌های رایبرای دستیابی به محیطی مطلوب و با نشاط در میان بافت شهری در هم تنیده خاطر نشان می‌سازد. این خود برای طراح زمینه فکری را در پی دارد. تا شکل گیری استخوان بندی اصلی طرح بر پایه این عناصر نمادین و دارای بار خاطراتی ویژه، رقم بخورد. به این ترتیب است که محور اصلی طراحی، بر سبب حرکت آب دائماً جاری در داخل باغ منطبق گردیده و دروازه ورودی اصلی نیز در محل دروازه ورودی قدیمی باغ شکل گرفته است. از طرفی چیدمان فضایی عناصر مصنوع منطبق شده به باغ - همچون ساختمان موزه، آلاچیق، سرویس ها و مانند اینها - به گونه‌ای است که کمترین آسیب ممکن متوجه درختان موجود گردد.

قرارگیری این قطعه باغ قدیمی در حاشیه خیابان سرزنده و شمال «پنجسال» محوری که در آن تنوع گروه‌های مختلف اجتماعی به چشم می‌خورد، خود جنبه استفاده از باغ - موزه را تضمین می‌کند؛ به طوری که هر چه این تنوع گروه‌های اجتماعی بیشتر گردد، میزان استفاده آنها از مجموعه رشد فزاینده‌ای به خود می‌گیرد.

زندگی و ارزش حیاتی این قطعه زمین در این است که مکانی است برای بازدید، تفریح، گردش و استفاده عموم، و تداوم این حیات در گرو زندگی درختان و رشته قنات و دیگر عوامل مکانی آن است

از طرفی وجود فضاهای آموزشی مختلف در بافت اطراف باغ قدیمی، فکر ایجاد مجموعه‌ای را که بتواند با توجه به موضوع آب به عنوان مکانی آموزشی برای معرفی به نسل جوان عمل کند، تداعی می‌کند. هر چند محیط‌های آموزشی پایه به هر حال آموزش‌های اولیه را در اختیار دانش آموزان قرار می‌دهند، اما امکان ایجاد فضایی جذاب که دارای اطلاعات گرافیکی، همراه با نمایشی قلم و مساکت و مانند اینها باشد، می‌تواند تجربه آنها را از آماج به این عنصر طبیعی ارتقاء بخشد. نمایش چرخه آب در طبیعت، نحوه تأمین آب شهر تهران، طریق صحیح مصرف آب و استانداردهای جهانی مربوط به آن و نکاتی از این دست، از جمله مسائلی است که می‌توان به آنها پرداخت.

در محوطه بار باغ نیز می‌توان جلوه‌های مختلفی از آب را به نمایش گذاشت لیکن نه به گونه‌ای که تنها به ساختن آبنا یا

فسارهای برای بازدید عموم بسنده کرد؛ بلکه باید با استفاده از نمادهای سنتی و جهانی و استفاده از مصالح متنوع در کنار یکدیگر، در ایجاد محیطی خلاق و پویا برای بازدید کنندگان کوشید.

نظام فضاهای حرکتی

از آنجا که ماهیت فضاهای تفریحی - تفریحی در دل محیطی دارای چشم اندازهای مطلوب شکل می‌گیرد و پویایی و حرکت در درون فضاهای متنوع آن جلوه گر می‌گردد، توجه به موضوع حرکت و محورهای حرکتی می‌تواند ساختار اصلی طرح را شکل دهد. این شبکه پیوسته محورها می‌تواند اتصال فضاهای مختلف درون باغ را به یکدیگر برقرار سازد، از عنصری نمادین شروع شود و به عنصری دیگر ختم گردد، امکان دسترسی به ساختمانها و محلهای نشستن و مانند اینها را برقرار سازد، و در عین حال تمامی سطح باغ را پوشش دهد. به گونه‌ای که استفاده کننده را برای دسترسی به مجموعه‌ها و فضاهای متنوع باغ، هدایت کند. به طور کلی در درون باغ سه نوع محور حرکتی به چشم می‌خورد:

- ۱- محورهای حرکتی ارتباطی
- ۲- محورهای حرکتی دسترسی
- ۳- محورهای حرکتی تفریحی

محورهای حرکتی ارتباطی که اصلی ترین محور نیز به شمار می‌آیند و ارتباط درون را با سایر بیرون برقرار می‌سازند و هر بازدید کننده‌ای ناگزیر به استفاده از آنهاست. دارای فرمی مستقیم و بدون انحناء، همسراه با عرضی مناسب و کفسازی یادوام است. اصلی ترین نمونه آن دو محور ارتباطی است که یکی از دروازه ورودی شروع می‌شود و به ابتدای آتشیهای باغ متصل می‌گردد و دیگری از تریا شروع و به ساختمان موزه ختم می‌شود. «محورهای حرکتی دسترسی، امکان دسترسی فردی را که وارد مجموعه می‌شود به فضاهای مختلف و ساختمانهای مجموعه برقرار می‌سازد. این محورها دارای عرضی کمتر و مصالحی یادوام یابین بر نسبت به محورهای ارتباطی اند و لیکن پراکندگی و تنوعی بیشتر دارند.

محورهای حرکتی ارتباطی و دسترسی به گونه‌ای طراحی گردیده‌اند که امکان استفاده انواع گروه‌های سنی با تواناییهای مختلف از آنها میسر گردد. خوانایی و وضوح این مسیرها از خصوصیات بارز آنهاست و این مسئله به ویژه با استفاده از چراغهای روشنایی مناسب در شب به چشم می‌خورد.

نوع دیگر محورها مسیرهای حرکتی تفریحی است که در میان دو نوع مسیر یاد شده اختلاط گردیده‌اند و تنها سبیری برای قدم زدن، ایستادن، گفتگو یا دوستان، نشستن و نظایر اینها هستند. با تجهیز آنها به وسیله مبلمان شهری متنوع و آبناهای جذاب، سعی در ایجاد مسیری فرح بخش و جذاب شده است. فرم مسیر و عرض و کفسازی آن تابع قانون خاصی نیست و بسته به موقعیت طرح متفاوت است؛ ولی به طور کلی می‌توان گفت که در طراحی کفسازی سعی در کشاندن فضای سبز باغچه‌ها به داخل مسیر شده است و ترکیبی از مصالح سنتی و چمن در آنها به چشم می‌خورد. این مسیرها گاه به یک فضای نشستن ختم می‌شوند و گاه نیز در درون باغچه‌های اطراف متوقف می‌شوند و به مسیری دیگر متصل نمی‌گردند. این امر خود امکان ارتباط شخص با محیط طبیعی پیرامون را استحکام بیشتری می‌بخشد. هر چند که در عین حال تهدیدسوی برای عبور افراد از داخل چمنها، گلهای و فضاهایی از این دست نیز هست.

نکته دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد و حائز اهمیت نیز

هستند. امکان و نوع ارتباط کسانی است که از حاشیه خیابان یخچال (ضلع ورودی باغ) گذر می‌کنند و اولین برخورد را با این مجموعه دارند بدون تردید آن چیزی که در ذهن هر عبوری از این مجموعه نقش می‌بندد، دروازه ورودی، آرایش و تجهیز فضای جلوی مجموعه و بدنه متصل به خیابان است، که اگر جنبه‌های اولیه را در نظر نماند (هر چند که در درون خود دارای غنا و زیبایی خاصی باشد) به مجموعه‌ای بی‌استفاده و بی‌اثر در بافت پیرامون تبدیل می‌گردد.

«ویلیام وایت»، جامعه‌شناس مشهور، تحقیقی که بر روی گروهی از میدانهای عمومی و پارکهای شهر نیویورک انجام داده و در مقاله‌ای تحت عنوان طراحی فضاها در کتاب «کشف مجدد مرکز شهر» به چاپ رساند، وی در این مطالعه الگوهای رفتاری مردم را از طریق مصاحبه و کار گذاشتن دوربین و نظایر آنها مورد بررسی قرار می‌دهد و دلایل استفاده آنها را از این گونه فضاها

تنها در تصویر ذهنی خویش ردیفی از درختان، پوسته تیمدایرهای آجری و کمرهای بزرگ را که نمادی از کره زمین است، به عنوان دروازه ورودی مجموعه به خاطر می‌آورد. این در واقع خواست طراح بوده است، زیرا وی اعتقاد دارد که نباید با قراردادن عناصر مصنوع همچون ساختمانها در چینه ورودی، مانعی را برای دید افراد به داخل فضای باغ به وجود آورد. اما بایستی اشاره داشت که در خیابان کم عرض و گاه پرتراکیکی همچون یخچال، حتی همین چند عنصر محدود اما دعوت کننده نیز به چشم نمی‌آیند. حال آیا برای تجهیز این چینه ورودی و ارتباط قوی تر و جذاب تر آن با این جریان آدمها (خیابان)، به نامل بیشتری نیاز نبود؟

آنچه پنداسته کرده‌ای است که آب بر روی تمام سطح آن در حال حرکت است و به گونه‌ای شکل جدیدی از آنها را تداعی می‌کند و در واقع عنصر اصلی ورودی مجموعه باغ - موزه آب را شکل داده است. محور ورودی اصلی در ادامه به یک آبشاری

محورهای حرکتی ارتباطی و دسترسی به گونه‌ای طراحی گردیده‌اند که امکان استفاده انواع گروههای سنی با تواناییهای مختلف از آنها میسر گردد. خوانایی و وضوح این مسیرها از خصوصیات بارز آنهاست و این مسئله به ویژه با استفاده از چراغهای روشنایی مناسب در شب به چشم می‌خورد

ریزشی - که در انتهای دیواره باغ قرار دارد - ختم می‌گردد. محل تلاقی این محور با محور دیگری که تریا را به ساختمان موزه متصل می‌کند، از طریق تونل شیشه‌ای، سرپوشیده گردیده است. با ریزش آب بر روی این تونل، هنگام عبور از زیر آن احساس سر و رفتن در داخل آبشاری شیشه‌ای به وجود می‌آید، که در کنار صدای ناشی از ریزش آب بر روی شیشه، تجربه‌ای شگفت‌آور را به دنبال خواهد داشت.

اتفاقی که در زیر این تونل شیشه‌ای می‌افتد باعث حرکتی در حرکت فرد می‌گردد، که با تعبیه نیمکت‌هایی در زیر تونل امکان نشستن وی میسر می‌شود. آبشار ریزشی انتهای مسیر نیز که ریزش آب از ارتفاع را نمایش می‌دهد، به صورت پزده‌ای از آب شکل گرفته است که فرد می‌تواند حتی از پشت این برده آب عبور کند و یا در محلی که برای نشستن تعبیه شده است قرار گیرد و از داخل این برده آبی فضاهای باغ و حرکتهای مردم را شاهد باشد. این امر نوع خود تجربه‌ای بدیع از فضا است.

در کنار محور اصلی ورودی، و در امتداد ضلع شرقی پارک به محوری به عرض ۸ متر برای دسترسی به قطعه شمالی باغ - مجتمع مسکونی - از خیابان یخچال در نظر گرفته شده است، که البته با کفسازی و بدنه‌سازی آن و عبور آب جاری دائمی از حاشیه آن، نوعی ادراک از امتداد باغ تا بدنه انتهایی آن - به رغم قرار نگرفتن در محدوده واقعی طرح از سوی شهرداری - به استفاده کننده داده شده است. این خیابان دسترسی باعث قطع ناگهانی باغ نشده است بلکه بخشی از فضای باغ محسوب می‌شود. البته این

بررسی می‌کند وی عواملی همچون موقعیت قرارگیری زمین، شکل فضا، اندازه فضا، مقدار فضای قابل نشستن، تابش خورشید، حضور مردم، نسبت زنها به طرز کلی نسبت زوجها و گروهها را از جمله مواردی برمی‌شمارد که باعث می‌شود میدانها و پارکها بیشتر مورد استفاده قرار گیرند. وی در عین حال به نکته‌ای اساسی نیز اشاره می‌کند: «چنانچه برای تمامی موارد یاد شده کمبودی احساس گردد، پس از بهره‌برداری کماکان فرصتی برای جبران آن وجود دارد. اما چنانچه رابطه میدانها یا پارکها با جریان اصلی آنها - یعنی خیابانها - قطع گردد، این فضاها محکوم به فنا هستند. نباید از قبل تصمیم گرفت که وارد میدان یا پارک یا نظایر اینها شد بلکه این امر بایستی به صورت یکباره اتفاق بیفتد»

رابطه باغ - موزه آب با جریان اصلی آنها چنانچه از فردی که حلقه‌ای یک بار از داخل خیابان یخچال عبور کرده است پرسیده شود که چه برداشتی از این مجموعه دارد،

شماره ۲۵ - فصل دوم - فصل دوم - فصل دوم - فصل دوم - فصل دوم

زیر تونل شیشه‌ای، پشت آبنسار، کنار آبنماها، کنار محورهای حرکتی، و از همه مهم‌تر حاشیه دیوارهای باغ و در طول آن، می‌تواند منظرهای مختلف و جذابی را برای فرد به وجود آورد. دیوارهای تجهیز شده باغ یا آبنمای از کوچه باغ‌های شمیران، مکانی مناسب را برای نشستن افراد در هر نقطه دلخواه و یا هر دید مورد نظر به باغ، به وجود آورده است.

در ضمن محل‌های نرسیده صورت مجتمع و گروهی (به شکل مربع) یا اسکوه‌های سنگی تعبیه شده است که افراد می‌توانند گرداگرد یکدیگر بنشینند و به گفت‌وگو و استراحت بپردازند. ایجاد فضاهایی دنج برای نشستن در نقاط مناسبی در باغ نیز از جمله نکات حائز اهمیت است. به هر حال فضاهای نشستن به گونه‌ای آرایش یافته‌اند که هر گاه نیاز به استراحت و لذت بردن از محیط اطراف خود را احساس کنند، در کوتاه‌ترین فاصله به آن دسترسی یابد.

نظام خدماتی

در مورد ساختمانها و تجهیزات داخلی باغ می‌توان به تریا و غرفه فروش تنقلات که در محل جبهه ورودی و در مرز بیرون و درون قرار گرفته است اشاره داشت. بدین طریق مکانی برای استراحت و صرف غذا و نوشیدنی و سرویس دهی به عابرانی که قصد گذر از خیابان یخچال دارند، و یا کسانی که در داخل باغ مشغول استراحت و گردش اند، به وجود آمده است. به دلیل ترافیک و سروصدای ناشی از آن در خیابان یخچال، محوطه بار جلوی تریا

مسئله باقی است که مسیر دسترسی به یک مجتمع مسکونی از داخل یک فضای عمومی، می‌تواند جوابگوی نیازهای ساکنان آن مجتمع باشد؟

فضاهای نشستن

یکی از نکات طراحی باغ، که در کمتر پارک و یا فضاهای تفریحی در سطح شهر به چشم می‌خورد، تجهیز محوطه به وسیله میزبان شهری از جمله چراغها، دیوارها، آبخوری، و به ویژه محلهای نشستن است که به گونه‌ای آگاهانه در دل طرح جای گرفته‌اند.

طبق مشاهداتی که «ویلیام وایت» در همان بررسه‌های پیش گفته داشته است، «مردم عموماً فضاهایی را بیشتر مورد استفاده قرار می‌دهند که جایی برای نشستن در آنها وجود داشته باشد، وی با بررسه‌هایی که در مورد فضاهای قابل نشستن به عمل می‌آورد، بلندی محل نشستن و طول و عمق آن را کاملاً در انتخاب محل نشستن تأثیر گذار بر می‌شمارد. جاهای یکپارچه برای نشستن همچون پله‌ها، سکوها، لیه‌ها و نفاذ اینها - حق انتخاب مردم را بالا می‌برد و نیمکتها و عناصر ثابت که در مکانهای خاصی برای نشستن تعبیه شده است، مورد استقبال عموم قرار نمی‌گیرند و برای نشستن چندان مناسب نیستند البته اینها چنانچه به صورت صندلیهای متحرک نمود پیدا کنند، قابلیت حرکت و لذا حق انتخاب مردم را به دنبال خواهند داشت لیکن هیچ یک از آنها به اندازه سطح چمن که بیشترین حق انتخاب در ترتیب نشستن را به مردم می‌دهد، مورد استقبال قرار نخواهند گرفت. «وایت» فضاهای نشستن برای معلولان را نیز با اهمیت بر می‌شمارد و اشاره می‌کند که یک فضای خوب بایستی برای همه در هر حد توانایی تجهیز گردد. این نکته‌ای است که اغلب در طراحیهای سا فراموش می‌شود.

وجود محلهای نشستن متنوع در نقاط مختلف باغ، همچون

چنانچه رابطه میدانها یا پارکها با جریان اصلی آدمها - یعنی خیابانها - قطع گردد، این فضاها محکوم به فنا هستند. نباید از قبل تصمیم گرفت که وارد میدان یا پارک یا نظایر اینها شد بلکه این امر بایستی به صورت یکباره اتفاق بیفتد

به وسیله پوسته‌ای تیمارهای شکل از خیابان جدا شده است تا احساس امنیت و آرامش بیشتری برای استفاده کنندگان از این فضا به وجود آید.

تجهیزات خدماتی فرعی باغ - همچون سرویس‌ها، اتاق استراحت نگهبان و مانند اینها - به گونه‌ای است که کمترین جلب توجه را کند و با محیط طبیعی پارک همخوان باشد به عنوان نمونه، سرویس‌های بهداشتی در محل اسطبل قدیمی باغ شکل گرفته و دیواره آن در امتداد دیواره باغ آرایش یافته است.

اصلی‌ترین ساختمان مجموعه ساختمان موزه است که به گفته طراح مجموعه، حساسیت زیادی برای جانمایی آن وجود داشته است زیرا همان‌طور که قبلاً گفته شد این توده یکپارچه بایستی در محلی احداث می‌گردید که کمترین زیان به درختان با ارزش باغ وارد آید و از طرفی هم نمی‌توانست در جبهه ورودی باغ

مردم عموماً فضاهایی را بیشتر مورد استفاده قرار می دهند که جایی برای نشستن در آنها وجود داشته باشد

نمادی از قطعات یخچار که در حال لغزش بر روی یکدیگرند، تداعی می کند، و این احساس با چرخشی نسبت به شبکه پستی نما تشدید می شود.

ورودی اصلی موزه از طریق یک «رامپ» که در امتداد محوری قرار گرفته که از تریا تا آنجا کشیده است و مرز بر این رامپ ورودی آنمایی، بی شکل جانبایی شده تا رامپ همچون پلی ارتباطی تخصص را از محوطه باغ به ساختمان موزه برقرار سازد.

موزه و نمایشگاه آب ساختمانی است سه طبقه با سطح مقطع مربع شکل با ابعاد ۴۱/۶ متر. در طبقه همکف آن که حدود ۴۵ سانتی متر از کف طبیعی پارک پایین تر است، آبشویی شیشه‌ای و مخروطی شکل پیش بینی شده که بخشی از آب قنات موجود در این قسمت شمالی طبقه اول به داخل آن هدایت می کند. آب سپس از زیر کف این سطح به خارج منتقل می شود. در قسمت شمالی این بنا سالن چندمنظوره‌ای با گنجایش ۴۰ نفر برای برگزاری سمینار، سخنرانی، نمایش فیلم و اسلاید در نظر گرفته شده است. در هسته مرکزی طبقه اول، گالری‌های مرکزی قرار خواهند گرفت که محل نمایش بخش‌های تصویری و تجسمی از جلوه‌ها و ویژگی‌های طبیعی است.

درون‌هایت باید گفت که ساختمان موزه با فرمی نمادین و کارگردی ویژه، سعی در برقراری ارتباط با مراجعه کنندگان به باغ - موزه دارد؛ و ضمن اینکه اطلاعاتی را در اختیار بازدیدکنندگان قرار می دهد، محلی برای برقراری ارتباط کودکان، دانش آموزان، دانشجویان و گاه نیز متخصصان امر با یکدیگر از طریق ارائه سخنرانی و گردنمایی‌های مختلف، و به طور کلی تعامل فکری میان آنها، به شمار می آید.

جمع بندی

این نکته که باغ - موزه آب و عناصر موجود در آن می تواند به عنوان بدعتی در پارکها و فضاهای تفریحی شهر به شمار آید، از خصوصیات بارز این طرح است. توجه به ضرورت و اهمیت حضور آب در زندگی امروزی و حیات بشری، و استفاده از آب در اشکال مختلف، از طریق ایجاد آبناها، بازی با آب و مسیرهای کنار آب، توانسته است نشاط و شادایی خاصی را به فضاها القا کند. ترکیب آب و نور در شب، استفاده از آب در گفنازیها، تلفیق چمن و مصالح سنگی و تنوع استفاده از آنها در نقاط مختلف، تجهیز مناسب فضاهای نشستن، تعریف فضای ورودی به وسیله آبنا، توجه به فرم نمادین ساختمان موزه و ارتباط آن با موضوع آب (یخچالهای قدیمی)، همگی از جمله عواملی است که ذهن استفاده کننده از فضا را آماده روبروشن با این موضوع حیاتی، و تأمل در آن می کند.

در عین حال بایستی گفت که ایجاد چنین فضایی به خودی خود درخور تحسین است؛ اما فقدان این گونه فضاها و شبکه به هم پیوسته‌ای از فضاهای عمومی شهری در ساختار فضایی کلان شهر به عنوان یک نقیصه عام باعث افت کارکرد فضاهایی از این دست می شود.

موضوع دیگری که می توان به آن اشاره کرد، عدم شکل گیری هماهنگی لازم بین شهرداری، وزارت نیرو و یاد دیگر نهادها و ارگان‌های مربوطه است. این مسئله باعث گردیده است که با عدم تجهیز ساختمان موزه، محوطه باغ و ساختمان دچار انفصال شوند.

نمایشگاه آبناها در باغ موزه مختلف پارک بساز و سلاخی مختلف کودکان اجزای متفاوت

مخفی بودن ساختمان در دل درختان می تواند عاملی برای هدایت مردم به داخل باغ و چرخاندن آنها در فضاهای محوطه باز جلوی ساختمان باشد

شکل گیود زیرا نه تنها دید بازدیدکنندگان را به کل مجموعه باغ مسدود می کرد و میدان مشاهده آنها را محدود می ساخت، بلکه مخفی بودن ساختمان در دل درختان می تواند عاملی برای هدایت مردم به داخل باغ و چرخاندن آنها در فضاهای محوطه باز جلوی ساختمان باشد.

در عین حال با چرخش ساختمان نسبت به دیواره‌های اصلی باغ، پرسپکتیو کامل تری از قطعه ورودی و در طول محور اصلی حرکتی به وجود می آید، ضمن اینکه انتهای این محور اصلی به جای عنصری مصنوعی (ساختمان موزه) به عنصری طبیعی (آبشار ریزشی) ختم می شود.

ایده طراحی فرم ساختمان موزه، از فرم یخچالهای قدیمی که به شکل مخروطی بوده‌اند و دیواره‌ای در مقابل آنها برای ایجاد سایه قرار می گرفته، برداشت شده است. بدنه شیشه‌ای آن

پروژه کوهسران، نجات رود - دره‌های تهران

سازمان زیباسازی شهرداری تهران

گرفته‌اند، به طور خلاصه عبارتند از:

- در مرحله اول یا کلان، تهیه برنامه طراحی شهری دره‌ها و پالهای البرز در گستره کلانشهر تهران در میان دو دره جاجرود و رودخانه کرج مورد نظر است. محدوده این مطالعه طراحی شهری شامل گستره شهری این دره‌هاست.

- مرحله دوم پروژه شامل تهیه سند برنامه طراحی شهری برای دره مقصودیکه شامل سرشاخه‌های دریند و کلابره تا ابتدای کانال مجیدیه با مساحت تقریبی ۵۰۰ هکتار است.

- مرحله سوم پروژه شامل تهیه سند برنامه طراحی شهری برای بخش‌هایی از دره (بخش پل روسی، بخش الهیه و بخش امامزاده اسماعیل) از شمال پل روسی در الهیه تا اواسط پولوار سیما در زرگنده به مساحت تقریبی ۵۰ هکتار است. این اقدامات در جهت اهداف زیر انجام خواهند شد:

- تثبیت رود - دره مقصودیکه به عنوان یک اندام شهری، با توجه به ویژگی طبیعی آن
- جلوگیری از تجاوز ساخت و سازهای شهری به حریمهای رود - دره

- بهبود کیفیت محیا زیست (رقتاری - کالبدی) اطراف رود - دره مقصودیک

- ارتقای نقش هویت بخشی رود - دره‌ها در ساختار کالبدی شهر تهران

- تجدید حیات و ارتقای کیفیت محیطی رود - دره
- بهره‌مندی شهروندان از کاربریهای سازگار با حفاظت و احیای رود - دره

- تأمین ایمنی شهروندان، به معنای حفاظت از جان شهروندان و ثروت‌های شهری در برابر خطرهای طبیعی رود - دره.

با توجه به ضرورت جلب حمایت دستگاههای مسئول، جلسه مشترکی به ابتکار سازمان و با پشتیبانی معاونت وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت سازمان حفاظت محیط زیست، ریاست سازمان میراث فرهنگی و نیز جمعی دیگر از مسئولان ارگانه‌های ذی ربط برگزار شد. در این گردهمایی بیانیته مشترک که در بردارنده سیاست‌های مورد تعهد حاضران یا هدف، ارسال به شورای شهر بود، تصویب گردید و مقرر شد تصویب نامه شورای عالی شهرسازی و معماری برای شهرهای کشور تهیه گردد و به تصویب برسد.

دستاوردهای پروژه

یکی از مهم‌ترین دستاوردهای پروژه تاکنون، مطرح کردن موضوعی ناشناخته در شهر تهران، شناسایی ارزشهای دره‌ها به عموماً، مسئولان، متخصصان و ضرورت حفاظت و نگهداری آنها بوده است. اکنون مسئولان متوجه اهمیت همه جانبه دره‌ها شده‌اند و در جهت پیشگیری از نابودی آنها متحد گردیدند. طول متوسط این هفت رود - دره ۱۰ کیلومتر است و اینها قضایی معادل ۲ هزار هکتار را برای کاربریهای فضای سبز اوقات فراغت و ورزش به

سازمان زیباسازی شهرداری تهران در سالهای اخیر با اتکا بر دانش طراحی شهری سعی در ارتقای کیفیت محیط شهری داشته و در تحقق این اهداف، به یکی از اساسی‌ترین عناصر هویتی شهر تهران یعنی «رود - دره‌ها» که به دست نابودی و فراموشی سپرده شده‌اند، پرداخته است.

«رود - دره‌های» شهر، رودخانه‌های فصلی و دائمی، مسیله‌ها و کلیه بحرهای طبیعی آبهای سطحی‌اند.

«رود - دره»‌های شهری و فضاهاها باز محیط آنها ثروت و میراث «طبیعی - ملی» مردم ما هستند. گسترش بی‌رویه شهرها این ثروت‌ها را مورد هجوم قرار داده و موجب سیرقه‌فرازی آنها شده است. ارزش «رود - دره»‌ها در طرحهای شهری ناشناخته مانده و این درحالی است که در اغلب شهرهای کشور و شهرهای جهان «رود - دره‌ها» مهم‌ترین عناصر طبیعی به شمار می‌آیند و به عنوان اندام ساختاری شهر، بی‌نزددهنده می‌بایست «انسلی - شهر - طبیعت»‌اند و نقش ارزنده‌ای را در ارتقای کیفیت محیط شهری برعهده دارند.

کوهسران، نام کهن رفته جبال البرز، نامی است که سازمان زیباسازی بروی مجموعه پروژه‌های حفاظت و توسعه پایدار رود - دره‌های البرز در بهنه شهر تهران گذاشته است.

شهرداری تهران با همکاری مهندسين مشاور ابردشت از شهر بور ماه ۱۳۷۵، پروژه مقصودیکه را در جهت مطالعه ارزشها و توانهای این رود - دره آغاز کرده است. گزارشهای تخصصی طرح در سه سطح کلان، میانی و کوچک، و نیز سند برنامه تفصیلی تهیه شده است. محتوای این گزارشها که در تعقیب اهداف پروژه شکل

«رود - دره ها» مهم ترین عناصر طبیعی به شمار می آیند و به عنوان اندام ساختاری شهر، پیونددهنده میان «انسان - شهر - طبیعت» اند و نقش ارزنده ای را در ارتقای کیفیت محیط شهری بر عهده دارند

فراغتی

• تغییر کاربریهای زمین برای دسترسی پیاده

تحقق پذیری و اجرای پروژه

در جهت تحقق پذیری پروژه برخی نقاط ضعف و موانع ساختاری به چشم می خورد.

در بخش خصوصی روحیه سوداگری و توجه به منافع شخصی موجب انواع تجاوزها به حریم رود - دره ها و تخریب طبیعت شده است.

متأسفانه محدودنگری برخی از مسئولان موجب غفلت آنها از این مسئله پراهمیت، و گسستن راهی برای سودجویان گشته است.

طول متوسط این هفت رود - دره ۱۰ کیلومتر است و اینها فضایی معادل ۲ هزار هکتار را برای کاربردهای فضای سبز اوقات فراغت و ورزش به شهر تهران عرضه می کنند

شهرداری نیز که متولی شهر محسوب می شود، به دلیل فقدان طرحهای هدایت کیفی قادر به کنترل این تخریبها و هدایت افراد و سازمانها در جهت حفاظت و احیای اندامهای با ارزش شهر نیست.

اما از سوی دیگر نقاط قوت و فرصتهایی نیز برای هدایت کیفی به وجود آمده است، که از جمله می توان به اقبال و توجه مسئولان به مسئله حفاظت و توسعه پایدار این اندامهای شهری اشاره کرد. قطعات مسدود کوهسران و تصویب نامه شورای عالی شهرسازی و معماری از جمله نمونه های این توجه است.

موقعیت استقرار بسیاری از شهرهای ایران در دامنه ارتفاعات سبب شده است تا رود - دره ها یکی از عناصر طبیعی رایج در شهرهای ما باشند. بدون شک توجه به این عناصر می تواند چشم اندازهای گسترده ای را پیش روی شهرداریها بگذارد تا بتوانند به بهبود کیفیت محیط شهری و شرایط زیست شهروندان نایل شوند.

شهر تهران عرضه می کنند.

دیگر دستاورد این پروژه، تهیه طرح و برنامه پیشنهادی برای حفاظت و باززنده سازی رود - دره و تعیین سیاستها، راهبردها و اقدامات اجرایی در جهت اهداف یاد شده است.

بخشی از پروژه، یعنی محدوده پل رومی - قلعهک، به مثابه یکی از سطوح عملیات مداخله معرفی شده و سندی اجرایی نیز برای آن تدوین گردیده است. همچنین جلساتی با سازمانهای دولتی و عمومی، و همچنین شهرداری منطقه در جهت یافتن امکانات اجرایی تشکیل شده است.

در صورت اجرای پروژه بازده های متعدد کوتاه مدت و بلندمدتی متوجه شهر و شهروندان خواهد شد، که عبارتند از:

بازده های بلندمدت

- برجسته شدن نقش حیاتی هفت دره کوهسران برای ایجاد شرایطی سراسری در شهر
- ایجاد مسیرهای آزاد و امن پیاده
- پیوند فضاهای باز و سبز (باغها و دیگر فضاهای بهره مند از موهبت های طبیعی در مقیاسهای محله، ناحیه، منطقه و حوزه)
- تجدید حیات کیفیتهای طبیعی

بازده های کوتاه مدت

- آزاد شدن حریم رودخانه برای سیلهای احتمالی
- بهسازی و محوطه سازی بناهای با ارزش در محدوده طرح
- ایجاد پلهای پیاده پرروی رودخانه، و دسترسیمهای بهتر برای افراد پیاده
- ایجاد باغهای شهری و ترکیب آنها با فعالیتهای فرهنگی

برنامه ریزی شهری؛ پیدایش و تحول

ترجمه: غلامحسین خاوری، محمد علی احمدیان

۱- مقدمه

رشد و گسترش شهرها گاه بی برنامه و تصادفی صورت می گیرد و گاه نیز همراه با برنامه ریزی و سازمان دهی هدایت می شود. در خلال انقلاب صنعتی، شهرهای قدیمی بریتانیا و شهرهای جدیدی در امریکای شمالی، رشد کالبدی سریع و قارچ گونه ای داشته اند که این امر منجر به ازدحام جمعیت و زائغ تشینی در این شهرها گردید. طراحی شهرها به صورت همه جانبه، امری است که کمتر تحقق پیدا می کند؛ هر چند در قرن بیستم نمونه های چندی از این گونه وجود دارد. به طور مثال، می توان به کانبرا پایتخت استرالیا و برازیلیا پایتخت برزیل اشاره کرد، که از همان آغاز حیات دارای برنامه های همه جانبه بوده اند. فیلا دلفیا (مرکز ایالت فیلا دلفیا) که در دهه ۱۶۸۰ به دست ویلیامین (۲) طراحی گردید، نمونه ای قدیمی از شهر برنامه ریزی شده آمریکایی به شمار می آید. واشینگتن دی. سی. نیز حیات خود را به عنوان پایتخت، به شکلی کاملاً برنامه ریزی شده آغاز کرد.

اصول برنامه ریزی شهری بیشتر با توسعه و بازسازی شهرهای قدیمی تر سروکار دارد تا با طراحی کلی و همه جانبه شهرهای جدید. بدین ترتیب، برنامه ریزی شهری به معنای احیا یا بازسازی شهری است. با آغاز دهه ۱۹۵۰، بسیاری از شهرها (به ویژه در ایالات متحده) مجدداً رشد و توسعه یافتند. بزرگراههایی که از میان این شهرها کشیده شد، سبب تغییراتی در مناطق قدیمی مجاور آنها گردید. زائغها پاکسازی شد و به جای آنها مجتمعهای مسکونی مرتفع احداث گشت. بناهای اداری قدیمی نیز در مرکز شهر تخریب گردیدند تا جای خود را به برجهای اداری جدید بپردازند.

برنامه ریزی شهری را، چه به معنای طراحی شهرهای جدید و

چه به معنای بازسازی شهرهای قدیمی، همواره از زمانهای دور، دولتها در دست داشته اند. از اوایل دهه ۱۹۷۰ با بسط و گسترش فعالیت های اقتصادی، نوع دیگری از توسعه شهری تحت عنوان روستا - شهرها (۲) در مناطق کم سکنه به وجود آمد. نمونه هایی از این مناطق عبارتند از شمال شهر دالاس (در ایالت تگزاس)، دالان «اوک بروک تاپسویل» (۳) در غرب سنکاگو (واقع در ایالت آیوی نویس) و ناحیه اورانژ (در ایالت کالیفرنیا). این نقاط که قبلاً جزو مناطق حاشیه ای شهرها و جوامع حومه نشین بودند، به عرصه های صنعتی و تجاری نسبتاً بزرگی تبدیل گردیدند. در بسیاری موارد تعداد مشاغل این روستا شهرها از شهرهای قدیمی مجاور آنها بیشتر بوده است.

برنامه ریزی شهری جدید محصول اواخر قرن نوزدهم است. اولین برنامه ریزان که از نابودی شهرها تحت تأثیر صنعتی شدن ناخوشی بودند، در نظر داشتند برای بررسی و بهبود این شهرها از طرحهای جامع استفاده کنند. نمونه ای از این طرحهای جامع، ایده «شهر صنعتی» تونی گارنیه در ۱۹۰۴ میلادی است. چند سال بعد «دانیل برنهام» (۵) طرح خود را برای شیکاگو ارائه کرد. برنامه ریزی و طراحی مجدد شهرها در مقیاس کلان، همواره توأم با موفقیت نبوده است و شاید به همین لحاظ بوده که در اواخر قرن بیستم اهداف برنامه ریزان متعادل تر شده است. این برنامه ریزان به جای تلاش برای ایجاد شهر آرمانی، کار خود را به چند هدف دست یافتنی محدود کردند.

این اهداف عبارت بوده اند از:

- تنظیم هر یک از بخشهای شهر، به نحوی که بتواند به طور مستقل و با کمترین دخالت سایر بخشها، نقش خود را ایفا کند
- تسهیل و پیش بینی حمل و نقل داخلی و تنظیم جریان

مرکزهای قدیمی با وجود باستر فیلد - امریکای شمالی و ایران دارای استقامتی از منبوع بزرگی در شهر کسانا و تهران بوده اند. بیشتر برنامه ریزان

توافیک و عبور و مرور.

- توسعه هر بخش از شهر، از نظر فضاهای مسکونی کافی، امکانات و تسهیلات مربوطه به پارکینگ و فضاهای تفریحی خارج از خانه و مشاغل مختلف.

- تأمین آب کافی، برقراری سیستم فاضلاب، خدمات زیربنایی، حمل و نقل و خدمات عمومی دیگر.

- تأمین و نداشتن مدارس و سایر خدمات اجتماعی.

- عرضه مسکن کافی به منظور رفع نیاز ساکنان.

۲- زمینه‌های تاریخی

شواهد محکمی از برنامه‌ریزی شهری، حتی در باستانی‌ترین تمدن‌ها - نظیر چین، هند و خاورمیانه - مشاهده گردیده است. به عنوان نمونه، شهر «موهنجو دارو» واقع در کره سند، یکی از دو مرکز بزرگ تمدنی پیشرفته و پر رونق در هزاره سوم قبل از میلاد بوده است. این شهر بر اساس طرحی شطرنجی با یک سری بلوکهای مسکونی و مستطیل شکل ساخته شده بود. این بلوکها را خیابانهای عرضی بدون سنگفرش که کوچه‌های باریک‌تری از آنها منشعب می‌شد، از هم جدا می‌کردند.

بسیاری از شهرهای باستانی به مناطقی که دارای نقشهای ویژه‌ای بودند، تقسیم‌بندی می‌شدند. قصرها و معابد در مرکز شهرها جای داشتند و سیستمهای دفاعی، مخزن آب و کانال‌کشی فاضلاب، در آنها وجود داشت. برخلاف موهنجو دارو، شهر رم که نسبت به آن دارای قدمت کمتری است، در قرون اولیه حیات خود کمتر بین حد از برنامه‌ریزی داشته است. برنامه‌ریزی در شهر رم همانند سایر شهرهای باستانی منطقه خاورمیانه، متمرکز بر

برنامه‌ریزی و طراحی مجدد شهرها در مقیاس کلان، همواره توأم با موفقیت نبوده است و شاید به همین لحاظ بوده که در اواخر قرن بیستم اهداف برنامه‌ریزان متعادل‌تر شده است

بعضی مواقع میدان جدیدی در طرح جامع واحد طراحی می‌شد. شهرهای بزرگ در بعضی موارد دارای چند میدان وسیع بودند. برخی از این میدانها برای مقاصد آذاری و بعضی دیگر برای مقاصد تجاری مورد استفاده قرار می‌گرفتند.

در اوایل قرون وسطی، در اروپا شهرسازی چندان مورد توجه نبود. هنگامی که شهرهای کوچک شروع به رشد کردند، آنچه که بیشتر از هر چیز اهمیت داشت عبارت بود از کلیسای محلی، ارگ و بازار.

این شهرهای اولیه از نظر طراحی نامنظم بودند، و از نظر بهداشتی بسیار نامناسب. هنگامی که جمعیت رو به افزایش نهاد، شهرهای قدیمی که دارای حصار بودند بسیار شلوغ و ناامن شدند؛ بنابراین ساکنان شهرها به مناطق خارج از حصارهای شهری روی آوردند. هنگامی هم که مرسوم شد پخشهای خاصی از شهرها برای مشاغل خاص و ملتهای مختلف اختصاص یابد، شهرها از قبل هم شلوغ‌تر شدند. بیماری، به ویژه وقوع مکرر طاعون، غالباً بیش از نیمی از جمعیت محلی را به هلاکت می‌رساند.

شهرهای اواخر دوران قرون وسطی منشأ روستایی داشتند - روستاهایی با یک خیابان و یک تقاطع. جمعیت از این مرکز به نحو تاپه شکل گسترش می‌یافت و این امر غالباً به صورت الگوهای کاملاً بی‌قاعده و نامنظم بود. این بی‌نظمی در زمان حاضر نیز در بسیاری از شهرهای اروپایی مشاهده می‌شود. برخلاف اکثر شهرهای آمریکا، در اینجا پیمایش اطراف بلوکهای ساختمانی مستطیل شکل [به نحوی که بتوان از یک نقطه آغاز کرد و پس از دور زدن بلوکهای ساختمانی، به همان نقطه رسید] امکان‌پذیر نیست زیرا خیابانها در تمام جهات دارای انحنای و زاویه‌اند. خیابانهای اولیه در ابتدا صرفاً مقبری برای عبور عابران پیاده بوده

فعالیتهای دولت بوده است. بناهای عمومی، از جمله معابد، بسیار خوب طراحی می‌شدند اما توسعه مناطق مسکونی غالباً به خود مردم واگذاشته می‌شد. مقر جغرافیایی شهر رم که جمعیت اصلی این شهر را در برداشت، از هفت «تپه» تشکیل شده بود که در مجاورت رودخانه تیبر (Tiber) قرار داشت. افزایش جمعیت شهر در زمانهای بعدی، با گسترش سکونتگاهها در دو سوی رودخانه مذکور توأم گردید.

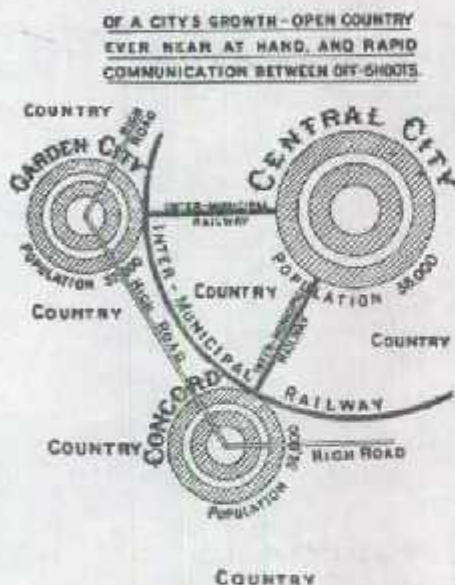
با گذشت زمان بهارت رومی‌ها در برنامه‌ریزی افزایش پیدا کرد. هنگامی که آنان شهرهای جدید را بنیان می‌نهادند، از طرحی سنتی استفاده می‌کردند که لازمه آن وجود یک میدان در بافتی شطرنجی بود. در مرکز شهر، و یا در مجاورت آن، میدان یا محل اجتماعات عمومی قرار داشت. بناهایی نیز در کناره این میدان تعبیه می‌گردید که از آنها برای مقاصد تجاری، دولتی و مذهبی استفاده می‌شد. در خلال دورانی که امپراتوری رم حاکمیت داشت، در

کمترند همین در مرکز حاشیه برنامه‌ریزیکنندگان. بیشتر از طرح عالی‌میدانها، دورنمای برای این شهر بود.

متحدۀ نائبر گذاشت، الگوی نیوانگند بود. نمود آن نیز شهرهای کوچکی بود که در پیرامون میدانهای مرکزی احداث می شدند. از این میدانها اساساً برای چرآیندن دامها (به منظور حصول ماندن آنها از حشرات سرخ بوستان) استفاده می شد. تدریجاً این میدانها به کاتونهای زندگی جمعی تبدیل گردیدند. سالن شهرداری، کلیسای روستا، مغازه ها، میخانه ها و سایر کاربرها در اطراف این مرکز

منشأ بسیاری از برنامه ریزی های شهری جدید همانا احساس بیزاری از شهرها و ترجیح زندگی روستایی است

نمودار بیان شهرهای روستایی از ایده های اینترنشنال

تجمع شکل گرفتند. همچنین توانگنشد الهام بخش خانه های غیر منطقی بود که در یک محوطه بزرگ (دور از خیابان) قرار نداشتند این نوع خانه بعدها در سرتاسر آمریکا حتی در شهرهای بزرگ معیاری برای سنجش توسعه مسکونی به حساب آمد. اما در برخی از شهرهای ساحلی شرقی، سنت خانه های شهری متصل، که بلوکهای یکپارچه و همسانی را تشکیل می دادند، تداوم یافت. تأثیر صنعتی شدن بر شهرها در خلال قرن نوزدهم بسیار زیاد بود. گروه بیکاران، ابتدا در بریتانیا و سپس در بقیه اروپا، برای پیدا کردن شغل در کارخانه ها و معادن، مناطق روستایی خود را ترک کردند. در اوایل قرن نوزدهم مهاجران به صورت میلیونی وارد ایالات متحده می شدند و اکثر آنها در مکانهای استقرار می یافتند که از لحاظ اقتصادی دارای شرایط مناسبی بودند. در هر دوی این قاره ها [اروپا و آمریکا] حکومت های محلی و ایالتی قادر به درک مشکلات ناشی از افزایش سریع جمعیت شهری نبودند. به علاوه، حکومت های شهری عادت به هزینه کردن بودجه در باب مسکن و زاغه زدایی نداشتند. نشانه های زیادی وجود داشت که نابودی شهرهای امروزی را هشدار می داد. منتقدان اجتماعی و اصلاح طلبان، مطالب بسیار گویا و واضحی را درباره زندگی شهری و فقر بسیار جدی زاغه نشینان مطرح کردند. «فر درین انگلس» که

است. شهر پاریس در سال ۱۸۴۱ میلادی اولین شهر مهمی بود که خیابانهای سنگفرش داشت. بعد از پاریس سایر شهرها نیز تدریجاً از چنین خصوصیتی بهره مند شدند.

از قیون شانزدهم تا پایان قرن هیجدهم تلاشی آگاهانه برای برنامهریزی در برخی از مقوله های شهری به عمل می آمد. در برخی از شهرهای کوچک و بسیاری از شهرهای بزرگ، فزاینده شهری به نحوی صورت می گرفت که از طریق احداث بناهای با شکوه تاریخی، از شاهان و اشراف و بزرگان تجمل شود. حاصل این امر غالباً ایجاد بناهای یادبود و عمارت های قصرمانندی بود که مایه اعجاب ناظران می گردید.

در مهاجرنشین های امریکای شمالی و در ایالات متحده پس از ۱۷۷۶، موارد اندکی از برنامه ریزی شهری وجود داشته، که آن هم تحت تأثیر رنسانس اروپا بوده است. شهر واشینگتن که در سال ۱۷۹۱ به دست «پی یو لانتان» (۷) به عنوان پایتخت ملی طراحی شد، نمونه ای در خور ذکر در این زمینه به شمار می آید. مثل و الگوی وی اقتباسی از نقشه شهر پاریس بود که طرحی شعاعی شکل داشت و خیابانهای آن همانند پره های چرخ، از یک نقطه

هنگامی که جمعیت رو به افزایش نهاد، شهرهای قدیمی که دارای حصار بودند بسیار شلوغ و ناامن شدند؛ بنابراین ساکنان شهرها به مناطق خارج از حصارهای شهری روی آوردند

سرگزی به اطراف منسحب می شد. اهمیتی که این شهر به دست آورده است ارتباطی با کارکرد الگوهای مسکن، عبور و مرور و رشد صنعت و تجارت ندارد.

شهر فیلادلفیا که یک قرن قبل از واشینگتن به دست ویلیام پن طراحی شد، پیش از واشینگتن به عنوان الگوی اولیه شهر امریکایی مورد تقلید قرار گرفت. پن برای خیابانها از طرحی شطرنجی استفاده کرد. این طرح شطرنجی را مهاجران بعدی در سرتاسر ایالات متحده، اقتباس کردند. طرح مذکور راحتترین و ساده ترین راه را برای ستاچی و نقشه برداری و تقسیم زمین ارائه می دهد. همچنین این طرح امکان تداوم برنامه ریزی شهری در خارج از محدوده های شهری را به وسیله آماده سازان زمین و بساز و بفروشها فراهم می سازد. تا گفته نماند که جهت طرح شطرنجی شهرها معمولاً شمالی - جنوبی و شرقی - غربی بود.

شهر میناپولیس (در ایالت مینه سوتا) در طول رودخانه می سی سی پی گسترش یافت. برای این شهر از طرحی شطرنجی استفاده شد تا با مسیر رودخانه منطبق باشد. هنگامی که این شهر رشد کرد، طرح شطرنجی دیگری در شمال و جنوب بخش مرکزی شهر (عمود بر طرح اولیه) پدیدار شد. به این خاطر است که شهر مذکور، امروزه دارای دو طرح شطرنجی جدا از هم است. از جمله الگوهای دیگری که بر توسعه شهری در ایالات

از همکاران «کارل مارکس» بود، در سال ۱۸۴۵ مقاله‌ای را با عنوان «وضعیت طبقه کارگر در انگلستان» منتشر ساخت. در ایالات متحده نیز روزنامه‌نگاری دلمار کی الامل به نام جیکاب ریس (۸) در سال ۱۸۹۰ مقاله‌ای منتشر کرد با عنوان «نیمه دیگر چگونه زندگی می‌کنند». افشای مناطقی از شهر نیویورک که دارای مسکن اسفناک اجاره‌ای بودند، منجر به اولین تلاشهای سازمان

شهر پاریس در سال ۱۸۸۴ میلادی اولین شهر مهمی بود که خیابانهای سنگفرش داشت

لندن، ولوین، نمودار طرح اصلی شهر، ۱۹۲۰

یافته برای زاشعر داین در آمریکای شمالی گردید.

بیشرفت در بازسازی شهرهای آمریکا بسیار کند صورت می‌گرفت. دلیل اصلی این امر، همان گونه که «لینکلن استیمر» (۹) در مقاله‌ای با عنوان «مایه تنگ شهرها» نشان داده است، فساد سیاسی فوق‌العاده مسئولان و مدیران شهری بود. علت دیگر، ناتوانی طبقه مستمند در پرداخت اجاره بهای خانه‌های مناسب و آبرومندانه بود و این امر باعث می‌شد که ساخت یا حفظ چنین مسکنهایی مقرون به صرفه نباشد. در عین حال از نظر تأمین و تدارک بهداشت عمومی، مخازن تأمین آب و سیستم فاضلاب، پیشرفتهایی صورت می‌گرفت، و برای افزودن به زیبایی شهرها و فراهم آوردن مکانهایی تفریحی نیز پارکهای ساخته می‌شد.

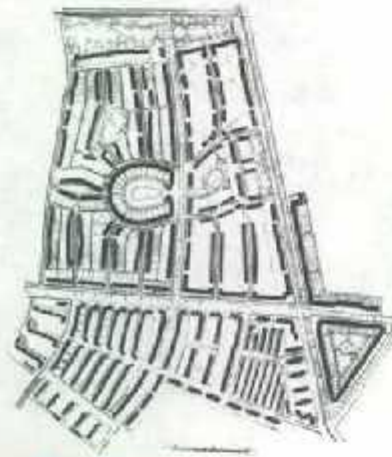
در اواخر قرن نوزدهم نیاز به بازسازی شهرها، در اروپا اقبال بیشتری پیدا کرد. سنت قدیمی احداث بناهای قصرگونه، کلیساهای بزرگ، بناهای عمومی، بناهای یادبود و میدانهای عمومی بزرگ نیز تداوم یافت، و به ویژه در پاریس بازسازیهای زیادی انجام گرفت. یکی از برنامه‌ریزان بزرگ شهری قرن حاضر، به نام «جورج لو جین هاسمان» (۱۰)، سیستم بولوارهای بزرگ شهری و همچنین پارکهای زیبای «بوادو بولوئی» (۱۱) و «بوادو ونسان» را طراحی کرد. بازار لههال (۱۲) (که امروزه چیزی از آن باقی نمانده است) و نیز اپرای پاریس را همین شخص ساخته است.

اتر وی به نام «خاطرات» (۹۳-۱۸۹۰)، برنامه‌ریزان شهری جدید را بسیار تحت تأثیر قرار داده است.

۳- خاستگاه برنامه‌ریزی شهری جدید

منشأ بسیاری از برنامه‌ریزی‌های شهری جدید همانا احساس بیزاری از شهرها و ترجیح زندگی روستایی است. یکی از مؤثرترین افراد در برنامه‌ریزی جدید «انز هوارد»، بنیانگذار نهضت باغ-شهر در انگلستان، است. هوارد از خیابانهای شلوغ و کثیف لندن نفرت داشت و معتقد بود که معکوس شدن جهت مهاجرت جمعیت از مناطق روستایی به شهرهای کوچک و بزرگ، نوعی ضرورت است.

وی در سال ۱۹۸۹ اثر خود را با عنوان «فرذا: راه صلح آمیز» منتهی به اصلاحات اجتماعی، منتشر کرد. این اثر در سال ۱۹۰۲ با عنوان «باغ شهرهای فرذا» تجدید چاپ شد. در این اثر، هوارد پیشنهاد ایجاد باغ شهرها را ارائه کرد. قرار بر این بود که هر یک از این شهرها، شهری باشد خود کفا با سقف جمعیتی ۳۰ هزار نفر. این شهرها دارای امکانات صنعتی و تجاری خاص خود بودند و کمربندی از کشتزارها آنها را احاطه می‌کرد. به عقیده هوارد،

برلین، نقشه کوی مسکونی، برلین

مجموعه باغ شهرها، فراهم آورنده تمام خصوصیات خوب شهرها - و در عین حال عاری از عوارض نامطلوب آنها - بوده است. هوارد برای ایجاد این باغ شهرها موفق به جذب کمکهای مالی، بازرگانان گردید. بر این اساس، «لچورث» (۱۳) در سال ۱۹۰۳ و «ولوین» (۱۴) در سال ۱۹۲۰ تأسیس گردید. این باغ شهرها الگوی شهرهایی قرار گرفت که دولت انگلستان بعد از جنگ جهانی دوم ایجاد کرد.

در دهه‌های آغازین قرن بیستم در بسیاری از قسمتهای جهان غرب، شهرهای جدیدی ساخته شد. اکثر این شهرها متأثر از نهضت باغ شهر بودند. در ایالات متحده، شهر «کینزپورت» (در ایالت تیسسی)، با توجه به علائق صنعتی ساخته شد. شهر «رادبرن» (۱۵) (در ایالت نیوجرسی) در سال ۱۹۲۸ با الهام از ایده‌های هوارد احداث گردید. در این شهر توجه بیشتری به جریان حمل و نقل شهری معطوف گردید. شهر «رادبرن» اولین نمونه از الگوی واحدهای مسکونی خاصی با عنوان «سوپر بلوک» (۱۶) است. همان‌طور که از نام آنها پیداست، سوپر بلوکها در حقیقت بلوکهای مسکونی بسیار طولی و بیروستهای هستند که برخلاف بلوکهای کوچک، با خیابانهای متقاطع از هم سفک نمی‌شوند. نمونه‌های دیگر از ابتعا جموعوعهای خودکفا که از قبل

برنامه ریزی و بازسازی شهری از اولین دهه قرن بیستم به عنوان وظایف دولت‌ها به رسمیت شناخته شد. اولین قانون برنامه ریزی شهری در سال ۱۹۰۹ در بریتانیا به تصویب رسید

با طراحی کلاسیک و دور از سایر بناها، در این طرح، برنامه از بازارها و میدانهای بزرگ محل اجتماعات که در میان یونانیان و رومیان مرسوم بود، اقتباس کرد. هنگامی که نقشها و کارکردهای شهری گسترش یافت، ایده ایجاد مرکزی برای بناهای دولتی جاذبه بیشتری پیدا کرد. مجتمع مرکزی دولتی در سنت (ایالت ماساچوست) نمونه‌ای از این دست است.

پس از جنگ جهانی دوم نهضت «باغ شهر» و نهضت «شهر درخشان»، تدریجاً تبدیل به برنامه ریزی شهری امروزی گردید. به احتمال زیاد، تأثیر لوکوربوزیه بیشتر در مناطق داخلی شهرها بوده است. در این قسمت‌ها، بخشهای قدیمی که در مجاورت مناطق مرکزی قرار داشتند، تخریب شدند و به جای آنها پروژه‌های بلند مرتبه‌سازی اجرا گردیدند. بسیاری از این پروژه‌ها برای اقلتر کم درآمد شهری، که پیش از این در خانه‌های اجاره‌ای محله‌های زائغه‌نشین سکونت داشتند، اجرا شد. البته برخی از این پروژه‌ها برای اقلتر مرفه هم در نظر گرفته شده بود. در هر دو مورد، مناطق مجاور به مفهوم سنتی آن، تخریب گردید. پروژه‌هایی که جایگزین

دولتها به این نتیجه رسیدند که تحولات و توسعه شهرها ناشی از استقرار صنایع، بانکها و اقدامات آماده‌سازان زمین و سایر علایق شخصی، و نیز ناشی از دخالت دولت است

این مناطق تخریب شده می‌گردید، به طور عمده به کاربریهای مسکونی اختصاص داشت. این بناها در مناطق وسیعی از فضای آزاد، که سایر کارکردهای جانبی را دور از این بناها نگه می‌داشت، قرار داشتند. خارج از شهرها نیز باغ شهر، گسترش حومه‌های جدید را تحت تأثیر قرار داد. گستره‌های عظیمی از زمینها که دارای مسکنهای پراکنده بودند، با فضای سبز احاطه شدند. مناطق تجاری و صنعتی، دور از مناطق مسکونی و به صورت ساختمان‌های کوتاه مکان‌یابی شدند. یکی از اولین توسعه‌های این چنینی در ایالات متحده، شهر لوینتون (۱۸) در ایالت نیوجرسی بود که بین سالهای ۱۹۴۶-۵۱ ساخته شد. این شهر متشکل از هزاران خانه ارزان قیمت، همراه با مدارس، پارکها، مراکز خرید، زمینهای بازی و مراکز عمومی بود. اما هدف خودکفایی باغ شهر را در خود نداشت. این شهر را کمربند کشاورزی مولد احاطه نکرده است و دارای صنایع خاص خود نیز نیست.

۴- نقش دولت‌ها [در برنامه ریزی شهری]

برنامه ریزی و بازسازی شهری از اولین دهه قرن بیستم به عنوان وظایف دولت‌ها به رسمیت شناخته شد. اولین قانون برنامه ریزی شهری در سال ۱۹۰۹ در بریتانیا به تصویب رسید. در همان سال اولین کنفرانس ملی در باب برنامه ریزی شهری، در

برنامه ریزی شده است. شهر «رستون» (۱۷) در ایالت ویرجینیاست که پس از سال ۱۹۶۲ ایجاد گردید. هدف چنین مجموعه‌ای آن بوده است که از نظر واحدهای مسکونی، مدارس، صنایع، مراکز خرید و امکانات فرهنگی، خودکفا باشد. به هر حال «رستون» اساساً امروز به حومه شهر واشینگتن تبدیل شده است. یعنی جایی است که بسیاری از ساکنانش در واشینگتن به کار اشتغال دارند.

تمرکززدایی شهرها و تفکیک مشاغل از یکدیگر، در قانون اهداف برنامه ریزی هوارد قرار دارد. برخلاف شهرهای قدیمی، مناطق صنعتی، تجاری، مسکونی، بناهای عمومی و موزه‌ها از یکدیگر تفکیک شده‌اند. پیروان هوارد تلاش کردند که مشاغل شهری را در حوزہ‌های جغرافیایی بزرگتری پراکنده سازند و ترجیحاً هر یک از این مشاغل را به یکی از شهرهای کوچک اختصاص دهند.

بعد از هوارد، «لوکوربوزیه» که معماری سوئیسی الاصل بود، بیشترین تأثیر را در برنامه ریزی شهری بر جای نهاد. ایده وی مبنی بر ایجاد «شهر درخشان» (۱۹۲۵) تا حدی برگرفته از نهضت باغ

لوکوربوزیه و ایده «نقشه کل شهر»

شهر بود. لیکن تفالوتی اساسی نیز با آن داشت. هواداران تمرکززدایی خواهان شهرهای کوچکی بودند با بناهایی کوتاه و جمعیت‌های پراکنده؛ اما در نظر لوکوربوزیه، شهر باید عمدتاً متشکل از آسمانخراشهایی در مکانی یازک مانند باشد. لوکوربوزیه با استفاده از آسمانخراش، امینوار بود که تراکم جمعیت را به ۱۲۰۰ نفر در هر جریب (۳۰۰۰ نفر در جکتار) برساند و بدین ترتیب ۹۵ درصد از زمینها را بدون ساخت و ساز باقی بگذارد. همچنین، وی از لحاظ فضای در نظر گرفته شده برای عبور و مرور وسائط نقلیه در سزگراههایی که از میان شهرها می‌گذشتند، با برنامه ریزان باغ شهر تفاوت داشت.

طرح «برنهام» برای زیباسازی شهرها از دیگر مواردی بود که در خارج از ایالات متحده، کمتر مورد توجه قرار گرفت. طرح دانیل برنهام برای شهر شیکاگو به کمک «ادوارد اچ. بنت» طراحی گردید و در سال ۱۹۰۹ منتشر شد. این طرح شامل حلقه‌ای از مناطق حفاظت شده جنگلی پیرامون شهر و نیز شامل کمربندی از فضای سبز در سرتاسر ساحل دریاچه بود. طرح مذکور در شیکاگو به اجرا درآمد، ولی برای سایر شهرهای بزرگ مناسب نبود.

یکی از تأثیرات طرح برنهام در خارج از شیکاگو، عبارت است از جداسازی مراکز فرهنگی به عنوان مجموعه‌هایی از بناهای یادبود

ایالات متحده برگزار کردید. کشورهای سوئد، آلمان و برخی از کشورهای اروپایی دیگر در همان زمان، پذیرای مسایل اجرایی برنامه ریزی شهری شدند. نظریه اینکه نمی شد شهرهای مورد نظر را با خاک یکسان کرد و از نو برپا ساخته، خیلی زود به این نتیجه رسیدند که چنین طرح کلی و همه جانبه ای اجرا شدنی نیست؛ بنابراین لازم بود طرحها انعطاف پذیر باشند و امکان تحول بخشهایی از شهرها را که به راحتی تغییر نمی پذیرند، دارا باشند. همچنین دولتها به این نتیجه رسیدند که تحولات و توسعه شهرها ناشی از استقرار صنایع، بانکها و اقدامات آماده سازان زمین و سایر علائق شخصی، و نیز ناشی از دخالت دولت است.

۱-۴ منطقه بندی

یکی از اختیاراتی که دولت برای خود محفوظ داشته، منطقه بندی است. منطقه بندی عبارت است از تنظیم مقررات کاربری زمین و ساخت و سازهای شهری؛ و این امر بر تراکم

پارک

۱- این مقاله ترجمه ای است از زمینه و لغات دانشگاه تورن (Compton's Encyclopedia, vol. 24, Chicago, 1997)

- 2- William Penn
- 3- Urban Villages
- 4- Oak Brook Naperville Corridor
- 5- Daniel Burnham
- 6- Tiber
- 7- Pierre L' Enfant
- 8- Jacob Riis
- 9- Lincoln Steffens
- 10- Georges Eugene Haussmann
- 11- Bois de Boulogne
- 12- Market of Les Halles
- 13- Leitchworth
- 14- Welwyn
- 15- Radburn
- 16- Superblock
- 17- Reston
- 18- Levittown
- 19- Dade
- 20- Duval

از جمله اهداف، منطقه بندی که در سرتاسر ایالات متحده، عموماً به رسمیت شناخته شده است، عبارتند از:

- کاهش خطرهای آتش سوزی از طریق مقررات ساختمان سازی
- کنترل تراکم جمعیت در مناطق مجاور
- تأمین نور و هوای کافی
- تثبیت قیمت املاک
- تحکیم نواحی تجاری
- کنترل ارتفاع و ابعاد ساختمانها
- ایجاد پارکینگ، خارج از حریم خیابانها.

۲-۴ برنامه ریزی مناطق مادر شهری

امروزه شهرهای بزرگ در احاطه حومه ها قرار دارند. اکثر این شهرها دارای حاکمیت [دولت] های خاص خود هستند و وجود اختیارات قانونی وسیع در چنین شهرهایی مانعی بوده است بر سر راه برنامه ریزی مناطق مادر شهری (حتی در جاهایی که مسائل و مشکلات مشترک برای همه کانونهای شهری وجود داشته است). برخی از کشورهای اروپایی همچون بریتانیا، کشورهای اسکانندیناوی و آلمان و هلند، در جهت برنامه ریزی و توسعه مادر شهری با موفقیتی خاص حرکت کرده اند. در سال ۱۹۵۳ یک دولت صادر شهری در تورنتو (در ایالت اونتاریو) تأسیس شد. حکومتهای عیاشی، «فلوریدا» و ناحیه «داده» (۱۹) با اتحاد یکدیگر، منطقه ای صادر شهری را تشکیل دادند. همین امر در «جکسون ویل» (در ایالت فلوریدا) و بخش اعظم ناحیه «دو وال» (۲۰) نیز انجام گرفت.

۵- آینده برنامه ریزی شهری

در پایان قرن بیستم بخش اعظم جمعیت جهان در مناطق شهری به سر می برد. اینده نه در نقاط روستایی، متخصصان جمعیت شناس سازمان ملل پیش بینی کرده اند که تا سال ۲۰۲۵ معادل ۹۲ منطقه مادر شهری، با جمعیتی بیش از پنج میلیون نفر، وجود خواهند داشت. اکثر اینها به کشورهای تعلق خواهند داشت که امروزه به آنها کشورهای در حال توسعه گفته می شود (در امریکای لاتین، آفریقا و آسیا). این جمعیتهای عظیم اکثر در شهرهایی مشغول زندگی خواهند بود که اقتصاد پررونقی ندارند. به همین دلیل تعداد و کیفیت خدمات شهری، کمتر و با عقب تر از خدمات شهری در امریکای شمالی و اروپا خواهد بود.

انجام برنامه ریزی شهری در مقیاس محلی، در بعضی از نواحی مشکل خواهند بود. در عوض بسیاری از این شهرهای بزرگ به کانونهای برنامه ریزی ملی بدل خواهند شد. برای افزایش قابلیت زیست در شهرهای بسیار بزرگ راهحلهایی پیشنهاد شده است که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد مناطق جدید تجاری به منظور بیرون کشیدن جمعیت از شهرهای بزرگ
- تجدید سازمان شهرهای بزرگ و تقسیم این شهرها به مناطق و یا مراکز کوچکتر، به منظور خدمات شهری
- ایجاد کمربندهای سبز در خارج از شهرها به منظور صمیمت از گسترش شهر
- ایجاد نوسهرها که نمونه آن در خلال دهه ۱۹۸۰ در مصر انجام گرفته است
- استفاده از خانه های پیش ساخته
- اتخاذ سیاستهای جدی برای استفاده بهینه از انرژی به منظور تأمین آب و برق مصرفی شهرها.

جمعیت و ارتفاع و ابعاد ساختمانها و نیز فضای سازی و کاربری ساها تأثیر دارد. یکی از کارگردهای منطقه بندی، آن است که زمینه تفکیک بناها و ساختمانهای صنعتی و تجاری را از مناطق مسکونی مجاور آنها فراهم می آورد. از سال ۱۸۷۵ در کشورهای سوئد و آلمان، از منطقه بندی برای کنترل کاربری زمین و ارتفاع بناها در مناطق پیرامونی بافتهای قدیمی شهرها استفاده شده است.

مقررات منطقه بندی بریتانیا برگرفته از مصوبه قانون برنامه ریزی شهری سال ۱۹۰۹ است. تقریباً تمام این مقررات مربوط به ساخت و سازهای جدید می شد و در کنترل اماکن صنعتی و تعیین استاندارد برای بناهای مسکونی مؤثر بود. بعدها این مقررات، با دخالت مستقیم دولت در احداث شهرهای جدید و اجرای پروژه های مسکونی عمومی، جایگزین گردید.

در ایالات متحده اولین قانون جامع منطقه بندی در سال ۱۹۱۶ در شهر نیویورک به تصویب رسید. هدف از این قانون تضعیف این امر بود که آسمانخراشهای جدید مانع از رسیدن نور و هوا به ساختمانهای مجاور نشود. این بدان معناست که می توان از برنامه ریزی برای ارتقای سطح رفاه عمومی جوامع شهری استفاده کرد. این امر از طریق هدایت رشد و توسعه شهری به طور منظم و برنامه ریزی شده صورت می گرفت.

این صفحه به انعکاس و درج نظرها و دیدگاههای مخاطبان در زمینه امور شهرداریها و مطالب مندرج در ماهنامه می‌پردازد. آنچه در پی می‌آید، خلاصه‌ای است از مطالب ارسالی آقایان غلامحسین تابش فر (شهردار رباط کریم)، مصطفی صدیقی مقدم (مسئول خدمات شهری، قضای سبزو و تدارکات شهرداری زاغه) و محسن کوچکزاده (کارشناس ارتشد شهرداری دانشگاه علم و صنعت)، که پیشنهادهایی را به منظور بهره‌وری بیشتر و ارتقای کیفیت ماهنامه شهرداریها ارائه کرده‌اند.

«با مخاطب» ضمن تشکر از این دوستان، از دیگر مخاطبان نیز دعوت می‌کند تا دیدگاهها و پیشنهادهای خود را در صورت تمایل مطرح سازند.

۱- بیشتر مطالب و طرحهای فضای سبز به صورت رنگی چاپ شود.
۲- در خصوص وظایف، عملکردها و حدود قانونی شورای اسلامی شهرها در امور شهری و شهرداری، می‌توان مقالات و گزارشهایی ارائه کرد، تا کام موفرتی در شفاف‌سازی عملکرد یکی از نهادهای مدنی برداشته شود. از این طریق امکان ایجاد نوعی فرهنگ‌سازی در جهت تخصصی‌تر شدن عملکرد این نهادها نیز به وجود خواهد آمد.

۳- پیشنهاد می‌شود ستونی دائمی برای معرفی سازمانها و ادارات کل تابعه شهرداریها ایجاد گردد، تا مخاطبان ماهنامه آشنایی بیشتری با این گونه مراکز پیدا کنند و به وظایف آنها واقف شوند.

۴- ماهنامه به منظور اطلاع‌رسانی بیشتر در زمینه مسائل علمی شهری و برقراری ارتباط با دانشگاهها، می‌تواند دیدگاههای استادان شهرسازی را در زمینه امور شهری جویا شود و به تنگنای آکادمیک به بررسی آنها بپردازد. همچنین درج خلاصه‌ای از پایان‌نامه‌های دانشجویان شهرسازی در زمینه مسائل شهری، می‌تواند در ارتقای کیفی ماهنامه موثر باشد.

۵- معرفی مراکز تاریخی موجود در شهرهای ایران نیز به منظور آشنایی خوانندگان، پیشنهاد می‌شود.

۱- به منظور مشارکت و انعکاس عملکرد شهرداریهای استان، ترتیبی اتخاذ فرماید که فصلی به نام عملکرد شهرداریها نیز در ماهنامه پیش‌بینی گردد تا شهرداریها نیز بتوانند ارتباطات خود را با شما بیشتر سازند.

۲- به نظر می‌رسد مطالب ماهنامه ازوماً برای تمام شهرداریها و به خصوص شهرداریهای محروم چندان قابل استفاده نیست؛ لذا پیشنهاد می‌گردد مطالب به شکلی قابل اجرا و ملموس‌تر بیان گردد.

۳- با توجه به اینکه واحدهای خدمات شهری بیشتر یا مردم سروکار دارند، بهتر است صفحه‌ای به مشکلات این امر اختصاص داده شود. به عنوان مثال، شهرداری زاغه ناآلود هرگونه خودروی حمل زباله و همچنین فاقد خودرو برای سرکشی از سطح شهر و رفع سدهای و موارد دیگر است.

۴- به منظور ارائه راهکارهای عملی بهتر، بایسته است به غیر از مساحیه از شیوه‌های دیگری نیز استفاده شود.

۵- ارائه مطالب شهرسازی، فضای سبز و خدمات شهری به صورت آموزش دوره‌ای و منظم، به منظور استفاده در شهرداریها و به خصوص شهرداریهای محروم، نتایج بهتری در پی دارد.

۶- در هر شماره در خصوص یکی از درختچه‌ها و گیاهای زینتی مطالب آموزشی ارائه گردد و همچنین به منظور آموزش

بازیافت، رویکرد جدید صنعت در ایتالیا

گزارش: حمید ستوده
تنظیم: نازیلا مرادی

باغ ایتالیایی

بازیافت امروزه نه یک صنعت، که ضرورتی آشکار ناشدنی به شمار می‌رود. اگر چه کشور ما در مسیر مدیریت بازیافت زباله هنوز گام‌های نخستین را برداشته است اما مسئولان، برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران مسائل شهری، اکنون به خوبی به این ضرورت مهم پی برده‌اند.

مصداق این امر قرارداد و تفاهم‌نامه‌ای است که میان بانک تجارت جهانی و سازمان بازیافت و تبدیل مواد شهرداری تهران به امضا رسیده است. براساس این تفاهم‌نامه، پروژه مدیریت مواد زائد جامد شهر تهران با هدف تقویت ساختار مدیریت مواد زائد جامد، بهره‌برداری استاندارد از مرکز جدید دفن زباله تهران، بهبود سیستم‌های حمل و نقل زباله و خدمات رسانی در ایستگاه‌های انتقال زباله به مرحله اجرا خواهد رسید.

صرف‌نظر از جلب همکاری‌های بین‌المللی برای حل معضل زباله و بازیافت آن در کشور ما، شیوه‌های دیگری نیز برای نهادینه شدن مدیریت صنعت بازیافت در حوزه مدیریت شهری وجود دارد. از جمله این روش‌ها می‌توان به آشنایی ورودی و خروجی مسئولان این امر با تجارب جهانی اشاره کرد. بدین منظور دو تن از مدیران دفتر وزارت کشور به همراه حمید ستوده، مدیر عامل سازمان بازیافت شهرداری تهران، دی ماه سال گذشته برای بازدید از کارخانه‌های بازیافت و بهره‌گیری از تجارب کشور ایتالیا در صنعت بازیافت به این کشور سفر کردند.

گزارش پیش رو به شرحی - هر چند اجمالی - از مشاهدات ستوده از کارخانه‌های مورد نظر وامکانات و تأسیسات آن می‌پردازد.

در این نشست کارشناسان ایتالیایی همچون رئیس کمیسیون پنج حفاظت از محیط زیست شهری، دو تن از اعضای دبیرخانه ویژه منابع آبی و خدمات منافع عمومی، مدیر پروژه‌های بین‌المللی، و یک کارشناس حفاظت از محیط زیست، همراه با مدیران کل دفتر برنامه‌ریزی عمرانی و دفتری وزارت کشور و مدیر عامل سازمان بازیافت و مواد زائد تهران شرکت کردند.

مهم‌ترین محورهای مطرح شده در این جلسه نحوه همکاری متقابل بود. همچنین با توجه به علاقه استانداری لومباردیا در مورد گسترش روابط فنی و اقتصادی با کشورهای دیگر، اطلاعات مناسبی در مورد کشور ایران و فعالیت‌های در دست اجرا در زمینه بازیافت در اختیار مسئولان استانداری لومباردیا قرار گرفت. در این جلسه مهم‌ترین زمینه‌های مطرح شده برای همکاری را موضوعاتی چون آب، گاز، انرژی و حرارت حاصل از

نخستین روز از سفر هیئت اعزامی به ایتالیا به بازدید از کارخانه لومبلیا (Lomellina WTE) در حوالی شهر ورونا (Verona) اختصاص یافت. در این کارخانه سالانه حدود ۲۰۰ هزار تن زائدات جامد شهری بازیافت می‌شوند. مهم‌ترین منابع تأمین زائدات این کارخانه نواحی شهری پایوا (Pavia) است. در لومبلیا علاوه بر تولید روزانه ۱۷ مگاوات انرژی برق، زائدات و تولیدات RDF و کود کمپوست نیز مورد بازیافت قرار می‌گیرند. فوسترویلر (Foster Wheeler) نام شرکتی است که در سال ۱۹۹۸ میلادی طراحی سیستم این کارخانه را بر عهده داشته است.

سازو کار بازیافت در این کارخانه بدین صورت است که زائدات خالص شهری، و زائدات غذایی و گیاهی پس از ورود به کارخانه به دو بخش تقسیم می‌گردند. پسماندهای غذایی و گیاهی به طور مستقیم وارد فرآیند کودسازی و واحد کمپوست‌سازی می‌شود اما زائدات شهری وارد واحد جداسازی و تولید RDF می‌گردد.

در واحد جداسازی کارخانه لومبلیا زائدات شهری به صورت مکانیکی خرد و جداسازی می‌شوند و نهایتاً به سه قسمت زائدات قابل کمپوست، قابل بازیافت و باقی‌مانده تقسیم می‌گردند. نکته قابل توجه این است که زائدات قابل کمپوست پس از خردسازی و جداسازی شدن به واحد بازیافت هدایت می‌گردند و در آنجا وارد مراحل کمپوست می‌شوند. همچنین زائدات ارزشمند همانند آلومینیوم و نظایر آن نیز پس از جداسازی به انبارهای خاص این مواد منتقل و در آنجا برای فروش ذخیره می‌شوند. درباره زائدات باقی‌مانده نیز باید گفت که این بخش از زائدات پس از آسیاب شدن به واحد تولید RDF می‌روند و پس از تبدیل به ماده اولیه تولید انرژی برق به واحد زباله سوز منتقل می‌شوند.

نکته درخور توجه درباره زباله‌سوزها این است که اگر چه نصب دستگاه‌های مهار آلودگی بر روی این واحدها بسیار گران است اما با توجه به اینکه ترکیبات خطرناک گاز از دودکش یک زباله‌سوز خارج می‌گردد، نصب آنها بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

به هر حال این واقعیت است که در تأسیسات زباله‌سوزی باید در ابتدای امر به ارزیابی زیست‌محیطی توجه داشت. هیئت کارشناسی اعزامی به ایتالیا نخستین روز بازدید خود را با دیدار و مذاکره با مقامات و کارشناسان استانداری لومباردیا به پایان رسانید.

صافی از کارخانه زباله سوز کومو

عرضه می‌گردد.

لازم به ذکر است که این سیستم برای کمیوست سازی کاملاً شناخته شده است و امکان ایجاد چنین سیستمی با استفاده از فناوری داخل کشور برای کارشناسان ایرانی کاملاً مهیا است. حمید ستوده با اشاره به اهمیت مسئله تفکیک در صنعت زباله، می‌گوید: «برای جداسازی زباله در کشور ما باید به آموزش عمومی روی آورده و مادر این زمینه هنوز در ابتدای راه هستیم. به همین دلیل همکاری مردم در مورد جداسازی زبالهات خشک و تر بسیار ضروری به نظر می‌رسد».

در واقع زبالهات خشک باید پیش از رسیدن به مراحل بازیافت به صورت منسجم جداسازی شود. آخرین روز بازدید هیئت ایرانی، به جدیدترین کارخانه زباله سوز در ایتالیا (AEM) اختصاص یافت.

واحد تفکیک و جداسازی، فعال ترین بخش در این کارخانه به شمار می‌رود، و هر روز حدود ۲۰۰ تن زبالهات جامد شهر سیرمونا (Ceremona) به این کارخانه وارد می‌شود. AEM با بهره‌مندی از تاسیساتی همچون بازیافت و جداسازی زبالهات ورودی، زباله‌سوزی و تولید انرژی برق، به طور خالص ۲۱۰۰ کیلووات برق در ساعت تولید می‌کند. حدود ۳۴ درصد از زبالهات ورودی به این کارخانه به صورت گاز و زبالهات خنثی در واحد جداسازی تفکیک می‌گردد و ۶۶ درصد باقی‌مانده نیز به زباله سوز وارد می‌شود. این کارخانه با هزینه سرمایه‌گذاری ۲۰ میلیون دلار به ازای هر خط، علاوه بر تولید انرژی برق، برای شهر و بیمارستان یترگی که در مجاورت کارخانه قرار دارد حرارت و گرمایش تولید می‌کند. خط تولید جداسازی مناسب این کارخانه عملاً غیرفعال است، چرا که مردم شهر، خود جداسازی زباله را به نحو مطلوب انجام می‌دهند. سواندی چون شیشه، کاغذ، آلومینیوم و آهن را خود مردم تفکیک می‌کنند، و باقی زباله‌ها به همراه زباله‌های بیمارستانی برای سوزاندن در کارخانه هر سال می‌شود. کارخانه AEM ۱۱ ماه در سال به طور شانزده روزه فعالیت دارد.

ضرورتی به نام تبیین مدیریت مواد زائد

از جمله ضرورت‌های انکارناپذیر در حوزه بازیافت، تبیین مدیریت مواد زائد است. برای تحقق این امر باید تمام عناصر دخیل در امر بازیافت را در کنار یکدیگر در نظر گرفت. به همین دلیل نمی‌توان در مقطعی کوتاه تنها به گوشه‌ای از این فرایند پرداخت. براساس آمار در سال ۱۳۸۰ روزانه ۶ هزار و ۱۰۰ تن زباله در تهران تولید شده است. حدود ۵ هزار تن از حجم زباله‌های تولید شده، زباله‌های خانگی بوده‌اند و مابقی زباله‌های صنعتی و بیمارستانی. این واقعیت انکارناپذیر که سالانه مجموعاً ۲ میلیون و ۲۴۳ هزار و ۹۸۵ تن زباله در تهران تولید می‌شود، لزوم توجه بیشتر به امر مدیریت مواد زائد جامد را در برنامه سوم توسعه کشور نمایان می‌سازد.

اگر چه احداث کارخانه و تأسیسات صنعت بازیافت گام مهمی در این صنعت به شمار می‌رود، اما پیش از آن بازیافت باید از منزل هر شهروند ایرانی آغاز گردد.

در پایان نیز ذکر این نکته ضروری است که برای احداث کارخانجات بازیافت باید به اطلاعات امکان‌سنجی وسیعی پرداخته، زیرا تنها با انجام این مطالعات است که می‌توان خطرهایی ناشی از سرمایه‌گذاری و ساخت کارخانه را به حداقل رساند.

زباله، شبکه‌های متمرکز و کابل‌های چند منظوره و استفاده از مرحله زیرزمین و زباله در بر می‌گرفت.

در دومین روز از سفر هیئت ایرانی به ایتالیا، کارخانه‌ای در لوزو آتسینو، (Lozzo Atesino) از شهر کهنای اقماری شهر پادوا (Padova)، مورد بازدید قرار گرفت.

در این کارخانه روزانه ۳۰۰ تن انواع پساب‌های حاصل از زباله، کشتار گاوها، فاضلاب خانگی، فاضلاب صنایع غذایی و کشاورزی پردازش می‌گردند و به گاز متان و انرژی برق تبدیل می‌شوند. ۳۰۰۰ کیلووات از انرژی برق تولید شده به شبکه وارد می‌شود و صنعت هزار کیلووات آن نیز برای گرمایش کارخانه و تأمین درجه حرارت راکتور بی‌هوازی مورد استفاده قرار می‌گیرد. منابع زائداتی این کارخانه از نواحی شهری پادوا (Padova) تأمین می‌شود. در این کارخانه شیرابه زباله به همراه زباله‌های مایع دیگر - همچون خون حیوانات و جز آن - وارد می‌شود و با سیستم غیرهوازی و با استفاده از بیوگاز، برق تولید می‌گردد. مایع خردوبی در صورتی که تحت عمل فیلتراسیون قرار بگیرد در مراکز کشاورزی قابل استفاده است و لجن به جامانده نیز به مراکز دفن و با جهت کمیوست سازی ارسال می‌گردد.

همان‌گونه که پیداست، کمیوست سازی یکی از حلقه‌های مهم در صنعت بازیافت به شمار می‌رود. کمیوست سازی موجب تسهیل در احیای جنگلها، اصلاح و احیای زمینهای چمن، بهبود زیستگاههای حیات وحش و اصلاح خاک زمینهای کم محصول و خاکهای آلوده و مترکم می‌شود. علاوه بر تمام موارد ذکر شده، این فرایند با کاهش هزینه‌های دورریزی و دفع ضایعات غذایی جامد به بازگشت این ضایعات به حوزه کشاورزی کمک می‌کند.

پیاجنزا (Piacenza) نام شهر دیگری است که یکی از کارخانه‌های مهم بازیافت در آن واقع شده است. این کارخانه با دارا بودن تاسیساتی همچون خردکن، پرس و سالیتهای تولید کود کمیوست ریزدانه و درشت‌دانه، سالانه ۲۰۰ هزار تن زبالهات جامد شهر پیاجنزا را به کود تبدیل می‌کند.

در این کارخانه، ساژو کار به این صورت است که زباله‌های شهری با رطوبت ۶۰٪ وارد کارخانه می‌شوند و در دستگاه مناسب خرد و فشرده می‌گردند. سپس آب آنها گرفته می‌شود و شیرابه حاصل به کارخانه‌هایی مانند کارخانه شهر پادوا ارسال می‌گردد. زباله به جامانده نیز با خرده‌های چوب مخلوط می‌گردد و در سلولهای مخصوصی زباله‌هواهی می‌شود. سپس دوباره در هوای باز هواهی و سزند می‌گردد. در نهایت پلاستیکها و اجسام درشت‌دانه تفکیک می‌شوند و کمیوست تولیدی برای فروش

آیا ماده ۱۳۶ گره کور مدیریت شهری را خواهد گشود؟

فهیمة مزینانی

امروزه در اکثر کشورهای دنیا شهرداریها به عنوان سازمانهای مسئول اداره شهرها، امکانات و اختیارات بالایی دارند و در جایگاه نهادی بر خاسته از مردم در جهت توسعه شهرها و رفاه حال شهروندان فعالیت می کنند. حال آنکه شهرداری در کشور ما نهادی خدماتی است و موظف به انجام اموری است که کمتر سازمانی حاضر به انجام آن است. عمده اقدامات شهرداریهای کشور ما در جمع آوری زباله، رسیدگی به امور گورستانها و سایر خدماتی از این دست خلاصه می شود؛ یعنی خدماتی که نه تنها در آمدی عاید شهرداریها نمی کند بلکه هزینه های بسیاری نیز در بردارد. از طرف دیگر، مدت ها است ناهماهنگیهای موجود در بین شهرداریها و سایر مراکز ارائه دهنده خدمات شهری - که هر یک در بخشی از دولت مستقر هستند - مشکلاتی را در شهرها ایجاد کرده است و اقدامات این مراکز از هیچ سیاست و برنامه هماهنگی بیرونی نمی کند. همچنین طی سالهای گذشته بر اساس سیاست خودگردانی شهرداریها، مشکلات مالی مضاعفی برای آنها ایجاد شده و همین خود بر نا کارایی آنها افزوده است.

این در حالی است که نظام برنامه ریزی شهری ایران دچار مشکلات و نقایص عدیده ای است؛ از جمله اینکه کانونها و نهادهای محلی و مشارکت مردمی در تصمیم گیری، سیاست گذاری و مسائل اجرایی نقش بسیار اندکی دارد. به همین دلیل مسائل و نیازهای محلی در برنامه ریزیهای شهری لحاظ نمی شود و در نتیجه برنامه های توسعه شهری دارای تاثیر گذاری چندانی نیست.

نکته دیگر اینکه، شهرداریها به عنوان مهم ترین عنصر اجرای برنامه ها در فرایند تصمیم گیری دخالت داده نمی شوند. همین مسئله زمینه ساز عدم اجرای برنامه ها و اختلاف بین شهرداری و سایر دستگاهها شده است. در واقع شهرداری که اجرا کننده برنامه های توسعه شهری است، دارای هیچ گونه ابزار و حمایت قانونی و همچنین امکانات لازم برای اجرای وظایف خود نیست و به صورت نهادی تابع و خدماتی در آمده است.

بر اساس ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی کشور، قرار بر این است که وظایف ۲۲ گانه جدیدی از سازمانهای دولتی و وزارتخانه ها منتزع گردد و به شهرداریها واگذار شود. از جمله اهداف این برنامه می توان به تمرکززدایی و محلی گرایی، کاهش تعدی گری دولت و حرکت به سوی تحقق مدیریت شهری هماهنگ، ارتقای جایگاه سازمانی و عملکردی شهرداریها، ترغیب مشارکت همگانی در اداره امور شهرها و افزایش سطح بهره وری منابع توسعه شهری اشاره کرد.

بخشی از این وظایف عبارتند از: تهیه و نظارت بر تهیه طرحهای توسعه شهری و ارائه به مراجع ذی صلاح برای تصویب، صدور اجازه تأسیس و اداره سیستمهای حمل و نقل درون شهری عمومی شامل سرویسهای ایاب و ذهاب عمومی و مؤسسات باربری و بارکشیهای درون شهری (و نظارت بر امور آنها)، اداره امور راهنمایی و رانندگی شهرها، انجام وظایف مربوط به امور صدور پروانه کسب اصناف و بازرسی، نظارت و اجتنام در نصب بر گه قیمت بر روی اجناس، صدور فاکتور و معرفی متخلفان به مراجع قانونی، و انجام امور سختی و امور مربوط به هویت و ثبت وقایع حیاتی، و مانند اینها.

بخش دیگری از این وظایف از این قرار است: امور مربوط به کنترل آلودگی هوا و صدا و آب در محدوده قانونی و حریم شهرها (که در قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست و جلوگیری از آلودگی هوا به عهده سازمان حفاظت محیط زیست گذاشته شده است)، ساماندهی صنایع و مشاغل مزاحم و انتقال صنایع مذکور و سایر ابنیه و تأسیسات با کاربری نامناسب به خارج از محدوده شهرها بر اساس سیاستها و ضوابط مصوب و مقررات قانونی سازمان حفاظت محیط زیست، ایجاد و اداره امور و نظارت بر کتابخانه های عمومی و مراکز فرهنگی و هنری و سینماها، نمایشگاهها، موزه ها، تئاتر، باغ وحش، باغ گیاه شناسی، زمینهای بازی و ورزش همگانی، حفاظت، مرمت، بهسازی و بهره برداری مناسب و مطلوب از بناها و بافتهای ارزشمند تاریخی و فرهنگی، مطابق با سیاستها و ضوابط مصوب سازمان میراث فرهنگی و همچنین ایجاد، اداره و نظارت بر مجسمه های گردشگری و خدماتی و مراکز تفریحی، تأسیس دفاتر و مؤسسات گردشگری، برنامه ریزی مسکن شهری و مشارکت مالی در اجرای طرحهای خانه سازی، مدیریت امور مربوط به احداث و واگذاری مسکن ارزان قیمت و استیجاری، مدیریت عرضه و تقاضای ارخصی در

غلامرضا کاظمیان

محدوده قانونی و حریم شهرها و اهتمام به توسعه کمی و کیفی صنایع دستی و کوچک محلی و ارائه کمکهای لازم، از دیگر وظایف مندرج در ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم است.

بخش دیگری از این وظایف نیز عبارتند از: تأسیس بانک جامع اطلاعات شهری یا هماهنگی و براساس سیاستها و استانداردهای مرکز آمار ایران، توزیع آب آشامیدنی و دفع و تصفیه فاضلابهای شهری، و ایجاد تأسیسات توزیع مربوط به تأمین و انتقال در محدوده قانونی و حریم شهرها، توزیع برق مصرفی شهرها و ایجاد تأسیسات توزیع مربوطه، توزیع گاز مصرفی شهرها، صدور مجوز تأسیس و نظارت بر مراکز و آموزشگاههای رسمی - شامل آموزشگاههای رانندگی، هنری، فنی و حرفه‌ای، ورزشی، مهارت‌های شخصی - با رعایت سیاستها و ضوابط قانونی مصوب دستگاههای ذی‌ربط و صدور مجوز و نظارت بر مؤسسات تبلیغات شهری براساس سیاستها و ضوابط قانونی.

بر اساس ماده ۱۳۶، دولت مکلف است تا کلیه اعتبارات و فصلهای هزینه هر یک از وظایف و برنامه‌هایی را که از دستگاههای واگذار کننده منتزع و به وظایف شهرداریها اضافه می‌شود، از اعتبارات بودجه دستگاه ذی‌ربط به طور سالانه کسر کند و در اختیار وزارت کشور قرار دهد تا طبق ضوابط قانونی مربوط به شهرداریها تخصیص داده شود. همچنین کلیه نیروهای فنی، تخصصی، اجرایی و امکانات و تجهیزات ساختمانهای لازم، همزمان با انتقال وظایف به شهرداری به صورت رایگان در اختیار آنها قرار خواهد گرفت.

وزارت کشور به منظور تحقق ماده ۱۳۶، تشکیلاتی را فراهم کرده است تا از طریق بررسی و انجام کارشناسی‌های لازم، دستورالعملهای اجرایی انتقال وظایف جدید به شهرداریها تهیه کنند.

غلامرضا کاظمیان، قائم مقام دبیر تحقیق ماده ۱۳۶، در خصوص دلایل طرح ماده ۱۳۶ و اقدامات وزارت کشور در این زمینه چنین می‌گوید: «در اواخر دهه ۱۳۶۰ و با شدت گرفتن مشکلات مالی دولت، این مسئله مطرح شد که شهرداریها به عنوان سازمانهای محلی و غیردولتی می‌بایست به سوی خودگردانی پیش روند. پس از تصویب و اجرای این طرح دیدگاههای دیگری نیز در این خصوص مطرح شد، مبنی بر اینکه شهرداریها با وضعیت فعلی نمی‌توانند در اجرای وظایف خود موفق باشند و می‌بایست جایگاه و نقش عملکردی بالاتری داشته باشند. از طرف دیگر، همزمان با سیاست کاهش تصدی‌گری دولت، به دلیل مشکلات مالی، بحث ضرورت تقویت سازمانهای محلی برای توسعه و مدیریت مؤثر شهری اهمیت بیشتری پیدا کرد تا اینکه در برنامه سوم به صراحت مسئله واگذاری برخی از وظایف دولت به شهرداریها و تقویت آنها برای بهبود مدیریت شهری، مطرح شد.»

وی می‌افزاید: «طبق ماده ۱۳۶ قرار بر این است با هماهنگی وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور نحوه انتزاع و واگذاری وظایف مشخص گردد و به صورت اجرایی و عملی بررسی شود و پس از توافق این دو بخش نیز دستورالعمل تدوین شده از طریق ستاد تحقیق ماده ۱۳۶ به هیئت دولت ارائه گردد و پس از تصویب این هیئت به مرحله اجرا درآید.»

ستاد تحقیق ماده ۱۳۶، به ریاست معاون هماهنگی امور عمرانی، متشکل از نماینده سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی،

مدیرکل امور شهرداریهای وزارت کشور، یک شهردار منتخب و یکی از معاونان امور عمرانی استانداریهاست و فعالیتهای آن در قالب ۸ کمیته تخصصی ساماندهی شده است. هر یک از این کمیته‌های تخصصی با محوریت موضوعی خاص که ممکن است شامل یک یا چند وظیفه باشد، کارشناسیهای لازم را انجام می‌دهد و پیش‌نویس این نامه و دستورالعملهای اجرایی را به ستاد ارائه می‌کند. این کمیته‌ها در ۳ دفتر برنامه‌ریزی امور عمرانی، فنی، اداره کل امور شهرداریها و حمل‌ونقل مستقر می‌شوند و هر یک وظایف مربوط به کمیته مربوط را بررسی می‌کنند و راهکارهای اجرایی شدن آن را مورد مطالعه قرار می‌دهند.

بر اساس ماده ۱۳۶، دولت مکلف است تا کلیه اعتبارات و فصلهای هزینه هر یک از وظایف و برنامه‌هایی را که از دستگاههای واگذار کننده منتزع و به وظایف شهرداریها اضافه می‌شود، از اعتبارات بودجه دستگاه ذی‌ربط به طور سالانه کسر کند و در اختیار وزارت کشور قرار دهد تا طبق ضوابط قانونی مربوط به شهرداریها تخصیص داده شود

کاظمیان در ادامه به شاخصهای موردتفکر در روند انتقال وظایف اشاره می‌کند و می‌گوید: «در زمان حاضر ستاد تحقیق ماده ۱۳۶، نحوه و اولویتهای انتقال وظایف را بررسی می‌کند. البته انتقال هر یک از وظایف شرایط متفاوتی خواهد داشت، به گونه‌ای که برخی از وظایف به شرایط خاصی نیاز ندارد و به راحتی می‌توان آنها را واگذار کرد؛ اما دسته‌ای از وظایف جدید نیازمند شرایط ویژه‌ای هستند و می‌بایست آنها را با بررسی دقیق، فراهم کردن پشتوانه‌های مالی و تخصصی لازم و مرحله به مرحله واگذار کرد. نکته دیگر اینکه سعی می‌شود تا واگذاری وظایف جدید حساب شده و بدون شتابزدگی صورت گیرد، چرا که با رعایت جوانب مذکور می‌توان جایگاه و شأن و منزلت شهرداریها را ارتقا داد و احیا کرد.»

وضعیت کنونی شهرداریها نیازمند برنامه‌های دقیق و

مهدی مصوبی

شود. البته ساختار فعلی شهرداریها به تغییراتی نیاز دارد و تشکیلات و نیروی انسانی آنها باید متناسب با مأموریتهای محسوس شده و نیروی انسانی متخصص جایگزین مشاغل کارگیری و غیر کارشناسی شود. تا شهرداریها توان نظارت عالی بر امور شهری را داشته باشند»

بهاءالدین ادمید نماینده مردم سنندج و عضو کمیسیون عمران مجلس، نیز در خصوص ضرورت ایجاد مدیریت متمرکز شهری چنین می گوید: «در اغلب کشورهای دنیا شهرداریها جایگاه ویژه‌ای در اداره امور شهر دارند و خدمات فراوانی را به شهروندان ارائه می‌کنند. این شیوه عملکرد باعث ارتباط بیشتر مردم با شهرداریها می‌شود و در سیاست راهبردی مدیریت شهر، وحدت رویه ایجاد می‌کند. همچنین از این طریق شهروندان خدمات بهتری دریافت خواهند کرد.»

وی می‌افزاید: «البته نحوه اجرای ماده ۱۳۶ و طراحی ساز و کارهای درست شرط اساسی تحقق این اهداف است و براساس ساده‌سازی باید تغییرات لازم در ساختار و شیوه مدیریت شهرداریها به عنوان متصدیان خدمات جدید، صورت گیرد. نکته دیگر اینکه دولت باید در جهت کاستن تصدی‌گریهای خود بکوشد و هر چه سریع‌تر در تحقق برنامه سوم تلاش کند. تأکید بر وسیله با اتکا بر تجربیات مفید جهانی بر بهبود امور افزوده شود.»

طرح ماده ۱۳۶ و انتقال وظایف جدید به شهرداریها و وسیله مؤثری برای نجات شهرها و شهرداریها از وضعیت فعلی است و اجرای درست آن می‌تواند هرج و مرج و آشفتگی خدمات‌رسانی به شهروندان را پایان دهد. اما نکته مهم‌تر از یافتن راه‌حل مشکلات، اجرای مناسب و سنجیده و کامل راه‌حلهاست. چرا که در غیر این صورت فرزند ناقص الخلقه‌ای متولد می‌شود که نه تنها به وضعیت کنونی سروسامان نمی‌دهد بلکه خود عامل دیگری در افزایش نابسامانیها می‌شود.

مجید غمسمی در این خصوص چنین می‌گوید: «واگذاری اختیارات جدید به شهرداریها جریانی مثبت به شمار می‌آید، زیرا همواره یکی از مشکلات اساسی شهرداریها عدم تناسب اختیارات و مسئولیتهایی بوده است که بر عهده داشته‌اند. این عدم تناسب در شهرهای بزرگ بیشتر نمود دارد و مسائل حادتری ایجاد کرده است. به طوری که شهرداریها نتوانسته‌اند از عهده اداره شهرها برآیند. تجربه شهرهایی چون تهران نیز نشان داده است زمانی که شهرداری به انجام وظایفی که به طور طبیعی بر عهده دارد بپردازد، با مشکلات بسیاری روبرو می‌شود چون از نظر قانونی مورد حمایت قرار نمی‌گیرد. به عنوان مثال، زمانی که شهرداری تهران اقدام به ساخت فرهنگسرا کرد، مورد سؤال قرار گرفت چون این کار در حیطه وظایف وزارت ارشاد تلقی می‌شود.»

وی می‌افزاید: «نکته مهم در واگذاری وظایف جدید، هماهنگی کامل یا سازمانها و وزارتخانه‌هایی است که در زمان حاضر متصدی این وظایف‌اند؛ زیرا در غیر این صورت در اجرای مسئولیت هر یک از دو بخش اختلاف ایجاد می‌شود و مسئولیت مخدوش می‌گردد. از طرف دیگر، ایجاد هماهنگی به این دلیل اهمیت دارد که باید تکلیف مسئولیت‌ها روشن و شفاف و مورد توافق طرفین باشد و به گونه‌ای تقسیم وظایف صورت گیرد که اداره امور بهتر از قبل شود. نه اینکه این مسئله موجب اختلاف و کشمکش و تا کار آمد شدن این جریان گردد. همچنین باید قوانین

کارآمدی است تا بتوانند به عنوان نهادی سیاستگذار و برنامه‌ریز در رأس امور شهری قرار گیرند و مشکلات موجود شهرها حل شود.

مصوبی، مدیرکل دفتر شهر و روسای استانداری تهران، در خصوص ضرورت اجرای ماده ۱۳۶ چنین می‌گوید: «این برنامه در چارچوب سیاستهای کلان دولت در بهبود ساختار و ارتقای عملکرد نظام مدیریت متمرکز شهری نقش مؤثری خواهد داشت. برنامه مورد بحث علاوه بر ارتقای سطح بهره‌وری و توسعه شهری، تمرکززدایی و احیای جایگاه شهرداریها، سطح مشارکت همگانی در اداره امور شهر را نیز افزایش خواهد داد. به عبارت دیگر، با اجرای ماده ۱۳۶ شهرها نیز جایگاه واقعی خود را

طبق ماده ۱۳۶ قرار بر این است با هماهنگی وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور نحوه انتزاع و واگذاری وظایف مشخص گردد و به صورت اجرایی و عملی بررسی شود و پس از توافق این دو بخش نیز دستور العمل تدوین شده از طریق ستاد تحقق ماده ۱۳۶ به هیئت دولت ارائه گردد و پس از تصویب این هیئت به مرحله اجرا درآید

بیدا خواهند کرد و عمده‌ترین هدف تشکیل شوراهای مشارکت همگان بر امور شهر از طریق برگزیدگان مردم است. متحقق خواهد شد افزون بر اینها، سطح عملیاتی، توان مدیریت، دامنه عملکرد و نظارت شوراهای بر شهرداریها افزایش خواهد یافت.»

وی به ضرورت ایجاد تغییرات در تشکیلات شهرداریها اشاره می‌کند و می‌افزاید: «از آنجا که ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم توسعه همانا سیاست آزادی دولت است، باید برای اجرای آن ظرفیت‌سازی لازم در شهرداریها صورت گیرد و شرایط و آیین‌نامه‌های مربوط به آن فراهم شود. باید تا پایان برنامه سوم روند انتقال وظایف در کلانشهرها، که مشکلات حادتری دارند و نسبت به سایر شهرداریها دارای امکانات و توان بالاتری هستند، صورت گیرد و پس از آن مرحله به مرحله در سایر شهرداریها اجرا

مخیط پیرامون خود در امان باشد.

وی می‌افزاید: «حمل و نقل موضوع مهم دیگری است که حیات اقتصادی شهر به آن وابسته است و بر کیفیت روانی و اجتماعی شهر نیز تأثیر می‌گذارد، چرا که دسترسی مناسب معمولاً کارایی اقتصادی افراد را افزایش می‌دهد. همچنین مسئله حمل و نقل در کشور مامعشل مضاعفی را ایجاد کرده و آن آلودگی هوا و محیط زیست شهری است. به همین دلیل می‌بایست برنامه‌ریزی دقیق و جامعی برای اداره شبکه حمل و نقل شهری و افزایش سیستم حمل و نقل عمومی انجام شود.»

شهر دارها، خواهان وظایف جدید

با نگاهی دیگر به وظایف فعلی شهر دارها، مشخص می‌شود که آن دسته از وظایف شهر دارها که مربوط به تصمیم‌گیری و هماهنگی امور شهری با سایر سازمانها و نهادهای ملی و منطقه‌ای است، به دلیل فقدان ابزارها و اختیارات لازم و مشکلات ساختاری متحقق نمی‌شود و این امر منجر به عدم اجرای سیاستها و برنامه‌های ملی و منطقه‌ای در سطح محلی می‌گردد.

بر اساس نتایج حاصل از یکی از تحقیقات مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری در خصوص امکان‌سنجی واگذاری وظایف جدید به شهر دارها، ملاحظه می‌شود که از دیدگاه شهر دارها بخش عمده‌ای از مشکلات موجود مربوط به عدم امکان هماهنگی افقی است. همچنین عدم همکاری و هماهنگی سازمانهای ذی‌ربط، فقدان سازمان مرکزی برای وصول عوارض، عدم

پیرامون شهر

و منابع مالی و تشکیلاتی لازم از شهر دارها حمایت کنند»

غماسی طبقه‌بندی را یکی از ضرورت‌های موفقیت اجرای ماده ۱۳۶ برمی‌شمارد و این گونه خاطر نشان می‌سازد: «در واگذاری وظایف جدید نمی‌توان همه شهرها را به یک اندازه مستحید بلکه می‌بایست برای هر دسته از شهرها به یک صورت عمل کرد. به عبارت دیگر، میزان واگذاری وظایف به شهر دارهای شهرهای کوچک نسبت به شهرهای بزرگ تفاوت دارد و باید به ابعاد و اندازه تشکیلات هر شهرداری توجه شود، به عنوان مثال، در مورد شهری چون تهران افزایش وظایف و تواناییهای شهرداری امکان‌پذیر است اما در شهرهای کوچک چنین امکانی وجود ندارد.»

وی طرح ماده ۱۳۶ را نشان دهنده ضعف قوانین فعلی عنوان می‌کند و ضرورت ایجاد تناسب بین اختیارات و وظایف شهر دارها را یکی دیگر از عوامل موفقیت واگذاری وظایف جدید می‌داند.

غماسی در ادامه به مسئله طرح‌های توسعه شهری، حمل و نقل و محیط زیست شهری و ضرورت افزایش حوزه عمل شهر دارها در این زمینه اشاره می‌کند و می‌گوید: «در زمان حاضر طرح‌های توسعه شهری - از قبیل طرح جامع و هادی - پس از تهیه و تصویب در شورای عالی شهرسازی و معماری به شهر دارها ابلاغ می‌شود و شهرداری موظف به اجرا و رعایت این طرح‌ها می‌شود، درحالی که اختیارات و ابزارهای لازم را ندارد، به عنوان مثال، بر اساس طرحی که برای تهران تصویب شد، قرار بر توسعه و پیشروی شهر به سمت غرب بود حال آنکه تا همین اواخر جمعیت در خارج از شهر و در محوره‌های جنوب شهر اسکان می‌یافت و محدوده غرب جزو محدوده‌های خدماتی شهرداری قرار نداشت. این مسئله زمانی اهمیت می‌یابد که به فشار و آسیب کانونهای جمعیتی فقیر و ناتوان پیرامون شهرها و به کیفیت زندگی در آنها توجه شود؛ چرا که هیچ شهری نمی‌تواند همچون جزیره‌ای امن، از

انتقال هر یک از وظایف شرایط متفاوتی خواهد داشت، به گونه‌ای که برخی از وظایف به شرایط خاصی نیاز ندارد و به راحتی می‌توان آنها را واگذار کرد؛ اما دسته‌ای از وظایف جدید نیازمند شرایط ویژه‌ای هستند و می‌بایست آنها را با بررسی دقیق، فراهم کردن پشتوانه‌های مالی و تخصصی لازم و مرحله به مرحله واگذار کرد

شفافیت قانون شهر دارها و پیامدهای آن، نداشتن تصدی مدیریت نهادهای خدمات زیربنایی و نبودن مدیریت واحد حمل و نقل درون شهری از دیگر مشکلات عمده شهر دارها ذکر شده است. نکته مهم حاصل از نتایج این تحقیق، این است که بیشتر پاسخگویان اعطای اختیارات بیشتر و مناسب با وظایف شهر دارها در چارچوب قانون را مهم‌ترین امر در بهبود انجام وظایف شهر دارها ذکر کرده‌اند و ۸۰ درصد شهر دارها نیز با اعطای وظایف جدید به شهر دارها موافق بودند.

بر همین اساس در بیان دلایل ذکر شده برای این امر، می‌توان به امکان تشکیل مدیریت واحد به وسیله شهرداری، ایجاد وحدت و هماهنگی لازم بین ادارات و سازمانها، امکان ایجاد سیستم تصمیم‌گیری مطلوب و نظایر اینها اشاره کرد، که مجموع این نتایج نشانگر تصریح شهر دارها بر ضرورت هماهنگی افقی در مدیریت شهری است. دسته دیگری از وظایف فعلی شهر دارها مربوط به نظارت و کنترل و اجرای ضوابط و مقررات شهری است که شامل نظارت و کنترل بر عملیات ساختمانی و استانداردهای مربوطه فعالیتها و اقدامات مزاحم شهری و سیمای اجتماعی و اقتصادی

محمد غفاری

شهر می‌شود

یافته‌های تحقیق پیش گفته نشان می‌دهد که عمده دلایل ذکر شده برای عدم اجرای درست این وظایف عبارتند از کمبود نیروی متخصص، همکاری نکردن سازمانهای ذی ربط همچون دادگستری به دلیل مشکلات و نقایص قانونی، نداشتن مأمور مجاز برای کنترل و برخورد با متخلفان، کمبود بودجه و هزینه بر بودن اجرای این وظایف، و نظایر اینها؛ که این عوامل منجر به ناپسامانی سرمایه کالبدی، اجتماعی و اقتصادی شهرهای کشور شده است. در زمینه وظایف مربوط به برنامه‌ریزی شهری، یعنی تهیه و تصویب برنامه‌ها و طرحهای توسعه شهری، می‌توان گفت در زمان حاضر تهیه این طرحها کاملاً از حوزه اختیارات شهرداریها خارج است و شهرداریها تنها مأمور اجرای طرحهای مصوب وزارت مسکن و شهرسازی هستند اما نتایج حاصل از تحقیق ذکر شده نشان می‌دهد که این مسئله جزو دغدغه‌های اصلی شهرداران نیست و در واقع جزو دلایل مهم عدم انجام وظایف شهرداریها قلمداد نمی‌گردد.

از جمله دیگر وظایف شهرداریها، به برنامه‌ریزی اقتصادی و تأمین منابع مالی مربوط می‌شود. به عبارت دیگر، شهرداریها می‌بایست به عنوان مسئول اداره شهر از طریق روشها و سازوکارهای توسعه اقتصادی، علاوه بر تأمین مالی شهرداریها، مدیریت مالی شهر را نیز در دست بگیرند؛ حال آنکه با اجرای سیاست خودکفایی و خودگردانی شهرداریها، آنها در سالهای

با اجرای ماده ۱۳۶ سوراها نیز جایگاه واقعی خود را پیدا خواهند کرد و عمده‌ترین هدف تشکیل سوراها، که مشارکت همگان بر امور شهر از طریق برگزیدگان مردم است، متحقق خواهد شد

گذشته با مشکلات مالی عظیمی در تأمین مالی و گردش امور روزمره خود روبرو شدند و در عین حال هیچ گونه اختیاری هم برای تجهیز منابع مالی جدید و استفاده از منابع اقتصادی شهرها نداشتند.

از دیگر مشکلات مالی شهرداریها می‌توان به معافیتها و بخشودگیهای مالی سازمانها و نهادها از پرداخت حقوق شهرداریها، نارسایی و ضعف ضمانت اجرایی قوانین مربوط به اخذ حقوق شهرداری، عدم توزیع عواید مالی حاصل از منابع توسعه شهری بین آنها، و نداشتن امکان دریافت ثروتها ناشی از توسعه شهری و مسائلی از این دست اشاره کرد. به همین دلیل مقامات به عمل آمده نشان می‌دهند که شهرداریها کمبود بودجه و اعتبارات را عمده‌ترین دلیل عدم اجرای وظایف خود می‌دانند.

امروز اجرایی، خدماتی و عمران شهری نیز در حیطه دیگر وظایف شهرداریها قرار می‌گیرند. باتنگاه به عملکرد اکثر شهرداریها مشاهده می‌شود که عمده فعالیتها انجام شده آنها مربوط به احداث معابر، تجهیزات جانبی حمل و نقل عمومی و زیباسازی و بهبود محیط شهری است، حال آنکه اقدامات زیربنایی

در توسعه شهر دارای اولویت بسیار پایین در شهرداریهاست. از جمله دلایل شکل‌گیری این نگرش در شهرداریها می‌توان به این موارد اشاره کرد: اولویت اختصاصی کمکهای مالی دولت به طرحهای حمل و نقل و بهبود محیط شهری، کمبود منابع مالی پایدار که امکان اجرای پروژههای درآمدزایی بین می‌برد کمبود نیروی متخصص و تجهیزات لازم برای اجرای پروژههای عمرانی، انبساط و تعارض حقوقی و قانونی در مورد وظایف و اختیارات شهرداری برای مداخله در امور احداث فضاهای شهری، اماکن عمومی و زیرساختهای شهری و تعارض بین سازمانی شهرداری با سایر نهادهای عمران شهری به دلیل روشن نبودن شرح وظایف و اختیارات، اولویت طرحهای شهری که بیشتر مورد توجه افکار عمومی است و کوتاه بودن دوره مدیریت شهرداران و سایر مدیران شهری.

غیر از آنچه ذکر شد، شهرداریها در زمینه ارائه خدمات شهری نیز، که در زمان حاضر عمده‌ترین فعالیت شهرداریها محسوب می‌شود، دچار نارساییهای بسیاری‌اند و کیفیت ارائه خدمات در آنها در سطح بسیار پایینی است. به طور کلی می‌توان گفت عمده فعالیت فعلی شهرداریها در زمینه‌های زیرسازی، جنول‌گذاری و آسفالت معابر، پیاده‌روسازی، احداث و نگهداری پارک و فضای عمومی، جمع‌آوری و دفع زباله، نظافت معابر و اماکن شهری، صدور پروانه ساختمان، تشکیل کمیسیون ماده صد و جلوگیری از سد معبر و سایر امور از این دست خلاصه شده است. به عبارت دیگر، شهرداریها بیشتر به اموری که محور به انجام آن هستند پرداخته‌اند. نه اموری که بر حسب نیاز، امکانات و خواسته‌های خود آنها باشند؛ و عمده دلایل ذکر شده در این خصوص نیز شامل تنگناهای قانونی و ناکافی بودن اختیارات شهرداریهاست.

آنچه ذکر شد نشانگر این مطلب است که نظام مدیریت شهری - و به ویژه شهرداریها - دچار نقایص و مشکلات بسیاری است که بهبود این وضعیت در گرو برنامه‌ریزی دقیق و استفاده از تجارب جهانی در خصوص مدیریت متمرکز امور شهری است و بر ضرورت اجرای راهکارهای ارائه شده در ماده ۱۳۶ نیز بیش از پیش تأکید می‌کند.

اما نکته دیگری که در این بین نباید از نظر دورماند، نقایص و ضعف ساختاری شهرداریهای کشور است. تقریباً اکثر شهرداریها با ناکافی بودن منابع مالی و نیروی متخصص روبرو هستند و واگذاری وظایف جدید به شهرداریها بدون افزایش سطح فنی و تخصصی آنها، نتیجه معکوس خواهد داشت.

قائم مقام دبیر ستاد تحقیق ماده ۱۳۶ در این خصوص می‌گوید: «این موضوع را از چند زاویه می‌توان مورد بررسی قرار داد: اول اینکه آیا شهرداریها به طور بالقوه پتانسیل انجام وظایف جدید را دارند یا نه، دوم اینکه آیا شهرداریها به طور بالفعل وظایف خود را انجام می‌دهند، و سوم اینکه آیا شهرداریها باید موظف به اجرای وظایف جدید باشند یا نه. در این زمینه باید گفت با توجه به تعاریفی که از شهرداری و وظایف آن در تمام دنیا موجود است، شهرداریهای کشور ما می‌بایست اقدامات بسیاری را در سطح شهر انجام دهند تا بتوان نام شهرداری را بر آنها گذاشت. در زمان حاضر شهرداریها تنها چند وظیفه بیش یا افتاده را انجام می‌دهند و اگر هدف همانا توسعه شهری و بهبود مدیریت شهری باشد باید توان شهرداریها را افزایش داد و آنها را تقویت کرد. در صورت پذیرش این امر می‌توان جایگاه واقعی شهرداریها را احیا کرد و دخالتهای دولت مرکزی را در امور محلی به حداقل رساند. همچنین باید توجه

داشت در شرایط موجود که منابع مالی شهر داری به حداقل رسیده است. باید متناسب با واگذاری وظایف، بر اختیارات و منابع مالی آنها اضافه کرد و امکان پشتیبانی لازم را نیز برای آنها فراهم آورد.»

کاظمیان می افزاید: «البته وضعیت موجود شهر داریها و نحوه فعالیت و مشکلات آنها نیز مسئله مهمی است و به همین دلیل افزایش مسئولیتهای اجتماعی و شهری آنها باید همراه با سهم بری بیشتر شهر داریها از منابع باشد. در واگذاری وظایف جدید نیز می بایست احتیاط کامل صورت گیرد تا مشکلات شهر داریها به تدریج حل شود. در اینجا ذکر این نکته ضروری است که در قانون بودجه سال ۸۱ این نکته که بودجه مربوط به وظایف واگذار شده از بودجه سازمان مربوط کسر و به بودجه شهر داریها اضافه می شود، به صراحت ذکر شده است. این امر اقدام مهم و مؤثری بوده که تا حد زیادی نگرانیهای موجود را در زمینه کسری بودجه و مشکلات مالی شهر داریها رفع کرده است.»

وی ضرورت جذب نیروی متخصص و تغییرات تشکیلاتی شهر داریها را مورد تأکید قرار می دهد و خاطر نشان می سازد: «از

اختیارات است. اصلاً ظرفیتهای پیش بینی شده در قانون فعلی شهر داریها بسیار بیشتر از آن چیزی است که در زمان حاضریه وسیله شهر داریها اجرامی شود. در واقع قانون مصوب سال ۱۳۳۴ وظایف بسیاری را بر عهده شهر داریها گذاشته است، در حالی که فعلاً تنها ۴۰ درصد آن وظایف اجرا شده. ۳۰ درصد آن اصلاً اجرا نمی شود و ۳۰ درصد دیگر آن نیز کمابیش و به طور ناقص در مجموعه فعالیت های شهر داریها قرار دارد. نکته دیگر اینکه بسیاری از تصمیمات دولتی باعث شده است که بخش عمده ای از وظایف شهر داریها فراموش شود و شهر داریها روند انحصار کونی را طی کنند. به همین دلیل ضروری است تا علاوه بر استفاده از ظرفیتهای قانونی موجود، با توجه به شرایط جدید زندگی شهری و گسترش وظایف شهر داریها، بازنگری های لازم در قانون صورت گیرد و قانون جامع شهر داریها تدوین شود تا از این طریق شهر داریها جایگاه رسمی و حقیقی خود را در سلسله مراتب مدیریت شهری باز یابند.»

کاظمیان در این خصوص می افزاید: «وقایع موجود نشان می دهد که حل مسائلی گذشته شهر داریها با روند انحصار

ایجاد هماهنگی به این دلیل اهمیت دارد که باید تکلیف مسئولیتها روشن و شفاف و مورد توافق طرفین باشد و به گونه ای تقسیم وظایف صورت گیرد که اداره امور بهتر از قبل شود، نه اینکه این مسئله موجب اختلاف و کشمکش و ناکارآمد شدن این جریان گردد

متروک کردن و کاستن از اختیارات و مسئولیتهای شان روبرو بدهاند و شهر داریها مرتباً کوچک و کوچک تر شده اند. حال آنکه در اکثر کشور های جهان شهر داریها روز به روز بزرگ تر شده اند و جایگاه بالاتری یافته اند. بنابراین یکی از اهداف اصلی ماده ۱۳۶ فرصتی برای احیای شان و منزلت شهر داریها به عنوان هسته اصلی سیستم مدیریت شهری است تا شهر داری به عنوان نهاد هماهنگ کننده امور شهری و نظارت بر آن، زیر نظر شورای شهر - که همان برگزیدگان مردم هستند - فعالیت کند و فعالیت سایر سازمانها نیز با محوریت شهر داری و هماهنگی با آن باشد. همچنین باید این نکته را مدنظر داشت که ماده ۱۳۶ فرصتی برای احیای شهر داریهاست و اگر از این فرصت به خوبی استفاده نشود تا مدت ها فرصت مجددی برای ارتقای شهر داریها و بهبود مدیریت شهری کشور به دست نخواهد آمد. از این رو علاوه بر تلاشهای کارشناسی، شهر داریها هم باید تغییر وضعیت خود را مطالبه کنند و آمادگی اجرای ماده ۱۳۶ را بیابند.»

علاوه بر آنچه ذکر شد، بهره گیری از دیدگاهها و پیشنهاد های شهرداران می تواند نقش مؤثری در اصلاح ساختارها و ارائه راهکار های مؤثر برای واگذاری وظایف جدید داشته باشد. بر اساس نتایج حاصل از تحقیقات مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهری، اولویت نخست شهرداران در واگذاری وظایف مربوط به اداره و اهتمامی و رانندگی است. همچنین اداره یا نظارت بر امور خدماتی و درآمدی از قبیل توزیع آب، برق، تلفن، گاز و مانند اینها، ایجاد مراکز فرهنگی تفریحی و اداره آنها،

احمد پوروزی

آنجا که وظایف جدیدی که قرار است به شهر داریها واگذار شود عمدتاً وظایف تخصصی و نیازمند نیروهای تحصیل کرده و کارشناس است، می بایست علاوه بر حل مشکلات مالی شهر داریها نسبت به حل مشکلات نیروی انسانی آنها نیز اقدام کرد. این مسئله در شهر های کوچکتر به شکل حادتری وجود دارد و نیازمند تغییر هرم تحصیلی و تخصصی شهر داریها به سوی نیروهای کارشناس و متخصص است. تا همزمان با انتقال وظایف شهر داریها اقدامات تخصصی و نظارتی را بر عهده بگیرند. امور غیر تخصصی نیز باید به بخش خصوصی واگذار شود، چرا که اصل پذیرفته شده در دنیا تضمین ارائه خدمات و کیفیت مطلوب آن به وسیله شهر داری است، نه ارائه مستقیم خدمات.»

کاظمیان در پاسخ به اینکه پس از واگذاری وظایف جدید نحوه ارتباط شهر داری با سایر بخشهایی که وظایف از آنها منتزع شده است چگونه خواهد بود، می گوید: «واگذاری وظایف تنها بخشی از اقدامات لازم برای بهبود مدیریت شهری است و تحقق کامل این امر نیازمند بازنگری اساسی در قوانین شهری و تشکیلات مدیریت شهری است. اگر این دو اقدام همزمان اجرا نشود، واگذاری وظایف تأثیر چندانی بر بهبود اوضاع نخواهد داشت. بنابراین باید در فاصله زمانی کوتاهی، علاوه بر تغییر تشکیلات شهر داریها، قوانین و حقوق شهری با زندگی شهری جدیدی که قرار است شکل بگیرد متناسب شود.»

هر چند یکی از مشکلات عمده شهر داریها ضعف قوانین و

رشد بی‌رویه و افزایش جمعیت، افزوده می‌شود.»
 شهردار مشهد می‌افزاید: «باید توجه داشت که شهرداریها در زمان تصویب قانون شهرداری در سال ۱۳۳۴ که وسعت و جمعیت شهرها، انتظارات و نیازهای عمومی تفاوت عمده‌ای با شرایط امروز داشت، دارای حوزه عمل و اختیارات گسترده‌ای بودند. در واقع قرار است و تقاضی که ۴۵ سال پیش بر عهده شهرداریها قرار داشت مجدداً به آنها واگذار شود.»
 وی در ادامه ضرورت اصلاح ساختار تشکیلات، قوانین و مقررات شهرداریها، تعریف مشخص حدود وظایف و اختیارات و تبیین میزان دخالت و نظارت سایر دستگاهها در واگذاری وظایف را خاطر نشان می‌سازد و می‌افزاید: «علاوه بر مشخص شدن نوع ارتباط سایر سازمانها با شهرداریها، باید به نحوه تأمین هزینه‌های واگذاری وظایف و استفاده از دیدگاههای شهرداریها در اجرای این طرح نیز توجه شود.»

نوروزی در پاسخ به اینکه آیا شهرداریها توان تصدی وظایف جدید را دارند یا نه، چنین می‌گوید: «شهرداریها توان اجرایی و مدیریتی بسالایی در اداره امور شهر دارند و انجام نزدیک به ۳۰۰ نوع خدمات مستمر و شبانه‌روزی به شهروندان در زمینه‌های خدمات شهری، عمران و توسعه شهرها، حمل‌ونقل و ترافیک، شهرسازی و معماری و امور فرهنگی - اجتماعی بدون اتکا به اعتبارات دولتی، گواه این مطلب است.»

طاووس نژاد، شهردار ایلام، نیز اجرای ماده ۱۳۶ را راهکار مناسبی در مشخص شدن متولی واقعی امور شهری، برآورده کردن توقعات مردم و از بین بردن پهنه‌های عدم اجرای کارها برمی‌شمارد و در این خصوص می‌گوید: «با اجرای ماده ۱۳۶ می‌توان به اهدافی چون برنامه‌ریزی منسجم‌تر، اثربخش‌تر و اقتصادی‌تر، برهیز از دوباره کاریها و کاهش میزان هدر رفتن انرژی و امکانات شهرداریها در زمینه‌های ناشی از سوء تفاهمهای موجود بین شهرداری و سایر دستگاههای مرتبط با عمران شهری دست یافت. همچنین کاهش هزینه‌های اجرایی اداره امور شهرها، تحقق کامل بودجه شهرداریها، کاهش فشار اقتصادی بر شهروندان (به دلیل عوارض متعددی که دستگاههای مختلف می‌گیرند)، و اجرای کامل قانون شهرداریها از دیگر نتایج حاصل از اجرای این طرح خواهد بود.»

شهردار ایلام نیز ضرورت تغییر در ساختار تشکیلات و قوانین موجود را مورد تأکید قرار می‌دهد و تأمین نیروی انسانی متخصص و کارشناس را خاطر نشان می‌سازد.

***

در پایان ذکر این نکته ضروری است که با تأمل بر دیدگاههای شهرداران و اولوئیه‌های پیشنهادی آنان، مشخص می‌شود که شهرداریها با توجه به ارتباط نزدیک با مشکلات شهرها و مسائل ناشی از ناهماهنگیهای مدیریت شهری و خسارت‌های حاصل از آن، بر این نکته واقف شده‌اند که باید جایگاه و نقش بالاسری در سیستم مدیریت شهری داشته باشند و به عنوان هماهنگ کننده، ناظر و برنامه‌ریز امور شهری عمل کنند. با توجه به این خوداگاهی ایجاد شده در شهرداریها و ضرورت‌های ایجاد مدیریت متمرکز و هماهنگ در شهرها، می‌توان گفت اجرای کامل ماده ۱۳۶ و واگذاری وظایف جدید به شهرداریها فرصتی است که باید مغتنم شمرده شود تا علاوه بر حل وضعیت نابسامان مدیریت شهرها، اهداف بالاسری چون توسعه پایدار در شهرها نیز حاصل آید.

علی طاووس نژاد

میزان واگذاری وظایف به شهرهای بزرگ شهرهای کوچک نسبت به شهرهای بزرگ تفاوت دارد و باید به ابعاد و اندازه تشکیلات هر شهرداری توجه شود

واگذاری برخی از وظایف سازمان ملی زمین و مسکن، اداره امور بهداشتی و زیست‌محیطی، اداره نیروی انتظامی و امنیتی، اداره امور ثبت اسناد و املاک و نظارت بر امور بازرگانی و مراکز اصناف و کنترل قیمت‌های عمومی، به ترتیب از دیگر اولوئیه‌های مورد نظر شهرداریها در واگذاری وظایف بوده‌اند.

نوروزی، شهردار مشهد و عضو ستاد تحقق ماده ۱۳۶، در خصوص اولوئیه‌های واگذاری وظایف جدید چنین می‌گوید: «مجموعه وظایف را می‌توان در سطوح سیاستگذاری، نظارت و اجرا تعریف کرد و بر این اساس شوراها می‌توانند در محور سیاستگذاری و نظارت قرار می‌گیرند و شهرداریها نیز در محور مدیریت و هماهنگی امور اجرایی در شهرها. البته واگذاری وظایف جدید می‌تواند بدون واگذاری امور اجرایی به این دو نهاد صورت گیرد؛ بدین معنی که می‌توان با تصویب برنامه‌های اجرایی سازمانها و مؤسسات خدمات شهری در شوراها، امور اجرایی آنها را به بخش خصوصی و نهادهای مردمی واگذار کرد تا به سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و مدیریت یکپارچه و مستمر در مقابل اجرای غیرمتمرکز دست یافت.»

وی در ادامه با اشاره به ضرورت احیای جایگاه شهرداریها می‌گوید: «در حالی که کشورها در حال توسعه و توسعه یافته به سوی تمرکز در برنامه‌ریزی، سیاستگذاری، هماهنگی و مدیریت امور شهری پیش می‌روند، در کشور ما به دلیل تعدد مراجع تصمیم‌گیری و دیدگاههای مختلف در سیاستگذاری و اجرا و اعمال مدیریت، هر دم به میزان آسیب‌پذیری شهرها در مقابل

جدول؛ عنصری مهم در منظر شهری

نازیلا مرادی

جداول و جداکننده‌ها امروز از جمله عناصر مبلمان شهری هستند که در حیطه فعالیت‌های عمرانی شهر جای می‌گیرند. در سالهای اخیر تولید و اجرای جدول همواره مورد توجه مدیران شهری قرار گرفته و بخشی مهم از بودجه شهرداریها را نیز به خود اختصاص داده است. اکنون یکی از پررنگ‌ترین فعالیتهایی که در بیان کاری سالانه شهرداریها، به آن پرداخته شده، بحث جدول و جدول گذاری است. اما نکته در خور توجه - و اندکی تأسف بار - آن است که این فعالیت به ظاهر معمولی و کم‌اتکاب به فنون و فناوری پیچیده، هرگز بازده و عملکرد مطلوبی در پی نداشته است. در زمان حاضر فرایند جدول گذاری معابر و سایر سطوح شهری، به رغم صرف هزینه‌های زیاد، با مشکلات عدیده‌ای روبه‌روست. عمر کوتاه جدول و بروز آلودگیهای بصری و مشکلات ایمنی از جمله مهم‌ترین مشکلاتی هستند که در این زمینه می‌توان مطرح کرد. از سوی دیگر، اعمال سلیقه‌های مدیران شهری در رنگ و فرم جداکننده‌ها و به ویژه جدول حکایت از آن دارد که مسئله مهم استاندارد در جداکننده‌ها برای مدیران شهری امری فراموش شده و مغفول است. اگر هم بپذیریم که تاکنون هیچ‌گونه منبع مدون

مشخصی برای شناخت این استانداردها وجود نداشته است، اما به هر حال نمی‌توان ضرورت مهم مطالعه و الگوبرداری از نمونه‌های موفق داخلی و خارجی را به وسیله مدیران شهری انکار کرد. آنچه که به تبیین الگوها و استانداردهای جداکننده می‌پردازد در این نوشتار کوتاه و گزارش گونه نمی‌گنجد، هدف از این گزارش طرح یک مسئله و یادآوری این پرسش مهم است که امروز نازیبایی منظر شهرها چگونه با جدول شکسته، چند رنگ و بلند و کوتاه رقم خورده است.

را از بالند دیگر آن جداکننده یک پرتگاه را از خیابان یا مسیر ویژه دوچرخه سواری را از خیابان یا فضای سبز؟ به هر حال آنچه که مهم می‌نماید این است که در زمان حاضر جدول گذاری غیر کارشناسانه در کشور مانع عامل جداکننده و هدایت کننده بلکه عنصری مزاحم برای عابر پیاده به شمار می‌رود. عنصری مزاحم و دردسرها که باید همواره تعمیر و مرمت گردد و هنگامی که از بین می‌رود باید پیاده رو و فضای سبز و خیابانی که براساس نقشه قبلی طراحی و ساخته شده است، بار دیگر زیر و رو گردد تا جدولی دیگر جایگزین نمونه قبلی گردد.

به هر حال، همان‌طور که پیش‌تر نیز ذکر شد، شناخت انواع جدول و کاربرد هر یک از انواع آن نخستین گام در جهت تصحیح پندارهای اشتباه پیشین در باب جدول و جدول گذاری است.

جداکننده‌ها به‌طور کلی به موانعی اطلاق می‌شود که عابران را به سوی گذرگاههای امن همچون روگذر یا گذرگاه عرضی و چراغ راهنمایی هدایت می‌کند. زنجیرکنی، حصارکنی، درختچه‌های کوچک، سوله و پرچین، جدول و گاردریل از جمله این موانع به شمار می‌روند.

در این گزارش به دلیل اهمیت و شیوع کاربرد جدول و گاردریل‌ها یا حفاظهای ایمنی در سطوح مختلف معابر شهری، از انواع دیگر جداکننده صرف‌نظر می‌گردد و تنها به معرفی کاربرد و ویژگیهای انواع جدول و گاردریل پرداخته می‌شود.

مهم‌ترین نکته‌ای که در بحث جدول مطرح می‌شود، آن است که بدانیم جدول برای چه منظوری مورد استفاده قرار می‌گیرد؟ آیا قرار است فضای سبز را از پیاده‌راه یا یک پاند خیابان

مهم‌ترین کاربردهای جدول در راههای شهری، هدایت آبهای سطحی در لبه روسازی، مشخص کردن لبه جاده و هشدار به رانندگان وسایل نقلیه، مشخص کردن و ایمن ساختن پیاده رو، زیبایی بصری خیابان و اطراف، کنترل دسترسها و بالاخره تقسیم فضا به خیابانهای اصلی، فرعی، پیاده‌رو و فضای سبز است.

جدولها عموماً به دو نوع قابل عبور و عبورناپذیر تقسیم‌بندی می‌شوند. جدول عبورناپذیر موثقی هستند که حد فاصل بین خیابان و فضای سبز و یا پیاده‌رو و سوارخرو را مشخص می‌کنند. ارتفاع جدول عبورناپذیر، که از آن به عنوان جدول «مانع» یا «کناره بند» نیز یاد می‌شود، معمولاً بیش از ۱۵۰ میلی‌متر است و مانع عبور وسایل نقلیه از آن می‌گردد. اما جدول قابل عبور معمولاً در محل تقاطع در اسفالت و در طراحی و اجرای جوی و نیز میدانها و نظایر آن استفاده می‌شود.

جدول به لحاظ کیفیت ساخت و مصالح به کار رفته در آن از دو نوع کلی تبعیت می‌کنند. واضح است که جدول از بتن ساخته می‌شود. جدول بتنی را می‌توان «در جا» ریخت و یا به صورت «پیش ساخته» نصب کرده مهم‌ترین مشکل قطعات پیش ساخته آن است که باید در کارخانه و تحت کنترل شدید کیفی

ساخته شوند تا دوام و مقاومت آنها از دوام بتن در جایی که مطابق مشخصات معمول ساخته می‌شوند، کمتر نباشد. اما به نظر می‌رسد جدولهای پیش ساخته نسبت به این نوع جدول مشکلات بیشتری دارند. این نوع از جدول به دلیل کم‌وزنی و جدا بودن قطعات از هم با اولین ضربه از جا کنده می‌شوند همچنین نصب مشکل و هزینه زیاد از یک سو و ترک خوردگی سطح آنها با اولین یخبندان از سوی دیگر، از جمله مشکلات مهم این نوع جدول است. اما در مجموع باید گفت جدولهایی که با بتن در جا ساخته می‌شوند، به دلیل کیفیت بهتر و استحکام بیشتر، در برخورد با وسایل نقلیه مقاومت بیشتری از خود نشان می‌دهند. به هر حال افزایش طول عمر مفید جدول از جمله نکاتی است که نباید در جدول گذاری و انتخاب نوع آن از نظر کارشناس دور بماند.

کیوان قرصیاده از شهر داران مناطق شهری کرج، با اشاره به اهمیت طول عمر مفید جدول می‌گوید: «جدول در خیابانها و یا بزرگراههایی مثل هفت یا صدر که اهمیت زیادی دارند، باید با سنگ کسار شود. بر اساس یک تحقیق کارشناسانه، هزینه‌های بالاسری تعمیر، نگهداری، بند کشی، پشت بند و ریختگی‌هایی که در جدول سیمانی به وجود می‌آید در جدول بتنی وجود

تدارد به این ترتیب، علاوه بر صرفه جویی در مصالح سیمان، جدول سنگی در مجموع ۱۵٪ از جدول سیمانی ارزان تر و عمر آن نیز طولانی تر است.

فروسیاد به انواع دیگر جداکننده‌ها در بزرگراهها نیز اشاره می‌کند، و با تقسیم‌بندی معیار شهری به راه شریانی درجه ۱ و ۲ و ۳ می‌گوید: «وقتی ما یک آزادراه یا بزرگراه می‌سازیم، به آن معنی

جدول بتنی را می‌توان «در جا» ریخت و یا به صورت «پیش ساخته» نصب کرده مهم‌ترین مشکل قطعات پیش ساخته آن است که باید در کارخانه و تحت کنترل شدید کیفی ساخته شوند تا دوام و مقاومت آنها از دوام بتن در جایی که مطابق مشخصات معمول ساخته می‌شود، کمتر نباشد

است که با استفاده از سرعت می‌خواهیم زمان سفر را کاهش دهیم. برای این منظور باید کلیه پارامترهای مزاحم مثل دسترسیمایی که با آزادراه کمتر از یک درجه فاصله دارند، حذف شود؛ چرا که به یک راه شریانی درجه ۱ نباید چیزی کمتر از راه شریانی درجه ۲ وصل گردد.

به همین دلیل باید از جداکننده‌های عرضی همچون جدول و فضای سبز و جنگل‌کاری که دسترسی را سخت‌تر می‌کند استفاده کرده، فرسیاد با تأکید بر همین الگو در خیابان‌های درجه ۲ یا معیار شهری می‌گوید: «در خیابان‌های ۲۰ متری و ۲۴ متری

خشکه چینی سنگی بسیار محکم در کشورهای خارجی و تولید جدول با عیار بسیار بالا مثل سنگ، موجب شده است که مسئله ارتفاع جدول به ساده‌ترین شکل ممکن حل گردد

عاسه و سیمان رنگی و یا رنگ افزودنی مناسب در هنگام تولید در کارخانه استفاده کرد.

نکته‌ای که نباید آن را از نظر دور داشت، آن است که رنگ جدول همچون ارتفاع آنها از استاندارد و تعریف مشخصی تبعیت می‌کنند. اساساً هر ترکیب امان‌های الحاقی شهری باید دارای سادگی خاصی باشند. در این زمینه، انتخاب رنگ سفید و سیاه به دلیل شدت سایه روشن و تضاد این دو رنگ و تسهیل دیدن آن در شب است.

سعید آگشته، کارشناس عمران، در باره رنگ جدول چنین می‌گوید: «رنگ آمیزی جدول می‌تواند با توجه به عملکرد آنها تنوع یابد. به طور مثال، در جدولی که عملکرد آنها تعیین حریم است، از رنگهای سفید و مشکی و برای اعلام نزدیک شدن به تقاطع از مشکی و زرد استفاده می‌شود. همچنین می‌توان پیام‌های ترافیکی دیگری را نیز از این طریق - مثلاً برای اعلام

سطح جدول باید کمی بالاتر از سطح خیابان قرار بگیرد. این امر به خاطر هدایت آبهای سطحی است و هنگام قرار گرفتن فضای سبز در کنار خیابان اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. در حالت دوم باید ارتفاعی را برای ریختن خاک و مصالح و کاشت گیاه قائل شد زیرا در زیر جدولی که بلوکاز کاملاً بتنی است، ریشه درخت یا درختچه نمی‌تواند رشد کند. در خارج از کشور ارتفاع جدول بیشتر از ۱۰ سانتی متر نیست و هنگام عبور عابر پیاده و دوچرخه این ارتفاع کم می‌شود و به صفر می‌رسد

پارک ممنوع و یا آزاد و نظایر اینها - منتقل کرد. در جدول رفوژها می‌توان از رنگ سفید و سبز که نشانگر نزدیکی و مجاورت با فضای سبز است برای اعلام ممنوعیت ورود به فضای سبز، و از ترکیب رنگی دیگری همچون مشکی و سبز برای اعلام مجاز بودن عبور و مرور از این بخش فضای سبز استفاده کرد. این مدیر شهری در باره جدول جدول فضای سبز قیادت کردن پشت جدول را عاملی برای مانایی رنگ عنوان می‌کند. این تجربه که در بندرعباس نیز با موفقیت روبرو شده است، موجب دوام رنگ و صرفه جویی در هزینه رنگ آمیزی جدول می‌گردد.

ارتفاع جدول

در باره ارتفاع جدول باید گفت که این امر باید با نحوه حرکت و عبور عرضی عابر پیاده از خیابان تناسب داشته باشد. به هر حال آنچه که اهمیت دارد، این است که در طراحی جدول باید ملاحظات عملکردی، ایمنی و زیبایی شناختی را در کنار هم مدنظر قرار داد.

فرسیاد کارشناس مسائل شهری، درباره ارتفاع جدول نظر

نیز باید بر تقاطعها تا شعاع ۱۰۰ متر کاملاً قبلیتری اعمال شود تا عابر پیاده نتواند از قطر تقاطع عبور کند. پارک اتومبیل به اندازه‌ی و بارگیری نیز در شعاع ۱۰۰ تا ۱۵۰ متری تقاطعها نباید صورت بگیرد.

ارتفاع و رنگ، استانداردهای فراموش شده

ارتفاع آزاد جدول شهری به طور متوسط ۱۰ الی ۱۵ سانتی متر است. به همین جهت، به دلیل کاهش سطح قابل دیدن رنگ آمیزی جدول فاقد توجیه منطقی است.

نکته مهم دیگر آنکه اگر رنگ با توجیه پوشش خرابیهای رویه جدول مورد استفاده قرار بگیرد، این توجیه با افزایش کیفیت در تولید جدول در کارخانه خود به خود منتفی می‌شود. مهم‌ترین معایب استفاده از رنگ در جدول آن است که رنگ مورد نظر پس از مدت کوتاهی فرسوده می‌شود و مواد شیمیایی آغشته به رنگ به آبهای جاری و فضای سبز آسیب جدی وارد می‌کند. اهمیت این امر، به اندازه‌ای است که چنانچه در طرح مشاور نیز استفاده از جدول رنگی توصیه شده باشد، باید از مصالح رنگی اعم از شن و

عوامل مؤثر در طراحی و ساخت جدول

مهم‌ترین عواملی که در طراحی جدول تأثیر دارند عبارتند از فاصله مانع تا کناره باند عبور، زاویه نصب یا توجه به کناره جاده، تأثیر خصوصیات زمین محل نصب و طول مورد نیاز نصب. اکنون که به عناصر تشکیل دهنده طراحی مناسب جدول اشاره شد، باید به عواملی که باعث تخریب جدول می‌شوند نیز اشاره کرد. فرسایش تدریجی بر اثر تردد افراد پیاده یکی از عواملی است که جدول بتنی را در معرض تخریب و نابودی قرار می‌دهد. استفاده از جدول سنگی می‌تواند این مشکل را تا حد زیادی مرتفع سازد. گاه نیز تخریب جدول به دلیل برخورد وسایل نقلیه با آنهاست. در این صورت تمبیه میله گرد و مسطح کردن بتن جدول این مشکل را کاهش می‌دهد. در هنگام تخریب جدول بر اثر حرکت و عبور وسایل نقلیه که عموماً در کنار روگذر آبهایی سطحی و جویها مشاهده می‌شود نیز تنها راه حل استفاده از جدول بتنی با عیار بالا و سنگهایی با مقاومت زیاد است. پوک شدن جدول بتنی بر اثر سرما و گرما، به خصوص در شهرهایی که اختلاف دما دامنه گسترده‌ای داشته باشد، مهم‌ترین معضلی است که گریبانگیر جدول این شهرها می‌شود. در این گونه شهرها استفاده از نوعی سنگ چینی آبریز کریستاله به دلیل سختی و تراکم زیاد بهترین گزینه به نظر می‌رسد.

جانمایی مناسب، پاسخی برای یک ضرورت

سعی گذشته جانمایی جدول را موقله‌ای می‌دانند که بر حسب نوع جدول و عملکرد آن تعیین می‌شود. به عنوان مثال، برای جریبی که عبور وسایل نقلیه از آن ممنوع است باید از جدول قانسب و در غیر این صورت از جدول مایل استفاده شود. جدول

خاص خود را دارد. او در این زمینه چنین می‌گوید: «سطح جدول باید کمی بالاتر از سطح خیابان قرار بگیرد. این امر به خاطر هدایت آبهایی سطحی است و هنگام قرار گرفتن فضای سبز در کنار خیابان اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. در حالت دوم باید ارتفاع را برای ریختن خاک و مصالح و کاشت گیاه قابل شد زیرا در زیر جدولی که بلوک‌ها کاملاً بتنی است، ریشه درخت یا درختچه نمی‌تواند رشد کند. در خارج از کشور ارتفاع جدول بیشتر از ۱۰ سانتی‌متر نیست و هنگام عبور عابر پیاده و دوچرخه این ارتفاع کم می‌شود و به سفر می‌رسد.

خشکسختی چینی سنگی بسیار محکم در کشورهای خارجی و تولید جدول با عیار بسیار بالا مثل سنگ، موجب شده است که مسئله ارتفاع جدول به ساده‌ترین شکل ممکن حل گردد.

قرصیاد با اشاره به اینکه تا پیش از رواج دستگاه اسفالت تراش مشکل جدول حادث‌تر بود، اضافه می‌کند: «تا پیش از به کارگیری این دستگاهها (دستگاههای اسفالت تراش)، ارتفاع جدول بسیار بیش از حد استاندارد در نظر گرفته می‌شد. دلیل این امر آن بود که هر سال یک روکش ۵ سانتی به اسفالت خیابان اضافه می‌شد. از سوی دیگر، عموماً آنقدر زیرسازی و مصالح زیرسازی نامرغوب و ناصحیح بود که هر دو سال یک بار باید روکش جدیدی به اسفالت اضافه می‌شد.

آگشته در باره شکل و طرح مناسب جدول، نظر دیگری ارائه می‌کند او در این باره به نوع عملکرد مورد انتظار از آن در طراحی اشاره می‌کند و می‌گوید: «به عنوان مثال، در مقاطع اجرایی دارای انحناء جدول هم باید دارای انحاء و انحناهای مناسب باشند. ارتفاعی رویه ترافیک جدول چنانگشته مسیرهای سواره نیز باید به نحوی تنظیم شود که در صورت برخورد وسایط نقلیه با سرعت معمول (کمتر از ۵۰ کیلومتر در ساعت) با آن، وسایل نقلیه نتوانند از آن عبور کنند و به سمت دیگر خیابان منحرف نشوند. علاوه بر این به سمت موافق حرکت خود نیز منحرف نشوند.»

تأیید از به کارگیری این دستگاهها

(دستگاههای اسفالت تراش)، ارتفاع جدول

بسیار بیش از حد استاندارد در نظر گرفته می‌شد.

دلیل این امر آن بود که هر سال یک روکش ۵

سانتی به اسفالت خیابان اضافه می‌شد. از سوی

دیگر، عموماً آنقدر زیرسازی و مصالح زیرسازی

نامرغوب و ناصحیح بود که هر دو سال یک بار باید

روکش جدیدی به اسفالت اضافه می‌شد

فرسایش تدریجی بر اثر تردد افراد پیاده یکی از

عواملی است که جدول بتنی را در معرض تخریب

و نابودی قرار می‌دهد. استفاده از جدول سنگی

می‌تواند این مشکل را تا حد زیادی مرتفع سازد

مایل جدولی است که نمای رویه ترافیک، آن مایل است و هدف از نصب آن الزاماً جداسازی کامل مسیرهای مختلف از یکدیگر نیست.

قرصیاد نیز مهم‌ترین کارکرد جدول خوابیده یا مایل را در پارکها و محوطه سازی عنوان می‌کند. نمونه و مصداق کامل این نوع جدول، محوطه سازی و جدول گذاری در باغ هنرمندان است. قرصیاد جنس آجری جدول مذکور را از این جهت نفی می‌کند که به محض تماس آب با آن، آجر می‌ترکد و خرد می‌شود.

یک نظر کارشناسانه می‌گوید: بین قطعات تعبیه شده اعم از بیش ساخته و قطعات دیواری ساخته شده در محل نباید فاصله‌ای وجود داشته باشد. زیرا وجود فاصله‌ای هر چند اندک حتی به اندازه چند سانتی متر موجب می‌گردد مانند تاهمواری عمل کرده و باعث عدم کنترل خودرو می‌شود.

فرصت‌دار در بازه رنگ گاردریل نظر خاص خود را دارد. او به طور کلی با رنگ کردن گاردریل و نرده‌های حفاظتی موافق نیست. فرصت‌دار با اشاره به اینکه گاردریل یکی از قطعات حفاظتی احصایی است، و به همین دلیل نباید دیده شوند می‌گوید: «رنگ گاردریل باید با رنگ محیط همسان شود. به طور کلی سازه‌های حفاظتی باید به گونه‌ای طراحی شوند که جان انسان‌ها را تا حد ممکن حفظ نماید. گاردریل نباید حواس راننده وسیله نقلیه را پرت کند بلکه فقط باید از جان او حفاظت کند.»

نکته دیگری که در بازه رنگ گاردریل وجود دارد آنست که در این صورت نگهداری آنها نیز بسیار مشکل است. زیرا رنگ موردنظر روی سطح گالوانیزه گاردریل یا بتن حفاظتی بتنی نمی‌نشیند و پوسته می‌شود. به همین دلیل استفاده از همان رنگ گالوانیزه مات، بهترین گزینه موجود به نظر می‌رسد.

سخن آخر

صحت پیرامون جداول و حفاظت‌های ایمنی، زمان و دقت خاص خود را می‌طلبد. همچنانکه بیشتر نیز ذکر شد، مسائل مطرح شده در این گزارش هرگز تمام زوایای این موضوع مهم را در بر نمی‌گیرد. به هر حال آنچه که ضروری به نظر می‌رسد آنست که ضوابط و قوانین و مقررات موجود با شرایط کنونی هماهنگ نیست و از سوی دیگر نظارت بر اجرای آنها نیز به طور صحیح و لازم انجام نمی‌گیرد. گزارش بیش رو همچنانکه در مرحله آغازین گزارش نیز عنوان شد، تنها مجالی برای طرح یک مسئله و ضرورت انگار تا بدین‌جا بود. در این میان نقش مسئولان و دست‌اندرکاران نیز برای تدوین و تصویب این‌نقشه‌های در خصوص جداول و نرده‌های حفاظتی، بسیار پراهمیت است.

او تصریح می‌کند: «در چنین حائلی استفاده از یوکه‌های معدنی کم‌هنگ و یا آجرهایی که به سمت آجر نسوز پیش می‌رود، بسیار جوابگوست. به هر حال مقاومت سایشی و فرسایشی جداول آجری بسیار پایین است و این گونه جداول در برابر شرایط جوی اصلاً مقاوم نیستند.»

آنچه که در این مجال کوتاه به آن پرداخته شد، بحث جداول و جدول گذاری به عنوان یکی از عناصر مهم جداکننده در معابر شهری بود. از دیگر المانهای جداکننده می‌توان از نرده‌های حفاظتی و به ویژه گاردریل نام برد. آنچه که کثرت کاربرد دو مورد مذکور بیش از سایر انواع جداکننده‌هاست، مسئله جداول در شهرها در بخش نخست گزارش مطرح گردید.

در بخش پایانی این گزارش نیز به گاردریل‌ها به عنوان پر استفاده‌ترین نوع نرده‌های حفاظتی پرداخته می‌شود.

گاردریل یا نرده‌های ایمنی

مهم‌ترین نقش نرده‌های ایمنی آن است که مانع پرت شدن وسایل نقلیه به پرتگاه‌های کنار راه‌ها و یا عبور از میان راه و ورود به مسیر مقابل و همچنین بازگرداندن آن به مسیر اولیه می‌گردد. لزوم نصب گاردریل به عوامل گوناگونی از جمله سرعت طرح، حجم ترافیک روزانه، شیب عرضی طرفین معبر، وجود مسوانع طبیعی و مصنوعی بستگی دارد. به همین دلیل نصب گاردریل تنها پس از انجام مطالعه و اثبات ضرورت و رعایت اصول فنی مجاز است و در غیر این صورت اتلاف هزینه‌های بیش نیست.

نکته مهم درباره گاردریل‌ها آنست که نباید از آنها به طور هم‌زمان همراه با جداول استفاده کرد. مگر در شرایطی که برای دفع آبهای سطحی لزوماً باید جداول نصب شود. در این صورت مهم‌ترین مزایای این روش، ایمنی بیشتر، عدم نیاز به تعمیر یا تعویض، هزینه‌های اجرایی کمتر و احتمال کاهش آسیب‌پذیری روسازی جداول در اثر نفوذ آبی است که از بارندگی و آبیاری به جا می‌ماند. نرده و حفاظ‌هایی که برای جلوگیری از سقوط به پرتگاه‌های کنار جاده استفاده می‌شود باید لزوماً از نوع حفاظ‌های بتنی یا سلدون‌انمطاف باشند. پایه این حفاظ‌ها که به حفاظ‌های سخت نیز مشهور هستند باید بوسیله لنگه تقویت گردد.

جریان ترافیک در منطقه دو تهران روان تر شده است

خاتون میررشد

در کشور ما گرایش به شهرنشینی در دهه های اخیر شتابی سرسام آور یافته است و نه تنها مهاجرت روستاییان به شهرها، بلکه بهداشت و رفاه نسبی شهرها نیز باعث این رشد سریع شده است. به نسبت رشد و افزایش روز افزون جمعیت، شهرها نیز مستلزم ساماندهی و مدیریت دقیق ترند.

برنامه ریزی ترافیک بخشی از برنامه ریزی شهری است و فرایند برنامه ریزی ترافیک از مراحل متعدد تشکیل شده است که مدیریت ترافیک یکی از آنهاست و عبارت است از وسایل و ابزارهای کنترل ترافیک و مقررات و ضوابط و شیوه اعمال آنها که جریان حرکت وسایط نقلیه موتوری را کنترل می کند و موجبات حرکت منظم ترافیک موتوری را فراهم می سازد.

در چند سال اخیر، تردد وسیع شهروندان ساکن در غرب تهران، که از کرج و دیگر شهرهای احداث شده به تهران مراجعه می کنند، باعث شده است که معابر و بزرگراههای منطقه دو اهمیت ویژه ای بیابند. این گزارش با نگاهی گذرا به وضعیت ترافیکی بزرگراهها و معابر منطقه دو راه حل هایی که برای روان سازی ترافیک در این منطقه اتخاذ شده است را بررسی می کند.

آرامش جلی کنند تاخیر در واقع به زمانی اطلاق می شود که هندو رفتن آن برای راننده بیش بین شغلی نیست؛ و طیف گسترده ای را نیز در برمی گیرد از عملکرد چراغهای راهنما در تقاطعها گرفته تا وجود چاله ها در بزرگراهها که همه و همه ساعتها تاخیر را در هر روز به وجود می آورند.

روان سازی ترافیک

وقتی سخن از تردد روان به میان می آید، منظور استفاده از پاراسترهای است که از طریق آنها بتوان به این هدف رسید. برای تحقق این امر می توان از راهکارهای مختلفی از جمله جوشمند کردن چراغهای راهنما، نصب تابلوهای راهنمای مسیر و شناسایی معابر و ایمن سازی تردد عابران پیاده در مراکز شهر و همچنین نصب پلهای عابران پیاده استفاده کرد.

روان سازی ترافیک در شبکه معابر، یعنی پایین آوردن زمانی که راننده بدون اختیار خود از دست می دهد، و همچنین افزایش ایمنی استفاده کنندگان از شبکه ترافیکی.

شبکه ترافیکی از معابر و تقاطعها تشکیل می شود و تقاطعها نقاط بحرانی شبکه ها هستند. به همین منظور وجود کاربرپه ای گوناگون در معابر، تأثیر عمده ای در کاهش نقاط بحرانی دارد.

سرای رسیدن به شبکه ای کارآمد و حرکت روان خودروها، می بایست تمهیداتی اندیشید، از جمله برای کنترل شبکه ترافیکی می توان از اجرای قوانین استفاده کرد. به عنوان نمونه، طرح محدودیت توقف در حریم تقاطعها و میدانهای شهر برای جلوگیری از پارک کردن ماشینها در حاشیه خیابان، طرحی است که اداره راهنمایی و رانندگی به مرحله اجرا درآورده است.

ضرورت اجرای طرحهای روان سازی ترافیک

به رغم اینکه شهر برای رفاه انسانها ساخته شده است و نه برای ماشین، متأسفانه شهر ما آسایشته است از ماشینهای دودزایی که حرکت سریع و زندگی راحت و آسایش مردم را سلب کرده اند. امروزه ترافیک شهر ما به مثابه کلاف سردرگمی است که نه تنها سر رشته آن پیدا نشده است بلکه روز به روز درهم پیچیده تر نیز می گردد. بخشی از این مشکلات ناشی از رعایت نکردن استانداردهایی است که از کشورهای توسعه یافته وارد می شوند. این استانداردها در رفتارهای ترافیک بسیار مؤثرند ولی ما با نادیده گرفتن آنها موجب بروز مشکلات فراوان ترافیکی می شویم که از جمله است حرکت کند یا تاخیر بسیار و دور از ایمنی.

روان سازی ترافیک یکی از مهم ترین مسائل کارشناس یا مدیر ترافیک است، که در کاهش تاخیر مؤثر است. از دیگر مسائل پواهمیت در این زمینه ایجاد محیطی امن است تا شهروندان از بدو خروج خود از منزل تا رسیدن به مقصد، مسیر را با

نیاز است که برای معابر و ایمن سازی تردد عابران پیاده در مراکز شهر و همچنین نصب پلهای عابران پیاده استفاده کرد.

جریان روان سازی در میدان معتمد

یکی دیگر از پارامترهای رسیدن به ترافیک روان، توسعه بزرگراههاست و نکته مهم تر همانا ایمن سازی شبکه بزرگراهی با نصب تابلوهای خطر، علائم انتقالی، تعمیر و نگهداری گاردریل و نصب چراغهای راهنمایی در خروجی بزرگراهها با ریمپهای موجود است. همچنین باید توجه داشت که در توسعه بزرگراهها، نقاط اتصال بزرگراهها با معابر درون شبکه‌ای نباید تعریف و مشخصه‌های فنی متفاوتی داشته باشند، چرا که عدم رعایت این نکات نه تنها کمکی به حل معضل ترافیک نمی‌کند بلکه منجر به عدم تمرکز انتخاب شهروندان برای دسترسی به نقاط جاذب شهری می‌شود.

زهره داوودپور، دکتر در شهرسازی، عامل روان بودن ترافیک را یک نوع حرکت می‌داند و می‌گوید: «تودد و توقه‌های بی مورد خودروها، عامل مهمی در از دست دادن روانی ترافیک است. بسیاری از مشکلات مشابه علت محروم بودن از یک طراحی

در این میان ذکر این نکته ضروری است که بحث آموزش و فرهنگ سازی به منظور جلب مشارکت شهروندان در خصوص استفاده صحیح از شبکه معابر و وسائط نقلیه، از ضروریاتی است که باید به آن پرداخته شود.

ضرورت اجرای پروژه روان سازی ترافیک در منطقه دو

منصور صالحی کارشناس حمل و نقل و ترافیک منطقه دو در خصوص روان سازی ترافیک در این منطقه چنین می‌گوید: «منطقه دو با ۶۸ کیلومتر مربع مساحت، حدوداً ۲۰ درصد بزرگراههای تهران را در برمی‌گیرد مناطق شرقی و غربی در بزرگراههای شهید چمران، شهید اشرفی اصفهانی و همچنین بخشی از بزرگراههای همت و یادگار امام و شیخ فضل الله در قسمت میانی منطقه واقع شده، که این از ویژگیهای منطقه دو در قسمت ترافیک است. شبکه معابر نیز با اتصالات خود به مناطق دیگر، روان سازی ترافیک را به صورت منطقه‌ای تحقق

ایجاد کانال عبور و تردد با اصلاح مسیر رانندگی

کاهش میزان و وزن میخ‌های انبار به منجر به کاهش آلودگی

خاص و جداگانه برای پیاده و سواره در میدانهای شهری است. میدانهای شهری تهران در زمان حاضر فقط عاملی برای ایجاد بار ترافیکی است. عملکرد شهرداری منطقه دو در مسدود کردن بخشی از میدان صنعت، به رغم از دست دادن میدان شهری، تاحدی مشکل ترافیک منطقه را برطرف کرده و به علت تفکیک شبکه شهری از شبکه داخلی و محلی شهر که ورود به شهرک آسان تر گردیده است.»

طرح میدان صنعت با آنکه مخالفت‌های بسیاری را به دنبال داشت، نمونه کوچک و موفق بود برای روان سازی ترافیک.

ترافیک در تهران و بعضی از شهرهای بزرگ به شکل نوعی معضل شهری به چشم می‌خورد. در شهر تهران برای باز کردن این گره در هم پیچیده تلاش می‌شود و بدیهی است که اجرای این امر یک شبه امکان پذیر نیست و یک شبه نمی‌توان ره صد ساله را پیمود.

حل این معضل بزرگ مستلزم برنامه‌ریزی و مطالعات عمیق و جایگزینی سیستم حمل و نقل عمومی - اتوبوسرانی و تاکسی‌رانی - به جای خودروهای شخصی است، تا از این طریق بتوان گره این کلاف را کمی شل کرد.

می‌بخشد. با روان سازی منطقه‌ای می‌توان به روان سازی فرامنطقه‌ای دست یافت و با اصلاح هندسی معابر و تقاطعها نیز می‌توان افزایش ایمنی و کاهش تصادفات را حاصل کرد. به عنوان مثال، با مسدود کردن تقاطعهای هم سطح در بزرگراه شهید چمران و یادگار امام از میزان تصادفات کاسته شده است.» وی در خصوص ضرورت اجرای این پروژه در میدان صنعت چنین می‌گوید: «با بستن ضلع جنوبی میدان صنعت (شهرک غرب) در قسمت انتهایی بزرگراه شیخ فضل الله بار ترافیکی منطقه به صفر رسید.

طرح احیان میدان صنعت با این استدلال که وجود این میدان سرعت تردد ماشینهای را که از بزرگراه به بافت مسکونی می‌روند کاهش می‌دهد، آن را طراحی کردند.»

صالحی می‌گوید: «میدان صنعت دارای طراحی هندسی مناسبی نیست و جز افزایش بار ترافیکی پیامد دیگری نداشته است. به همین جهت با مسدود کردن قسمت انتهایی میدان و تجهیز آن به چراغ راهنمایی هوشمند دوازده بخش عمده‌ای از مشکلات تصادف و ترافیک حل شد، به گونه‌ای که اکنون تصادفات در این منطقه به صفر رسیده است و تردد روان به طور مستمر در آن صورت می‌گیرد.»

دانشگاه شهید بهشتی؛ قطب علمی معماری و شهرسازی

School of
Architecture &
Urban Planning

SHAHID
BEHESHTI
UNIVERSITY

با کارفرمایی وزارت مسکن و شهرسازی و همچنین طرح اصول ضوابط مکان یابی مساجد است که دکتر فنی دانشکده مذکور آن را در دست اجرا دارد.

همچنین وی یکی از اهداف اصلی قطب علمی را تربیت نیروی متخصص و متعهد معمار - شهر ساز دانست.

از دیگر اهداف این دانشکده، مشارکت در پیشبرد و گسترش دانش معماری و شهرسازی در کشور با برگزاری سمینارها و کارگاههای پژوهشی، ارائه خدمات مشاوره‌ای کیفی به سازمانها و نهادهای اجرایی مرتبط با این رشته، اجرای پژوهشهای بنیادی و کاربردی به منظور ارتقای کیفیت محیط مصنوعی و تولید اطلاعات مکتوب نظیر کتاب، نشریه علمی تخصصی و گزارش علمی است.

یکی از برنامه‌های چهار ساله قطب علمی رشته معماری، توسعه بخش آموزشی قطب علمی در بخشهای کمی و کیفی است. در توسعه بخش کمی علاوه بر وجود ۷ دوره آموزشی، دوره‌های دکترای طراحی شهری، کارشناسی ارشد طراحی محیط و آمایش سرزمین و کارشناسی ارشد علوم ساختمان، به منظور پاسخگویی به نیازهای تخصصی جامعه، دایر خواهد شد.

توسعه کیفی آموزش از دیگر برنامه‌های مستمر بخش آموزشی است که با کمک به ایجاد محیط علمی و پویا و تبادل اندیشه و تجربه مدرسان معماری، زمینه‌ساز تألیف و ترجمه و انتشار کتابهای آموزشی نیز می‌شود.

از دیگر برنامه‌های چهارساله، توسعه بخش پژوهشی این دانشکده است که این امر در بخشهای مختلفی چون اسناد و تحقیقات، دفتر فنی، گروه پژوهشی بازسازی و مرکز پژوهشهای معماری سنتی صورت گرفته است.

شایان ذکر است که وزارت علوم بنایه مصوبه این وزارتخانه، اعتبارات لازم را به منظور اجرای برنامه‌ها و پژوهشها، در اختیار این دانشکده قرار می‌دهد.

دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی در بین دانشگاههای کشور، رتبه نخست معماری و شهرسازی را از سوی وزارت علوم کسب نمود.

این دانشکده با توجه به فعالیتهای بیست ساله خود در خصوص آموزش و پژوهش و همچنین تجربیات اجرایی دفتر فنی در مقاطع تحصیلات تکمیلی، توانست با معیارهای وزارت آموزش عالی در زمینه معماری و شهرسازی مطابقت داشته باشد و در این زمینه به کسب مقام اول نائل شود.

از عمده معیارهای وزارت علوم در ارزیابی برنامه قطبهای علمی، عبارت بوده است از میزان انطباق برنامه‌های آتی این دانشکده با اهداف قطبهای علمی و این اهداف که در اختیار دانشکده‌ها قرار گرفته بود و ضرورت اجرای آن، قابلیت اجرای برنامه با توجه به نیروی انسانی و امکانات و تجهیزات موجود، مناسب بودن روشهای پیشنهادی دانشکده و همچنین هماهنگی و اجرای برنامه، تناسب اجرای برنامه با جدول زمان بندی و بالاخره تطابق برنامه با بودجه پیشنهادی. دانشکده معماری و شهرسازی با دربرداشتن این معیارها توانست مقام اول را کسب کند.

علی غفاری، رئیس دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی، علل یسرقت این دانشکده را همکاری سمیانه و ارتباط تنگاتنگ بین اعضای هیئت علمی دانست و گفت: «به علت روحیه علمی حاکم در دانشگاه، طرحهای پژوهشی این دانشکده مورد تصویب قرار گرفت و بودجه زیادی را نیز به خود اختصاص داد».

وی افزود: «هیئت علمی دانشگاه با به کارگیری نیروهای متخصص و جوان دانشکده از میان دانشجویان، سعی در ایجاد زمینه‌ای برای رشد و شکوفایی آنها و همچنین سرمایه گذاری درونی دارد تا بدین وسیله نقش خود را در جهت تربیت معماران میرز در نظام آموزش عالی کشور ایفا کند».

غفاری خاطر نشان کرد: «یکی از این پروژه‌های پژوهشی».

سازمان شهرداریها تشکیل شد

مصوبه تشکیل سازمان شهرداریها که در سال ۱۳۶۵ به تصویب هیئت وزیران رسیده بود، پس از سالها تأخیر به مرحله اجرا درآمد. این سازمان با استناد به ماده ۶۲ قانون شهرداریها به منظور بهبود مدیریت و توانمندسازی شهرداریها، انتقال تجارب شهرداریها به یکدیگر، ارائه آموزشهای موردنیاز به کارکنان آنها و ارتقای شاخصهای بهره‌وری خدمات و عمران شهرها تشکیل گردیده است.

آرا و نظریات مردم و مستقل از نهادهای دولتی را فراهم آورد. مهم‌ترین وظایف این سازمان توزیع و تسهیم کمکهای مالی دولت به شهرداریهای کم‌توان، افزایش توان تخصصی و فنی کارکنان شهرداریها از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی و انتشار نشریات و کتب و تخصصی است. بنابه اساسنامه سازمان شهرداریها، ریاست سازمان مورد بحث بر عهده هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور است که به سه معاونت برنامه‌ریزی و توسعه، پشتیبانی امور اجرایی و پشتیبانی فنی و مهندسی شهرداریها تقسیم شده است.

بیمت‌های مختلف تشکیلات سازمان شهرداریها، و افرادی که این سمت‌ها را بر عهده گرفته‌اند، به قرار زیر است:

مهدی سلیمانی - مدیر کل اداره کل پشتیبانی
شهرام سعادت آملی - مدیر کل اداره کل خدمات مالی
احمد توأهن - معاون برنامه‌ریزی و توسعه
جوانشیر کندانیور - معاون پشتیبانی امور اجرایی
ابوالفضل موسوی - معاون پشتیبانی فنی و مهندسی
محمد رضا ولدی - مدیر کل حوزه ریاست و روابط عمومی
محمد ابراهیم تولایی - مدیر کل دفتر تشکیلات و بهبود روشها

افزون بر اینان، علی محمد علیخانزاده، عبدالحسین سیف، الهی و قدیر، رجب زاده نیز سه تن از صاحب‌نظرانی هستند که بیعت مشاوران معاون هماهنگی امور عمرانی را در سازمان شهرداریها عهده‌دار شده‌اند.

سازمان شهرداریهای کشور که در خردادماه سال جاری تشکیل گردیده، از جمله سازمانهایی بود که بسیاری از دست‌اندرکاران و مسئولان شهری همواره تأسیس آن را انتظار می‌کشیدند. سابقه تشکیل این سازمان به سال ۱۳۲۵ بازمی‌گردد. در آن سال تشکلی تحت عنوان «اتحادیه شهرداریها» با گرفتار شدن این تشکلی با وجود خدمات مؤثری که ارائه داد، در سال ۱۳۵۹ منحل شد. همچنین تأسیس «سندوق مشترک شهردارها» با وظایفی مشابه با سازمان شهرداریهای کنونی، و انحلال آن در سال ۱۳۶۱، عاقبت مسئولان را متوجه این امر ساخت که انحلال این دو مؤسسه تصمیم اشتباهی بوده است.

بر اساس همین دیدگاه، تشکیل «سازمان شهرداریها» در سال ۱۳۶۵ به تصویب هیئت وزیران رسید. در این مصوبه با استناد به ماده ۶۲ قانون شهرداریها، سازمان شهرداریها باید تشکیل می‌شد و هزینه‌های تأسیس آن نیز از محل عواید مستمرک شهرداریها نزد وزارت کشور تأمین می‌گردید.

در اواخر سال ۱۳۶۹ با تغییراتی که در اساسنامه «سازمان شهرداریها» صورت پذیرفت، تأسیس سازمان به شکل نهایی آن در نیمه اول سال جاری نوید داده شد. سرانجام این خبر امیدوارکننده در خردادماه سال جاری به تحقق پیوست و سازمان شهرداریها رسماً آغاز به کار کرد.

اکنون مهم‌ترین انتظاری که از این سازمان می‌رود، آن است که با ایجاد بسترهای مناسب برای فعالیت نهادهای محلی، زمینه‌های شکل‌گیری مدیریت واحد شهری قدرتمند و متکی بر

همایش اعضای شوراهای اسلامی شهر و بخشهای استان قزوین به منظور هماهنگی و اتخاذ تصمیمات کارآمد در استان قزوین برگزار شد.

مرتی میبغ، معاون سیاسی وزارت کشور، در این همایش گفت: «به رغم گذشت سه سال از فعالیت شوراهای هنوز چهره واقعی آنها مهم است و در این میان برخی از افرادی بزرگنمایی مشکلات طبیعی شوراهای سنی در محدوش جلوه دادن چهره آنها دارند.»

میبغ با اظهار این مطلب که تشکیل شوراهای تنها با مشارکت مردمی که اصلی اجتناب‌ناپذیر است تحقق یافت، افزود: «شوراهای واسطه‌های بین حاکمیت و توده مردم هستند که از یک سو مطالبات مردم را ساماندهی می‌کنند و برای پاسخگویی به سمت حاکمیت سوق می‌دهند، و از سوی دیگر خواسته‌های مردم را متناسب با توانمندیهای دولت در نظر می‌گیرند و مطرح می‌کنند.»

وی ادامه داد: «تحقق مطالبات در هیچ جامعه‌ای به طور کامل امکان‌پذیر نیست، اما نظم بخشیدن به خواسته‌های مردم و

برگزاری اولین همایش شوراهای اسلامی شهر و بخش استان قزوین

بیکسری آنها تأثیر بسزایی در افزایش میزان تحقق مطالبات عمومی دارد و رشد جامعه را میسر می‌سازد.»

معاون سیاسی وزارت کشور با اشاره به موفقیت شوراهای، به رغم مشکلات و کمبودهایی که به لحاظ قانونی با آنها مواجه بوده‌اند، گفت: «شفاف‌سازی و تعیین جایگاه شوراهای، افزایش نسی تعاضد اعضا، مدیریت واحد شهری و محلی، تقویت بعد نظارتی شوراهای، توجه جدی تر به شوراهای بخش و روستا، ساماندهی امور مالی و عوارض شهری و محلی، حل و فصل مشکلات پیوستگی و تکمیل سایر حلقه‌های شوراهای از جمله مواردی است که در اصلاح قانون شوراهای اسلامی پیش‌بینی شده است.»

در این همایش مسعود اصامی، استاندار قزوین، به شکل کسری شوراهای به منظور تصمیم‌گیریهای جمعی به جای تصمیم‌گیریهای فردی اشاره کرد و گفت: «شوراهای کشور در شرایطی تشکیل شدند که برخی از قوانین مربوط به آنها تصویب و ارائه نشده بود، و از سوی دیگر انتظار مردم نیز از شوراهای بیش از اختیارات و توان آنها بود.»

وی افزود: «دستاوردهای شوراهای در زمینه اعتمادسازی بین مردم

در ادامه این نشست داریوش قانلی، رئیس شورای اسلامی شهر قزوین، چنین خاطر نشان ساخت: «شورای شهر قزوین در بدو شروع به کار، به رغم بی تجربگی توانست در زمان کوتاهی ارتباط تنگاتنگی با دستگاه‌های اجرایی و مردم استان برقرار سازد، که این امر ناشی از تفکر مردم سالارانه است.»

قنلی با اشاره به نقصان قانون شوراها، خواستار جبران کاستی‌ها در دوره بعدی شوراها شد و افزود: «با تکمیل قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به شوراها، زمینه‌های اقتدار هر چه بیشتر نظام و ارتباط مردم با دولتمردان فراهم خواهد شد.»

گفتنی است در پایان نیز جلسه پرسش و پاسخی با حضور برخی از مدیران استان در باره مطالبات و مشکلات شوراها تشکیل شد.

و دولت در افزایش اقتدار مشروعیت نظام و انعکاس منطقی خواسته‌های مردم به حکومت و درک مردم از قابلیت‌های دولت نشان دهنده موفقیت شوراهاست.»

امامی بر تفویض اختیارات دولتی و گسترش نقش شوراها تأکید کرد و گفت: «با تفویض بخشی از وظایف دستگاه‌های دولتی به شوراها، قدم مثبتی در نظارت عمومی برداشته می‌شود و عضویت شوراها در کمیته تعیین خسارت‌های ناشی از حوادث غیرمترقبه، عضویت رؤسای شوراها در بخش‌ها در شورای برنامه‌ریزی شهرستان، و تفویض اختیار صدور پروانه ساختمانی در محدوده مصوب روستاها به شورای بخش و روستا از جمله مواردی است که مدیران اجرایی استان می‌توانند نسبت به تفویض اختیار آنها به شوراها اقدام کنند.»

گزارش از شهر

صنایع قزوین، چالشها و راهکارها

گزارشی از نقش عوارض صنعتی در تأمین منابع درآمدی شهرداری قزوین

تورج نادری

آهنگ شتابان توسعه و رشد خصوصاً در عرصه صنعت، موجب هجوم فزاینده مردم از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای صنعتی گردیده است. آنچه از این رهگذر نصیب جوامع شهری شده، رشد فزاینده و ناگهانی جمعیت شهری، افزایش ناگهانی برای سکونتگاه و خدمات‌رسانی به خیل عظیم جمعیت وارد شده به شهر است. قزوین نیز به دلیل صنعتی شدن، از این دستاورد بی نصیب نمانده و پذیرای جمعیت زیادی از روستاها و شهرهای اطراف بوده است.

طبیعت منحصر به فرد دشت قزوین و پیشینه تاریخی و کهن شهر قزوین می‌توانست این منطقه را به یکی از مراکز مهم تفریحی و گردشگری ایران بدل سازد و با اتکا به صنعت گردشگری و جهانگردی درآمد سرشاری را برای آن به وجود آورد. ولی در زمان حاضر وضعیت به گونه‌ای است که باید تعداد کثیری از مردم روستاها و شهرهای اطراف در آن جای گیرند. اکنون قزوین به جای استفاده از پتانسیل‌های تاریخی و فرهنگی و گسترش و بهسازی بافت تاریخی شهر، مجبور به ساخت خانه‌های فراوان و خارج از قاعده و اصول برای جمعیت رو به رشد شهری شده است.

بناهای تاریخی متعدد همچون قلعه الموت، سردر عالی قابو، حسینیه امینیه و همچنین چشمه‌ها و مراکز آب درمانی و سفره‌های آب زیرزمینی، قزوین را به گنجینه‌ای برای رشد کشاورزی و صنعت گردشگری بدل ساخته است. اکنون این شهر و منطقه در کنار استفاده و بهره‌برداری ناقص از این شرایط خداداد، در طی سه دهه به یکی از قطب‌های بزرگ صنعتی کشور بدل شده است، و کارخانه‌های صنعتی بهترین مناطق دشت قزوین را برای استقرار برگزیده‌اند.

سراغاز

استان قزوین از شمال به استان گیلان، از جنوب به استان مرکزی، از شرق به استان تهران و از غرب به استان زنجان و همدان محدود است و ۱۲۰۴ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. این استان با توجه به موقعیت جغرافیایی اش، پایتخت کشور را به مانند بلی به مناطق شمالی و غربی متصل می‌کند، و اکنون نیز به دلیل موقعیت مناسبه به یکی از قطب‌های مهم صنعتی کشور بدل شده است.

شهر قزوین تا سال ۱۳۲۵ جزو محدوده سیاسی - اداری استان تهران بود. در این سال، این شهر از استان تهران جدا شد و همراه با شهرستان تاکستان از استان زنجان به عنوان استان قزوین در تقسیمات کشوری جای گرفت. براساس اسناد سندارک موجود قدمت و سابقه تاریخی منطقه قزوین به دوران حکومت مادها، در قرون نهم پیش از میلاد می‌رسد. در آن زمان ناحیه کوهستانی جنوب و جنوب غربی قزوین جزئی از قلمرو مادها به شمار می‌رفت.

بررسی آثار و ابزارهای به دست آمده از تپه سکر آباد در بخش بوئین زهرا، نشان می‌دهد که این منطقه در هزاره‌های چهارم و پنجم پیش از میلاد زیستگاه جماعت انسانی بوده است. دشتهای

قزوین - یکی از معدود شهرهای رودی شهر

حاصلخیز و وجود سفره‌های آب زیرزمینی، قزوین را به گنجینه‌ای برای رشد کشاورزی و صنعت گردشگری بدل ساخته است.

وجود کارخانه‌های صنعتی متعدد که حاصلخیزترین زمینها و بهترین مناطق قزوین را برای استقرار برگزیده‌اند و صنایع متعدد

قزوین، پستگاه کارخانجات صنعتی

می‌تواند پتانسیلهای لازم را برای کشاورزی خوب در خود داشته باشد. خاک حاصلخیز دشت قزوین، آب فراوان در ارتفاعات البرز و کانسالهای آبزسانی طالقان و یادی «آب بالا»، قادر است بخش زیادی از زمینهای کشاورزی را پوشش دهد. البته ناگفته نماند که متأسفانه سفره‌های آب زیرزمینی در برخی از جاها به دلیل استحصالهای غیرمجاز، کاهش پیدا کرده است.

اگر بخواهیم می‌توانیم صنعت را به گونه‌ای حمایت کنیم که کمک کننده کشاورزی باشد، و به این صورت مقداری از فشاری که صنعت از لحاظ تخریب و تملک بافت، حاصلخیز کشاورزی وارد ساخته است، جبران گردد. اگر بتوان از عوارض صنعتی ناشی از وجود صنعت و امکانات موجود صنایع برای مسائل عمرانی و خدماتی بهره‌برداری کرد، وجود صنعت چه بسا به عنوان امتیاز منفی تلقی شود. در زمین حاضر نیز تمامی مسائل

و نیاز آنها به نیروی کار، خیل عظیمی از جمعیت مناطق اطراف را به قزوین کشانده است که بخش عمده‌ای از آن جمعیت شهر قزوین را برای سکنا بر گزیدند.

به طور معمول رشد جمعیت هر منطقه یا اکوسیستم (در اینجا اکوسیستم شهری) باید تابع منطق رشد علمی باشد؛ بدین معنی که رشد جمعیتی شهر بر اساس نموداری مشخص باید بالا رود. افزایش جمعیت و آمدن به شهر نیز باید با درصد کاهش جمعیت در اثر مهاجرت و سایر مسائل کاهش از تباطی تقریباً منطقی و پایایی داشته باشد، تا اینکه مدیریت شهری بتواند بر اساس آهنگ رشد شهری نحوه ساخت درآمدها و اعتبارهای شهری را برای خدمات‌رسانی و امکانات‌سازی به جمعیت شهری فراهم آورد. حال اگر میزان جمعیت «آمده شهری از میزان (نرخ) بیرون رفت جمعیتی شهری بیشینه شد، تمامی معادلات برنامهریزی مدیریت به هم می‌خورد و حالت بحرانی را به وجود می‌آورد، و نتیجتاً مدیریت نیز شکلی بحرانی به خود می‌گیرد. این مسئله‌ای است که قزوین سالین سال با آن درگیر است.

یکی از شاخصه‌های مدیریت بحرانی، نیاز به بودجه و اعتبارات بیش از مقدار برنامهریزی شده است. تا بتوان بر اساس نیازهای پیش آمده تمهیدات لازم را اندیشید. یکی از راههای فراهم آوردن اعتبارات لازم برای اداره شهر، دریافت عوارض از ساخت و احداث بنا و همچنین بناهای موجود در شهر است. با استفاده از این امر می‌توان بر اساس رشد جمعیت و تراکم شهری میزان دریافت درآمدهای را نیز بیشینه کرد. به خصوص شهری همانند قزوین که پذیری کارخانه‌های متعدد است، می‌تواند با دریافت عوارض از کارخانه‌های صنعتی موجود حداقل بخشی از باری را که حضور کارخانه‌ها بر شهر وارد می‌کنند کاهش دهد.

داریوش قاضی، رئیس شورای شهر قزوین، در این باره چنین می‌گوید: «به هر حال قزوین به دلیل موقعیت ارتباطی - به خصوص ارتباط آن با استانها - از چهار جهت می‌تواند مکان مناسبی برای استقرار صنایع باشد. نزدیکی قزوین به پایتخت نیز این امتیاز را به وجود آورده است که هم در بردارنده نیروی متخصص در کنار نیروی کار گری، و هم بازار مناسبی برای فروش تولیدات باشد.

مهمترین قطب جمعیتی کشور در حول و حوش قزوین قرار دارد و ارتباط صنایع با تهران طبیعتاً می‌تواند برای استان و شهر قزوین مزایایی داشته باشد در مجموع این گونه فعالیتها برای کشور مطلوب است. بخشی از صنایع مرتبط با کشاورزی نیز

اکنون ساماندهی و اسکان نیروهای کاری صنایع در شهر قزوین به صورت معضلی بزرگ در آمده که مدیریت شهری این شهر برای حل معضل مذکور به بودجه بالایی نیازمند است. بخشی از این بودجه می‌توانست - و می‌تواند - از عوارض پرداختی صنایع موجود در قزوین تأمین شود

ذکر شده نه تنها برای قزوین نمرچندانی نداشته بلکه حتی منفی نیز بوده است.

وجود کارخانجات متعدد صنعتی در اطراف شهر قزوین، به خصوص شهر صنعتی البرز و شهرک صنعتی لیا، مهاجرت جمعیتی عظیمی را از مناطق اطراف شهر قزوین به این شهر سبب شده است. این امر تا حدود زیادی باعث تراکم شهر قزوین را تحت تأثیر خود قرار داده است. نیاز مبرم به تأمین سکونتگاه برای نیروهای کاری کارخانه‌ها، و محدودیت وسعت خاکی شهر قزوین، باعث رشد ساخت و ساز بی‌رویه و همچنین گرانی فزاینده زمین و مسکن در این شهر شده است. اکنون ساماندهی و اسکان نیروهای کاری صنایع در شهر قزوین به صورت معضلی بزرگ در آمده که مدیریت شهری این شهر برای حل معضل مذکور به بودجه بالایی نیازمند است. بخشی از این بودجه می‌توانست - و می‌تواند - از عوارض پرداختی صنایع موجود در قزوین تأمین شود. عباس نکویی، یکی از اعضای شورای شهر قزوین، در این باره می‌گوید: «خود عوارض بنا و اساس ماندگاری آن به هزینه‌ای است که صرف می‌کند. اگر در ساختارهایی مثل شهرداری مردم ببینند که عوارض گرفته شده صرف هزینه‌های خوب، بهینه می‌شود، از پرداخت آن استقبال خواهند کرد.

بخش عمده‌ای از درآمدهای شهری را عوارض مختلف تشکیل می‌دهند. البته شهرداری قزوین بخش زیادی از درآمدهای خود را از فروش زمینهای شهری (اسلاک و مستغلات) به دست می‌آورد ولی بخش عمده درآمدهای شهری و غالب درآمدها از عوارض است.

برطبق آمارهای رسمی، قزوین دومین شهر گران کشور در

باشند، بهداشت وجود داشته باشد، و نفریجگاه، درمان، و نظایر اینها نیز. در واقع باید در تمامی زمینه‌ها خدمات‌رسانی مناسب وجود داشته باشد ولی عوارض آن به جاهای دیگر می‌رود!

در زمان حاضر سهم قزوین از عوارض شهر صنعتی صفر است. البته منطقه مذکور به هر حال در بخش اقتصاد رونق‌هایی را ایجاد می‌کند و حسنهایی نیز دارد.

دیگر اینکه مثلاً اکنون در گوشه کنار این شهر خطوط ویژه اتوبوس‌رانی ویژه، مینی‌بوس‌رانی ویژه و مانند اینها همگی در حال خدمات‌رسانی به شهر صنعتی قزوین است.

اینها مسلماً بار اضافی بر افراد می‌کنند؛ اما آیا نباید برای حل مشکل ترافیکی شهر قزوین که بار عمده آن مربوط به شهر صنعتی است، هیچ‌گونه عوارضی از آن دریافت کرد؟ تصور ذهنی این است که شهر قزوین چون از قطبهای صنعتی است، باید درآمد خوبی از عوارض واحدهای صنعتی داشته باشد، در

بکر از خیابانهای خیالی - جواد بن شهر

عوارض شهر دار یها نمی‌تواند در بدنه دولت قرار گیرد و دوباره به شهر دار یها برگردد. این مسئله بحران شدید مالی را برای شهر دار یها به همراه دارد. البته لایحه تجمیع عوارض در مجلس مطرح شده است. هنگامی که قرار است در اولویت قرار دادن مردم و شوراهای مطرح باشد، تحت هیچ شرایطی تجمیع عوارض شهر دار یها با عوارضی که دولت از صنایع می‌گیرد به مصلحت نیست

صورتی که چنین نیست. خود شهر صنعتی باعث شده است که مهاجرت به قزوین افزایش یابد، زیرا وقتی بازار کار وجود دارد مهاجرت هم زیاد می‌شود. از طرفی برخی از شرکتها تعادل ندارند نیروهای بومی قزوین را به کار می‌گیرند و بیشتر تعادل دارند که از نیروهای غیربومی استفاده کنند.

بسیار جزیعی در منطقه صنعتی مشخص کردند که در عمق ۲۵ متری از سطح زمین، آب حاوی کروم بوده است. مسلماً اگر این آب به آبهای زیرزمینی قزوین راه یابد فاجعه به بار می‌آید. حال آیا نباید برای پرداخت هزینه‌های این گونه تهدیدات جزیی، عوارض دریافت کرد؟ نکته‌ای که در اینجا ذکر آن ضروری به نظر می‌رسد آنست که گرانی بیش از حد زمین و مسکن در شهر قزوین و نیاز روزافزون به سکونتگاه مردم را وادار به سکونت در اطراف و حومه شهر قزوین کرده است. به طوری که پدیده حاشیه‌نشینی به صورت یکی از معضلات عمده شهر قزوین درآمده است. البته نمی‌توان گفت که پدیده حاشیه‌نشینی در شهر قزوین به خاطر حضور صنعت است اما صنعتی بودن قزوین به هر حال نقش عمده‌ای در این میان دارد.

ساماندهی این امر و برنامه‌ریزی برای حل مشکل حاشیه‌نشینی در دستور کار مدیران و برنامه‌ریزان شهری قرار دارد. این برنامه‌ریزی باید به نحوی انجام گیرد که از حاشیه‌نشینی‌ها کاسته شود.

حسین چغری، شهردار قزوین در این زمینه چنین می‌گوید: «در مورد حل مشکل حاشیه‌نشینی شهری تمام فعالیت‌مان در قالب طرح جامع شهری است و تلاش شده است که با همکاری مسئولان شهر جلوی ادامه بحران حاشیه‌نشینی گرفته شود و

زمینه زمین و مسکن (بعد از تهران) است.

در چنین قضایی افزایش قیمت زمین می‌تواند نقش مثبتی را در درآمدهای شهرداری ایفا کند. از طرف دیگر هر کار عمرانی و فعالیت شهری شهرداری مستلزم پرداخت هزینه بسیار بالایی است و با مشکلات عمده‌ای همراه است. به عنوان مثال، اگر قرار باشد خیابانی در شهر قزوین عریض گردد، به اندازه هر بنا عریض ده خیابان در شهر دیگر باید هزینه شود. اهمیت دیگری که قزوین دارد، در بخش صنعت است حدود ۱۲۰۰-۱۲۰۰ واحد فعال صنعتی کشور در شهر صنعتی البرز مستقر است و دیگر شهرکهای صنعتی ایام حدود ۲۵۰ واحد صنعتی و کارگاهی نیز در حریم شهر قزوین قرار دارد.

در این میان آنچه از عوارض نصیب شهرداری قزوین می‌شود، تنها از همان ۲۵۰ کارخانه‌ای است که در حریم شهر قزوین قرار گرفته‌اند که تعدادی از آنها نیز تعطیل یا نیمه فعال است. به طور کلی شهرداری از ۲۵۰ واحد صنعتی در سال ۱۳۸۱، یک میلیارد و سیصد میلیون تومان درآمد داشته است. این مبلغ نسبت به قشلاقی که کارخانه‌های شهر صنعتی به شهر قزوین می‌آورند، بسیار ناچیز است، و حکم فاجعه را دارد. شهر قزوین عوارض شهر صنعتی البرز را دریافت نمی‌کند و عوارض شهر صنعتی البرز به منطقه اوند تعلق می‌گیرد.»

نکته در خور توجه این است که بخشی از عوارض شهرک صنعتی ایام به شهر قزوین می‌آید (که همان ۲۵۰ کارخانه است) و بخش دیگری از عوارض شهرک صنعتی ایام به منطقه بوئین‌زهر تعلق می‌گیرد.

این در حالی است که تمامی فشار کارخانه‌های شهر صنعتی البرز و شهرک صنعتی ایام بر دوش شهر قزوین است.

عضو شورای شهر قزوین با تأکید بر مطالب مذکور می‌گوید: «تمام فشار و بار بخش صنعتی اصلی قزوین که همانا شهر صنعتی البرز است بر دوش قزوین است. اکنون شهرک مسکونی مینور که قرار است ۸۰ هزار سکنه را در خود جای دهد، کارگری و کارمندی است. مثلاً فقط سرویس‌های سیج کسانی که در مناطق کارگوشین قزوین سکونت دارند بر روی اسفالت‌های شهر قزوین، خود مسئله‌ای بس جزیی راه وجود می‌آورد؛ حال آنکه عوارض محل سکونت این کارگران به شهر قزوین تعلق نمی‌گیرد.

باید برای فرزندان پرسنل شهر قزوین مدرسه وجود داشته

قزوین - بکر از خیابانهای شهر

تاکنون توفیق‌هایی نیز در این زمینه به دست آمده است.

عوارض، تسهیل‌کننده اجرای تصمیمات شهری

تقریباً یک سوم بافت جمعیتی شهر قزوین را نبروه‌های کاری شاغل در کارخانجات و کارگاه‌های صنعتی قزوین تشکیل می‌دهند و روز به روز نیز به میزان مهاجرت به شهر قزوین افزوده می‌شود. این امر معضلات عدیده‌ای را برای شهر قزوین، چه از نظر تراکم جمعیتی و چه از نظر در هم ریختگی ساختار شهر، پدید آورده است. مدیریت شهری قزوین برای حل تمامی این مشکلات نیازمند ساختاری منسجم و متفکرانه است تا بتواند با کمک آن تمامی این معضلات را ساماندهی کند.

دکتر محسن بهشتی سرشت، نایب رئیس شورای شهر قزوین، در مورد مدیریت شهری قزوین و معضلات این شهر چنین می‌گوید: «شورای شهر مقتدر و قوی، شهردار مقتدری نیز می‌طلبد. طبیعی است شهردار مقتدر شهرداری است که هم به لحاظ منابع انسانی و مدیریتی، کارآمدی بالایی داشته باشد و از لحاظ مالی نیز توانمندیهایی لازم را دارا باشد. با ضعف در این زمینه‌ها مدیریت و شهرداری نیز ضعیف خواهند بود. عوارض از این دید می‌تواند اهمیت داشته باشد و در اقتدار شهرداری نیز دخیل باشد. با توجه به اینکه مدیریت شهرداری یکی از پیچیده‌ترین مدیرت‌های کشور است، باید هم از لحاظ درآمد و هم از لحاظ هزینه‌های مدیریتی قوی باشد.

بدین ترتیب شهرداری با دو مدیریت پیچیده روبروست و اگر در این زمینه به لحاظ فرهنگ عمومی تقاضایی وجود داشته باشد، به تسلسل آسیب‌پذیر خواهد بود. بنابراین همه باید عوارض را به عنوان ابزاری برای بهبود مسائل شهری بنگرند و نه امری زورمندانه و یا جبرانه.

تردید نیست که بار سنگین تثبیت و امور رفاهی بخش صنعت پر عهده شهرداری به عنوان مثال، بار سنگین شهر صنعتی یکصد هزار نفری البرز در منطقه صنعتی قزوین بردوش شهر قزوین است. از آن جمله است ترافیک و ازدیاد جمعیت و مطالباتی همچون مسکن، بهداشت و نظایر اینها، که با توجه به گران‌ترین سرسام اور مسکن و خدمات شهری، لزوم پرداخت عوارض صنعت بیشتر نمود می‌باید. مدیریت شهری باید با محوریت استانداری، گام‌های اساسی در نیل به این مقصود - که حق مسلم شهرداری است - بردارد. متأسفانه در شرایطی که تعاونیهایی ۹ گانه بخش صنعت قزوین فشار بی حد و حصری بر شهرداری قزوین وارد می‌سازند، تا مجوز توسعه بافت خارج از حریم شهری را به دست آورند. مدیران بخش صنعت هیچ قدمی در راه تأمین بخشی از اعتبارات شهرداری از راه پرداخت عوارض بر نمی‌دارند.

نکته دیگری که باید به آن اشاره کرد، وجود بافت‌های حاشیه‌نشین شهری است که متأسفانه از قبل از انقلاب در این شهر به یادگار مانده است. هم‌اکنون ساماندهی بافت‌های حاشیه‌نشین مستلزم هزینه‌های سنگینی است که شهرداری به تنهایی از عهده پرداخت آن بر نمی‌آید و باید از منابع ملی و خارج از استان اقدام شود. حسین جعفری، شهردار قزوین، در مورد نقش عوارض در پیشبرد اهداف شهری شهرداری چنین می‌گوید: «در باره عوارض شهرداریها باید گفت به رغم اینکه وظایف بسیار سنگینی بر دوش شهرداریهاست و در حقیقت شهرداریها مسائل مهم عمرانی را در سطح شهر انجام می‌دهند، ولی متأسفانه منابع آنها بسیار محدود است. با مقایسه‌ای اجمالی می‌توان دریافت و قضاوتی که بر عهده شهرداریهاست در مقایسه با منابع تخصیصی هیچ‌گونه همخوانی

ندارد. شهرداری معمولاً مجبور است از راه‌های دیگری - ولو آنکه به نفع آینده شهری هم نباشد - منابع تأییداری را برای خود فراهم آورد. یکی از مسائلی که طرف یکی دو ماهه اخیر مطرح شده، عوارض از تولید کارخانه‌هاست. این عوارض هم در مراحل تصویب و هم در زمان وصول، در اجرا با مشکلاتی مواجه بودند. این مسئله اکنون حادثه نیز شده است. در واقع این منابع، همه شهرها را در بر نمی‌گیرد بلکه تنها متعلق به شهرهای صنعتی است. یکی از منابع مهم شهرداریها نیز همین عوارض صنعتی است. در سالیهای اخیر، عوارض دریافتی از کارخانه‌ها منابع مهم درآمدی شهر قزوین بوده است.

تجمیع عوارض، راهکاری اصولی

به منظور تأمین بودجه لازم برای حل مشکلات به وجود آمده ناشی از وجود کارخانه‌های متعدد در شهر قزوین، باید راهکاری اصولی و انجام شدنی اتخاذ گردد. دکتر بهشتی سرشت در این زمینه چنین می‌گوید: «در مورد سیاست اخذ عوارض تاکنون شورای اسلامی شهر قزوین جلسات متعددی را با نمایندگان قزوین و همچنین شهردار و استاندار محترم برگزار کرده است. موضوع هماهنگ کردن اخذ عوارض بیشتر تابع اراده‌ای است که در تهران وجود دارد. تجمیع عوارض از سراسر استان در داخل تهران و سپس تخصیص آن به شهرها و باصلاحات جدید دولت با مخالفت قاطع و جدی شهردار قزوین و شورای اسلامی شهر قزوین مواجه شده است. ما معتقدیم که عوارض تمامی نقاط استان در مرکز استان جمع شود، و به نسبت بر خورداری شهرها از صنایع و خدمات بخش صنعت این عوارض عادلانه توزیع گردد. به همین دلیل این نظر را به وزارت کشور متعکس کرده‌ایم که در این وزارتخانه در دست بررسی است.»

شهردار قزوین نیز در مورد طرح تجمیع عوارض چنین اظهار داشت:

«عوارض شهرداریها می‌تواند در بدنه دولت قرار گیرد و دوباره به شهرداریها برگردد. این مسئله بحران شدید مالی را برای شهرداریها به همراه دارد. البته لایحه تجمیع عوارض در مجلس مطرح شده است. هنگامی که قرار است در اولویت قرار دادن مردم و شهروندها مطرح باشد، تحت هیچ شرایطی تجمیع عوارض شهرداریها با عوارضی که دولت از صنایع می‌گیرد به سطلت نیست.»

در پایان

به دلیل اینکه شهر قزوین در سراسر استانهای شمالی و مرکزی قرار دارد، همواره پذیرای میهمانهای بسیاری است و هزینه خدمات شهری نیز بسیار بالا است. از سوی دیگر، وجود کارخانه‌ها باعث شده است که این امر به میزان بسیاری زیاد تشدید شود.

خدمات شهری و مدیریت شهری قزوین - همچون حمل و نقل شهری، احداث فضای سبز شهری، بهداشت شهری و نظایر اینها - تحت تأثیر تراکم جمعیت قزوین قرار گرفته و این امر خود نواقص عدیده‌ای را ایجاد کرده است. در سراسر دنیا مردم سوم است هر جا که صنعتی وجود دارد حداقل در آزای عارضه‌هایی که برای شهر به وجود می‌آورد. مدیریت شهری را در حل بخشی از معضلات شهری یاری رساند. آنچه به نظر می‌رسد این است که در مورد شهر قزوین تاکنون به این امر توجه چندانی نشده است. پرداختن به نحوه توزیع عوارض صنایع و تخصیص هزینه عادلانه آن می‌تواند تا حدودی راهگشای بخشی از معضلات یاد شده باشد.

تدوین طرح جامع فضای سبز، مهم‌ترین اولویت شهرهای آلوده است

گزارشی از اولین همایش علمی، تخصصی فضای سبز شهرهای گرم و خشک، در شهر یزد

زهره خوش‌نمک

یزد، شهرت و باغچه‌ها

یزد، باغچه‌ها

اهمیت آن در زندگی انسان» آورده است: «فضای سبز نقش جذب پرتوها، گردوغبار شهر، تولید اکسیژن، تعدیل آب و هوا، کاهش آلودگی هوا و صنایا بر عهده دارد.»

همچنین ذکر شده است که: «طی بررسی‌های به عمل آمده، یک هکتار از فضای سبز با حدود ۲۰۰ درخت، تا ۶۸ تن از گردوغبار هوا را در هر بارندگی در خود جذب می‌کند. به علاوه، دمای یک هکتار فضای سبز در مرداد ماه تا ۴/۵ درجه کمتر از فضای مجاور خالی از درخت است و به همین دلیل رطوبت نسبی درون یک فضای سبز تا ۱۱ درصد بیش از محیط خارج اندازه‌گیری شده است.»

این مقاله با اشاره به اینکه هوای مورد نیاز انسان در روز حدود ۱۵ کیلوگرم است، می‌افزاید که اگر علفها و چمنزارها کوتاه و چیده نشوند سطح سبز زیادی را به وجود می‌آورند، به طوری که یک متر مربع چمن به ارتفاع ۲ تا ۵ سانتی‌متر دارای ۶ تا ۱۰ متر سطح سبز است. این در صورتی است که همین چمن در حالت کوتاه‌فشرده در هر متر مربع ۲۰۰ متر مربع سطح سبز دارد. براساس این محاسبه، تنها ۱/۵ متر مربع چمن کوتاه‌شده می‌تواند به اندازه نیاز یک انسان در یک سال اکسیژن تولید کند.

وی می‌افزاید: «یک هکتار جنگل سوزنی برگ در سال، حدود ۱۶ میلیون مترمکعب هوا را جذب و معادل ۵ هزار و ۳۱۱ کیلوگرم کربن را به مواد آلی تبدیل می‌کند و حدود ۱۴ هزار و ۳۰۰ کیلوگرم نیز اکسیژن آزاد می‌سازد. برای گیاهان پهن برگ، این رقم برابر ۱۳ هزار و ۸۰۰ کیلوگرم در هکتار است. بنابراین فضای سبز معمولی شهرها به طور متوسط در هکتار ۲۵۰۰ تا ۳۰۰۰ کیلوگرم اکسیژن آزاد می‌سازند که برای نیاز ده نفر انسان در سال کافی است.»

هدف از برگزاری اولین همایش علمی و تخصصی فضای سبز یزد، استفاده از توان بالقوه علمی و عملی موجود در کشور برای بهبود کیفی و کمی فضای سبز شهرها و بررسی مشکلات موجود در ایجاد، نگهداری و توسعه فضای سبز شهری بود. در این همایش پنج محور مورد بررسی قرار گرفت، که عبارتند از: محیط زیست و فضای سبز شهری، نقش آموزش در ارتقای دانش عمومی نسبت به فضای سبز شهری، جایگاه فضای سبز در طرح‌های توسعه و طراحی شهری، معرفی بهترین گونه‌های گیاهی پیشنهادی برای فضای سبز در شرایط آب و هوایی خشک کویری و میلان فضای سبز شهری.

ایرج نعمت‌اللهی، دبیر این همایش، با اشاره به نقش آموزش در تعمیم فرهنگ نگهداری از فضای سبز در بین شهروندان به عنوان یکی از محورهای همایش، چنین می‌گوید: «اگر بتوانیم وزارت آموزش و پرورش را متقاعد به گنجاندن مواد درسی مرتبط با این موضوع در کتابهای درسی مقاطع راهنمایی و دبیرستان کنیم، به اهداف مورد نظر خود دست یافته‌ایم؛ زیرا مردم باید از نیاز شهر به فضای سبز و مشکلات حفظ و نگهداری آن آگاه شوند. افزایش روزافزون جمعیت جهان و برخورد شهروندان با عناصر ساختمان شهری مثل آجر، سیمان، آهن از یک سو، و آلودگی هوا به وسیله گردوغبار و دود کارخانه‌ها و خودروها از سوی دیگر، روح خسته و روان آزرده شهروندان را به فضای سبز بیش از پیش نیازمند می‌کند. این نیاز به ویژه در کلان شهرهایی مثل تهران، شیراز، اصفهان و بسیاری دیگر از شهرهای کشور مایه‌یبه طور جدی مورد توجه قرار گیرد.»

جمشید حکمتی در مقاله خود با عنوان «نقش فضای سبز و

فضای سبز شهری از الزامات زندگی شهرنشینی به شمار می‌رود، چرا که علاوه بر ارزشهای جانسپین ناشدنی زیست محیطی - مثل تلطیف هوا و تعدیل دما - در زیباسازی شهر و حفظ آرامش و شادابی شهروندان تأثیر مستقیم دارد. در ایجاد فضای سبز، باید مقوله‌های بسیاری همچون وضعیت اقلیمی و آب و هوایی، شرایط خاک، شرایط زیستی و رستنیهای محلی گونه‌های مقاوم گیاهی، خشکی، گرما، سرما و طراحی و قواعد ایجاد فضاهای شهری مورد توجه قرار گیرند. در غیر این صورت مدیران شهری لزوماً به تمامی اهداف خود نخواهند رسید.

وی نتایج تحقیقات ۲۵ ساله پروفسور «جرالد فیشبد» را در مورد آثار زیان بار صدا بر سلامتی جسمی و روانی انسان مطرح کرده و به نقل از او چنین آورده است: «خطر عادت کردن به زندگی در محیطهای پرسروصدا به عنوان خطری جدی برای انسان به شمار می رود. حتی سروصداهای معمولی روزمره که به طور مستمر در محیطهای کاری و شهری و اداری وجود دارد نیز برای دستگاه شنوایی و سیستم عصبی انسان بسیار خطرناک است.»

حکمتی می افزاید: «امروزه دانشمندان ثابت کرده اند که درختان و درختچه ها می توانند در کاهش این نوع آلودگیها مؤثر باشند اگر چه خود صدا نیز ممکن است رشد گیاه را به مخاطره اندازد البته کیفیت کاهش صدا در درختان و درختچه های مختلف بر حسب اندازه، برگ، تراکم شاخ و برگ، نوع و بلندی درخت تفاوت دارد اما باید توجه داشت که برای درختکاری و ایجاد فضای سبز شهری عوامل بسیاری دخالت دارند، همان طوری که در طراحیهای کاشت درختان شهری و فضای سبز باید عوامل و پدیده های مختلف زیست محیطی را مدنظر قرار داد. در غیر این صورت، همان طور که در درختکاری و فضای سبز اغلب شهرها مشاهده می گردد، وضع ناهنجاری به وجود می آید که نه تنها هدف از درختکاری و جنگل کاریهای شهری را برآورده نمی کند بلکه موجب آزار و اذیت مردم شهر نیز می شود.»

محمد طباطبایی، استاد سابق دانشگاه تهران، توجه به شرایط جغرافیایی و آب و هوایی منطقه، منابع خاک، آب و رستنیهای طبیعی و سنتی را از مهم ترین مباحث ایجاد فضای سبز در مناطق مختلف شهری عنوان می کند و می گوید: «طراحان فضای سبز باید از ویژگیهای جغرافیایی منطقه مانند قرار گرفتن یک شهر در منطقه خشک یا مرطوب، در دامنه کوه یا کوهستان، کنار دریا یا جنگلهای طبیعی و نظایر اینها اطلاع کافی داشته باشند و شرایط مهار کردن پدیده های همجوار منطقه را کاملاً بدانند.»

وی می افزاید: «میزان تغییرات درجه حرارت هوا در شبانه روز و در فصول مختلف حداقل و حداکثر مطلق درجه حرارت از نظر مقایسه آنها با دامنه بردباری درختانی که برای کاشت در شهرها و فضای سبز شهری انتخاب می شوند میزان رطوبت نسبی هوا، میزان سازندگی سالیانه، شرایط توپوگرافی و گونه های گیاهی متناسب با این شرایط از جمله مسائلی است که هر طراح باید بدان توجه داشته باشد.»

طباطبایی شهر یزد را به عنوان نمونه ای از شهرهای نیمه بیابانی و کویری مثال می زند و می گوید: «طبق بررسیها در سالهای ۷۴ و ۱۳۷۵ حداقل مطلق درجه حرارت شهر یزد تا منطقه تفت از ۸ درجه سانتی گراد پایین تر و حداکثر مطلق آن از ۴۲ درجه سانتی گراد بالاتر نرفته است؛ و این حد تغییرات برای تعداد زیادی از درختان مناطق نیمه بیابانی و استپی تحمل پذیر است. میزان رطوبت نسبی هوا نیز در این منطقه بسیار پایین است و به ندرت به ۳۰ درصد می رسد. بنابراین برای کاشت درختان در این شهر باید از درختان مقاوم به خشکی و تبخیر استفاده کرد.»

وی میزان بارندگی سالیانه این شهر را بین ۶۰۰ تا ۱۵۰ میلی متر عنوان می کند که از مناطق مسطح جنگلهای مانند داخل شهر یزد تا دامنه های کوهستانهای «سخوند» در «شیرکوه» میانی در حال تغییر است. این در حالی است که میزان بارندگی روی ارتفاعات شیرکوه گاهی حتی به ۶۰۰ میلی متر در سال نیز

می رسد البته میزان بارندگی در شهر یزد برای کاشت برخی درختان کاملاً ناکافی نیست ولی باید کمبود آن را به وسیله آبیاری جبران کرد؛ که این خود هزینه بسیاری را در بر می گیرد.»

طباطبایی وجود گرد و خاک فراوان و ماسه های روان و بادهای گرم و خشک و سوزان راه که تأثیر مستقیمی بر پوشش گیاهان دارد از دیگر مشکلات شهر یزد عنوان می کند.

لزوم تدوین طرح جامع فضای سبز شهری

کارشناسان فضای سبز، طرح جامع برای ایجاد فضای سبز شهری را از ملزومات هر شهر عنوان می کنند و می گویند: «همه شهرها و به ویژه شهرهای نوساز و یا در حال گسترش، باید به این مسئله توجه جدی داشته باشند؛ زیرا همین روند ساخت و ساز بی رویه و بدون توجه به لزوم فضای سبز که بساز و بفروشها و سودجویان در پیش گرفته اند، شهرها را به تدریج به شکل خوابگاههای عمومی در خواهد آورد. این در حالی است که امروزه در شهرهای مدرن جهان، قبل از ایجاد هر شهر یک طرح جامع یا در نظر گرفتن سطح خیابانها، پیاده روها، فضای سبز، منازل

طبق بررسیها در سالهای ۷۴ و ۱۳۷۵ حداقل مطلق درجه حرارت شهر یزد تا منطقه تفت از ۸ درجه سانتی گراد پایین تر و حداکثر مطلق آن از ۴۲ درجه سانتی گراد بالاتر نرفته است؛ و این حد تغییرات برای تعداد زیادی از درختان مناطق نیمه بیابانی و استپی تحمل پذیر است

مسکونی و مرکز شهرها، تدوین می شود تا شهری زنده و بویا داشته باشند.»

آنان معتقدند: «در این طرح جامع باید وسعت شهر، تعداد جمعیت و میزان نیاز به فضای سبز، محل استقرار خانه های مسکونی، تجاری، فرهنگی و جایگاه فضای سبز پیش بینی شود. پیش بینی منابع آب و سیستمهای آبیاری قابل اجرا نیز از دیگر مسائلی است که در طرح باید به آن پرداخت.»

در آلمان بعد از جنگ دوم جهانی فضای سبز به کلی نابود شده بود اما آلمانی ها با وضع قوانین و آیین نامه ها توانستند فضای سبز خود را به سرعت افزایش دهند. طبق قانون این کشور پیاده رو کنار خیابانها نباید از ۴ تا ۶ متر کمتر باشد و بعضی نقاط بلافاصله بعد از پیاده رو کسی حق خانه سازی ندارد بلکه ۶۰ متر برای فضای سبز اختصاص داده شده است. جلوی خانه ها جسمه های مخصوص برای گل کاری گذاشته شده که منظره زیبایی به فضای شهری داده است. اما در کشور ما هنوز فرهنگ ایجاد فضای سبز بین شهروندان چنانچه است.

کاتلم فروغی نسیب معاون خدمات شهری و مسئول هیئت مدیره سازمان پارکها و فضای سبز این شهر، در این زمینه چنین می گوید: «هزینه طرح جامع فضای سبز در بودجه سال ۱۳۸۱

پیش بینی شده است. در جهت گسترش فضای سبز شهر نیز دو دسته طرح تدوین گردیده است. یک دسته طرحهای اجرایی در زمینه ایجاد امکانات برای استفاده از پتانسیلهای موجود برای توسعه فضای سبز، تدوین آموزش پرسنل سازمان توسعه آبیاری قطره‌ای و جداسازی شبکه آب فضای سبز از آب آشامیدنی شهر است که علاوه بر کاهش هزینه‌های آبیاری میزان مصرف را نیز کاهش می‌دهد. طرحهای دیگر نیز هدفشان بازیابی پارکهای محله‌ای، هدایت و جهت‌دهی شهروندان در مشارکت برای ایجاد فضای سبز، برگزاری ورزشها و بازیهای بومی و محلی در پارکها مثل کشتی محلی، بازی هفت سنگ، جشنواره کاغذ پاد (پناه پادک)، و مانند اینهاست. ایجاد فضاهای سبز شهری برای تعامل شهروندان (مثل پنج شنبه بازارها در پارکها) با هدف حضور بیشتر مردم در این فضاها و جلب نظارت و آگاهی از دیدگاههای مردم در این بخش از برنامه‌های دیگر سازمان است.

فروغی نسب می‌افزاید: «اینکه در شهر یزد ۳۰ روز در سال ورزش پیاده‌ساز با سرعت ۲۶ کیلومتر در ساعت وجود دارد، همچنین

چمنها اغلب دارای نیازهای اکولوژیکی بالا و همچنین مراقبتهای ویژه‌اند، و این امر حفظ و نگهداری آنها را پرهزینه می‌سازد. به همین دلیل و به خاطر شرایط نامطلوب آبی، هوایی و خاکی در اغلب مناطق خشک و کویری یا چمن کاشته نمی‌شود یا نوع چمنها منظره و چشم‌انداز خوبی را ایجاد نمی‌کند

رطوبت پایین این شهر، تغییر شدید درجه حرارت شب و روز و آلودگی سال و نظایر اینها، انتخاب گونه‌های خاص گیاهی را ناگزیر می‌سازد و به همین دلیل امکان انتخاب متنوعی در این زمینه وجود ندارد.

شهر یزد با وجود داشتن درختان بسیار از نوع نارون، کاج، سرو، افاقیا و اکالیپتوس که به این شهر کویری چهره‌ای سبز بخشیده دارای تنوع گیاهان تزئینی در فضاهای سبز به ویژه رفوزه‌های میانی نیست. در این شهر چمن و گل‌های رنگارنگ کمتر به چشم می‌خورد و این وضعیت در بسیاری از شهرهای ما به ویژه در نقاط خشک و کویری دیده می‌شود.

فروغی نسب می‌گوید: «این مسئله به دلیل نیاز بالای چمن به آبیاری است و تأمین آب نیز هزینه‌های بالا می‌طلبد. به همین دلیل است که در این شهر تنها در مکانهایی مثل میدانها و برخی موارد خاص دیگر از چمن استفاده شده است.»

یوسفعلی کریمی تفتی، مدیر عامل سازمان پارکها و فضای سبز یزد، سزانه فضای سبز این شهر را ۱۰ متر عنوان می‌کند و می‌گوید: «با جلب مشارکت مردمی و با همکاری بخش خصوصی، سرانه فضای سبز یزد از ۱/۲ متر مربع به این میزان رسیده است.»

وی می‌افزاید: «طرح هزار هکتاری فضای سبز و پارک در سطح شهر در سال جاری در دست اقدام است. علاوه بر این، محوطه‌سازی ۱۵۰ هکتار از پارکهای شهر یزد در حال اجراست و معتقدیم که با طرح جامع ارائه شده به زودی این میزان به سطح بالاتری ارتقا خواهد یافت.»

محمدحسین حکیمی میدی، عضو هیئت علمی دانشکده منابع طبیعی و کویرشناسی دانشگاه یزد در مقاله‌ای استفاده از چمن در میدانها و پارک را برای جلوه‌دهی به شهر مورد تأکید قرار می‌دهد و می‌گوید: «چمنها اغلب دارای نیازهای اکولوژیکی بالا و همچنین مراقبتهای ویژه‌اند، و این امر حفظ و نگهداری آنها را پرهزینه می‌سازد. به همین دلیل و به خاطر شرایط نامطلوب آبی، هوایی و خاکی در اغلب مناطق خشک و کویری یا چمن کاشته نمی‌شود یا نوع چمنها منظره و چشم‌انداز خوبی را ایجاد نمی‌کند.»

وی پیشنهاد می‌کند در این موارد از گیاهان مناسب دیگر مانند فرانکنیا (Frankenia) یا «چمن کویر»، که گیاهی مقاوم به شوری و خشکی است و دمای ۱۳ تا ۴۵ درجه سانتی‌گراد را به خوبی تحمل می‌کند و در این شرایط دارای رشد خوبی است، استفاده شود.

وی می‌گوید: «فرانکنیا یا چمن کویر، علفی چند ساله با ساقه‌های خوابیده روی زمین است که در محل تماس ساقه آن با خاک دارای ریشه‌های نابجای زیادی است.

این گیاه، همیشه سبز و دارای برگهای ریز و گل‌هایی به رنگ قرمز تا زردی است. هر بوته آن در سال حدود ۲ متر مربع رشد می‌کند و تکثیر آن از طریق قطعه قطعه کردن ساقه صورت می‌گیرد و در تمام طول سال هم امکان پذیر است. این گیاه در اثر سرمای زمستان به رنگ قرمز در می‌آید و پس از گرم شدن هوا دوباره رنگ سبز خود را باز می‌یابد. گیاه مذکور نیازی به چمن زنی و مراقبتهای خاص ندارد و نسبت به عوامل بیماری‌زا مقاوم است.»

حذف گیاهان آلرژی‌زا از فضای سبز شهری

افزایش روزافزون آلرژی‌ها به ویژه در مناطق شهری، از مسائلی است که توجه صاحب نظران را در جهان به خود جلب کرده است. تنها در امریکا طی حدود ۵۰ سال ۳۳ درصد به تعداد افرادی که دچار آلرژی‌اند افزوده شده است. به گفته علی تهرانی فر، استادیار و کارشناس گروه باغبانی دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد، استفاده بیش از حد از گیاهان آلرژی‌زا در فضای سبز یکی از دلایل ابتلای بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ میلیون نفر در جهان به انواع آلرژی‌ها و آسم است.

وی در مقاله‌ای که با بهداد عزیزاده کارشناس این گروه در همایش ارائه داده چنین آورده است: «هر ساله ۱۸۰ هزار نفر در جهان بر اثر آسم می‌میرند و در حالی که در دهه ۱۹۵۰ کمتر از ۵ درصد از جمعیت ایالات متحده به انواع آلرژی دچار بودند. این تعداد امروزه در حدود ۲۸ درصد تخمین زده می‌شود. تعداد زیادی از این قربانیان را کودکان تشکیل می‌دهند و اغلب آنان در شهرها زندگی می‌کنند. استفاده بیش از حد از گیاهان آلرژی‌زا به عنوان یکی از دلایل اصلی این افزایش به شمار می‌رود. در ایران نیز براساس آمار انجمن آسم و آلرژی ۱۰ تا ۱۵ درصد از جمعیت کودکان و نوجوانان ایرانی به این بیماری مبتلا هستند و این مسئله لزوم توجه طراحان و مسئولان فضاهای سبز شهری را به انتخاب گیاهان و استفاده از گونه‌های غیر حساسیت‌زا مورد تأکید

قرار می دهند.

وی معتقد است شهر دارپها به عنوان مولیان فضای سبز شهری باید در مطالعات طرح جامع فضای سبز خود، انتخاب گیاهان شهری و توسعه آنها را با توجه به شرایط اقلیمی محلی مورد توجه قرار دهند و مبحث قابلیت آروزی زایی این گیاهان نیز در مطالعات بررسی شود.

تهرانی فر می گوید: «محققان استفاده بیش از اندازه از نوع نر درختان غیرمثمر را یکی از دلایل عمده آروزی در شهرها دانسته اند، درختان ماده دارای گل‌هایی چسبنده اند که شارژ الکتریکی مثبت تولید می کنند اما دانه‌های گرده حاصل از درختان نر، خشک و دارای شارژ الکتریکی منفی اند، به همین دلیل هر دو جانب یکدیگر به شمار می روند ولی وقتی گل‌های ماده در دسترس نباشند، گرده‌هایی که گل‌های نر تولید می کنند جذب نمی شود و در نتیجه مخاط شامه شهروندان گرده‌ها را به خود می گیرد و این منجر به آروزی می شود. یک درخت آروزی‌زا می تواند زندگی را برای آنهایی که در نزدیکی آن زندگی و یا کار می کنند زنج آور سازد. به همین دلیل در برخی از شهرهای آمریکا قوانینی برای کنترل دانه گرده وضع شده است. در شهر «الیوکرک» (بزرگترین شهر ایالت نیومکزیکو آمریکا) فروش یا کاشت درختان و درختچه‌های نر غیرقانونی است.»

تهرانی فر در مقاله خود استفاده از سیستم OPALS (Ogren Plant Allergy Scale) را برای انتخاب گیاهان غیرحساسیت‌زا پیشنهاد می کند. این سیستم پتانسیل گیاه را

داشتن دید وسیع و توجه به دانش، فرهنگ، سنن، سلیقه‌ها، ذوقها و هدفهای مختلف بازدیدکنندگان از ویژگیهای طراح خوب به شمار می رود. به همین دلیل او باید با جامعه‌شناسی و روان‌شناسی مردمی که می‌خواهد پارک یا فضای سبز را برای آنان طراحی کند، آشنا باشد

برای ایجاد آروزی براساس مقیاسی عددی از یک تاده اندازه گیری می کند.

در این مقاله آمده است: «بیش از صد عامل برای محاسبه قدرت آروزی زایی هر گیاه مورد استفاده قرار گرفته است، به طوری که حدود نیمی از آنها مثبت و نیمی دیگر منفی اند.»
فضای سبز به طراحی علمی نیاز دارد

فضای سبز مبتنی است نو در شهرسازی و معماری جهان، که هنوز نتوانسته است آن گونه که باید، جای خود را در شهرهای کشور ما باز کند. هنوز حتی فرهیخته‌ترین معماران و مسئولان شهری ما چندان توجهی به آن ندارند و اغلب یک کشاورز تجربی را مأمور طراحی و احداث فضای سبز می کنند. این در حالی است که طرح فضای سبز موفق از نتیجه همکاری گروهی متشکل از خاکشناسی، هواشناسی، متخصص آبیاری، جامعه‌شناسی، متخصص محیط زیست و طراح سبز به دست می آید.

غزاله روحانی، استاد دانشگاه، می گوید: «هر گاه صحبت از فضای سبز و اهمیت آن در شهرهای امروزی به میان می آید، مسئله توان پالاندگی گیاهان به عنوان مهم‌ترین کاربرد گیاهان مورد توجه قرار می گیرد. در حالی که با توجه به شرایط شهرهای ما و میزان آلودگی هوا و پوشیده و مسنود شدن مناظر آنها، عملاً این توان از گیاهان گرفته می شود. بنابراین اولویت را تنها به این عملکرد گیاهان دادن درست نیست و بهتر است تمام جوانب و تأثیر فضای سبز بر محیط زیست به صورت جامع دیده شود.»

وی افزود: «در ممالک پیشرفته طرح‌های و طرح‌های برنامه‌ریزی‌های شهری مهندسان سازه و عمران، دلیل اختصاص بخش‌های بی مصرف و لجن‌کلی‌های تاسوون شهری به فضای سبز می‌داند. وی می‌گوید: «با این حال، در موقعیاده کردن طرح‌های هادی نیز عدم اجرای طرح‌ها و تبدیل همسن نقاط نامطلوب به بخش مسکونی یا تجاری به چشم می‌خورد.»

وی می‌افزاید: «در ممالک پیشرفته طرح‌های و طرح‌های اولیه شهرسازی و همچنین برنامه‌ریزی برای تغییر کاربری شهری بر عهده متخصصان و مهندسان فضای سبز است؛ در حالی که در کشور ما - تا آنجا که من اطلاع دارم - فقط شهر جدید «صدرا» در حومه شیراز بر پایه این اصل تراحی شده است.»

وی برای مطرح و برنامه‌ریزی صحیح فضای سبز، توجه به اقلیم احداث باغ، نوع خاک، میزان باران سالیانه و دسترسی به آب، پوشش گیاهی غالب و گیاهان مناسب منطقه، نوع فضای که مجموعه مورد نظر را احاطه کرده است، شرایط اقتصادی و اجتماعی مصرف کنندگان، و نیازهای آنان و همچنین امکانات، هزینه و بودجه را دارای اهمیت می‌شمارد.

روحانی می‌گوید: «در پاسخ به مسائل پیش گفته به ترتیب باید از هواشناسی، خاکشناسی، متخصص آبیاری، گیاه‌شناسی، جامعه‌شناسی و متخصص محیط‌زیست کمک گرفت تا بتوان به فضایی مطلوب برای آرامش و آسایش روح و جسم شهروندان دست یافت.»

روحانی ارائه طرح‌های فضاهای شهری را در سه مرحله عنوان می‌کند و می‌گوید: «جامعی و مشخص کردن اماکن مسکونی، تجاری و اداری، مدرسه و نقاط اینها در فاز اول، خیابان‌بندیها و تقسیمات کوچکها در فاز دوم و طراحی دقیق فضاهای سبز پراکنده شامل رقوم، حاشیه، رمپ و لوب و پارکهای مختلف در فاز سوم تعیین می‌شوند. این در حالی است که به دلیل روبرو بودن کشور ما با شهرهای ساخته شده از طراح فضای سبز انتظار می‌رود که فضاهای زیست پر مشکل موجود را تبدیل به فضایی برای آرامش و آسایش روح و جسم شهروندان کند.

وی با اشاره به اینکه طرح‌های فضای سبز کنونی تقلیدی است از کشورهای دیگر، بدون توجه به تفاوت‌های فرهنگی و ایده‌آلهای مردمی، می‌گوید: «در هنگام طراحی فضای سبز باید مشخص گردد که مثلاً پارک برای چه کسانی و به چه دلیل احداث می‌گردد؛ و اگر طراح با مطالعه و شناخت مردم دست به طراحی زده است، آن گاه فضایی پایدار و مفرح ایجاد خواهد شد و در غیر این صورت محکوم به فنا یا یازیرایی است. پارک‌های محله ملموس‌ترین نمونه‌ها در این مورد به شمار می‌آیند.»

روحانی می‌افزاید: «ایجاد پارک‌هایی نظیر قیصریه یا کارپرده‌های گوناگون که دارای مکان بازی کودکان، بازی اسکیت، دوچرخه، نمایشگاه و محل برگزاری کنسرت و موسیقی

چمن کویر، گیاهی مقاوم به شوری و خشکی است و دمای ۱۳ تا ۴۵ درجه سانتی گراد را به خوبی تحمل می کند و در این شرایط دارای رشد خوبی است، استفاده شود

نظریه کتیبه سید حسن و اصف

باید، علاوه بر داشتن محللهایی برای گسترده شدن فرش و تعبیه میز و نیمکت‌های چهار نفری، می‌تواند از کاهش فشارهای روحی شهروندان بکاهد و امکان استفاده آنها از این مکانها را در روزهای تعطیل و اوقات فراغت افزایش دهد.

ویژگی طراحی فضای سبز شهری

طراحی باغ و پارک فقط کشیدن چند خط و قرار دادن چند درخت و درختچه کنار هم نیست. طراحی باید با آگاهیهای متنوعی که با آموزش و تجربه به دست می‌آید، از همه درجه‌ها به طرح خود نگاه کند. مهدی طباطبایی ویژگیهای طراحی فضای سبز شهری را چنین برمی‌شمارد: «داشتن دید وسیع و توجه به دانش، فرهنگ، سن، سلیقه‌ها، ذوقها و هدفهای مختلف بازدید کنندگان از ویژگیهای طراحی خوب به شمار می‌رود. به همین دلیل او باید با جامعه‌شناسی و روان‌شناسی مردمی که می‌خواهد پارک یا فضای سبز را برای آنان طراحی کند آشنا باشد»

آشنایی با شیوه فضالیت و رفتار مردم برای راحتی آنان در استفاده از فضا، مثل محل گذر کالسکه کودک و دوچرخه، مکان مسطح و صاف برای پیاده‌روی و محللهای شیب‌دار و تپه ماهور و پرپیچ و خم برای جوانان و افراد کنجکاو از ویژگیهای دیگر طراحی محسوب می‌شود.

وی می‌افزاید: «طراح با طرح خود همه بازدید کنندگان از قشرها و سلیقه‌های مختلف را برای استفاده از فضا و عناصر و سازه‌های گوناگون و چشمگیر - مانند آب‌نماها و استخرها و جز اینها - راهنمایی می‌کند. او محل مورد علاقه کودکان را می‌داند و برای سالمندان مکانی آرام و ساکت طراحی می‌کند. طراح پارک باید با گیاهان مختلف، از درختان و درختچه‌ها و گلها و گیاهان

گرفته تا رنگ برگها و گل و گیاهان و تغییر آن در فصول مختلف سال، سرعت رویش و شیوه رویش آشنا باشد و ترکیب آنها را طوری در نظر بگیرد که از نظر ابعاد، شکل و شیوه‌های رویش، رنگ و خزانی بودن و نبودن و نظایر اینها جالب باشد و مورد توجه قرار گیرد.

او باید با فنولوژی گیاهان یعنی برنامه‌های زمان‌بندی شده برای رویش و نشو و نما، گیاهان آشنا باشد و بداند که چه گیاهی در چه زمانی می‌روید، برگ می‌دهد، میوه تولید می‌کند و خزان و استراحت می‌کند. نیز آنها را بطوری تنظیم کند که تقریباً در تمام فصول سال بارک و فضای سبز گلهای زیبا داشته باشد».

طباطبایی معتقد است که طراحان ماهر با اصول، سبک‌ها و نماهای ساختمانهای لازم برای پارک و معماری آن آشنایند. طراح باید با هنر و هنرمندان کشورهای دیگر آشنا باشد تا بتواند از تجربه‌های آنان کمک بگیرد. علاوه بر این، وظیفه طراح ارتقای فرهنگ جامعه با شناخت کمبودهای فرهنگی و طراحی سازه‌هایی برای آشنایی جوانان نسبت به حقوق مردم و افزایش دانش آنان و نحوه صحیح برخورد با دیگر شهروندان است. به طور مثال، با قراردادن مجسمه نام‌آوران کشور و قرار دادن نقلیهایی از قسمتهای پیرایش تاریخ ملت و ایجاد تئاترهای فولکلور و نظایر اینها جوانان را به فرهنگ علاقه‌مند سازد.

آشنایی طراح با خواص رنگ و تأثیرات روانی آنها، رنگهای گرم، سرد، آرامبخش و هیجان‌انگیز (برای انتخاب مناسب گونه‌های گیاهی و گلهای در فصول مختلف سال و ترکیب بندی آنها برای ایجاد مناظر جالب و دل‌انگیز، آشنایی با فناوریهای روز، از دیگر ویژگیهای طراحی محسوب می‌شود. به طور کلی طرحی موفق و بی‌ریز است که نیازهای گروه زیادی از مردم از قشرهای مختلف را برآورده سازد. به همین دلیل حضور گروهی متنوع از رشته‌های گوناگون در کنار طراح می‌تواند او را در طراحی فضای سبز مناسب یاری رساند.

بی‌توجهی مسئولان به مبلمان شهری

به وجود آوردن فضای سبز مطلوب به یکایک عناصر تشکیل دهنده آن بستگی دارد و کیفیت ساخت هر یک از این عناصر، چگونگی استقرار آنها در محیط و ارتباط آنها با یکدیگر نیز تأثیری مستقیم در بهبود کیفیت محیط برجای می‌نهد. مبلمان فضای شهری یکی از ملموس‌ترین و در دسترس‌ترین عناصر تشکیل دهنده فضاهای سبز شهری است و دارای اهمیت فراوانی هستند؛ زیرا این عناصر به لحاظ کاربردی به طور مستقیم با شهروندان ارتباط دارند.

مبلمان فضای سبز به مجموعه‌ای از وسایل متحرک، نیمه متحرک یا ثابت کاربردی یا تزئینی گفته می‌شود که با اجاره یا اطلاع مقامهای دولتی به طور دائم یا فصلی در اختیار شهروندان و استفاده کنندگان از فضای سبز شهری (یا برون شهری) قرار می‌گیرد. آمایش درست مبلمان فضای سبز از جمله موارد مهمی است که در بالابردن زیبایی، سودمندی و عملکرد طراحی پارکها و فضاهای سبز نقش عمده دارد. این آمایش به کسانی که از پارک و فضاهای سبز استفاده می‌کنند، و نه گروه یا فرد خاص، مرتبط می‌شود.

اگرچه این بخش باید زیر نظر سازمانی مشخص به طور اختصاصی طراحی، ساخت و چالمایی شود، اما به عقیده کارشناسان این بخش در کشور ما بدون پشتوانه تخصصی و علمی انجام می‌پذیرد. کوروش دلاری، کارشناس ارشد سازمان

طرح فضای سبز موفق از نتیجه همکاری گروهی متشکل از خاکشناسی، هواشناسی، متخصص آبیاری، جامعه‌شناسی، متخصص محیط زیست و طراح سبز به دست می‌آید

پارکها و فضای سبز پرورده، راحتی و دوام و نیز جذب حرارت در مصالح به کار رفته، تجمع آب روی سطح میلمان، و بالاخره امکان تغییر و نگهداری آسان را از نکاتی عنوان می‌کند که باید هنگام طراحی میلمان برای فضای سبز شهری در نظر گرفته شوند.

وی می‌افزاید: «به این مجموعه باید سادگی فرم و ثبات در ساخت، هماهنگی هر جزء از اجزای آن با محیط، رعایت اهداف زیست‌شناسی و تزئینی و همچنین هماهنگی نسبی مصالح به کار رفته با محیط و مقاومت در برابر وندالیسم (تخریب گواهی) را نیز اضافه کرد.»

وی در ادامه اظهار می‌دارد: «تفرجگاهها در قشاهای سبز شهری بیشتر از حومه شهر حالت و جنبه ماندگاری دارد. به همین دلیل در قشاهای خارج و اطراف شهر استفاده از مصالح بومی

نظرسنجی جامع و مفصل توسط شهرداری مشهد نظرسنجی

تا کبید می‌شود، علاوه بر اینکه استقرار میلمان در فضای سبز باید قابل رویت باشد و استفاده از آن به راحتی صورت گیرد و در عین حال نباید به عنوان عنصری مزاحم جلوه کند. همچنین استقرار میلمان نه به صورت اتفاقی بلکه باید بر اساس نرخ تردد و ازدحام مردم در محیط صورت گیرد.»

قطع درختان و قانون

یکی از مسائلی که در همایش علمی و تخصصی فضای سبز شهر یزد مطرح شد، اجرای قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها بود که در بسیاری از شهرهای - به ویژه در کلان‌شهرها - که با گسترش شهر و ساخت و ساز روبرو هستند، و همچنین در مناطق خاص، به عنوان مشکل اساسی مسئولان شهری مطرح است.

محمد مهدی لطفی، کارشناس ارشد فضای سبز و مدیرعامل سازمان بوستانها و فضای سبز خرم‌آباد، در مقاله‌ای که در این زمینه ارائه کرده، چنین آورده است: «زمان مند بودن گیاه تعیین کننده سن آن و مکان مند بودن آن تعیین کننده نوع آن است. به دلیل تسلط زمان بر گیاه از سویی و ضرورت حیاتی حضور گیاه در کنار انسان از سویی دیگر، به راحتی نمی‌توان گفت که قطع گیاه در محیط شهری جبران شدنی است. چرا که از هر هنگام برای جبران شروع کنیم حداقل فاکتور زمان را از دست ندهیم. قانونمند کردن قطع درختان بلیه ضرورت کوششی است در توجه دادن جامعه به درک اهمیت درختان، و احترام به حقوق خود و دیگران. بنابراین هدفیت شهرداریها به عنوان مالکان درختان هر شهر در رویارویی قانونی با موضوع تقاضاهای قطع درخت، تلاشی است در حفظ و گسترش فضای سبز شهرها در سایه قانون.»

وی می‌افزاید: «الانچه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها که در ۲ خرداد ۱۳۵۹ به تصویب شورای انقلاب رسید، بسیار کند اشکار بر حفظ درختان هر شهر، شهر تاریخی و موزه به اموری از جمله تهیه شناسنامه درختان شهر، تطبیق و تنظیم شناسنامه‌ها به صورت ادواری، اطلاق کوبی درختان، ثبت تعداد درخت مجاز به قطع در پروانه‌های ساختمانی، کاشت، حفاظت و آبیاری درختان کرده است، در این قانون شهروندان نیز ملزم به کسب اجازه از شهرداری در حواله قطع درخت در فضاهای عمومی و زمینهای تکنیک شده و کاشت درخت به دست مالکان متناسبی قطع درخت شده‌اند. علاوه بر این، در قانون، ملاکوز مجاز آبیاری برای قطع کنندگان غیر مجاز تعیین شده است. وی اشاره کرد که این قانون دارای ابهامهایی نیز بوده که با این نامه اجرایی ابلاغ شده از سوی وزارت کشور رفع شده است.

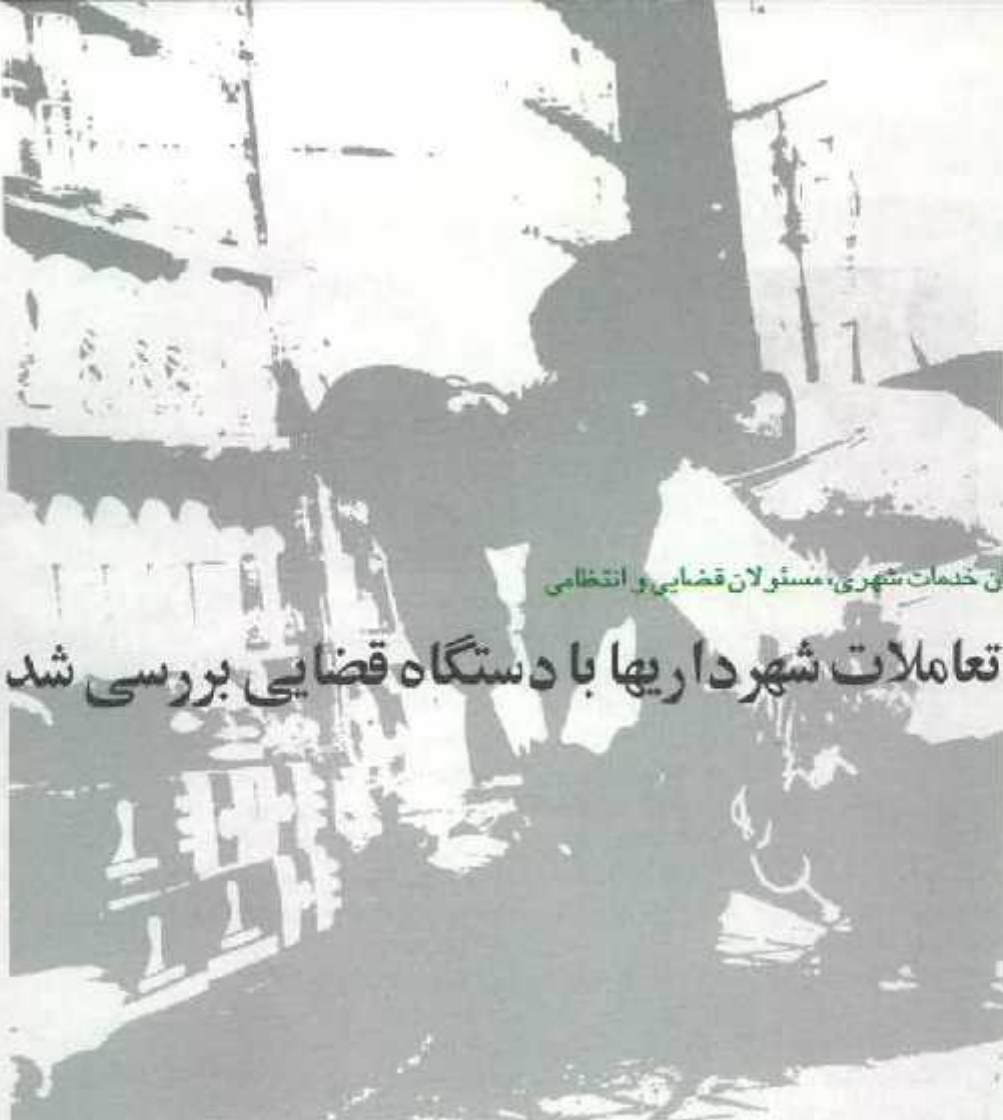
راهکارهای پیشنهادی وی شامل تسلیم درخواست در فرم ویژه، دستور دستور مقام مسئول برای بازدید کارشناس، بازدید کارشناس و ارائه نتیجه به کمیسیون ماده ۱۵، و اعلام عوارض قطع و صدور مجوز پس از گرفتن تعهد از متقاضی است.

وی می‌افزاید: «یکی از سوانح در اجرای قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها، تصویب عوارض قطع درخت بود که به علت مراحل پیچیده اداری تا قبل از تشکیل شوراهای اغلب شهرهای فاقد عوارض بهنگام شده با شرایط خاص خود بودند. اکنون با تشکیل شوراهای اسلامی شهر و روستا و با استناد قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران موضوع تصویب عوارض نیز در حیطه عمل آنها قرار گرفته است. اما ساز و کار به تصویب، رساندن عوارض قطع درختان نیز باید ضوابط خاص خود را دارا باشد به طوری که نه آنقدر زیاد باشد که مردم به تخلف از قانون و قانون‌گریزی ترغیب شوند و نه شهر داری یا سازمان پارکها به آن به عنوان منبع درآمدی عمده متنگند.»

***

بحث تدوین طرح جامع فضای سبز، لزوم توجه به طراحیها و انتخاب گونه‌ها، نوع آبیاری و عدم استفاده از آب آشامیدنی، در نظر گرفتن ویژگی درختان با توجه به وضعیت اقلیمی، خاک، هوا و لزوم اتخاذ وحدت رویه در اجرای قانون، از مهم‌ترین دستاوردهای این همایش به شمار می‌رود.

با حضور معاونان خدمات شهری، مسئولان قضایی و انتظامی

تعاملات شهرداریها با دستگاه قضایی بررسی شد

علی کلانتری

ساخت و سازهای شانیه، محکوم و مجازات می‌شوند.»
دبیر گردهمایی با اشاره به موازی کاری در برخی سازمانهای مرتبط با وظایف شهرداری گفت: «برخی از وظایف بند ۲۰ ماده ۵۵ قانون شهرداریها در قانون سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت بهداشت و درمان نیز آمده، و این امر انجام وظایف شهرداری را مختل کرده است. برای حل این مشکل می‌بایست این دست از وظایف، یا از شهرداریها منتزع شود و یا از سازمانها یا وزارتخانه‌های مذکور، اما آنچه در این میان ضروری به نظر می‌رسد تدوین قانون جدید شهرداریها بر اساس برنامه توسعه کشور است تا براساس آن بتوان به مدیریت واحد شهری و مدیریتی متمرکز دست یافت.»

در ادامه گردهمایی جوانشیر کدخدایور، معاون سازمان شهرداریهای کشور نیز با اشاره به تنگناهایی که به لحاظ قانونی متوجه شهرداریهاست، گفت: «به عنوان نمونه، درباره سدمعبر یا ساخت و سازهای غیر مجاز، مسئولیت جلوگیری از تخلفات با شهرداری است اما باید در نظر داشت که این قانون نزدیک به نیم قرن پیش و با توجه به جمعیت، ابعاد شهر و مقتضیات زمان تدوین شده است. در آن زمان شهرداریها به دلیل اتصال مستقیم به حکومت، قدرت بیشتری داشتند و مردم نیز بدین ترتیب کمتر با شهرداری درگیر می‌شدند.»

وی با اشاره به متفاوت شدن وضعیت امروز، افزود: «هم اکنون به دلیل ناکارآمدی و روزآمد نبودن اکثر مواد قانونی شهرداریها، رواج قانون گریزی و ناهماهنگی برخی از اجزای دستگاه قضایی با شهرداریها، بعضاً حتی با شهرداریها به دلیل

شایع حکمی، دبیر گردهمایی معاونان خدمات شهری شهرداریهای مراکز استان، با اشاره به وظایف سنگین محول شده به معاونت‌های خدمات شهری، چنین گفت: «در زمان حاضر ۷۵ درصد از مجموع فعالیت‌های شهرداریها در حوزه معاونت خدمات شهری انجام می‌شود که به همین دلیل، بیشترین مراجعات مردم به این حوزه است. طبیعتاً به خاطر بی‌اطلاعی مردم از قوانین، برخوردهایی هم بین شهروندان و حوزه یاد شده پدید می‌آید و بخشی از آن نیز به محاکم قضایی کشیده می‌شود.»

وی ادامه داد: «پیش از این به دلیل کم‌تجربگی شهرداریها و جو حاکم بر محاکم قضایی اصطکاک‌هایی بین این دو حوزه پدید می‌آمد، که خوشبختانه این مشکلات هم‌اکنون به کمترین میزان خود رسیده است. برای بهبود و هماهنگی بیشتر تعاملات بین شهرداریها و قوه قضائیه تأسیس شعب ویژه قضایی در دادگستریها برای رسیدگی به پرونده‌های قضایی مربوط به شهرداریها پیشنهاد می‌شود تا قاضی رسیدگی کننده به پرونده‌های مذکور برای صدور احکام به اطلاعات کافی دست یابد.»

حکمی همچنین خاطرنشان ساخت: «مشکل دیگر شهرداریها با محاکم قضایی، وجود تناقضات و عدم وحدت رویه در صدور احکام است. به عنوان نمونه، مشکلات ناشی از انحصاری کالاها جمع شده سدمعبر و شیپ مصالح ساختمانی که براساس ماده ۱۰۰ قانون شهرداریها انجام می‌شود، همگی از جمله مواردی‌اند که محاکم، نظر و رویه مشخصی نسبت به آنها ندارند و بعضاً مأموران شهرداری به خاطر جلوگیری و ممانعت از

سیزدهمین گردهمایی معاونان خدمات شهری مراکز استانها با موضوع بررسی تنگناها و مشکلات قانونی شهرداریها، در تهران برگزار شد.

در این گردهمایی که مشاور ریاست قوه قضائیه و فرماندهی نیروی انتظامی حضور داشتند، مشکلات مربوط به قانون شهرداریها، قانون مجازات اسلامی و عدم هماهنگی بخشی از محاکم قضایی در خصوص پرونده‌های مربوط به شهرداری مطرح گردید و مورد بررسی قرار گرفت.

شاپور متکلی

ابوالفضل گلی

اجرای قانون برخورد می شود. می بایست مسائل مربوط به نیروی انتظامی و دادگستری که در قانون شهرداریها به عنوان ضابط عمل می کنند، در چنین جلساتی کارشناسی و تعریف شود. پس از آن ابوالفضل گلی، معاون خدمات شهری شهرداری قم، با اشاره به ماده ۵۵ قانون شهرداریها گفت: «در این ماده قانونی، بیشترین وظایف برای شهرداریها مشخص شده که تصدای از آنها به مرور زمان و با توجه به وضع دیگر قوانین از حیثه عمل شهرداریها خارج شده است. برخی از آنها عبارتند از: رسیدگی به مسائل بهداشتی، تأمین آب برق و مانند اینها؛ اما مهم ترین مطلبی که در این ماده قانونی بدان اشاره شده است و موارد زیادی را نیز در برمی گیرد، بحث سد معبر است.»

وی ادامه داد: «در خصوص سد معبر، تبصره یک بند ۲ ماده ۵۵ قانون شهرداریها، بند ۳ ماده یک آیین نامه امور خلافی، ماده ۱۱ آیین نامه پیش آمدگیهای ساختمانی در گذرها، تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداریها و ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی به نوعی با هم مرتبطاند.»

گلی خاطر نشان ساخت: «در شهرهای گردش و زیارتی مانند مشهد و قم به دلیل مسائل اقتصادی، شمار زیادی از مردم در کنار معابر اقدام به عرضه اجناس می کنند، که این علاوه بر زیست کردن چهره شهر، ناامنجاریهایی را نیز به دنبال دارد.»

قانونگذار در این خصوص در تبصره یک بند ۲ ماده ۵۵ قانون شهرداریها صراحتاً اذعان دارد که «سد معبر عمومی، اشغال جایگاهها و استفاده غیر مجاز از میادین و پارکها برای کسب یا هر عنوان دیگری محکوم است و شهرداری مکلف به جلوگیری از آن بوسیله مأموران است.» اما متأسفانه آیین نامه اجرایی این حرکت، تبیین نشده است که بدانیم چگونه باید عمل شود. این در حالی است که چنانچه شهرداری به وظیفه قانونی خود عمل کند، به محض شکایت فرد متخلف، قضای مسرتک و مجوز جمع آوری اموال شاکی را مطالبه می کند و تازه چنانچه مأموریت به درگیری بینجامد و مأمور شهرداری آسیب ببیند هیچ اهرم قانونی و مدافعی از او حمایت نمی کند.»

معاون خدمات شهری قم افزود: «از سوی دیگر، ماده ۱۳ آیین نامه پیش آمدگیهای ساختمانی مصوب ۱۳۱۸، اذعان دارد که پهن کردن سبزه و گذاشتن اشیاء، اوراق، ادوات کار و اجناس برای فروش در پیاده روها و یا گذرگاهها یا مقابل نمازدها، خانهها، و مساجد ممنوع است. نکته در خور توجه در این مورد آن است که برخی از قضات معتقدند که این قانون متر و کله است و قابل اجرا نیست و در صورت اجرای آن نیز برای متخلف فقط یک الی دو روز حبس و ۲ الی ۱۰ رials غرامت اعمال می شود. به نظر می رسد که می بایست همسایه ای حقوقی در وزارت کشور با

همکاری دادگستری، قوانین از این دست را اصلاح کنند و مطابق با شرایط زمان در آورند.»

گلی در ادامه به مشکل تخلیه نخاله های ساختمانی در کنار جاده های مستقیم به شهرها - و بعضاً در داخل شهر نیز - اشاره کرد و گفته «در ماده ۷ قانون ایمنی حریم راهها، مصوب سال ۱۳۷۹ اعلام شده است که ریختن زباله، نخاله، مصالح ساختمانی، روغن موتور و نظایر آن و نصب و استقرار تابلو یا هر شیء دیگری در حریم راهها در داخل و یا خارج حریم قانونی شهر ممنوع است. موضوعی که در این زمینه به شهرداریها مربوط می شود، حفظ و نگهداری حریم راههایی است که به دلیل گسترش شهرها در داخل حریم و محدوده قانونی خدمات شهری قرار گرفته اند و نظافت آنها - اگر نگوییم به طور قانونی، اما به هر حال عرفاً - به عهده شهرداریهاست.»

وی ادامه داد: «این در حالی است که وزارت راه و ترابری به وظیفه قانونی خود عمل نمی کند؛ در صورتی که قانون، مجازات سنگینی برای متخلفان در نظر گرفته است. از سوی دیگر نیز، ۴ سال پیش اختیارات ماده ۵۵ قانون شهرداریها به سایر ادارات منتقل شد. طبق ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی، هر اقدامی که تهدیدبندی برای بهداشت عمومی شناخته شود - از قبیل آلوده کردن آب آشامیدنی، توزیع آب آشامیدنی آلوده، دفع غیر بهداشتی فضولات انسانی و دامی، ریختن مواد سموم کننده در رودخانه ها، قرار دادن زباله و نخاله در کنار خیابان، کشتار غیر مجاز دام و استفاده غیر مجاز از فضولات دام برای عصارف کشاورزی، و نظایر اینها - ممنوع است. اما قانون تشخیص تخلفات یاد شده را بر عهده وزارت بهداشت سازمان حفاظت محیط زیست و سازمان دامپزشکی گذاشته است و در نتیجه به شکایت و پیگیری شهرداریها به عنوان مدیر شهر در موارد مذکور وقتی نهاده نمی شود.»

گلی با اشاره به مسئولیت شهرداری در قبیل زیباسازی شهر گفت: «در ماده ۹۲ قانون شهرداریها چنین آمده است که نوشتن هر نوع مطلب یا الصاق هر نوشته ای بر روی دیوارهای شهر که مخالف مقررات شورای شهر باشد ممنوع است، مگر در محلهایی که شهرداری برای نصب و الصاق اعلانات معین می کند. حال بدانید که در شهر قم ۲۰۰ پائل و محل مخصوص تبلیغات شهری با هزینه زیاد نصب شد و پس از آن نیز برای برخورد با متخلفان ۲۰۰ هزار ریال صرف مشاور حقوقی و دادرسی گردید. حال آنکه قاضی در نهایت هر یک از متخلفان را صرفاً ۸۵۰۰ ریال جریمه کرد اما انتظار داریم که از جرم پیشگیری شود و درها و دیوارهای شهر از الصاق اعلانات مختلف مصون بماند! پیشنهاد ما این است که شهرداری نیز مانند سازمانهای آب، برق و تلفن

امیرحسین سامیزاده

که در صورت نصب تبلیغات بر روی تأسیسات شان اشعاع مختلفه را تا چیران کامل خسارت قطع می کنند بتوانند با متخلفان برخورد کنند»

در ادامه ابوالفضل مهریار، مشاور رئیس قوه قضائیه، به سوالات مختلف معاونان خدمات شهری پاسخ گفت و مقرر شد در خصوص مسائل مطرح شده کمیته ای حقوقی در وزارت کشور، دستورالعملها و آیین نامه های مواد قانونی رایه قوه قضائیه پیشنهاد دهند.

در این بخش از گردهمایی، این پرسش عنوان شد که: «مأموران شهرداری چگونه می توانند در رفع سد معبر و جلوگیری از ساخت و سازهای غیرمجاز به عنوان ضابط دادگستری عمل کنند؟» مهریار در این خصوص گفت: «در ماده ۱۵ قانون آیین دادرسی کیفری، مأموران نیروی نظامی، سپاه پاسداران و سیخ و سایر مأمورانی که به حکم قانون تعیین می شوند ضابط قضایی اند از سوی دیگر، گزارش مأموران شهرداری که طبق قانون شهرداریها با تخلفات برخورد می کنند نیز به عنوان ضابط پذیرفته می شود؛ اما چنانچه مأمور شهرداری بخواهد برای انجام مأموریتهایی که مستلزم ورود به حریم شخصی افراد است اقدام کند، می بایست از طریق شهرداری به حوزه قضایی مربوط معرفی شود و پس از آموزشهای لازم برای آنان کارت ضابط صادر گردد»

وی در پاسخ به اینکه در صورت تعرض به پرسنل غیررسمی

امیرحسین موداد

شهرداری به هنگام انجام وظیفه چه کسی از آنان حمایت می کند گفت: «قانون در این زمینه نارساست و می بایست وزارت کشور به عنوان متولی امور شهرداریها قوانین پیشنهادی را از کابین دولت به مجلس عرضه کند تا قاضی بتواند بر اساس مواد قانونی، حکم صادر کند»

در ادامه محمدعلی پورمختار، مدیر کل امور حقوقی ناجا با اشاره به وسعت حوزه فعالیت نیروی انتظامی و مشکلات این نیرو در تشخیص مسابقات قوانین گفت: «صانین در حوزه عملکرد خودمان، مشکلات بسیاری به خاطر موازی کاریها و برداشتهای مختلف از قانون داریم، که پس از استخراج و ارائه آنها در جلسات مشترک با قوه قضائیه به راه حل معقول و مناسب دست یافته ایم. حال پیشنهاد می شود که شهرداریها و وزارت کشور نیز با جمع بندی مشکلات قانونی خود به نتیجه موردنظر دست یابند»

وی در باره درخواست شهرداریها برای استقرار پاسگاه انتظامی اظهار داشت: «برای این منظور ابتدا باید بررسی کرد که چه مأموریت و انتظاری از چنین پاسگاههایی وجود دارد. عمده

مشکلاتی که معاونان محترم در این خصوص مطرح کردند همان محدودیتهایی است که اجرائیات شهرداریها هم اکنون با آن دست به گریبانند و به نظر نمی رسد که استقرار این پاسگاهها بتواند مشکلات بیشتری را از شهرداریها حل کند زیرا این حرکت خود در بردارنده آثار و تبعاتی به لحاظ تشکیلاتی و مأموریتی است»

پورمختار، در این خصوص ادامه داد: «اما مشکل شهرداریها را می توان با افزایش نیرو و تغییرات سازمانی در اجرائیات شهرداریها حل کرد؛ بدین صورت که با جلسات مشترک میان

قانونگذار در این خصوص در تبصره یک بند ۲ ماده ۵۵ قانون شهرداریها صراحتاً اذعان دارد که «سد معبر عمومی، اشغال جایگاهها و استفاده غیرمجاز از میادین و پارکها برای کسب یا هر عنوان دیگری محکوم است و شهرداری مکلف به جلوگیری از آن بوسیله مأموران است.» اما متأسفانه آیین نامه اجرائی این حرکت، تبیین نشده است که بدانیم چگونه باید عمل شود. این در حالی است که چنانچه شهرداری به وظیفه قانونی خود عمل کند، به محض شکایت فرد متخلف، قاضی مدرک و مجوز جمع آوری اموال شاکی را مطالبه می کند و تازه چنانچه مأموریت به درگیری بینجامد و مأمور شهرداری آسیب ببیند، هیچ اهرم قانونی و مدافعی از او حمایت نمی کند

شهرداران و فرماندهان استانی، مشکلات کارشناسی شوند و پس از موافقت فرماندهی کل ناجا، نیرو و امکانات بیشتری برای تعقیب مسائل شهرداریها مورد استفاده قرار گیرد».

سپس در ادامه گردهمایی، حاضران به طرح دیدگاههایی خود در باره اظهارات سخنرانان پرداختند.

دستی، معاون خدمات شهری شهرداری کرج، نیز با اشاره به تشکیلات و نمودار سازمانی این شهرداری چنین گفت: «پس از تصویب تشکیلات شهرداری و تأیید وزارت کشور، ۶۴ نفر نیروی انتظامی برای تشکیلات پیش بینی شد اما ناحیه انتظامی کرج بزرگ قادر نبود تا این نیرو را تأمین کند. در نتیجه به تاگزیر تصمیم گرفته شد که طی قراردادی از نیروهای موردنظر به هنگام زمان استراحت شان استفاده شود. اما پس از ارجاع پرونده ها به محاکم، قاضی گزارش آنان را به دلیل انجام وظیفه در غیر اوقات مأموریت نپذیرفت. علت اینکه شهرداریها نسبت به استقرار پاسگاه انتظامی اصرار دارند، رسمیت بخشیدن به واحد اجرائیات شهرداریهاست تا با در اختیار داشتن فرماندهی مستقل و ارائه آموزشهای لازم به وضع ناسامان کنونی پایان داده شود»

بررسی نقایص قانون شهرداریها

در بخش دیگری از گردهمایی اسفندیار سام نژاد، معاون خدمات شهری شهرداری خرم‌آباد، به بررسی بخشی از مواد مندرج در قانون شهرداریها پرداخت و گفت: «همان‌طور که می‌دانیم، قانون شهرداری مربوط به سالهای گذشته است و متناسب با شرایط زمانی و اوضاع اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خاص خود تدوین شده است. حال با گذشت زمان، این قانون به علت عدم شفافیت و ابهامات موجود در مراجع قضایی، قابلیت استنادی خود را از دست داده و برداشت سلیقه‌ای مراجع قضایی نیز موجب به وجود آمدن مشکلات عدیده برای شهرداریها شده است»

وی با اشاره به ماده ۵۵ قانون شهرداریها گفت: «در این ماده قانونی آمده است که سد معابر عمومی و اشغال پیاده‌روها و استفاده غیر مجاز از آنها و همچنین میدانها، پارکها و باغهای

است. عبارت است از کلی‌گویی در خصوص رفع خطر از بناها و وصول ناشدنی بودن هزینه‌های صرف‌شده و ناکافی بودن ابزارهای جلوگیری از خطر. همچنین بند ۲۰ همین ماده اذعان می‌دارد: جلوگیری از ایجاد و تأسیس کلیه اماکن که به نحوی از آنجا موجب بروز مزاحمت برای ساکنان یا مخالف اصول بهداشت در شهرهاست نیز به عهده شهرداری است و شهرداری مکلف است از تأسیس کارخانه‌ها، کارگاهها، کارآزهای عمومی و تعمیرگاهها و دکانها و همچنین مراکزی که مواد محترقه می‌سازند، اسلبل جاریابان، کوره‌های آجرپزی و گرمابه‌ها جلوگیری به عمل آورد یا اینکه آنها را تعطیل کند و به خارج از شهر انتقال دهد. این درحالی است که بسیاری از موارد بند مذکور خارج از حیطه عمل شهرداری است و شهرداری متولی اجرایی قوانین ذکر شده نیست، بلکه سازمانها و اداراتی چون محیط زیست، راهنمایی و رانندگی، وزارت بهداشت و مانند اینها

ماده ۱۴ آیین‌نامه پیش‌آمدگیهای ساختمانی مصوب ۱۳۱۸، اذعان دارد که پهن کردن بساط و گذاشتن آشیا، اوراق، ادوات کار و اجناس برای فروش در پیاده‌روها و یا گذرگاهها یا مقابل مغازه‌ها، خانه‌ها، و مساجد ممنوع است. نکته در خور توجه در این مورد آن است که برخی از قضات معتقدند که این قانون متروکه است و قابل اجرا نیست و در صورت اجرای آن نیز برای متخلف فقط یک دوروز حبس و ۳ الی ۱۰ ریال غرامت، اعمال می‌شود. به نظر می‌رسد که می‌بایست هسته‌ای حقوقی در وزارت کشور با همکاری دادگستری، قوانین از این دست را اصلاح کنند و مطابق با شرایط زمان در آورند

مسئول است. همچنین در این بند از روی اجرایی برای شهرداری مشخص نشده است و معلوم نیست که شهرداری چگونه می‌تواند حکم کمیسیون خود را اجرا کند»

سام نژاد ادامه داد: «طبق بند ۲۴ ماده ۵۵ قانون شهرداریها تشریح مساعی یا میراث فرهنگی در مورد بناهای قدیمی نیز به عهده شهرداریهاست. جالب این است که در قانون شهرداریها هیچ اشاره‌ای به مجموعه‌های تاریخی نشده است ولی با این حال همواره شهرداریها مشکلات بسیاری با این مجموعه‌ها داشته‌اند - چرا که در هر حال نمی‌توان این مناطق ارزشمند را از یاد برد - به عنوان راجحل اساسی در این زمینه، می‌توان واگذاری، اداره و نگهداری میراث فرهنگی و تاریخی شهرها را به شهرداریها پیشنهاد کرد، تا بدین وسیله شهرداری بتواند بر مشکلات و ننگ‌های موجود فائق آید»

در مورد ماده ۵۵ که وظایف شهرداری را بر شمرده است، این توضیح لازم می‌نماید که در زمان حاضر بسیاری از وظایف مذکور به وسیله شهرداریها به طور ناقص اجرا می‌شود و یا اینکه انجام این وظایف غیرممکن است، چرا که به وسیله سایر نهادها و دولتی انجام می‌پذیرد. همین دلیل ضروری است که وظایف شهرداری با توجه به مقتضیات زمانی دوباره باز نویسی شوند»

وی افزود: «در بند ۱۴ ماده ۵۵ نیز چنین آمده است: حفظ شهر از خطر حریق و دفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته و خطرناک واقع در معابر عمومی و پوشاندن چاهها و جاله‌های واقع در سطح شهر از وظایف شهرداری است. ایرادی که بر این بند وارد

عمومی برای کسب و یا سکتی و هر عنوان دیگری ممنوع است و شهرداری مکلف است از آن جلوگیری کند و در رفع موانع موجود و آزاد کردن معابر و اماکن مذکور به وسیله مأموران خود رأی اقدام کند. همچنین قانونگذار در تبصره ۱ این ماده قانونی، شهرداری را مکلف به رفع ستمعبر و جلوگیری از این پدیده و معضل اجتماعی کرده است و صرفاً با به کارگیری نظر رفع ستمعبر، شهرداری و مراجع قضایی را در بررسی پرونده‌های تشکیل شده ناشی از این موضوع، که روزانه به دهها مورد می‌رسد در سردرگمی و پلانکلیفی قرار داده است. افراد متخلف از مفاد این قانون نیز که به نامفهوم بودن برداشت سلیقه‌ای مراجع قضایی و افت گردیدند، نه تنها به تذکرات مأموران رفع ستمعبر توجه نمی‌کنند بلکه ضمن ایجاد برخوردهای فیزیکی در استمرار تخلف خود اصرار می‌ورزند. رأی‌های صادر شده مراجع قضایی نیز که بعضاً باعث محکومیت شهرداری گردیده، عملاً شهرداری را در رفع این معضل، ناکارآمد کرده است. آنچه در این زمینه جای تأمل دارد، این است که قانونگذار مشخص نکرده است که این امر چگونه و با چه ابزاری صورت گیرد و تکلیف اموال و اشیایی که از این طریق جمع‌آوری می‌شود چیست»

وی افزود: «در بند ۱۴ ماده ۵۵ نیز چنین آمده است: حفظ شهر از خطر حریق و دفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته و خطرناک واقع در معابر عمومی و پوشاندن چاهها و جاله‌های واقع در سطح شهر از وظایف شهرداری است. ایرادی که بر این بند وارد

بدون پروانه ساخت و با نقایر اصول شهر سازی یا فنی ساخته شده باشند و شهرداری درخواست قلع بنا یا قسمتی از آن را داشته باشد، تقاضای شهرداری در کمیسیون مرکب از نماینده دادگستری، نماینده وزیر کشور و یکی از اعضای شورا مطرح می‌گردد و کمیسیون پس از وصول پرونده به ذی‌نفع اعلام می‌کند که ظرف ۱۰ روز توضیحات خود را کتبا ارسال دارد.

اسامی واقعیت این است که به علت ناکارآمد بودن کمیسیون ماده ۱۰۰، شهرداریها توانسته‌اند تاکنون با این معضل به طور جدی مقابله نکنند. قانونگذار بدون در نظر گرفتن شرایطی که برای اکثر شهرها حاکم است، با این معضل به شکلی بسیار خوش بینانه و با حوصله رفتار کرده است. به طوری که ۱۰ روز زمان برای ارائه توضیحات ذی‌نفع منظور کرده است. حال آنکه همین مدت زمان کافی است تا متخلف نسبت به ادامه و پایان ساخت بنا اقدام کند. بدین ترتیب مسلماً رأی به قلع بنایی که

محللی برای اجرا ندارد و مشخص نکرده است که چگونه می‌توان شهروندان را مقید ساخت که به حقوق و مقررات مصوب گردن نهند، چرا که صرف تصویب قانون بدون در نظر گرفتن ضمانت اجرایی آن، عملاً کاری بی‌فایده است. در این مورد خاص، اتخاذ تدابیر لازم و به کارگیری اهرمهای قانونی می‌تواند این معضل را از حالت متروک ماندن بیرون آورد.»

سام نژاد در خصوص ماده ۹۲ گفت: «بر اساس این قانون نوشتن هر نوع مطلب یا الصاق هر نوشته‌ای بر روی دیوارهای شهر که مخالف مصوبات انجمن شهر باشد ممنوع است، مگر در محلهایی که شهرداری برای نصب و الصاق اعلانات تعیین می‌کند. در این محلها نیز فقط باید به نصب و الصاق آگهی اکتفا کرد، و نوشتن روی آن ممنوع است. متخلف نیز علاوه بر تأدیه خسارت مالکان، به پرداخت ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ ریال جریمه محکوم خواهد شد. در این مورد باید گفت که ماده مذکور عملاً قابلیت

مقدار زیادی از عملیات آن صورت گرفته است تبعات منفی بیشتری در مقایسه با بناهایی که عملیات ساختمانی آنها در مراحل اولیه است خواهد داشت. مردم نیز با علم به این موضوع، خود عملاً متقاضی طرح پرونده ساختمانی در این کمیسیون هستند.

لذا پیشنهاد می‌شود قانون به گونه‌ای تغییر یابد که شهرداری این امکان را داشته باشد تا در هر مرحله‌ای حتی زدن سقف مانع از ادامه کار ساخت و سازهای غیرمجاز و ضبط ابزارها و وسایل کار شود؛ و به منظور جلوگیری از پایمال شدن حقوق شهرداری و بالا بردن قابلیت اجرایی کمیسیون در برخورد با تخلفات ساختمانی، دبیر کمیسیون ماده صد شهرداری نیز با حق رأی به عضویت این کمیسیون درآید.»

سام نژاد ادامه داد: «طبق ماده ۱۰۳، کلیه وزارتهای و مؤسسات دولتی و خصوصی موظفاند قبل از هر گونه اقدامی نسبت به امور عمرانی واقع در مناطق متدرج در ماده ۹۷ و ۹۸- از قبیل احداث شبکه تلفن، برق، آب و تأسیسات و همچنین اتصال راههای عمومی و فرعی - نقشه جامع شهر سازی را رعایت کنند. این قبیل اقدامات باید با موافقت کتبی شهرداری انجام گیرد و مؤسسه اقدام کننده نیز مکلف است هر گونه خرابی و زبانی را که بر اثر این اقدامات به اسفالت یا ساختمان معابر عمومی وارد آید، در مدت مناسبی که با جلب نظر شهرداری تعیین خواهد شد، ترمیم کند و به وضع اول درآورد. در غیر این صورت شهرداری

اجزایی خود را از دست داده است، زیرا در زمان حاضر هیچ کدام از متخلفان نصب آگهی، مورد پیگرد قانونی قرار نمی‌گیرند و جریمه در نظر گرفته شده نیز نامتناسب است و باید با توجه به ارزش ریالی روز و میزان آسیب‌رسانی به سمای شهر جریمه مورد نظر را محاسبه کرد. علاوه بر این، ملزم ساختن اشخاص حقیقی و حقوقی به رعایت این مطلب مستلزم آموزشهای لازم به منظور بالا بردن میزان آگاهی مردم است. خود این مطلب نیز مشروط به حمایت دولت از شهرداریهاست تا با در نظر گرفتن اعتبارات ویژه برای این امر، شهرداری را یاری رساند. از سوی دیگر متأسفانه در زمان حاضر به وسیله آیین نامه‌های الحاقی به قانون شهرداری، سازمانها و نهادهای متعددی می‌توانند اقدام به دیوار نویسی و تبلیغات در سطح شهر کنند؛ لیکن نوشتن هر نوع مطلب و تبلیغ بر روی دیوارهای شهر باید با مجوز شهرداری صورت گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود ضمن الزام اشخاص به نوشتن مطالب در مکانهای مشخص، از طریق وضع قوانین روشن، برای متخلفان نیز مجازاتهای شدیدتری در نظر گرفته شود.»

معاون خدمات شهری شهرداری خرم‌آباد افزود: «در تبصره یک ماده ۱۰۰ آمده است که شهرداری می‌تواند از عملیات ساختمانی بناهای بدون پروانه یا مخالف مفاد پروانه به وسیله ساموران خود - اعم از آنکه ساختمان در زمین محصور یا غیر محصور واقع باشد - جلوگیری کند. همچنین بناهایی که

دولت به حساب آورده نشده‌اند و به همین دلیل در مواردی مانند رفع سد معبر و یا جلوگیری از ساخت و سازهای غیر مجاز و بروز مشکلات در حین انجام وظیفه نیز مشمول قانون حمایت از کارکنان دولت نمی‌شوند. وجود این خلأ قانونی با وجود تأکید قانون بر جلوگیری از سد معبر و مکلف کردن شهرداری نسبت به رفع آن، مشکلات عدیده‌ای را فراهم آورده است که در این خصوص باید تعیین تکلیف شود. شهرداری نیز به تشخیص قاضی به هنگام رسیدگی به پرونده‌های عمومی، به طور مکرر به دادگاه احضار می‌شود.

سام نژاد ضمن بررسی مقررات استخدامی شهرداریها، گفت: «ماده دو این نامه استخدامی شهرداریهای کشور مصوب آبان ۱۳۵۸ مقرر می‌دارد که مستخدمان شهرداری به چهار دسته ثابت، رسمی، موقت و کارگران تقسیم می‌شوند. به موجب بند «ب» این ماده، مستخدم رسمی تابع قانون استخدام کشوری است و به موجب ماده سه این آیین نامه فقط مستخدمان ثابت شهرداری تابع آیین نامه استخدامی شهرداریها هستند. همچنین کارگران شاغل در شهرداری تابع قانون کارند و مستخدمان موقت نیز تابع مقرراتی هستند که وزارت کشور تصویب خواهد

خرایی و زیان وارد شده را ترمیم خواهد کرد و به حال اول در خواهد آورد و هزینه تمام شده را نیز باید در صدا اضافه، از طریق اجرای ثبت اسناد وصول خواهد کرد. حال با توجه به اینکه ضرر و زیان وارد شده از طریق اجرای ثبت به نفع شهرداری وصول نمی‌گردد، پیشنهاد می‌شود که اصلاح این ماده به این نحو باشد که شهرداری خود رأساً اقدام به وصول مطالبات خود کند. اولین

طبق ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی، هر اقدامی که تهدیدی برای بهداشت عمومی شناخته شود - از قبیل آلوده کردن آب آشامیدنی، توزیع آب آشامیدنی آلوده، دفع غیر بهداشتی فضولات انسانی و دامی، ریختن مواد مسموم کننده در رودخانه‌ها، قرار دادن زباله و نخاله در کنار خیابان، کشتار غیر مجاز دام و استفاده غیر مجاز یا فضولات دام برای مصارف کشاورزی، و نظایر اینها - ممنوع است. اما قانون تشخیص تخلفات یاد شده را بر عهده وزارت بهداشت، سازمان حفاظت محیط زیست و سازمان دامپزشکی گذاشته است و در نتیجه به شکایت و پیگیری شهرداریها به عنوان مدیر شهر در موارد مذکور واقعی نهاده نمی‌شود

کرد و با موافقت سازمان امور اداری و استخدامی کشور به مرحله اجرا گذاشته خواهد شد.

دکتر این نکته نیز ضروری است که نیروی انسانی با آنکه بزرگ‌ترین سرمایه هر سازمان به شمار می‌آید، ولی متأسفانه به دلیل نقص قوانین شهرداری این سرمایه به ضد آن تبدیل شده است. زیرا همان طور که ملاحظه می‌شود، برای استخدام نیروی مورد نیاز شهرداری قانون واحد و منسجمی وجود ندارد و این مسئله موجب شده است که نیروهای استخدامی شهرداری از لحاظ ساختار سازمانی مترازل باشند. این امر تأثیر سوشی بر کل ساختار شهرداری داشته و کارایی و بهره‌وری را در شهرداری پایین آورده است. به همین دلیل ضروری است که قانونی جامع و کامل، که متناسب با ساختار سازمانی شهرداری باشد، در مورد مستخدمان آن و وظایف خاص مستخدمان تصویب شود تا پاره‌ای از مشکلات شهرداری رفع گردد.

وی افزود از جمله مشکلات دیگر شهرداری در مورد نیروی انسانی، این است که مستخدم یا کارگری که عمر مفید و کاری خود را در سازمان و اداره دیگری گذرانده است، جذب شهرداری می‌گردد و بعد از چند سال باز نسته می‌شود و شهرداری را از لحاظ مالی دچار مشکل می‌کند. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود که بند «ب» ماده ۶۸۸ این نامه استخدامی شهرداریها به گونه‌ای اصلاح شود که سن مستخدمان از ۱۸ سال کمتر نباشد و در خصوص کارگران حداکثر سن ۲۵ سال باشد و در مورد سایر

اقدام شهرداری در مورد این سازمانها و ادارات می‌تواند به صورت قطع خدمات شهری در مورد این ادارات باشد و دومین اقدام نیز این است که قانونگذار همان قدرتی را که برای اجرای ثبت ایجاد کرده است تا مطالبات شهرداری را وصول کند، با وضع قانون به خود شهرداریها تفویض کند.

وی افزود: «در ماده ۱۰۱ قانون شهرداریها آمده است که اداره ثبت اسناد و دادگاهها مکلفاند در صورت تقاضای تفکیک اراضی محدوده شهر و حریه آن، عمل تفکیک را طبق تقشهای انجام دهند که قبلاً به تصویب شهرداری رسیده باشد.

در این خصوص باید گفت که ادارات کل مسکن و شهرسازی با استناد به مواد ۱۴ و ۱۵ قانون زمین شهری و در اجرای ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون، رأساً مبادرت به تفکیک و افراز اراضی اشخاص متقاضی می‌کنند و در نتیجه، جایگاه قانونی ماده ۱۰۱ قانون شهرداری مخدوش و بی اعتبار می‌شود و در واقع نوعی تداخل کاری بین شهرداری و مسکن و شهرسازی به وجود می‌آید.

سام نژاد با اشاره به ماده ۱۰۷ گفت: «این ماده اذعان می‌دارد که توهین به شهردار و معاون و رؤسای ادارات شهرداری در حین انجام وظیفه، یا به سبب آن، در حکم توهین به مستخدمان رسمی دولت است و مرتکب این امر به مجازاتهای مقرر در قانون کیفر عمومی محکوم خواهد شد.

لیکن در این ماده کارکنان شهرداری به عنوان کارمندان

مستخدمان نیز ۳۰ سال؛ چرا که اصولاً کارگر یا مستخدمی که مثلاً در ۳۰ سالگی استخدام شود، کارایی کمتری نیست به افراد جوان دارد.

سام نژاد با اشاره به قانون عمران و نوسازی شهرداری گفت: «طبق قانون مذکور، عوارض خاص سالانه ۵۰ هزار ریهای اراضی، ساختمانها و مستحقات واقع در محدوده قانونی شهرهاست و شهرداریها مکلفند عوارضی را که طبق این قانون وضع می‌گردد وصول کنند و منحصرأ به مصارف نوسازی و عمران شهری برسانند.

اما گرفتن عوارض نوسازی در شهرها هم اکنون با معضلات و مشکلات گوناگون اجرایی مواجه است. سوابق فعالیت‌های انجام شده در گذشته، چگونگی اجرای قانون نوسازی و عمران شهری، کیفیت ارزیابی اراضی، ساختمانها و مستحقات و تعیین نسبت قیمتی که برای محاسبه عوارض ممالک عمل قرار می‌گیرد، بیانگر این است که ماحصل تلاشهای عملیاتی و میدانی شهرداریها برای ممیزی‌هایی که عموماً هزینه هنگفتی را به خود اختصاص می‌دهند در صحنی که غالباً ناچیز است خلاصه

می‌شود. بدین ترتیب شهرداریها عموماً به ناچار از محل اعتبارات دیگر به طور علی‌الحساب، وجوه موردنیاز را برای گرفتن عوارض نوسازی برداشت می‌کنند و در پایان حسابرسی ملاحظه می‌شود که با وجود تلاشهای اجرایی فراوان و هزینه‌های مصرف شده، در نقطه «سریه سر» واقع شده‌اند. برای رفع این کاستی، می‌بایست عوارض با توجه به قیمت روز املاک محاسبه شوند. وی افزود: «از دیگر ایرادهای وارد بر قانون نوسازی و عمران شهری، مربوط به ماده ۲۶ این قانون است که بسیاری از شرکتهای تروتمند دولتی را - مثل شرکت گاز و برق، آب و تلخ - از عوارض موضوع ماده دو معاف کرده است. این در حالی است که این شرکتها و مؤسسات دولتی از تمامی امکانات و خدمات شهرداری استفاده می‌کنند و همین مسئله موجب کاهش بودجه شهرداری می‌شود.»

گفتنی است که سام نژاد در بررسی مواد قانون شهرداریها به مسائل مالی، قانون شوراهای اسلامی و برخی دیگر از تقابص و ایهامات این قانون نیز اشاره کرده که مورد توجه حاضران واقع شد.

در گزارش «توسعه پایدار شهری» مندرج در صفحه ۱۰۲ شماره ۲۷ ماهنامه در پاراگراف اول عنوان محمدرضا مثنوی «عضو جامعه مهندسان شهر ساز» قید شده که نادرست است و «عضو هیات علمی دانشکده محیط زیست دانشگاه تهران» صحیح است. همچنین در میزگرد «اسکان غیررسمی، مشکلات بافت‌های ناهنجار و روشهای برخورد با آنها» مندرج در صفحه ۱۰۹ همان شماره، سخنرانی آقای کمال اظهاری از قلم افتاده بود که خلاصه آن به شرح زیر است:

کمال اظهاری پژوهشگر مسائل اقتصادی و شهری در میزگرد اسکان غیررسمی گفت: «مطالعات وسیعی که در سال ۱۳۷۴ توسط مرکز مطالعات معماری و شهرسازی وزارت مسکن و شهرسازی و گمته تحقیقی در سازمان عمران و بهسازی شهری صورت گرفت نشان داد که اسکان غیررسمی تمام ایران را در بر گرفته و میزان آن در تهران از ۳ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۱۵ درصد در سال ۱۳۷۰ رسیده است.

البته رشد این پدیده در شهرهای دیگری از قبیل اهواز، زاهدان و مشهد نیز سر صعودی داشته است.

وی با توجه به اینکه اسکان غیررسمی مدنیت شهر را تخریب می‌کند و همین دلیل باید در دستور کار دولت قرار گیرد گفت: «خوشبختانه مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری وزارت کشور با همکاری یک تشکل صنفی در صدد پیگیری این امر می‌باشد»

اظهاری در ادامه، نابسامانی قضایی در توزیع جمعیت را عامل اصلی اسکان غیررسمی دانست و افزود: «به علت ایجاد مشاغل کاذب و جذب مهاجران به این مشاغل ما با پدیده مهاجرت بی‌رویه از روستا به شهر مواجه شدیم و به منظور ساماندهی به این مسأله باید تدابیری برای بازگشت مهاجران اندیشیده شود.»

اظهاری با توجه به اجتناب ناپذیر بودن افزایش شهرنشینی

گفت: «جمعیت شاغلان بخش کشاورزی ایران از سال ۱۳۳۵ علی‌رغم افزایش جمعیت ایران به ۲۱/۶ برابر، تاکنون در حد ۲/۳ میلیون نفر باقی مانده است، و همچنین به علت توزیع نامتوازن جمعیت در کشور، کلانشهرهای ایران، به خصوص تهران یا رشدی بی‌رویه رو به رو بوده است.»

«وقتی ساختار اقتصادی مبتنی بر کشاورزی شکسته می‌شود و توسعه آغاز می‌گردد، به هر صورت تمام جامعه نمی‌توانند از سواد، مهارت شغلی و... برخوردار شوند. اینها به صورت مهاجرانی در می‌آیند که به دنبال شغل قبل از اینکه آموزش دیده باشند به سوی مراکز شغلی حرکت می‌کنند.»

در طرح‌های شهری در خصوص اسکان اقشار کم درآمد غفلت شده است. به طوری که حداقل متر از قطعه‌بندی زمین در تهران بیش از اعمال طرح جامع ۱۰۰ متر مربع اما بعد از طرح جامع حداقل ۳۰۰ متر مربع تعیین شد.

در همان زمان اسلامشهر در حاشیه تهران با قطعه‌بندی ۱۲۰ متر مربع شکل می‌گردد در حالی که در طرح جامع اسلامشهر این میزان، حداقل ۱۸۵ متر مربع تعیین شده است. بعد از انقلاب با اجرای قانون زمین شهری اسکان واکزاری به کم درآمدها به وجود می‌آید و به سرعت در شهرهای بزرگ این واکزاری محدود و به تعاونیهای مسکن محول می‌گردد. شرط قابل قبول بودن یا رسمیت یافتن تعاونیهای مسکن نیز این بود که در محیط کار تشکیل شود. بدین ترتیب بخش بزرگی از جمعیت از دامنه برنامه‌ریزی مسکن خارج شدند و اسکان غیررسمی گسترش یافت. این در حالی است که توان ساخت همین کسانی که ما آنها را حاشیه‌نشین می‌نامیم در مقایسه با آنچه در سایر کشورهای در حال توسعه وجود دارد بسیار بالاست، مصالح حدود ۹۵ درصد از ساختمانهای مناطق حاشیه‌ای با دوام یعنی آجر، تیر آهن و... است، همچنین از لحاظ بهره‌مندی از امکانات رفاهی نظیر آب، برق و همچنین درآمد و اشتغال وضع این مناطق بسیار بهتر است، بنابراین در ایران چیزی که به عنوان اسکان غیررسمی نامیده می‌شود قابل حل است و همین نیرو که مخرب جامعه شهری نامیده می‌شود، می‌تواند برای این جامعه نیرویی ارزنده باشد.

دومین جشنواره سرسری گل و گلاب گیری در قمصر برگزار شد

مکاسب سید محمودی از باغ

دومین جشنواره سرسری گل و گلاب گیری قمصر، با شروع فصل گل محمدی و آغاز مراسم گلاب گیری سنتی، به مدت پنج روز در این شهر برگزار شد.

همزمان با برگزاری این جشنواره، مرکز تحقیقات گیاهان دارویی با همکاری دانشگاه سرسری گلستان، در اردیبهشت ماه سال جاری افتتاح گردید. از جمله اقدامات این مرکز، تهیه اسانس گل محمدی و عرقیات سنتی قمصر برای صدور به خارج از کشور است.

عباسعلی خلیق، شهردار قمصر، در خصوص اقدامات و برنامه‌های انجام شده در این جشنواره چنین گفت: «در محل برگزاری جشنواره امکاناتی نظیر آمفی تئاتر روباز، کمپینگ، رستوران، دریاچه، شهر بازی، دهکده گل، رستوران سنتی و نمایشگاه صنایع دستی و تزیینی تدارک دیده شد.»

وی افزود: «اقداماتی نیز در خصوص زیباسازی داخلی شهر، نظیر بهینه‌سازی جاده ورودی گلستان به قمصر، تزیین میدان ورودی شهر یا تندیس سازی به شکل گل محمدی، به عنوان تصادمراسم گل و گلاب گیری این شهر، و همچنین نصب تابلوهایی برای راهنمایی گردشگران به بوستانهای داخلی شهر - چون، بام بهشت، پردیس، گلها و نظایر اینها - انجام گرفت.»

از دیگر برنامه‌های جنبی این جشنواره می‌توان به اجرای موسیقی محلی، دعوت از هنرمندان برای اجرای برنامه‌های طنز، تهیه و انتشار هفت تحقیق علمی و دو جلد کتاب در خصوص چگونگی نحوه پرورش گل محمدی اشاره کرد.

شهر ابن سینا دارای بزرگ‌ترین رصدخانه غرب کشور می‌شود

ساخت بزرگ‌ترین رصدخانه غرب کشور در تپه حاج عنایت همدان آغاز شد.

به گزارش خبرنگار ماهنامه، اقدس طالبیان رئیس کمیسیون خدمات شهری شورای شهر همدان، در این زمینه چنین گفته است: «این طرح را که شورای شهر، آن را به تصویب رساند، شهرداری همدان با همکاری و همکاری استادان دانشگاه بوعلی سینای این شهر به اجرا درمی‌آورد.»

وی افزود: «در طرح اولیه دو محل - یکی در تپه حاج عنایت و دیگری در تپه مصلی - برای احداث این رصدخانه در نظر گرفته شده بود که در نهایت تپه حاج عنایت به دلیل ارتفاع مناسب و نبود ارتفاعات و موانع طبیعی تا شعاع زیاد، تأیید شده و وی همچنین اظهار داشت: «برای تکمیل تجهیزات علمی مهندسی مقرر شد برخی تجهیزات و ادوات مورد نیاز از داخل خریداری گردد و بقیه نیز از خارج کشور تهیه شود.»

طالبیان با اشاره به اینکه برای احداث رصدخانه در مرحله نخست یک میلیارد ریال اعتبار ویژه در نظر گرفته شده است، گفت: «مسئولیت اجرای طرح، تأمین هزینه‌ها و ایجاد و توسعه دیگر سازه‌ها و بخشهای مورد نیاز به عهده شهرداری منطقه دو همدان گذاشته شده است.»

این عضو شورای شهر همدان خاطر نشان کرد: «در جوار این رصدخانه اولین خانه ریاضی همدان به هزینه یکی از نیکوکاران همدانی احداث می‌گردد و در کنار آن نیز سالنهای اجتماعات و کنفرانس برای برپایی همایشهای علمی و فرهنگی ساخته خواهد شد.»

همدان، آرامگاه بوعلی سینا

مشکلات افزایش بهای بلیت اتوبوس در بیرجند

کمبود سکه ۲۰ ریالی در شهر بیرجند، مردم را برای استفاده از اتوبوسهای شرکت واحد دچار مشکل ساخته است. بنابه گزارش خبرنگار ما، بهای بلیت اتوبوسهای شرکت اتوبوسرانی بیرجند از اول خرداد ماه امسال از ۱۵۰ ریال به ۱۸۰ ریال افزایش یافته است، و متصدیان فروش بلیت به علت کمبود پول خرد، عملاً ۲۰۰ ریال از مردم دریافت می‌کنند. مسئول فروش ده‌کهای بلیت، فروش بیرجند طی اظهاراتی عنوان داشت: «از زمان افزایش بهای بلیت اتوبوس، مشکلات فراوانی در ده‌کهای فروش بلیت ایجاد شده است. به علت کمبود سکه ۲۰ ریالی متصدیان فروش بلیت با مشکل جدی مواجه شده‌اند و هر روز ده‌ها شکایت از این بابت از طرف مردم عنوان می‌گردد.» مسئول شرکت اتوبوسرانی بیرجند نیز در این زمینه گفت: «به علت افزایش دستمزدها و هزینه‌های تعمیرات، افزایش بهای بلیت اتوبوس به ۲۰۰ ریال به شورای شهر پیشنهاد شده است.»

محمد حسن خالدی افزود: «موافقت شورای شهر با قیمت ۱۸۰ ریال مشکلات زیادی را برای رانندگان و فروشندگان بلیت و مردم ایجاد کرده است، که امیدواریم این مشکل با تغییر قیمت به ۲۰۰ ریال، به زودی برطرف گردد.»

فردیس کرج، و توسعه ساخت و ساز

طبق آمار وزارت مسکن و شهرسازی سه درصد از ساخت و سازهای کشور در فردیس کرج انجام می‌شود. محمد اوچانی، مدیر شهرداری منطقه ۳ کرج، در این زمینه چنین اظهار داشت: «بر مبنای پروانه‌های صادر شده شهرداری، این میزان ساخت و ساز در سال گذشته ۸۵۰ هزار متر مربع بوده است، که این نشان از تون و استعداد استیابانه منطقه به رشد و شکوفایی اقتصادی دارد.»

شهردار فردیس کرج افزود: «بودجه عمرانی شهرداری فردیس امسال بالغ بر ۱۰ میلیارد ریال بوده است، که این برای پیشبرد فعالیتهای عمرانی منطقه کافی نیست.»

وی در ادامه گفت: «اصلاح وضعیت ترافیکی منطقه فردیس با بهینه‌سازی دوره ورودی، سه راه حافظیه و محور کانال از دیگر برنامه‌های عمرانی شهرداری فردیس است و با توجه به برنامه‌ریزی انجام شده، این شهر دارای آمادگی مشارکت و همکاری با سرمایه‌گذاران بخش خصوصی را در ایجاد مراکز فرهنگی، ورزشی، درمانی و تفریحی دارد.»

وی در خاتمه احداث یک سینما، یک ورزشگاه و ساختمان نوین شهرداری با شش میلیارد و ۳۰۰ میلیون ریال هزینه را از جمله طرحهای عمرانی منطقه ذکر کرد.

احداث تندیس دایناسور متحرک در پارک کوهسنگی مشهد

شهرداری مشهد به منظور ایجاد روحیه مثبت در شهروندان و زیباسازی محیط، همچنین ایجاد فضاهای متنوع در شهر، تندیس دایناسور متحرک را در یکی از فضاهای عمومی شهر، احداث کرده است.

عباس عربی، معاون خدمات شهری شهرداری مشهد، در مورد اجرای این تندیس به خبرنگار ما چنین گفت: «اجرای این پروژه در جهت زیباسازی فضاهای شهری به وسیله نور و رنگ و با پوشش شیمیایی (لاتکس) و به منظور ایجاد شادی و نشاط در مردم انجام شده است.»

عربی در خصوص نکات فنی این تندیس گفت: «این پروژه با استفاده از دیدگاههای کارشناسی صاحب نظران علوم مختلف - از جمله الکترونیک، تأسیسات حواری، برق صنعتی، و مجسمه‌سازی - ساخته شده و سازه اصلی آن لوله‌هایی است به اندازه‌های مختلف، و میلگردهای متفاوت، که با فرم دادن‌های خاص به این شکل در آمده است.»

شایان ذکر است که عملکرد این تندیس - به طول ۱۱ و عرض ۴/۵ متر - حرکت دست و فک و چشم، و همچنین تولید صدا و آتش است.

شهرداری نطنز و بازسازی قلعه کوهاب

شهرداری نطنز، به منظور بهره‌برداری از مناطق توریستی، اعتباراتی از محل بند «ج» تبصره ۱۹ قانون بودجه کل کشور به خود اختصاص داد.

شهرداری با استناد از این اعتبار، قلعه کوهاب را بازسازی کرد. این قلعه با ابعاد ۶۷/۵×۵۸ متر، به شکل مستطیل و دارای بیست و سه اتاق است. استفاده از مصالح خوب در احیای مجدد قلعه، باعث استفاده بهینه از توانهای بالقوه گردشگری و ایجاد اقامتگاه برای گردشگران شده است.

لازم به ذکر است که مراکز تاریخی و گردشگری این شهر بهترین گزینه برای درآمدزایی و رونق اقتصادی دوباره شهر به شمار می‌آیند و به همین منظور مبلغ ۸۰۰ میلیون ریال اعتبار به آنها اختصاص داده شده است.

شهرداری حمیدیا و نصب اولین تابلوی ترافیک معلق

شهرداری حمیدیا به منظور کاهش تصادفات و ساماندهی امور ترافیکی، اولین تابلوی راهنمایی معلق را نصب کرد.

شهرداری حمیدیا با نصب این تابلو در ورودی شهر، توانست بار ترافیکی سنگین کامیونها را سبک کند و سرعت ماشینها را نیز کاهش دهد.

به گزارش روابط عمومی حمیدیا، تعداد تلفات ناشی از سرعت ماشینها در سال گذشته ۸ نفر بوده است که نصب این تابلو نتایج مثبتی را در کاهش سرعت بالای خودروهای عبوری و همچنین کاهش تلفات داشته است.

شایان ذکر است که این تابلو در عرض ۱۴/۵ متری بولوار شهید دستی و با ارتفاع ۶ متر، به منظور راهنمای ورودی مرکز استان نصب گردیده است.

اولین همایش هم اندیشی شهرداران ایلام برگزار شد

شهرداری دهلران اولین همایش هم اندیشی استان ایلام را برگزار کرد.

استاندار ایلام در ابتدای این مراسم، متمرکز ساختن مدیریت واحد شهری و اقتدار شهرداریها را از جمله اهداف دوره سوم سوزاها دانست و بر افزایش اختیارات شوراهای تأکید کرد.

وی همچنین به ایجاد سیاستهای تشویقی در تقسیم اعتبارات مالی به شهرداریها اشاره کرد و گفت: «سوزلان استان در تقسیم اعتبارات سال جاری با اجرای سیستم سیاستهای تشویقی باید از شهرداریهایی که عملکرد مطلوبی نسبت به سال گذشته داشته‌اند، بیشتر حمایت کنند.»

مصطفی یکی، شهردار دهلران، تشکیل مدیریتهای تخصصی را از جمله عوامل موفقیت

ایلام، میزبان اولین همایش هم اندیشی شهرداران استان

شهرداریها دانست و گفت: «سازمان شهرداریها نمادی از مدیریت تخصصی است که به وسیله وزارت کشور در حال شکل گیری و تقویت است، تا در آینده گامهایی را در جهت رفع مشکلات ساختاری شهرداریها بردارد.»

وی در ادامه، مهم‌ترین سوانح توسعه متوازن شهری را اصلاح چارت سازمانی شهرداریها، کمک مالی و اعطای مجوز استخدام و اجرای طرح تعدیل نیروهای غیرمتخصص دانست.

در پایان جلسه، مهندس طاووس نژاد شهردار ایلام، از دولت و استانداری درخواست حمایت مالی کرد و گفت: افزایش قیمت قیر موجب تعطیلی کارخانه‌های اسفالت شهرداری شده، و همین امر مشکلات مالی شهرداریها را دو چندان کرده است.»

بازار بزرگ کاشان ساماندهی می شود

کاشان: صحنه‌ای معمولی از بازار

شهرداری کاشان، سازمان میراث فرهنگی و هیئت امنای بازار کاشان هزینه اجرایی طرح ساماندهی بازار بزرگ کاشان را تقبل کردند. بازار کاشان از قدیمی‌ترین و طولانی‌ترین بازارهای سنی کشور است که هدف از ساماندهی آن جذب گردشگر است.

قدیمت این بازار به ۱۳۰۰ سال پیش از این می‌رسد و دارای بناهای ارزشمندی مانند کاروانسرای امین‌الدوله، حمام خان، مسجد میرعماد و دهها اثر تاریخی و فرهنگی دیگر است.

قرار بر این است که ساماندهی و بازسازی مجموعه به گونه‌ای باشد که به معماری سنی آن لطمه‌ای وارد نشود. همچنین این مجموعه به امکاناتی همچون کامپیوتر، اتساق مطبوعات و خانه خبرنگاران مجهز است که در مرداد ماه سال جاری به بهره‌برداری می‌رسد.

تصویب طرح ساماندهی کیوسکهای شهر قزوین در شورای شهر قزوین

شورای شهر قزوین به منظور جلوگیری از سد معابر عمومی و اشغال بیادروها، اقدام به ساماندهی دکه‌ها و کیوسکهای موجود در سطح شهر قزوین و شهرکهای وابسته کرده است.

بنامه گزارش خبرنگار ما، با توجه به ممنوعیت نصب دکه در معابر عمومی، میدانها و بیاده‌روها، شهرداری موظف شده است که براساس برنامه زمان‌بندی یکساله، نسبت به برداشتن یا انتقال و جابجایی دکه‌ها از معابر عمومی و بیاده‌روها به محل‌های مناسب - یا تشخیص کمیته ساماندهی دکه‌ها - اقدام کند.

لازم به ذکر است که شهرداری موظف است به هر یک از تشریحات محلی که حداقل یک‌بار در هفته در شهر قزوین منتشر می‌شود، یک باب کیوسک برای توزیع تشریحات، بدون طی کردن تشریفات مزایده، واگذار کند.

گفتنی است که فروش کلیه مواد دخانی در تمامی دکه‌های شهر قزوین غیرسجاز اعلام شده است.

تصویب آیین‌نامه نحوه آموزش و لباس متحدالشکل مأموران

اجرایات شهرداری قزوین

شورای اسلامی شهر قزوین به منظور حذف و بهره‌وری بهینه از خدمات شهرداری آیین‌نامه نحوه آموزش و لباس متحدالشکل مأموران اجرایات شهرداری قزوین را به تصویب رساند.

مه‌جین ابوترابی، از اعضای شورای اسلامی شهر قزوین، در این زمینه چنین گفت: «از آنجا که نظم و انضباط کارکنان شهرداری، به‌ویژه مأموران اجرایات که به طور مدام با مردم شهر سروکار دارند، از مهم‌ترین اموری است که شهرداری به عنوان سازمان خدمتگذار شهروندان قزوینی بایستی در رعایت آن اهتمام ورزد، این آیین‌نامه در مورد آموزش و متحدالشکل کردن لباس مأموران اجرایات، به منظور نیل به هدف ارائه خدمت بهتر و شایسته‌تر، تهیه و تدوین گردید.»

این عضو شورای شهر با اعلام این مطلب که یک نفر کارشناس فنی به صورت دائم مأموران اجرایات را نسبت به انجام وظایف محمول شده - از جمله تخلف‌یابی ساختمانهای در حال احداث - آموزش خواهد داد، افزود: «در کنار کارشناس فنی، یک نفر کارشناس حقوقی نیز به صورت دائم آموزش مأموران اجرایات را در خصوص مسائل قانونی برعهده خواهد داشت.»

ایستگاه اتوبوس چند منظوره در تهران راه اندازی شد

ایستگاه اتوبوس چند منظوره با کاربردهای مختلف، برای نخستین بار در ایران، در خیابان ولی عصر شمالی تهران راه اندازی شد. ایستگاه اتوبوس مذکور که دارای تلفن عمومی، منبوق پست، ساعت، نقشه راهنما، روشنایی و محل روزنامه خوانی است، در حال خدمات رسانی به شهروندان منطقه یک است.

لازم به ذکر است که در پی استقبال مردم منطقه از این ایستگاه، قرار است در آینده شرکت راهبردهای بازارگانی، این طرح را با همکاری شرکت واحد اتوبوسرانی، سازمان زیباسازی شهرداری و اداره پست و مخابرات گسترش دهد.

همایش کودک و جهان آینده در مجتمع فرهنگی تهران برگزار شد

همایش «کودک و جهان آینده» به همت شهرداری منطقه هفت و با همکاری مراکز علمی فرهنگی شهرداری منطقه هفت و دیگر سازمانهای غیردولتی، باهدف دفاع از حقوق کودکان و نوجوانان، در مجتمع فرهنگی تهران برگزار شد. حسن ملک، مدتی شهردار تهران، در این همایش چنین گفت: «باتوجه به اینکه اکثر جمعیت کشورهای جهان را نسل جوان تشکیل می دهند، و از سوی دیگر نیز زندگی در جهان آینده با تحولات سریع و گسترده روبرو است، به همین دلیل پرورش نسلهای جدید و ویژهها و توجهات خاصی را می طلبد».

شهردار تهران در ادامه گفت: «پرورش این نسل به برنامه ریزی بیشتر نیاز دارد. به همین دلیل سه رویکرد اساسی آموزش، حمایت کردن و گوش سپردن به جوانان، اهمیت ویژه ای در این میان می یابد».

وی افزود: «با سخگویی به بخش عمده ای از نیازهای کودکان و نوجوانان در جوامع شهری به عهده مدیریت شهری است، که این امر با مشارکت سازمانها و نهادهای دولتی و افراد حقیقی و حقوقی و همچنین شهردارها امکان پذیر است. به علاوه، ایجاد زمینه های مشارکت برای کودکان و نوجوانان در فعالیتهای شهری، اختصاص بخشی از برنامه های کودکان و نوجوانان، از تقای کیفیت محیط زیست و فراهم سازی سطح زندگی بهتر برای آنان بر عهده شهرداری است. تعبیه این فعالیت در کلیه مناطق شهرداری تهران، همراه با تعمیق محتوا و همگرایی با نهضت جهانی احقاق حقوق کودکان می تواند تصویرگر آینده ای مبتنی بر آزادی، عزت، مدارا و همستگی باشد».

در ادامه همایش، خانم اعظم نوری شهردار منطقه هفت، با اشاره به انتخاب شهر یزد و منطقه هفت شهر تهران به ترتیب به عنوان شهر و منطقه دوستدار کودک گفت: «باتوجه به اینکه کشور ما پیمان نامه حقوق کودک را پذیرفته، دولت اجرای مفاد آن را در برنامه پنج ساله سوم در دستور کار خود قرار داده است».

وی افزود: «شهرداری تهران بر مبنای پیمان نامه حقوق کودک امکانات و اختیارات خود را به کار گرفته است و منطقه هفت در صدد است با ایجاد مراکز آموزشی و فرهنگی همچون «خانه ریخته» گامهای مؤثری در این زمینه بردارد».

نوری با اشاره به مفضل کودکان خیابانی و پیامدها و آسیبهای اجتماعی آنان، گفت: «خانه ریخته به منظور بازگرداندن کودکان خیابانی به کانون خانواده های آنان اقدامات ارزنده ای انجام داده است».

تهرانی ها از مسیر سبز دوچرخه استقبال نکردند

به رغم گذشت پنج ماه از راه اندازی مسیر سبز دوچرخه، هنوز هم شهروندان تهرانی از این اقدام استقبال چندانی نکردند.

اسفندیار صدیقی، معاون مطالعات و برنامه ریزی سازمان حمل و نقل ترافیک تهران، در آغاز افتتاح پروژه مذکور به خبرنگار ما چنین گفت: «طرح مسیر ویژه دوچرخه امیرآباد طرحی نمادین در تهران است و در صورت استقبال مردم از این طرح باید سلسله مطالعات گسترده ای در خصوص توسعه آن در شهر تهران صورت گیرد».

صدیقی در ادامه افزود: «اجرای این پروژه که در دانشگاه علوم پزشکی تهران مطرح شد، ۳۰۰ هزار دانشگاره را در برمی گیرد که در هر فاز آن تعهد شده است که ۵۰۰ دوچرخه در اختیار دانشجویان قرار گیرد».

وی در ادامه گفت: «به علت اینکه دانشگاه این تعهد را اجرا نکرده است، شهرداری منطقه ۶ تهران ۴۰۰ دوچرخه خریداری کرده و در اختیار آنان قرار داده است تا بدین ترتیب گامی در جهت فرهنگ سازی در خصوص دوچرخه سواری برداشته شود».

شایان ذکر است که مسیر سبز دوچرخه با صرف هزینه ۳۵۰ میلیون ریال به علت فقدان مطالعات کافی و رواج نداشتن فرهنگ دوچرخه سواری با استقبال عمومی مواجه نشد. به نظر می رسد که راه اندازی پروژه هایی از این قبیل، مستلزم مطالعات عمیق تر و برنامه ریزی دقیق تری است.

صدور شناسنامه ملکی و فنی برای ساختمانهای کشور

ساختمانهای کشور به زودی دارای شناسنامه ملکی و فنی و همچنین گواهی کنترل می شوند.

بنابه گزارش خبرنگار ماه طرح صدور شناسنامه ملکی و فنی ساختمانهای کشور را اداره سازمانها و تشکلهای حرفه‌ای وزارت مسکن و شهرسازی به اجرا در می آورد. هدف از این طرح جلوگیری از دخالت عوامل غیرمتخصص و فاقد صلاحیت فنی در اجرای ساختمانهاست.

بر اساس این طرح، ساختمان از مرحله مطالعه، سپس طراحی و محاسبه و اجرا تا زمان بهره‌برداری، مورد نظارت و ارزیابی سازمان نظام مهندسی استانها قرار می گیرد. در نهایت نیز با نظارت عالی سازمان مسکن و شهرسازی استانها، شناسنامه ملکی و فنی و گواهی کنترل برای آن صادر می شود.

شایان ذکر است که شناسنامه ملکی و فنی ساختمان جزء مدارک تفکیک‌ناپذیر سند املاک به شمار خواهد رفت و چنانچه اصول استاندارد ساختمان سازی در بنا رعایت نشده باشد، در شناسنامه آن درج خواهد شد.

اجرای طرح ملی ائتلاف سگهای ولگرد

طرح ائتلاف حیوانات ناقل بیماری بین انسان و حیوان در جلسه‌ای با حضور کارشناسان سازمان دامپزشکی کشور، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، و نیز سازمان حفاظت محیط زیست، در وزارت کشور به تصویب اعضای کمیته فنی شورای ملی هماهنگی مبارزه با بیماریهای قابل انتقال بین حیوانات و انسان رسید.

ضرورت اجرای این طرح ایجاد معضلات و مشکلات ناشی از افزایش جمعیت سگهای ولگرد در شیوع بیماریهای مشترک و افزایش آن در جمعیت دامی و انسانی، سلب آسایش عمومی در شهرها، به ویژه مناطق حاشیه شهرها و شهرکها، ایجاد خسارات وسیع در جمعیت دامی در مناطق روستایی و انتقال بیماریها و ایجاد خسارتهای سنگین اقتصادی در حرفه دامپروری و عوامل آلوده کننده پارکها و تفرجگاههاست.

مجری این طرح وزارت کشور است؛ و این با توجه به گستردگی ابعاد اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی طرح کشوری ائتلاف سگهای ولگرد به منظور لزوم برقراری ارتباط مناسب و مؤثر میان مجری طرح و همکاران، تهیه سلاح و مهمات و لزوم متمرکز بودن عمل جذب اعتبارات، اجتناب‌ناپذیر بوده است.

اهداف این طرح عبارتند از: ائتلاف جمعیت سگهای ولگرد به روش شکار با اسلحه گلوله‌زنی، جمع‌آوری سگهای بالغ صاحبدار که عموماً به دست صاحبان شان به دلایل مختلف رها می گردند، معنوم کردن توله‌های متولد شده، شناسایی مناطق سکنا سگهای ولگرد و از بین بردن مناطق تجمع آنها، بهبود بهداشتی تأسیسات کشتارگاهی - اعمار کشتارگاههای دام و طیور - بر مبنای اصول استاندارد در جهت بهبود سیستم، و همچنین معنوم ساختن ضایعات کشتارگاهی، نیازهای اصلی اجرای این پروژه نیز عبارتند از سلاح و مهمات، امکانات صید و زنده‌گیری، تسهیلات لازم برای آموزش و ترویج، مواد دارویی مورد نیاز برای معنوم کردن سگهای ولگرد، و همچنین مواد لازم برای دفن بهداشتی لاشه سگها.

گفتنی است که مدت اجرای این پروژه پنج سال در سطح کشور است و پس از ارزیابی نتایج حاصل، ضرورت استمرار و تداوم این طرح مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت.

شرکت سهامی بیمه ایران و بیمه مسئولیت جامع شهرداریها

شرکت بیمه ایران، شرایط عمومی و خصوصی بیمه مسئولیت جامع شهرداریها را اعلام کرد.

فرهاد خالقی، عضو هیئت مدیره و دبیر شورای فنی شرکت بیمه ایران، اعلام کرد: «تعمیرات شهرداریها در این خصوص که به موجب آن مشمول جبران شناخته می شوند، شامل خسارات ناشی از رفع سد معبر، سقوط تابلوهای نصب شده (به وسیله شهرداری)، جلوگیری از تخلیه ضایعات ساختمانی در مکانهای غیر مجاز، خسارات جانی و مالی از عدم ریزش نمک و شن در معابر و بلایا هنگام بارش برف، طعمه گذاری و معنوم کردن حیوانات موذی و ولگرد و حوادث مربوط به برقی گرفتگی افراد از پایه‌های روشنایی است.» وی افزود: «حوادث ناشی از سقوط درختان بر روی وسایط نقلیه، منازل، اماکن و افراد عبوری و سقوط افراد، وسایط نقلیه در گودال، کانال و ترانشه‌های حفاری شده که به وسیله شهرداری صورت گرفته باشد، از جمله مواردی است که شهرداریها موظف به اجرای تعمیرات هستند.»

حداکثر تعهدات در زمینه پزشکی هر نفر ۵ میلیون ریال، فوت و نقص عضو هر نفر ۱۰۰ میلیون ریال و خسارات مالی در هر حادثه ۲۰۰ میلیون ریال است.

ماده ۱۰ و چالشهای مربوط به آن

با توجه به گذشت پانزده سال از تصویب ماده ۱۰ دستورالعمل کمیسیون عالی هماهنگی و امور اجرایی شهرهای کشور مبنی بر هماهنگی بین شهرداریها و سایر دستگاهها و شرکتهای حفاری کننده، و به منظور جلوگیری از اتلاف منابع مادی و کاربری بهینه، کماکان ناهماهنگیها و چالشهایی بین شهرداریها و سایر دستگاههای اجرایی کشور به چشم می خورد.

بنابسه گزارش خبرنگار ما، شرکت ملی گاز خراسان طی دادخواستی به دیوان عدالت اداری، خواستار ابطال ماده ۱۰ دستورالعمل نحوه هماهنگی صدور مجوز حفاری در سطح شهرها شده است. در این زمینه، دفتر حقوقی وزارت کشور، طی نامه ای به دیوان عدالت اداری لزوم وجود ماده ۱۰ مصوبه هیئت دولت را به دیوان عدالت اداری خاطر نشان ساخت و عنوان کرد: «بر اساس ماده ۱۰ مصوبه هیئت دولت، کلیه دستگاهها و شرکتهای اجرایی حفاری کننده در سطح شهرها - از جمله شرکت ملی گاز، آمبدوق، مخبرات - بدون هماهنگی و گرفتن مجوز از شهرداریهای ذی ربط، حق اقدام به حفاری را ندارند. همچنین پس از حفاری با هماهنگی شهرداری مربوط، موظف به پرداخت هزینه ترمیم حفاری، که به وسیله شهرداری به صورت استاندارد برآورد می شود، هستند».

در این میان و برای جلوگیری از اتلاف منابع مادی و بهرهوری بهینه، بسیاری از شهرداریها قبل از زیرسازی و آسفالت معابر مکاتباتی را بنا شرکتهای و سازندهای حفار، در خصوص لوله گذاری، کابل گذاری و جز اینها انجام می دهند. لیکن به دلیل فقدان برنامه ریزی در شرکتهای و مؤسسات مذکور، و یا نداشتن اعتبار لازم برای اجرای طرحها، پاسخ لازم به شهرداریها داده نمی شود. این امر خود باعث به وجود آمدن چالشهای فراوان بین شهرداریها و سایر دستگاههای اجرایی کشور شده است. گفتمنی است دادخواست شرکت ملی گاز خراسان به دیوان عدالت اداری به خاطر عدم پرداخت هزینه ترمیم حفاری شرکت مذکور به شهرداری خراسان بوده است.

اجرای طرح محله سبز در شهرداری منطقه هفت تهران

طرح محله سبز در محله دبستان منطقه هفت شهرداری تهران با هدف ارتقای کیفیت محیط زیست شهروندان این محله، از طریق شیوه هایی همچون کاهش آلودگیهای مختلف، افزایش سطح فضای سبز، ایجاد امنیت روانی و افزایش کارایی اجتماعی، اجرا شد.

به گزارش روابط عمومی شهرداری منطقه هفت تهران، بر اساس این طرح کارشناسان محیط زیست و حوزه معاونت امور شهری و فضای سبز، آموزش شهروندی را در خصوص مفاهیم محیط زیست و تفکیک زباله و بازیافت مواد زائد، به ۱۶۰۰ تن از دانش آموزان مقاطع تحصیلی ابتدایی و راهنمایی این محله ارائه کردند.

شهین جهادی، مدیر روابط عمومی شهرداری منطقه هفت، اظهار داشت: «محله دبستان با قدمتی بیش از ۲۰ سال سکونتگاه جمعیتی بالغ بر ۸ هزار نفر است و به با توجه این محله نیز آموزشهایی در مورد مسائل زیست محیطی و مسائل جاری زندگی شهری داده خواهد شد. در اجرای این طرح ابتدا دیدگاههای مردم نسبت به وضعیت زیست محیطی محله نشان، به منظور شناسایی مشکلات و معضلات، نیازها و خواسته های شهروندان جمع آوری شد».

وی در ادامه اظهار داشت: «آشنایی شهروندان با الگوی استفاده بهینه از انرژی، کاهش مصرف انرژی، تفکیک زباله و بازیافت آن، صرفه جویی در مصرف آب و آشنایی با گونه های مقاوم فضای سبز، از جمله محورهای آموزشی به شهروندان در این محله است».

از دیگر ویژگیهای طرح محله سبز عبارت است از ایجاد محیط شاد و پر نشاط و با ارائه فعالیتهای هنری، فراخ ساختن زمینه برایی بازارچه های مختلف، بهبود وضعیت ترافیک، ایجاد زمینه برای فعالیتهای فرهنگی و هنری، ساماندهی مشاغل زیباسازی محیط و ایجاد زمینه مناسب و مطلوب برای اطلاع رسانی و تبلیغات شهری در محله. گفتمنی است در تداوم طرح آموزش محله سبز و فضای سبز، حاشیه بزرگراه نیاوران نیز به بوستان بازیافت اختصاص یافته است، که از طریق پلهای هوایی عابر پیاده به محله سبز مرتبط می گردد.

تبدیل کاغذهای باطله به کتابهای رایگان

شرکت پکا به منظور ترویج فرهنگ کتابخوانی و جلوگیری از دورریز کاغذ، در نمایشگاه بین المللی کتاب امسال نیز در مقابل کاغذهای باطله، بن کتاب رایگان به مردم ارائه کرد. به گزارش خبرنگار ما، اکنون بازیافت کاغذهای باطله در کشور ما با روشهای بسیار ساده و ابتدایی، و در بخش خصوصی، انجام می شود. بدین ترتیب تنها بخش کوچکی از کل کاغذهای وارداتی و یا تولیدات داخلی با استفاده از فناوری قدیمی و غیر کارآمد به انواع کاغذهای پسته بندی نازل و یا نقوای کارتن سازی تبدیل می گردد. قیمت هر تن کاغذ باطله در مقایسه با قیمت تمام شده هر تن از کاغذ وارداتی بسیار ناچیز

است. دست‌اندرکاران شرکت پکسا در مصاحبه با خبرنگار ماهنامه شهردارپها، بزرگ‌ترین مشکل کتاب و نشر کشور را چنین عنوان می‌کنند: «به دلیل فراگیر نشدن فرهنگ بازیافت مواد در کشور و در اختیار نداشتن فناوری مناسب و روزآمد بازیافت قسمت عمده کاغذهای وارداتی یا تولیدی داخلی به زباله تبدیل می‌شود. با این کار هزینه ریالی بالایی از محل بودجه خدمات شهری، در حاشیه شهرها در زیرزمین مدفون می‌گردد.»

شرکت پکسا به منظور رواج دادن فرهنگ بازیافت کاغذ در کشور، در مقابل دریافت کاغذهای باطله اقدام به ارائه بن کتاب کرد، که این امر در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران با استقبال گسترده‌ای از طرف مردم مواجه شد. شایان ذکر است که گسترش فرهنگ کتابخوانی، تسهیل دسترسی به کتاب برای عموم، بازیافت کاغذ باطله در کشور، صرفه‌جویی بودجه کشور، ایجاد اشتغال زایی از این راه و حفظ محیط زیست از عمده مزایا و اهداف این طرح به شمار می‌آید.

تقاضای شهرداران کلان شهرهای کشور برای حل مشکلات شهری

در زمان حاضر رفع مسائل و مشکلات شهری مهمترین نگرانی اصلی شهرداران کلان شهرهای کشور را تشکیل می‌دهد.

بر اساس گزارش خبرنگار ما، آشفتگی مدیریتی در بدنه شهرداری، و اراده تفکری شهردارپهای کلان شهرها به سمت مدیریت واحد شهری، نقصان در منابع درآمدی شهردارپهای کشور، فقدان نقطه اتصال شهردارپها در بدنه دولت و مسائلی از این دست، دغدغه اصلی شهردارپهای کلان شهرهای کشور به شمار می‌آید. در این زمینه دبیرخانه نشست ادواری شهرداران کلان شهرهای کشور به منظور خروج شهرها از شرایط آشفته و وضعیت بحرانی، یکپارچگی در اداره شهر و جایگزینی و حفظ منابع پایدار اقتصاد شهری طی نامه‌ای رئیس‌جمهور و رئیس مجلس شورای اسلامی را به کمک جلب‌بند.

شهرداران کلان شهرهای کشور در بخشی از نامه خود به رئیس‌جمهور اهتمام ایشان را در بازنگری در قوانین موجود، پیش‌بینی مقررات منطبق با شرایط روز کلان شهرها، تعیین رابطه شورا و شهرداری و دستگاههای اجرایی، ایجاد نظام هماهنگ مدیریت شهری، فعال سازی مدیرپتهای محلی و امکان ورود شهروندان به عرصه مدیریت شهری را خواستار شدند.

عرضه نشریات سازمان شهرداریها در نمایشگاه بین‌المللی کتاب

انتشارات سازمان شهرداریها به منظور اطلاع‌رسانی هر چه بیشتر به عموم مردم، نشریات خود را در نمایشگاه بین‌المللی کتاب و مطبوعات عرضه کرد.

ماهنامه «شهردارپها» و فصلنامه «مدیریت شهری» در نهمین جشنواره مطبوعات با استقبال عامه مردم - به ویژه متخصصان، دانشجویمان معماری و شهرسازی، سازمانهای دولتی و دست‌اندرکاران مسائل شهری - روبه‌رو شد. همچنین این سازمان با عرضه ۳۰ عنوان کتاب در یازدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب توانست حضور مؤثر خود را در زمینه نظام مدیریت شهری هر چه آشکارتر سازد.

شایان ذکر است که کتاب سبز شهرداری (جلد دوم از دهم) با فروش ۱۲۴ نسخه از پر فروش‌ترین کتابهای سازمان شهرداریها بوده است.

همایش نقش هویتی مجسمه‌سازی در بافت شهری بدون حضور مدیران شهری تهران برگزار شد

در حاشیه برگزاری سومین نمایشگاه دوسالانه مجسمه‌سازی در تهران همایشی به منظور بررسی نقش مجسمه در هویت شهری که از سوی مسئولین برگزار کننده بی‌نال تدارک دیده شده بود علی‌رغم حضور مدیران شهری تهران تشکیل شد.

بر اساس گزارش خبرنگار ما، با ورود به قرن ۲۱ بی‌نال مجسمه‌سازی تهران نیز رویکردی نوگرا به روند مجسمه‌سازی در ایران داشته است.

اکثر کارهای ارائه شده در این بی‌نال اندیشه‌های تازه سازندگان خود را به نمایش گذاشته بودند.

حضور مسئولان شهری در بی‌نال مذکور توانست کارایی هنر و ساختار شهری را افزایش دهد و زمینه‌های ورود مجسمه‌سازی شهری را نیز به عرصه هنر معاصر فراهم آورد.

در این راستا و برای آگاهی دادن به شهرداران پیرامون توجه به اهمیت حضور مجسمه در سطح شهر همایشی توسط برگزار کنندگان بی‌نال مجسمه‌سازی ترتیب داده شده بود که متأسفانه هیچ‌یک از شهرداران مناطق تهران با وجود دعوت کتبی بعمل آمده از آنان در این همایش شرکت نکردند.

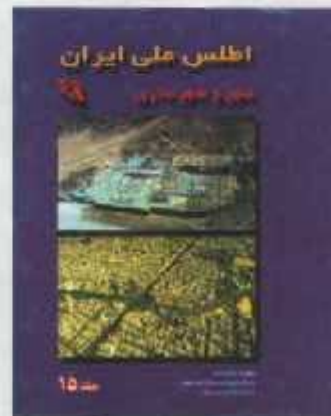
پرویز تساولی، مسئول برگزاری بی‌نال مجسمه‌سازی، در مورد اهمیت مجسمه‌ها در فضاهای شهری چنین گفت: «در تهران ناسازی بین فضا و مجسمه‌های نصب شده وجود ندارد و مجسمه‌ها نیز دارای کیفیت مناسبی نیستند. وی افزود: «هر اقلیمی در ایران باید شهرسازی خاصی خودش را داشته باشد اما اکنون همه از الگوی رایج در تهران پیروی می‌کنند.»

در این همایش پیش‌نویسی نیز به منظور ساماندهی و زیباسازی شهر تهیه شد، که به علت حضور نداشتن شهرداران مناطق تهران عملاً بی‌ثمر ماند.

شایان ذکر است که تنها مسئولان شهری شرکت کننده در همایش مذکور، مسئولان خدمات شهر اصفهان و زیباسازی قم بودند.

نام کتاب: **اطلس ملی ایران، شهر و شهرسازی / نویسندگان (متون): گروه شهرسازی مهندسين ماب: رضا احمدیان، حمید محمد ماکرانی / ناشر: سازمان نقشه‌برداری کشور (تهران) / چاپ نخست: ۱۳۸۰ / شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه در ۶۸ صفحه / بها: ۴۰۰۰۰ ریال.**

این اثر پانزدهمین جلد از رشته اطلسهای همگونی است که سازمان جغرافیایی آنها را از سال ۱۳۷۴ به این سو فراهم ساخته است. در این زمینه اطلسهایی چون جمعیت، انرژی، صنعت، حمل و نقل، کار و نیروی انسانی پیش‌تر از زیر چاپ در آمده‌اند. کتاب دیباچه‌ای دارد که در آن اطلسهای ملی، وییزگیها و بهره‌های محوری و جانی آن مورد بررسی قرار گرفته و فرایند اجرای اطلس ملی نیز بازگو شده است. این فرایند در دو مرحله انجام یافته است: نخستین مرحله از سال ۱۳۷۲ آغاز شده و با چاپ یک اطلس عمومی در چهار فصل سیاسی، طبیعی، جمعیتی و اقتصادی، پس از دو سال پایان یافته است؛ و مرحله دوم، آماده‌سازی نزدیک به ۲۰ جلد اطلس تخصصی در زمینه‌های مختلف است که از ۱۳۷۴ به این سو چاپ شده‌اند.

چاپ پاکیزه و زیبا و ستودنی این اثر به خاطر گستره و شمار فراوان نقشه، نمودار، جدول، عکس و گفتار تشریحی هر بخش، با قطعی و بزه‌ولی نه چندان متعارف (۳۲×۲۶ سانتیمتر) منتشر گردیده است. مقدمه کوتاه پس از دیباچه با تعریفی از شهر و شهرسازی آغاز می‌شود که آن را دانشی میان‌رشته‌ای دانسته و هدف اصلی آن را «هدایت و کنترل توسعه کالبدی شهر با لحاظ کردن ابعاد اقتصادی - اجتماعی و مسایل زیست محیطی...» می‌داند. هدف از آمایش این اطلس، «تبیین ابعاد مختلف نظام شهرنشینی و شهرسازی ایران» عنوان شده است. در فصل بندی نوآورانه آن، آراستگی چشمگیری دیده می‌شود که نام فصول کتاب بر حاشیه نیلگونی از عکسها تنسسته است. فصل نخست، شهر و شهرنشینی، بگ نقشه بزرگ با مقیاس ۱:۶۵۰،۰۰۰ / ۱:۶۵۰،۰۰۰ نقشه کوچک با مقیاسهای متفاوت را در بر می‌گیرد و سه نمودار و یک جدول جلوه‌های تصویری آن را کامل می‌کند. زیرفصلهای تعریف شهر، جایگاه شهرهای ایران در نظام سلسله مراتب شهرهای خاورمیانه، تحول شهرنشینی در ایران، توزیع جغرافیایی جمعیت شهری، نسبت شهرنشینی، توزیع استانی جمعیت شهرنشین، نظام سلسله مراتب شهرها، اداره شهرها بدنه این فصل را می‌سازند. از جالب‌ترین بخشهای ترسیمی این فصل، منحنی افت و خیز جمعیت شهری در برشهای دهساله سرشماری سالهای ۱۳۲۵ تا ۱۳۷۵ است. در این جدول ۵۰ شهر به نمایش در آمده‌اند که می‌توان رخدادهای مهم اجتماعی، اقتصادی و تاریخی را از آن دریافت. در این میان صعود حیرت‌انگیز کرج از جایگاه زیر پنج‌هزارم به مقام پنجمین شهر، از نمونه‌های پرمعناست!

فصل دوم به بررسی تخته‌نگارهای ایران در دوران باستان، ماد، هخامنشی، اشکانی و ساسانی پرداخته و در عکس تپه هگمتانه و با یک عکس هوایی

اورد شیر خوزه و در دو نقشه تخت جمشید و شوش را به نمایش گذاشته است. در زیر فصل پایتختهای ایران در روزگار اسلامی، آن را در دو بخش پیش از دوره ایلخانیان و پس از آن بررسی کرده است. تصاویری از تیشابور (پیش از یورش مغولان)، سلطانیه و اصفهان (در روزگار پس از مغولان) نیز گراور شده است. از فرمائروایی صفویان به بعد، کتاب برای هر دوره یک زیر بخش گشوده و آن را با نقشه‌ای از شیراز روزگار زندیان و تصویری رنگی از تهران عصر قاجاری همراه کرده است. بخش «تهران پایتخت قاجاریه، جمهوری و جمهوری اسلامی» با عکسی از تهران امروز و جدولی از پایتختهای ایران در طول تاریخ آراسته شده و در یک نقشه نیز همین پایتختها و مراکز حکومتی جای گرفته‌اند. واپسین زیرفصل با نام «انتقال پایتخت»، موضوع تمرکززدایی را انگیزه تغییر پایتختهای امروزی جهان می‌داند و نمونه‌هایی چون برازیلیا، اسلام‌آباد و برلین را شرح می‌دهد. به دنبال آن تجارب ایران را برای جایجایی پایتخت از تهران بررسی می‌کند.

سیکهای شهرسازی در ایران، فصل سوم کتاب را می‌سازد که به دو زیرفصل «دوران پیش از اسلام و روزگار اسلامی» تقسیم شده است. در زیرفصل نخست بخشهایی چند، مانند سیک پاریس (سده نهم تا چهارم پ.م)، سیک میانه پارس - هلنی (سده سوم پ.م) و سیک یونانی (سده سوم پ.م)، تا سده هشتم م. دیده می‌شود. در دومین بخش مسجد، بازار و محله که سه عنصر اصلی شهرسازی اسلامی به شمار می‌آیند بررسی شده‌اند. سپس به سیکهای خراسانی (سده یکم تا چهارم هجری)، رازی / آری (سده چهارم تا هفتم)، آذری (سده هفتم - یازدهم) مکتب اصفهان (سده یازدهم - سیزدهم) و سرانجام سیک نهرانی در آغاز سده سیزدهم (۱۲۹۹ ش.) پرداخته شده است. این بخش تا ۱۳۵۷ پیش می‌آید و با نقشه‌ای

قدیمی و عکس‌های هوایی و تمام صفحه، پایان می‌یابد.

فصل چهارم با دو زیر فصل «نقش و عملکرد شهرها» و «موقعیت استقرار شهرها» شکل گرفته است. زیر فصل نخست را بخشهایی چون شهر سنتی، نقش بازار گالی، شهر نظامی، فرهنگی، توریستی و تفریحی، معدنی و خوابگاهی، تشکیل می‌دهند. این بخش با دو عکس از یولادشهر و میدان نقش جهان آراسته است و نقشه‌های از طرح جامع چالوس نیز در آن آمده. در بخش «روش تعیین نقش شهرهای ایران، نقشه‌هایی از عملکرد و نقش مراکز استان در سال ۱۳۷۵ تقسیم شده است» که خدمات و صنعت در آن بیشترین سهم را دارند. در زیر بخش «موقعیت استقرار شهرها» نا همواری / توپوگرافی حاکم بر سرزمین ایران در گونه‌های شهر کوهستانی (ماسوله)، پانکوهی (تهران)، واحه‌ای (طلس) و جلگه‌ای و ساحلی (بوشهر) نشان داده شده است. آخرین بخش از این زیر فصل، پراکنندگی شهرهای ایران بر حسب ارتفاع از سطح دریاست که در آن نشان داده شده است که مهم‌ترین شهرهای کشور در ارتفاع ۱۸۰۰ تا ۱۲۰۰ متر پراکنده شده‌اند و موقعیت استقرار شهرها نیز در جدولی آمده است. دو نمونه تصویری از این دسته‌بندی از تاپین و ماسوله ارائه گردیده که این آخری عکس هوایی است. در نقشه‌ای با مقیاس ۶/۵۰۰/۰۰۰ نیز شهرهای دارای جمعیت بیش از ۲۵ هزار نفر در بلندبهای گوناگون با رنگهایی برای هر ارتفاع مشخص شده است.

ساختار شهرها (اجزای اصلی شهرها) درونمایه فصل پنجم را می‌سازد و زیر فصلهای آن عبارتند از: مسکن، شبکه معابر و فضای سبز. این فصل نخست به تعریف مسکن پرداخته و گونه‌های آن را از دیدگاه جمعیتی تقسیم‌بندی و تعریف کرده است، و در آن پنج دسته مستقل ویلایی، نیمه مستقل، آپارتمانی، مجتمع‌های مسکونی و برج دیده می‌شوند که برای هر یک نمونه‌ای عکس به دست داده است. آن گاه به سیاستگذاری مسکن در ایران پرداخته و در بخش بعدی شاخصهای مسکن را بررسی کرده است. این شاخصها کیفیت، قدمت واحدهای مسکونی، شیوه تصرف

آنها، قیمت زمین و مسکن، خانوار در واحد مسکونی، نفر در اتاق، اتاق در واحد مسکونی و نفر در واحد مسکونی هستند. برای موارد کیفیت، قدمت و شیوه تصرف، هر یک نقشه‌ای جداگانه به دست داده شده است. بقیه شاخصها به صورت نمودار آمده‌اند.

بخش شبکه معابر و انواع راهها که با تعریفی از این نامه طراحی راههای شهری آغاز شده، آنها را به سه گروه راههای شریانی درجه ۱، درجه ۲ و خیابانهای محلی بخش کرده و نقش اصلی آنها را در عرشد باز گو کرده است. سیستمهای شبکه ارتباطی درون شهری به چهار شاخه اصلی - شعاعی، شعاعی، شعاعی و حلقوی و ارگانیک - تقسیم شده‌اند که پس از بررسی انتزاعی هر یک، نقشه‌ای با آن همراه شده است. از این دست است مشهد برای نمونه شعاعی، گنبد گاووس برای نمونه شعاعی، همدان برای نمونه حلقوی و شوشتر برای سیستم ارگانیک نویسنندگان در بخش فضای سبز پس از ذکر تعریفی، آن را دارای بازده‌های اجنماعی و بوم‌شناختی دانسته و انواع این گونه فضا را به شهری و غیر شهری تقسیم کرده‌اند. در زیر بخش اسانده (استاندارد)های فضای سبز، سرافه فضاهای سبز شهری در ایران میان ۷ تا ۱۲ متر برای هر نفر ذکر شده، که درست نصف اندازه جهانی است. از ویژگیهای این اطلس آن است که همه تعاریف آن از دیگران گرفته شده و پایه نگاشته هر یک، پس از هر تعریف آمده است.

فصل ششم به «شهرسازی» در ایران پرداخته و در آن زیر فصلهایی چون گرایشهای شهرسازی، جایگاه برنامه‌ریزی و طراحی شهری در نظام ایرانی و اصول طراحی فضاهای شهری در ایران را آورده است. در پیش درآمدی بر این فصل، آغاز به کارگیری اصطلاح «شهرسازی» (سال ۱۳۲۶ ق.م.ش) تشکیل شورای عالی شهرسازی و معماری ذکر گردیده است. در بخش «گرایشهای شهرسازی» تعریف کلی از کپیال به دست داده شده، مبنی بر اینکه وی آن را هم علم می‌داند و هم هنر و این قابلیت دوگانگی را نیز در برنامه‌ریزی شهری و طراحی شهری محکم می‌داند.

در زیر بخش جایگاههای برنامه‌ریزی و طراحی شهری در نظام برنامه‌ریزی ایران، چهار نمودار بسیار خوب برای معیارهای اصلی، «سازماندهی شهر، رشته‌های مرتبط با حرفه شهرسازی، سطوح برنامه‌ریزی و طراحی محیط، جایگاه برنامه‌ریزی و طراحی شهری در نظام برنامه‌ریزی ایران» در حاشیه صفحه طراحی شده است. زیر فصل آرمانشهر در اندیشه ایرانی به تفاوت بنیادهای فکری این زمینه در ایران و دنیای غرب پرداخته (که از خواندنی ترین بخشهای کتاب شمرده می‌شود) و در نموداری رونشان را در گذر تاریخ به نمایش در آورده است. در بخش جداگانه ساختار کالبدی «ورجمکرده» آرمانشهر زردشت را شرح کرده و به تصویر کشیده است گسترده و روشن. فصل ششم با اصول طراحی فضاهای شهری در ایران، و اصول هفتگانه‌ای که در بافتهای قدیم شهرهای ایران به چشم می‌خورد، پایان می‌یابد.

طرح‌های شهری، واپسین فصل (هفتم) کتاب است با زیر فصلهای «سیر تحول قوانین و مقررات شهرسازی در ایران، انواع طرح‌های شهری و شکل‌های حرفه‌ای فضا در زمینه شهرسازی». این فصل کلاسیک‌ترین بخش کتاب شمرده می‌شود. در بخش طرح‌های شهری به طرح «جامع شهر، تفصیلی، عادی شهری، جامع شهرستان، جامع حمل و نقل شهری، بهسازی و نوسازی بافتهای فرسوده» پرداخته که همراه با شکل‌های آمده در آخرین بخش - یعنی «سازمان نظام مهندسی ساختمان، جامعه مشاوران ایران، انجمن صنفی مهندسان مشاور معمار و شهرساز و جامعه مهندسان شهرساز» - می‌توان از آن به عنوان مرجع برای دانشجویان و آموزندگان زمینه‌های شهرسازی بهره جست. آخرین نقشه کتاب، طرح‌های جامع شهری مصوب (تا پایان ۱۳۷۸) را به نمایش گذاشته است. منابع کتاب مورد بحث متشکل از ۸۱ کتاب و مقاله فارسی است که نوت‌های آنها اطلس هستند و ۲ منبع انگلیسی. نکته آخر اینکه کاش این همه آراستگی با سیاه‌های از جدول و نمودارها کامل می‌شد.

فراخوان مقاله

همایش ملی فضای سبز شهری

ارومیه ۲۲ و ۲۳ آبان ۸۱

سازمان پارکها و فضای سبز ارومیه در نظر دارد با همکاری:

سازمانهای جهاد کشاورزی، محیط زیست، منابع طبیعی آب، آبپاشی و آبیاری، جهادگرایی، سد و سیما، سنگین و شهرسازی و استاندارد، شهرداری، شورای شهر، دانشگاه ارومیه، دانشگاه جامع علمی - کاربردی و تشکلهای مردمی اجتماع زنان، با همکاری محیط زیست و اجلاس سازمان طبیعت، اولین همایش خود را تحت عنوان «همایش ملی فضای سبز شهری» در ۲۲ و ۲۳ آبان ماه سال جاری در ارومیه برگزار نماید.

اهداف همایش

• معرفی فضای سبز بعنوان عنصر کلیدی و حیاتی بخش در کلان شهر
• دستیابی به جدیدترین اطلاعات علمی - کاربردی در زمینه دانش فضای سبز شهری

موضوعات همایش:

- فضای سبز و محیط زیست شهری
- جایگاه فضای سبز در فرهنگها و باورهای دینی
- نقشکرد فضای سبز در طرحهای توسعه و عمران شهری
- معرفی بهترین نمونه های گیاهی بومی مناسب با شرایط اقلیمی آذربایجان
- سبکهای فضای سبز شهری
- خصوصی سازی فضای سبز شهری و نقش تشکلهای مردمی در آن
- بهره گیری از فضای سبز شهری
- تکنولوژیهای پیشرفته در فضای سبز
- اصول طراحی و نظرسازی فضای سبز شهری
- فضای سبز در توانایی
- لازم به ذکر است سایر موارد مقرر در این حیطه و نگاهداری فضای سبز نیز به لحاظ ویژگیهای خاص موضوع انتخابی بود. شایدها و موضوعات مورد نظر، قابل طرح در همایش خواهد بود.
- از کتبه علاقمندان دعوت می شود ضمن تکمیل فرم نام نویسی، خلاصه و اصل مقاله خود را تا تاریخ ۸۱/۷/۷۷۱ به دبیرخانه همایش ارسال نمایند.

نویسندگان

• اصل مقاله باید جداگانه در بیست صفحه (A4) به دبیرخانه ارسال شود.
• مقالات ازمائشی باید شامل خلاصه، مقدمه، ضرورت، هدف و نتیجه گیری باشد.
• مقالات پذیرفته شده در کتاب مجبورند خلاصه مقالات به چاپ خواهد رسید.
• آدرس ذکر شده در خلاصه مقاله میان مکاتبات بعدی خواهد بود.
• سوچیداً مقالات با نرم افزار Word 97 فرمت نوتوس ۱۲ تهیه و با آدرس دبیرخانه همایش «پستی یا الکترونیکی» ارسال گردد.

نحوه ثبت نام

• مدار خلاصه مقاله به شرکت در همایش در صورت می شود فرم اعلام آمادگی را با توجه به شرایط زیر تکمیل و به آدرس دبیرخانه ارسال فرمایید.
• هزینه ثبت نام مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال شامل نوروز پذیرایی، اسکان، بارند و مجموعه خلاصه مقالات است که پس از دریافت و سررسی فرم تقاضای شرکت در همایش، دبیرخانه همایش نسبت به ارسال دعوتنامه و اعلام شماره حساب سازمان جهت واریز مبلغ هزینه ثبت نام اقدام خواهد نمود.
• پرداخته دهندگان مقالات پذیرفته شده از پرداخت هزینه تعاف می باشند.
• بدانشجویان معرفی نامه از ۵۰۰۰ تخفیف ویژه برخوردار می گردند.
• کتبه مقالات برگزیده جوایزی به رسمیت پذیرفته خواهد شد.
• در صورت انصراف مبلغ پرداختی مسترد نخواهد شد.

فرم تقاضای شرکت در همایش ملی فضای سبز شهری

نام و نام خانوادگی	.....	آخرین مدرک تحصیلی	.....	رشته	.....
محل کار	.....	عنوان شغلی	.....	تلفن	.....
آخرین پست	.....	پست الکترونیکی	.....	دورنگار	.....
علاقه مند به شرکت در اولین همایش فضای سبز ارومیه		بدون ارائه مقاله ☐		در زمینه تخصصی ☐	
تاریخ:		امضاء:			

آدرس دبیرخانه همایش

آذربایجان غربی - ارومیه - خیابان کاشانی - میدان شهید بهرنگر - سازمان پارکها و فضای

سبز
شماره پستی ۷۱۵-۵۷۷۳۰ تلفن ۳۳۶۹۷۹۹-۳۳۱-۳۳۶۹۸۱۰ فاکس ۳۳۶۹۸۱۰

URL: <http://www.urmiaFGS.org>

E-mail: info@urmiaFGS.org

انتشارات سازمان شهرداریهای کشور

انتشارات سازمان شهرداریهای کشور پیشرو در چاپ کتب تخصصی برنامه ریزی و مدیریت شهری با نگاه به آینده جامعه شهری ایران و با هدف تحقق اهداف وزارت کشور در بهبود نظام برنامه ریزی و مدیریت شهری و ارائه خدمات علمی-پژوهشی به شهرداریها و ارتقاء سطح آگاهی علمی سایر مدیران و کارشناسان تاکنون بیش از دویست عنوان کتاب با موضوعات برنامه ریزی شهری، طراحی شهری، ایمنی شهری، جامعه شناسی شهری، حمل و نقل شهری، مدیریت شهری، سیاستگذاری شهری - منطقه ای، اقتصاد شهری، عمران و تاسیسات شهری، گردشگری شهری، محیط زیست شهری، تاریخ شهر و ۰۰۰ به چاپ رسانده است.

این انتشارات از آبانماه ۱۳۷۹ تاکنون ۲۹ عنوان کتاب و ۵۰ عنوان نشریه در مجموع به تیراژ ۶۵۳۰۰ نسخه در زمینه های گوناگون علوم شهری به چاپ رسانده که علاقمندان برای دسترسی به کتب و نشریات مذکور علاوه بر مراجعه حضوری و خرید حواله ای که از گذشته برقرار بوده می توانند با پرداخت مبلغ ۳۰۰/۰۰۰ ریال به شماره حساب ۹۰۰۲۲ بانک ملی شعبه وزارت کشور، از امکانات سیستم اشتراک انتشارات سازمان شهرداریهای کشور نیز بهره مند شوند.

علاقمندان جهت کسب اطلاعات بیشتر میتوانند با شماره تلفنهای ۵-۸۷۷۲۶۳۳ تماس حاصل فرمایند.

برگ اشتراک کتب و نشریات انتشارات سازمان شهرداریهای کشور

تهران - خیابان کاندی -

خیابان پنجم - پلاک ۱۶ - طبقه دوم

انتشارات سازمان شهرداریهای کشور

مشخصات متقاضی:

نام و نام خانوادگی: ..... تحصیلات: ..... شغل: .....

عنوان سازمان، مؤسسه، شرکت، شهرداری: .....

متقاضی تعداد ..... سری از کتب و نشریات در دست چاپ انتشارات

سازمان شهرداریهای کشور میباشم.

نشانی: .....

.....

کد پستی: ..... کد: ..... تلفن: ..... دورنگار: .....

فیش شماره: ..... به مبلغ: ..... ریال به فرم پیوست ارسال میگردد.

امضاء:

کلیه متقاضیان میتوانند فرم اشتراک و (یا کپی خوانایی از آن) را پس از تکمیل، همراه با اصل فیش بانکی حق اشتراک به حساب جاری ۹۰۰۲۲ بانک ملی ایران - شعبه وزارت کشور - کد ۵۴۹ - به نام سازمان شهرداریهای کشور (قابل پرداخت در کلیه شعب بانک ملی) واریز نموده و به آدرس انتشارات ارسال دارند. در صورت هرگونه تغییر نشانی و عدم دریافت، لطفاً واحد اشتراک کتب را در جریان قرار دهید.

انتشارات سازمان شهرداریهای کشور

سازمان شهرداریهای کشور

Contents

Editor's Note	4
Special Report	
Article 136 , The Law of Third Plan , Why and How?/ K. Irandoust	5
Idea & Research	
Urban Management, A New Look at Government Tasks/ S. Motavaf	11
The Coast Cities and Marine Tourism/ M. Saqqa'ie	16
Urban Law	
Offensive Affairs Regulation, An Abandoned but Essential Subject/ H. Salehi	20
Legal Counsellor/ The Legal Bureau of Interior Ministry	26
Administrative and Financial Counsellor / The Legal Bureau of Interior Ministry	28
Municipalities According to Documents / Legal International Service	31
Mayor's View	
Preparation a Need for Article 136/ Interview with, H. Kalantari, The Mayor of Ardekan	33
Dialogue	
The Group Life Realm and Urban Management/ Interview with M. Mozayyni	36
Council and Participation	
Ambiguous Status of Councils in Urban Mangement/ K. Pirmoazzen	39
Honorary Urban Planning, A Union of Expert and Participation/ N. Mashhadizade	43
Councils Participation, The lost ring of urban Management, A look at ordering of urban affairs in Shahi-e Kords/ N.Moradi	46
A Window, A Look/M.A. Javadi, M. H. Lavasanl	49
On the Margin of 3rd Session of Islamic Councils' Establishment Anniversary/ E. Aslani	50
World's Experiences	
Towards a Gentle City/ R. Gilroy / A.Safavi	52
Public Constructions, An Instrument for Urban Development / A. Garwiri/ S. Mardane	55
Paris, City of Canals/ Paris Municipality Publication/ M. Moosavi	60
Towards a Safe City/ The United States Criminology Institute/ M. Moosavi	62
World's Cities and Municipalities	67
New Building	
Water Museum Garden, The Passage of Water and Memory, A Look at an Entertainment Space with Educational Approach/ A. Safavi - M. Sanai'i	72
Instruction	
Koohsaran Project, Saving a Stream / The Beautification Organization of Tehran Municipality	78
What is the Urban Planning?/ (Trans) M. Ahmadian - G. Khavari	80
Your Letters	
Travels' Souvenir	
Recycling, A new Approach in Italian Industry/ H. Suetode	87
News Reports	89
The Article 136, Would it Open the Hard knots of Urban Management?/ F. Mazinani	
Tubulation, An important element in Urban City scape / N. Moradi	
Brief News	122
New Publication A. Jalali	130

انتشارات سازمان شهرداریهای کشور

پیشرو در زمینه چاپ کتب و نشریات برنامه ریزی و مدیریت شهری
در بهار سال ۱۳۸۱ منتشر کرد :

سازمان شهرداریهای کشور

از دیگر فعالیتهای
انتشارات سازمان شهرداریهای کشور
انتشار نشریه ادواری با عناوین :

ماهنامه **شهرداریها**
فصلنامه **مدیریت شهری**
فصلنامه **فرنگ ایمنی**

است که مخاطبان گرامی می توانند آنها را
چند روز قبل از انتشار بر روی سایتهای
زیر مشاهده فرمایند .

www.magiran.com/shahrdariha

www.magiran.com/modiriatsahri

www.magiran.com/farhangeeamenei

آدرس : تهران ، خیابان گاندی ، کوی پنجم ، پلاک ۱۶
انتشارات سازمان شهرداریهای کشور

علاقمندان می توانند جهت کسب اطلاعات بیشتر با شماره تلفن های ۸۸۸۸۹۷۶، ۸۷۷۲۶۳۵ و ۸۷۷۲۶۳۴ تماس حاصل فرمایند .

38

Monthly Journal of Information,
Educational and Research
in Urban Management and Planning
Number 38, July 2002

Shahrdariba

- Article 136, The law of Third Plan; Why and How?
  - Urban Management, A new look at Government Tasks
  - The Coast Cities and Marine Tourism
- Offensive Affairs Regulation, An Abandoned but Essential Subject
- Preparation a Need for Article 136
  - The Group Life Arenas and Urban Management
    - Towards a Gentle City
    - Public Constructions, An Instrument for Urban Development
      - Towards a Safe City
  - Water Museum Garden; The Passage of Water and Memory; A look at an Entertainment Space with Educational Approach
  - What is the Urban Planning?
- Recycling, A new Approach in Italian Industry

